

12015

288

Рахат ҚОСБАРМАҚ

АДВУРАТ

Рахат ҚОСБАРМАҚ

АТДҮРТ

Рахат ҚОСБАРМАҚ

АТДЖУРТ

Өлеңдер

Алматы 2011

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз 7-5
Қ 67

Қ 67 Қосбармақ Р.

Атажұрт – Алматы; Информ-А,
2011 – 456 бет

ISBN 9965-569-63-0

Сегіз жасында балғын жырлардан басталған өнерге құштарлық жетелеп, отыз жылдай уақыттан бері әдебиет әлемінде қалам тербеп келе жатқан ақын, журналист Рахат Қосбармақтың бұл кітабына негізінен ел мен жер, замана тынысын танытатын шығармалары, сондай-ақ жастыққа тән жалын-жігерді аңғартатын махаббат, жастық шақ жырлары жинақталған. Осыдан он екі жыл бұрын «Жаздың ең соңғы күні» атты тұңғыш жыр жинағы жарық көрген Рахат Қосбармақ біраз уақыттан бері журналистика мен проза саласына ауысып, өлең өлкесінде көптен бері көрінбей кеткен болатын. «Атажұрт» - ақынның өлеңсүйер қауымға ұсынып отырған екінші кітабы.

Кітап негізінен екі бөлімнен тұрады. «Атажұрт» деп аталатын бірінші бөлімге қаламгердің есейіп, сақа жігіт болған кездегі (1996-2011 жж.), соңғы он бес жылдың бедеріндегі жырлары топтастырылса, «Жастық шақ күнделігі» атты екінші бөлімге ақынның алдыңғы жыр жинағына енбей қалған, бозбала шақтағы (1986-1996 жж.) өлеңдері енгізілген.

Кітаптың тілі шұрайлы, мазмұны терең, жырсүйер қауымға берер рухани ләззаты мол.

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 9965-569-63-0

© Р.Қосбармақ., 2011
© Информ-А., 2011

АЛҒЫСӨЗ

Атажұрт...

Бұл – ширек ғасырдай уақытын әдебиет жолында жұмсап келе жатқан белгілі қаламгер Рахат Қосбармақтың тек қана бір кітабының аты емес, барша шығармашылығының басты тақырыбы.

Олай болар реті де бар. Ол ұланғайыр Үстірт жағының кенет қазан жиегіне қатқан қаймақтай қырпық-қырпық сары кемік қыраңдарға ұласар тұсындағы «Сарға» дейтін ежелгі құдықтың маңында дүниеге келіпті.

Ол төңіректе көкке қарасаң – бір қалпынан танбай, шалжия көсіліп жатқан көлгір аспанды, жерге қарасаң – өрмекшінің торындай ию-қию бытысып жатқан күмілжі, көне іздерді көресің. Кез келген сүрлеуге түсіп кетсең, келесі бір белеңнің астындағы қора мен құдыққа ғана емес, шаршы әлемге аты мәлім шаһарлар мен қия қиырдағы бөгде елдерден барып бір-ақ шығасың.

Сарғаның көк желкесіндегі сар қырпықтан асып түскесін-ақ, әуелі құмайттанып, сосын шоқалақтанып, одан әрі бұйраттанып жалғаса беретін құм алабында

бағзы Шам шаһарын еске салып тұратындай жұмбақ естілетін «Сам» деген көне қоныс бар. Тіпті ол көне шежірелерде «Сам» емес, «Шам» деп жазылған. Талайлар бұйдасын сілкіп, көшін доғарған, тізгінін тежеп, атын суарған. Олардың арасында сәлделері көк тіреген азиялықтар да, қалпақтары қақырайған еуропалықтар да аз болмаған. Ол маңдағы бөксесін құм басқан шағырлар мен бұталар бірін-бірі тақырға отырғызатын ұрлық-қарлықты да, бір-бірінің ізін аңдысқан ашу-араздықты да, бірінің басын бірі домалатып кететін қанқұйлы қатыгездікті де талай көрген. Мәселен, атышулы Едіге бір кезде Тоқтамыстан ат құйрығын үзісіп, Самарқанға осы арадан қашқан, Үргеніштегі билікке таласып, дәл осы арада бәсекелесімен қан қасап шайқасқан.

Самнан өтіп, қайтадан қатқылға түсіп, Сары Арқаға бет алсаң, бірер көшіп, ирелеңдеп аққан Електің шырматылған жүлгелеріне жетпей кідіресің. Кей жерінде кіндіктен асып, кей жерінде тізеге жетпей жатқан тарам суларды көріп, тағы да аңырасың.

Елек... Атағы жер жарған Аттиланың, қазіргі біздерше айтсақ, Еділ батырдың үлкен ұлы. Ту көтерген тұла бойы тұңғышы. Осы арада Алтай асып келген хундар сахараның көшпенділері Орал тауы сілемдерінің аңшыларымен араласып, гүнге айналған. Римді дірілдетіп, Қаталауынды қалтыратқан жойқын қосындар ең әуелі осы арада бас құраған.

Сол Електің бір иініне таман айдалада іргесі түрілген оқшау отаудай қоқырайып көне күмбез тұр. Асан қайғының баласы Абат. Дүркіреген ноғайлы заманы...

Ол дәуреннің ышқына алған ақтық деміндегі айтулы оқиғалар Рахат туған Сырғаның тап іргесінде өткен. Орманбет хан өліп, он сан ноғай аңырап, құла түзден босып келген құландай қиық көз қалмақтың алдына

түскен қараң заманды еске түсіріп, Тұяқбай ұлы Манашы өлтірілетін Ащыағардың сайы да, немересінен айрылып, шашын жұлып зарлаған Күйкен әженің шыңнан ұшып өлетін Арал төбе жоталары да Сырғадан таяқ тастам жерлерде тұр.

«Машайық жатқан Маңғыстау» атандырып жүрген Ман әулиеге тиесілі тесікті тау мен моланың біреуі де сол арадан аттының қонбай, түйешінің бірер қонып жете алатын жерінде.

Рахаттың сай-сүйегін сырқырататын Мұңалжардың күйген бауырдай киелі жоталары да күншығыс теріскей бетте, құрық созым қашықтықта.

Рахат туған Сырға пірлердің соңы Ер Бекеттің тауды қашап, тасты матап орнатқан төрт құтханасының ортасында орналасқан.

Қысқасы, ол арада туған ақын көкірек адамның көзіне атамекен, көңіліне атажұрт алдымен оралып, ерекше елжіремеуі еш мүмкін емес.

Оның көзін қыдықтаған Жердің өзі тарих боп ымдайды.

Оның құлағын қыдықтаған Желдің өзі тарих боп ызындайды.

Содан ба екен, Маңғыстау топырағынан шыққан ақындардың ар жағы Сыпыра жырау мен Абылдан бастап, бер жағы кешегі Сәттіғұл мен Түмен, бүгінгі жас ақындарға дейін – бәрінде бір ежелгі сарын, ерекше күңіреніс бар.

Ол Рахатта да анық сезіледі. Оның ақындық шанағы да асқақтатып ән шырқатып, желкілдетіп тіл безетпей, көкірегінді күбірткедей солқылдатып, мұңлы күй шалғызатын көйгөй домбыраға көбірек келіңкірейді екен. Желпінтпейді, ойландырады. Құлшынтпайды, толғандырады.

Өйткені, «Маңғыстау сонадайдан тозаңытқан, жүрегін

талай ердің қобалжытқан» деп Өскінбай айтқандай, талай өткелектен өтіп, талай тауқыметті көріп келе жатқан атамекендегі атажұрттың көз алдынан сағым, көкірегінен уәйім оңай серпіліп, оңай сейіле қоймасы түсінікті.

Бағзыдан бері көзбаушының базарға салған байталының құйрығындай қырыққұбылып тұрған құйқылжыма тарихтан талай аузы күйген Маңғыстаудың күйзелісті шежіресін зерделей білетін зерек ойдың күңіреңтпей тіл қатуы еш мүмкін емес.

Рахаттың да өзі нәр еміп, сыр тартқан өлкеге ұқсап, салмақты ойланып, салиқалы толғанатын сабырлы шабытына ұзақ ғұмыр, кең өріс тілейміз.

Әбіш КЕКІЛБАЙҰЛЫ,
Қазақстанның халық жазушысы,
Мемлекеттік сыйлықтың
лауреаты.

2006 жыл, мамыр,
Астана қаласы.

АТАЖҰРТ

(1996 – 2011)

АТАЖҰРТ

Ей, Маңқыстау, Маңқыстау!
Жаландағы жалғыз тау.
Балдарың шықпай басыңа,
Басқалар бұрын барғыш тау.
Алғаның сенің алғыс па-ау,
Арқалағаның қарғыс па-ау?!
Алға жіберіп өзгені,
Артында жұрттың қалғыш тау.
Сен екеуімізге үнемі
Сезімге толып жүрегі,
Нағыз керек боп жұр еді
Намысымызды шарға ұстау.

Басқалар сені «төбе» деп,
Басыңа сиді төбелеп.
Байлығың болса болғаны,
Басқаға өзге не керек?!
Жез қанат тұлпар жібелеп,
Жөкенді суды көбелеп,
Жел қуған сынды ебелек,
Мекенін қымай айналған
Мен де – бір жынды көбелек.

Сен екеуіміз – егізбіз,
Сең көшірген теңізбіз.
Сексен күн баптап бақса да,
Семірмейтін өгізбіз.
Қабылан-мінез алыптың,
Қателті жүгін халықтың
Қабағын шытпай тартатын,
Қара нар зілін артатын
Мыы айналған мынау заманда

Мықшындап тартар әманда
Бір өгіз керек жұртыңа,
Жүгіңді сүйерер жұлқына.

Сұрапыл сондай күші жоқ,
Сормандай елмен ісі жоқ,
Өгіздің күші түгілі,
Өлген бурадай сұсы жоқ,
Өңшең бір азғын, әйлеңкес,
Өлімтіктер жайлаған,
Қарақұрымдай қайнаған
Қайран сенің биігің!
Қайнатып көңіл күйігін,
Кімдердің кір табанының
Астында қалды десеңші!
Ай нұрынан қорыған,
Аппақ сүтке жорыған
Жарық дүниеде жалғызым,
Тоңыңды қалай жібітем,
Толмаған орны есең ше?!

Жан аяғы жетпеген,
Жасанды гүлін екпеген,
Жаралған берік сауытын
Жау қылышы сөкпеген,
Жалғыз биігім сен едің –
Жаратқан берген ырысы әлі кетпеген.
Сені де бүгін сепінетіп,
Тектілеріңді ментіретіп,
Отман тауың ойсырап,
Ормандай жұртың қансырап,
Жаттың қолы жағаңда,
Жақсыңды асып бағанға,
Жалыныңды өшіріп,

Жалқы үмітің кесіліп,
Жалынуға мұрға келтірмей,
Жаулықсыз қалған кемпірдей,
Айдап әкел аранға,
Жаулап алды-ау табанда.
Ағысқа қарсы жүзетұғын шамам жоқ,
Оңай болмай тұр маған да.

Ей, жаланда жалғыз биігім,
Еңкеймесін иінің.
Ешқашанда ешкімнен
Тұрмасын төмен иығың.
Туыңды ерте құлатсаң,
Ту-талақай еліңді
Тұс-тұсына бөлінді
Тұрымтай қылып жылатсаң –
Сен суалсаң, суалып,
Сен қуарсаң, қуарып,
Жүрегі бірге соғатын,
Тілегі бірге болатын,
Уығың болып сүйеген
Мен кімге барып сүйенем?!

Із кесіп тұтас тұманда,
Ілмұн келед жылан да.
Көк зеңгірді көретін
Бір биік керек қыранға.
Жыланның тілін суырар,
Жын тигендей қуырар,
Кер заманға сай кемеңгер
Керек-ау тәсіл кей-кейде
Кейінгі туған ұланға.
«Қиямет күні қылкөпір
Күтеді» дейді Құранда.

Құраннан құдірет болып па,
Торықпа, жаным, торықпа.
Жасыңды көзден шығарма,
Жақсылық күндер тұр алда.
«Жалғызбын» деп жасыма,
Жау көрінсе, ұранда.
Ту түбінде тұратын
Тұлғалар керек Тұранға.
Жалғыздың жары – бір Құдай,
Жар болғай саған бір Алла!..

26.II.2002 ж., Ақтау.

ӨМІРЗАЯ

Қайтеуін сұм дүниені «жалған» демеу,
«Қаншама мұңлықтардан қалған» демеу.
Қаласың сен де бір күн қақсап-қақсап,
Қара жердің астында,
қайран көмеу!

Зиратқа зиялы ағаң бастап барып,
Жатасың жер астында тас қапталып.
Тоймаған жарық дүниеге жанарыңды
Көмеді көр-топырақ тастап халық.

Тұншығып үнің қалар наз ұққандай,
Тыншығып тілің қалар, тозып таңдай.
Жазылған жазмыштағы бар бейнетің
Жабылар топырақпен жазық маңдай.

Ұмтылып білек қалар, батыр білек,
Жұлқынып жүрек қалар ақырғы рет.
Там салып, тастан белгі ел орнатады,
«Тарихқа қалдырдық қой атыңды» деп.

Сен де бір лақыр-пенде өкілі едің,
Желпініп тынасың ғой, жетімегім.
Тірлікте тірі жанға дес бермеген
Тістеніп басылады көкірегің.

Бағдар боп, болашаққа бал ашқан ба оу?!
Созылып жатар сосын таласқан бой.
Талқаның таусылған соң бұл сәриде
Қалқаның – қара жер мен көк аспан ғой.

Есігін екі дүниенің ұстарыңда,
Алқымнан ажал келіп қысқаныңда;
Артыңа қарай-қарай аттанасың,
Аманат-жаның көкке ұшқаныңда.
Бақиға бармайтұғын пенде бар ма,
Аллаға қарсы тұрмас мыстаның да.
«Үйіңе» ұш буылып тұскеннен соң,
Күйіңе күле қоймас дұшпаның да.

Тірліктен қандыра алмай құмарыңды,
Табасың тар қапастан тұрағыңды.
«Қараңғы – барар жерің» деп айтады,
Сондықтан сайлап алғын шырағыңды.

«Байқасаң, бақида да жау бар» дейді,
«Барғасын, барлық пәле қаулар» дейді.
«Тірлікте жағып өткен шырақтарың
Отың боп о дүниеде лаулар» дейді.

Беу, пенде!
«Тіршілікте тиер» дейді,
«Өлгесін, басыма алтын үйер» дейді.
«Жұмбағын бұ дүниенің шешкен жанға
Жұрт түгіл, жұлдыз басын иер» дейді.

Жүреміз екі күнде бір ерегес қып,
Бірікпей, ер жеткесін бөлек өстік.
Баршаның баратұғын жері мәлім,
Өмірде сонда не үшін төбелестік?!

Айға да ала ит болып үріп жүрміз,
Байға да «байғұс-ай!» деп күліп жүрміз.
Сұм жалған бес-ақ күндік тірлік болса,
Сонда біз не үшін өмір сүріп жүрміз?!

Санаңды шабақтаса сайтандай мұң,
Аз болмас адамзатқа айтар қайғың.
Алланың алдына бір барып қайтып,
Айтпасам, қазір мен де айта алмаймын.

Басыңнан керуен құрап күз көшкенше,
Дүние мың түрленер біз де өшкенше.
Ей, пенде!
Сен көргенді мен де көрем,
Ендеше «ана жақта» жүздескенше!

22.IX.2003 ж., Ақтау.

ЖҰЛДЫЗ-ҒҰМЫР

Айыра алмай асылтас жүзікті Аудан,
Кейде ұқсатам тобыққа мүжіп қойған.
Мекеніне орныққан мың сан жұлдыз –
Менің қартам секілді сызып қойған.

Несібеден демессің бұлар кенде,
Неғайбылдау бір күмән тұрар менде.
Жын жайлаған кеудеге жыпырлатып
Жұлдыздарды тағуға құмар пенде...

...Үмітіне көз тігіп Үр-қыз атты,
Қылаң-көңіл қиялын қырға ұзатты.
Түн көзінен мөлт еткен тамшыдай бол
Тұу биіктен зымырап жұлдыз ақты.

Ай-бейшара Аспанға асылады,
Күн-құдірет көрінуге асығады.
Ұыз-тірлік ұйыған быт-шым болып,
Шарттарапқа шапақтар шашырады.

Түн бауырын сәгілтіп төселіп тұрған,
Көзі түскен қиырды көшет қылған
Күн шуағы күлімдеп есед қырдан.
Уіні түсіп, иегін қағады әлсіз
Ертеңінен емексіп «Есекқырған».

Қараңғылық қабатын асау түсіп,
Қанат жайып таң келед масайтысып.
Шоғы әлсіз жылтырап Шолпан-жұлдыз,
Қою түнмен барады қош айтысып.

Қызыл арау жүгіріп Дала демде,
Қынадай түс тамырдай тарады елге.

«Құс жолының» салбырап қанаттары,
Құлап жатыр сәулесі қара Жерге.

Сән бола ма тұрғанда түсің қашып?!
Сәруар-таң сәулеті мысын басып;
«Ақбоз-Көкбозды» айналған «Жетіқарақшы»
«Темірқазыққа» қарады тісін басып.

Тәулік сайын Тәңірі-Түн ойыншы ғып,
Таң тақалса, бой мұздап, қойын суып;
Үдірейіп «Үркер» тұр анау шетте,
Үнсіз ғана тағдырға мойынсұнып.

Кім көнбеуді тағдырдың әміріне,
Өлшем айтқан қайсың бар өміріне?!
Жұлдыз болып жұтылып кетпегенге
Тәубе қылды бір бейбақ Тәңіріне...

Қысқа болып қызуы оты күшті,
Бұла қайрат бұза алмай бекіністі;
Жұлдыздардың ғұмырын дәл осылай
Жұтатыны Ажалдың өкінішті...

27.II.2002 ж., Ақтау.

АТЫ ЖОҚ ӨЛЕҢ

«Барлық жұлдыз бір күнде сөніп,
Барлық арман бір күнде өліп;
Дүниені қараңғылық құрсап,
Қараң қалды» деп ойлашы бір сәт.
Сонда сен қайтер едің, Пенде?!

04.III.2002 ж., Ақтау.

«ШАБЫТТАН» КЕҮІНГІ ШАМЫРҚАНУ НЕМЕСЕ АСТАНАНЫҢ АҚЫНДАРЫ

«Талантты өлтірудің ең оңай жолы бар:
елемей қойсаң, жетіп жатыр».

(авторын ұмыттым)

Ұлы ақындар ұсақтамай өледі,
Қанында өжет қайсарлық бар, себебі.
Кейде менің бар қызықтан баз кешіп,
Кең дүниені кезіп кеткім келеді.

Дәруіштік өмір қандай ғажайып!
Диуаналар жайлы өлең жазайық.
Таза бұлақ суын ішкен тарландар
Онсыз-дағы бара жатыр аздайып.

Аламанның бәйгесіне ағыла
Күреңімді қосып көрдім тағы да.
Мен Меңдекеш бола алмадым, амал не,
Есенғали ертпей кетті шаңына.

Төре тұтар,
төмен санар өзін кім?!
Түндер бойы төңбекшумен көз ілдім.
Меуірханның ішкен уын татқан соң,
Хасриз жазған қайғы дәмін сезіндім...

...Кіндік қалам, кілең керуен тоқталған,
Есіңді қақпай кіріп, кеп қалғам.
«Алматыдан алған үлгі-өнеге
Астанадан көрсем екен» деп барғам.

Бекер екен,
Биігінде тақ төрдің

Басында айыр қалпағы бар «бақ» көрдім.
«Туғаны жоқ тура би ме» деп қалып,
«Иманы жоқ туғанды биге» тап болдым.

Алыс жүрсең, біле алмайсың анығын:
Бұл қазақтың нәмелтау кім, нәні кім?!
«Астананың ақындары» дегенді
Маскаларын шешкен кезде таныдым.

Туа салып, өліп жатыр бекерге Оу,
Сезімдерін тұншықтырып секемді оу;
Дегдарлық пен Тектіліктің барлығын
Кеңсай жаққа көміп кеткен екен ғой.

Баяғының шалдарындау бағалар
Қайда қазір саңылауы бар саналар?!
Алматыға ар-ұятыңды қалдырып,
Астанаға неге келдің, ағалар?!

Теніретін назарын да нар ұлдың,
Өлтіретін даусын барлық дарынның,
Өшіретін өртін асау жалынның,
Көшіретін көктемін бар бағыңның;
Астананың ақындарын көрген соң,
Ауылымның қатындарын сағындым.

Оу, тәуір-ау!
Осы ма еді бас қалаң,
Осы ма еді мақтап жүрген Астанаң?!
Одан-дағы Отман тауым мың артық
Киелі ұшын кірлі аяқ баспаған.

Осы нені ойлайды екен Елбасы?!
Болмысына көз жіберсе болмашы:

«Астана» деп аудар тағып жүргенің –
(Адамнан ба, заманнан ба – білмедім),

Толтырса да қазынаның тоннасы,
Көзі тоймай, өзі тоймас дорбасы,
Аннан қашқан-мыннан қашқан кіл құдың,
Қырық ру құрандының ордасы.

Жүз күн сүтпен жуса, зорға ағарар
Күнәһардың көңілін кім таба алар?!
Адау болып туғанымнан көрмесем,
Кімнен көрем, кінә таққыш ағалар?!

Биігіңді белгілейтін бес күнде
Қауран қалам кіл кемеңгер кеспірге.
Жерқұрт болмыс-бітіміңмен, жан аға,
Жек көрсем де, қимауымын мен ешкімге!

Түбі шірік, басы биік мұнара
Кімнің үстіне құларын да сұрама.
Сен осынау ұсақ, қиқым қалпыңмен
Сексен достан қымбатсың ғой, Ұлы-Аға!

Көңіл – арсыз, көпті сүймей тұра ма,
«Қолдан келсе, қоныштан бас» қыл, аға!
Құшағыңның босауын бір күтейік,
Қу нәпсінің құлы болған Нұр-Аға!

Бұртаң қағып, ренжімен бұған түк,
Қайтем босқа жүрегіме жүк артып?!
Астанада жүлік болып жүргенше,
Маңқыстауда жәу жатқаным мың артық!

26.XI.2003 ж., Ақтау.

КҮЗГІ ЭЛЕГИЯ

Бір-бірінен аумаутын сұрғылт күндер,
Жүрегімнен жұлқынған жыр күттіңдер.
Іші түтін болғанмен, сырты бүтін,
Іркес-тіркес керуенді ілбіттіңдер.

Көксегені көңілдің – Көктем едің,
Белгісіз бір биікке беттеп едім.
Орманымды тонаутын болғасын ба,
Осы неге Күзді мен жек көремін?!

Сұрғылт күндер,
Суықсың неткен, жаным?!
Арыды ғой азапты шеккен жаным.
Басқа біреу түгендеп жүргендей ме
Бабалардың баяғы төккен қанын?!

Мезгіл жасын ойнатып дер шағына,
Менің әлсіз жүрегім шаршады ма?!
Көрден қолын созған кіл өлі әруақтау
Көп сұрақтың қамалдым қоршауына...

Оның несін, қарағым, тізбеледің?!
Көңіл сырын көзіңнен жүз көремін.
Көлеңкеге иірген бар дүниені
Көңілсіздік елесі – Күз дегенің.

«Жаратылыс-тануың» – жансыз ғылым,
Жасырмақшы болды адам әлсіздігін.
Бұлтқа басып бетіңді жылап алғын,
Бұл дүниенің есіңе ап мәнсіздігін.

Шырақлыз ғой –
Шың жайлап, дөңге қыстап,

Лейіштің де пердесін көрген ұстап.
Табиғаттың тап-таза шарайнасын
Кімдер екен кірлеткен қолмен ұстап?!

Бұл сұрақтың жауабын біз бенен сіз
Уақыттың үнінен іздегенсіз.
Болмай қайтсін Күз байғұс көңілсіздеу –
Еңсесінен езгесін мұз бенен сыз?!

...Жә-жә, жетер!
Әніме оралайын,
Ғәни-тірлік бағын да аралайын.
Жан-жағымнан Жалғыздық қамалайды,
Жапандағы жабырқау моладайын.

Өлеңменен жуа сап өлі көзді,
Қиялменен қу көңіл нені кезді?!
Есігімді ашып ем...
Сұрғылт бояу
Сүйретіліп сұлбасы төріме озды.

Жаба салдым есікті жанталасып,
Қабырғаға қарауытқан арқа басып.
Көңілсіздік көшіне ілескендеу
Жарық біткен жалп етті қорқа қашып.

Перғауынның кәрінен қорықпаған
Перілердің қасиеті қонып маған;
Тереземді ашып ем...
Сұрғылт Аспан
Күрең Күз боп тұр екен төніп маған.

Сезім – Тәңір,
Жүрмейді жырға Ғылым,

Қыртығандар егеді қырға гүлін.
Қараңғылық көбесін қақыратқан
Сонда білдім, дүние-ау, Күн қадірін!

Аспаныңнан ақ жұлдыз мол құласын,
Ғауиз жанды несіне қор қыласың?!
Күзден қашып жүргенше баяғыдан,
Күнге ғашық болсамшы, сорлы басым!..

27.XI.2003 ж., Ақтау.

ТІРЛІК ТУРАЛЫ ПӘЛСАПА

Қу тірліктен қанжілік боп қажыдым,
Салатұғын әнімнің де сазы – мұң.
Қара терек қайғы болды қазығым,
Уменен тең уайым боп азығым.

Ойлап тұрсаң, осы дүние – тор екен,
Заманынан озып туу – сор екен.
Таланына жазылмаған нәрсені
«Тағдырынан тартып алам» деп жүрген
Пенденің де пейілі тым зор екен.
Өмір деген – өлшеуі жоқ нәпсі мен
Иманыңмен итжығысқа толы екен.
Жер түбінде жеткізбейтін қу арман,
Шерге толы шет-шегі жоқ жол екен.
Адам деген – арман қуған айкезбе,
Жарық дүниеде жаратылыстың қоры екен.
Өлім деген – тәуір қиял, тәтті у,
Өлшемі жоқ сол арманның соңы екен.
Мейірімсіз мынау әңгі әлемде
Менің ешбір мойланбастай мерекем;
«Көрдім» десем, көрешегім көп екен,
«Болдым» десем, боркемік те, бор екем.
Қолда барды қалай ғана қор етем?!
Бей, дүние,
 бес күндік боп берекем;
Ешкімге де керексіз боп қалғаннан
Ауыр азап жоқ екен!..

...Қой, мен сабыр етейін –
Мұң-зарымды мұндар-дүние ұққанша,
Әбілетті Әділет кеп жыққанша.

Күншығыстан таңым күліп атқанша,
Көкжиектен күнім қайта шыққанша...

...Бұл дүниеде болып жатыр жұт қанша,
Сұм-жанарлар сұлулыққа сұқтанса –
Құрып кету қаупінен бұл Әлемді
Құтқара алар тек Адалдық құтқарса!..

06.XII.2005ж., Ақтау.

АЗАМАТ

Ибрагим Жақсымбетовке

«Бұл қазақта жігіттер бар нарқасқа...»
(Төлеген Айбергенов)

Астамсынған көңілімен
адам-пенде аспанды да тез көрген,
Алла берген «Ал, шүкір!» мен қанағатқа
тояттамас кез-келген.

Ақиқаттың ақыр түбі
шың басына шығатынын сезгенмен,
Өткен күнін өлшеместен Уақыт атты безбенмен;
Алтын шыққан жерді кейде
Қоры сарқылса, қолындағы жез көрген,
Еңіреген ерлерімді елін сатқан ез көрген.
Қасиетсіз ондайлардың қабырғасын
қақыратар – қара орманды сөккендей,
Халық бұған төзе алмайды –
алып бұған төзгенмен.

Алла тағала «жайнасын» деп жарқыратып
маңдайына көз берген,
«Сауласын» деп сарқыратып
таңдайына сөз берген
Талай тарлан тақтақ өтті опасы жоқ дүниеден,
Одан бірақ ештеңе жоқ өзгерген.

Өмір-керуен тоқтамайды, өз жөнімен көшеді,
Мағынасыз бұл жалғанда
маңдайыңның соры батпан – бес елі.
Біздің жақта білгіш шалдар
бүгіннен-ақ ертең қамын жеседі,

Екі-ақ ауыз сөзіменен
ердің құнын, елдің мұңын шешеді.
Үйде отырып ұлкендігін сездіріп,
Шалқақтаған талайлардың
шаруасын тоз қылып,
Таһит жеген тасмаңдайдай
тағдырынан бездіріп,
Кердеңдеген кемақылды
кең далада-ақ кесапатқа кез қылып,
Билік пенен биіктегі мықтымысынған талайға
Тырп еткізбей тыйым салып, үнсіз үкім кеседі.
Сол шалдардың айтуынша,
Соры басым дүниеде
«Артында тек жақсы ісі қалған жандар – мәңгілік,
Ал қалғаны – босқа кеткен,
Боздап өткен боз-дәурен ғой» деседі.

Бұл тұрғыда бұла-дүниеде
өмірге өкпең жоқ шығар,
Алдаспанды шарға салсаң,
айналаға ұшқын шашып, от шығар.
Сенің сондай
жарық дүниеде жаққан отыңа жылынып,
Жанын созған жарым-көңіл
мұңлықтар да көп шығар.
Орынымен жасалмаған жақсылық –
Айдалаға соқыр мерген атқан ол да оқ шығар.
Көр-дүниеде – көп жігіттің көкірек көзі бітелген,
Ата-анадан асыл парыз дарып, адал сүт емген
Азаматтың бойындағы адалдыққа
басын иген бағалап,
Адам түгіл, Алатаудың шыңына өскен
ару-мүсін ақ шынар.

Шіркін, біздің нар қазақтар намысына қонса ғой,
Кемеліне келіп түгел, кемеріне толса ғой.
Ауызымен құс тістеген аталары секілді
Алыс-жақын, сегіз қиыр шарттарапты
ақылымен шолса ғой.
Саназар бау шалдарымдай,
сақилардың әруағындай,
Алты алаштың ардағындай,
ақындардың арманындай
Сақараның салқар төсін
самғап өтіп құс болып,
Қанаты тек қайырымнан талса ғой.
Аз қазақты алаламай,
«ақ» деп, «көк» деп дараламай сүйетін
Азаматтың бәрі Сендей болса ғой!

Өмір солау –
Өскендердің түрін көрдік
жұрттың нанын жиі асап,
Өзгелердің өгіздерін жегіп қойып, өзінікін қоя сап.
Сен солардың шыжғырып кел бетке басып
шындығы мен ұятын,
Қашан көрсем, қазағымның оздырам деп жиі атын;
Шаршау білмей, шапқылаумен жүресің тек,
шаруанды жия сап –
Қорланған мен тоналғанның
жасын сүртіп көзінің,
Тарыққан мен зарыққанның терең ұғып сезімін,
Қолыңдағы бар нәріңді
Құдай жолы садақадай құя сап,
Мейірімнің мөлті тамған кеудеңе
Қайырымның қарлығашы ұя сап.

Бұл қазақта бай-бағлан көп –
сұм дүниеге тоймайтын,
Бар нәрсенің өлшемін тек баспен емес,
қарынымен ойлайтын.
Сен солардың күнәларын
жуып-шайып жүргендейсің кей кезде,
Ілкі ісіңмен –
ізгіліктен ештеңені артық, биік қоймайтын.
Байдан – банды, барымташы біткеннен –
Батыр жасау дағдыларын даңғазалап жоймайтын,
Басқа ешкімнің ештеңесі кетпейді, рас,
бұл ғадетін қоймаса,
Түбінде тек біздің қалық сорлайтын!

Атадан алтау туғанменен, азаматы бір бөлек,
Айғырдан асау туғанменен, қазанаты бір бөлек.
Арланнан алтау туғанменен, абаданы бір бөлек,
Аққудан асыл туғанменен, ақ-адалы бір бөлек.
Жақсыларды жағалаушы көп болады,
жан-жағыңнан қаумалап,
Жабығыңнан сығалап, жабуыңнан іргелеп.
Жалырағың жайылғанда жүргенімен бұл маңда,
Жалт береді күні ертең – басыңа күн туғанда.
Қазақлыз ғой, қайтеуік –
бетке күліп, жылмаңдап,
Былай шыға бергенде күңкілдесіп, күндемек.

Сілкіп таста сіркеңді,
жұлқып таста күркеңді –
Қарап тұрсаң, қара нардай ағам-ау,
Қасыңда ылғи қамқорсыған
қалың бит пен бүрге көп.

Ашық күнде, Аға, саған айтып соны қояйын –
Абылайға ақыл айтқан Бұхар сынды
арғымағымды бастырмалап, мінбелеп,
Атың озып, әруағың асыл, тұрғаныңда тілге кел...

24.II.2006 ж., Ақтау.

БІЗДІҢ АУЫЛДЫҢ ШАЛДАРЫ

«Біздің ауылдың шалдары –
Шетінен текті, шешен кіл.
Кім сенеді
«Алдары –
Ақиқат соты» десем бір?!

Біздің ауылдың шалдары
Жағалай жалтақ боп алған.
Бас иесі жоқ балдары
Бағытсыз азып, тоналған.

Кешегі кемең-герлердің
Сарқыты да жоқ, сарқылған.
Еңсесін басып ерлердің
Арсыз қатындар артылған.

Отманға көміп жатырмыз
Озық ойларды отандық.
Ойран қып бүгін отырмыз,
Отанды қара қотан қып.

Жағымпаздықтан жан салмай,
Жатқа билеттің жұртымды.
Қайғысыз күнді қарсы алмай,
Қанға толтырдың ұртымды.

Түсініктерің неге өлді,
Түскен бір жандай талқы іске?!
Шалдарым,
Саған не болды,
Шатасатындай талтүсте?!

Көсемдер шықты к...і боқ,
Көкте де, жерде тұмаған.
Уаһаби, жаһил сопы бол,
Ұрпақ санасын улаған.

Делқұлы қылып жібермек
Дені сауларға ұсаған.
Шілханаларда шідерлеп,
Тұлпар-оўларды тұсаған.

Ел қамын жеген Едіге
Бола қалыпты, боу-боу-боу!
Адасқан аңқау еліне
Айтатындары – гөу-гөу-гөу!

«Отпан» деп жүрген Отанды
Ордалы жылан жайлаған.
Ата жау қылды атаңды,
Сенетін жан жоқ – айналаң.

Зомбилар қаптап жұртыңды,
Зорлықпен таптап ұлтыңды;
Көмеді күлге күлкіңді,
Бөледі жынға тұрқыңды.

Қиратып иман-мүлкіңді,
Шытынатады шырқыңды.
Құбыладан бұрып құлқыңды,
Сұмдыққа бастар түр-түрлі.

Тондарын теріс кигізген,
Топ бастағаныңды топырақ қып.
Арқарларыңды бас игізген,
Абыздарыңды ақымақ қып.

Күңіренген елді мәңіретіп,
Күтесің қандай жақсылық?!
Ержекеңдерді еңіретіп,
Зікір салдырған бақсы ғып.

Төбелесумен түн-күнді,
Төбеңнен таң да атыпты-ау.
Көрместен кеткен бұл күнді,
Төлесін шалдар бақытты-ау!

Бұ нағып жатыр – тірі болса,
Бөлшектелмеген бүтіндеу?!
Бекеттің бары шын болса,
Бетіне нағып түкірмеу?!

Көтеріп жүрген соларды
Көріңде өкіргір ел екен!
Шалдарым неткен шыдамды,
Қара жерім де кең екен!

Шалдарым,
кілең төзімді,
Шамырқанбайтын шығарсың.
Ертеңгі күні өзіңді
Еліңнен қуса, ұғарсың!

Бірлікті әбден жойған соң,
Бір-біріне өтірік ес болар.
Отанды беріп қойған соң,
О кезде бірақ кеш болар.

Біздің шалдар – кіл батыл ғой,
Бір-біріне тек тор құрар.

Атеист,
гурман,
ақылгөй,
Арамсопысынған сорлылар!

Жау кеткеннен соң батырсың,
Шайнаумен өткен бармағын.
Шалқайып неге жатырсың,
Шалқаңнан түскір шалдарым!?

02.III.2006 ж., Ақтау.

ӨРКЕНУЕТТИҢ АДАСУЫ

Адам-Ата Сағри – Хауа Ананың
Ұрпақтары,
Уақыттың тап амалын!
Мұндар шайтан,
Мұратыңа жеттің бе,
Қабыл орған кезде Абыл тамағын?!
Сайқал малғұн,
сақылдап сен күлгенде,
Жалбарыну-үнге толды жанарым.
Жаратқанның құпиясын іздеумен
Тар дүниеде тасқа тиді талабым.
Танымымды тариқаттар талқандап,
Таусылды ақыр айла менен амалым.
Мен түгілі,
Ашық күнде алжыды
Талай «мықтың» тарс айырып талағын.
Дауылпаздай даңқы барлар дағдарды,
Даңғыра қып домбыраның шанағын.
Қайыры жоқ қақтығысы діндердің
Қанмен жуды қара жердің алабын.
Білсең, айтшы,
Бір Аллаға бастайтын
Хақ Исламның жолы қайсы, қарағым?!

Ізгілікті іздеп жүрек, талпынды,
Шаңырақтан ұшып шығып, шарқ ұрды.
Жарға жықты жанталасқан байғұсты
Жаулап алып жалған ілім-жалқынды.
Маңдайына мөр ғып басып табрасын,
Маңыраған мал сияқты қалқымды;
Толырлатып торға әкеліп түсірді,
«Тот басатын темір ғой» деп алтынды.

Алқа-қотан былғақтатып бастарын,
Аузынан ақ көбік шашып, алқынды.
Экстазға кіргізіп ап жаныңды,
Эксперимент жасап жатыр сан түрлі.
Дәметкенім «дәм босынды» қуалап,
Алаяқтың соңына еріп, ант ұрды.
«Алла – біреу.
Апаратын ал оған, –
адастырды: – жолдар көп, – деп, – әртүрлі».

Кімге сенем?!
Айтшы, сонда кімге мен?!
Қара су да ақпайды ма жұлгемен?!
Жүйесі бар, киесі бар ел қайда,
Цесі бар мал да ойнамас пірменен!
«Шайқы», бақсы, «шарасратшы»көбеуіп,
Шатыр-шұтыр басталды бір дүрбелең.
Балақтағы битің басқа секіріп,
Аяқтағы көншарық-құл «гүрлеген».
Орны оның босағада емес пе ед,
Орасаң да ұлдеменен-бұлдемен?!
Күйек сақал күркесінде күңкілдер,
Күллі жұртты баурамақ боп жырменен.
Аға болмай,
анда кіргір арам ит,
Айтшы маған,
Исматуллаң кім деген?!
«Тақсырым» деп қолын сүйіп, табынып,
Талайлардың таза көңілі кірлеген.
Қырғынға айдап қырылғырдың халқын бұл,
Қыртымасаң,
қышиды ма бірдеңең?!
Жұттан шыққан жұпыныдай мүләуім
Жұртыңа осы «сыбағаң» ба сүрлеген?!

Сенімі жоқ адам ерте сөнөді,
Сенім деген – Темірқазық, себебі.
Сенімдерін ұрлатқан сол бейбақтар
Сергелденнің семіз үрпін емеді.
Сорлы жалық сондайларға көнеді,
Көнбей көрші!
Оныңнан не өнеді?!
Қарсы шықсаң, қандендерше жабылып,
Қауып, тістеп,

қолыңда олар өледі.

Жансыздарға жалдап болып өнері,
Арсыздарды ұлықтайды өлеңі.

Өздерімен кетсе жақсы өңшең ит,
Бабаңның да бар тарихын көмеді.
Балаңның да басын жұтып,

аздырды

Жастарды да жаңа ашылған желегі.
Екі тесігіне ие бола алмай жүріп-ақ,
Елге ақыл үйреткісі келеді.

Керуенге кем ит болып ұргендер,
Ақиқатқа артын ашып күлгендер.
Сендерге еріп, сеніп жүрген кеңенің
Шақша басын шарбағыма ілмеңдер!
Қайда барсаң – онда барың,

қаптамай,

Маңқыстау – кең,

Маңайымнан жүрмеңдер!

Атақ пенен мансап үшін ар сатып,
Анасының етегін де түргендер.

Аттап өтіп әруақтың үстінен,
Абыз болғың келеді өкен, мүрдемдер!
Сөздері үшін сүйген жұртын алдаумен
Өздері үшін ғана өмір сүргендер.

«Бір Алланы танытам» деп тантиды
Бүкіл елге бүлік салып жүргендер.
Осы жұрттың обалы да – сендерде,
О дүниеде сұрау болар,
«Бір» деңдер!

Қайран шалдар!..
Тілек тілеп шаршал ед –
«Алла мені иманыммен алса» деп.
«Дінім – ислам, тегім – түркі, кітабым –
Құран» деп біз жарты әлемге жар сап ек.
Жүрегіңмен жүгінетін құбылаға
Осы күнді ондаған жыл аңсап ек.
Амал қанша,
Қаңғытты ғой қауымды
Ахмадия, салафилар қанша рет.
Уаһабиші, нұршы, жыршы, қыршы боп,
Аз қазақты адастырды малша кеп.
Одан қалды, сопысымақ сорлатты,
Оның қасында ойнап қалды «балшабек».
Исламнан безіп кетті көп қазақ,
«Иман деген сендер айтқан болса» деп.

Е, қазағым!
Енді нағып отырсың?!
Жалты сөнген жанары бар соқырсың.
Жарты миллион қандастарың жамырап,
Жатқа кеткен жартылай сен – кәпірсің.
Әншейінде әңгіме айтқыш батырсың,
Әлгілерге қалай төзіп жатырсың?!
Дедің бе әлде:
«Дем біткен күн көрермін –
Алла өзі алдына бір шақырсын».
Оған дейін Отаныңды от шалып,

Бесіктегі бейкүнә да шатылсын.
Шындықты айтқан бірен-саран біреулер
Абақтыға айдалсын да, атылсын...
...Сол болмай, не болар дейсің ақыры,
Соры қайнаған сен – бір міскін, пақырсың!
Бұдан асқан ақырзаман болмайды –
Ұшпа шыңның жиегіне жақынсың.
Заманақыр зарын айтқан ақынның
Запыран-жырын тоң-миыңа тоқырсың...
...Жалғасы ма?
Жалғасын бұл өлеңнің
Жаның жетсе, о дүниеде оқырсың!..

04.III.2006 ж., Ақтау.

ҚЫРЫҚ БІР ҚҰМАЛАҚ

«Өткенге өкінбе!

Болашақты болжама!»

(Мұхаммед (с.ғ.с.) Пайғамбардың хадистерінен)

Балгерден де басы айналып, шошымай,
Талай тағдыр талқан болды босына-ау!
Құмырсқадай құжынайтын құшнаштың
Қара жұртқа тіккен қара қосына-ау.
«Біссіміллә!
Құмалағым, ақ сөйле!»,
Біздің шалдар бастаушы еді осылай.

Бақсы-балгер басқан кезде гөй-гөйге,
Басы бар жұрт әулие сенбеу ме?!
Құмалақ та шар тасындай шашырап,
Құдіреттің тілінде әлде сөйлеу ме?!
Жиылатын ақ матаны айнала
Кілең бала қызық көріп кей-кейде.

Байғұс балгер бабаңды еске ал мұралы,
Болашаққа жоба-жоспар құрады.
Сырын бермей, сыбырласып өзді-өзі,
Ілкі сәтте іштей үнсіз тынады.
Қырқын шешкен балшыға да қырсығып,
Құлпын шешпей бір құмалақ тұрады.
Тура жолдан таяр болсаң тұра қап,
Қолыңа оңай қона қоймас, сірә, бақ.
Онсыз да өзі басы қатқан байғұстың
Ойын білмек болсақ кейде сыналап;
«Құлпиясын бүгін ішке тұр, — дейтін, —
Құдай атқыр қырық бірінші құмалақ».

Келешекті кең Құдай тек тербесін,
Құмалақшы кесіп-піше көрмесін.
Аңқау жалық дәруішті пір тұтар,
Айтқандары айдай анық келгесін.
«Құмалақты, — дейді, — ашуға болмайды
Іңір түсіп, күн қызылы семгесін».

...Жалған-дүние арбаса да жанарын,
Жабатұғын жабырқау мұң қабағын;
Құмалағы түскір де дәл келмей ме,
Тағы бір рет сынайтұғын талабын.
Қара кемпір күбірлейді кеу-кеуде
Қамын ойлап қашықтағы баланың:
«Жеті тақ жерге түспес,
Жерге түссе де, ерге түспес...»

«Жар болып тек Жаббар Цем Жасаған,
Аман болғай алтын елің, босаған!».
Ақ тілектің жолындағы анамыз
«Болсын, — дейтін, — бауырың бүтін, бас аман».
Тәубе қылып, таспығын тартатын
Түскен кезде «Қоржын аумас қос аман».

Айта берсең, жүрегіңді жыр тербер,
Ақиқатты ауыр оймен бүркеңдер.
«Қос аманың» бас аманды білдірсе,
Екі жақты таразыдай бір теңгер.
Бір құмалақ қалып қойса артында,
«Сүйіншілеп тұр!» деуші еді ұлкендер.

Күллі жұрттың көңілін кім бар табатын?!
Анам да сол өз әлінше салатын.
Бірдеңе егер бола қалса, жүгірер
Біздер үшін әулиедей болатын.

«Ашпас әліп» түсе қалса зәуімен,
Құмалақты қозғамастан жабатын.

Адамнан жоқ алабөтен қастасы,
Аллаға аян, өзіне аян басқасы.
Таза діннің жүрмегенмен жолында,
Тақуалау, жоқ бекерге шашпасы.
Арнап бізге ашса, ылғи түсетін
Айналайын «Бекет атам бес тасы».

Жүрегінен жұмбақ сырды саумалап,
Жолын ашып кеткен жанның мал қарап;
Алғы күннен бір жақсылық күтетін –
Алтын артқан керуендеу арбалап.
«Құмалақтың басын, – дейді, – ауыртпаң!»,
Қайта-қайта «Ашшы» десек қаумалап...

Келіп тұрған істі кейде оңына,
Теріс оқыр тентек молда сорыңа.
Кім бар дейсің келешекті кең пішіп,
Құмалағын ұстап жүрген қолына?!
Құмалақты қарсы дейді діндарлар
Құдіретті Құдайдың да жолына.

Мен де қызық айтамын бір сіздерге:
Алла өзі ақ моншағын тізгенде –
«Қара қойдың қан-жыны мен боғын да
Қалдырмастан, қажетіңе жарат» деп,
Үйреткендей көшіп жүрген түзде елге.
Құмалағы дәл келетін анамыз
Құдайдан кем көрінбейтін біздерге.

Бұл не өзі?!
Өз алдына ілім бе?!

Салт-дәстүр ме суарылған білімге?!
Алла берген айрықша сый, кие ме,
Ашылатын жұмбағы бар түбінде?!
Құмалақтың құпиясын біле алмай,
Құмар-ақ тым пенде біткен бүгінде.

Сығыр-тағдыр пенделерін сынау ма –
Қиялменен қол создырар Құн-Айға.
Ділдә беріп, құмалақты аштырсаң,
Діндарлардың көңіліне ұнай ма?!
...Қара кемпір,
Қайсысына сенейін –
Құмалаққа,
Әлде жалғыз Құдайға?!

01.X.2003 ж., 08.III.2006 ж., Ақтау.

АРАҚ

«Шәліркеп шарап ішсең, данамен іш,
Немесе гүл майысқан баламен іш.
Аздап іш,
Анда-санда тығылып іш,
Мас болмай, мылжың болмай, шамамен іш».

(Омар Наям)

«...Кіріседі ағам жаңа күшпенен,
Жасардай қазір бір атақты ерлік.
Адольф Гитлер арақ ішпеген,
Ал содан қандай рахат көрдік?!

...Сөйлейді жеңгем;
«Түбінде сендер
Өз түбіңе өзің жетесіңдер ғой.
Бір-екі күндей сімірмесеңдер,
Гитлер болып кетесіңдер ғой!».

(Жұматай Жақыпбаев)

«...Содан кейін «әлгіні» ащысынбай,
Жұтып-жұтып жіберіп тұщы судай;
Вокзалдарда шығарып сап тұрады -
Бірін-бірі бір елдің басшысындай».

(Қадыр Мырзалиев)

«Ақ арақ,
араздасам сеніменен,
Айтысып көремісің меніменен?!».

(Жеткізген Сейітов)

«...Арақ, арақ,
Сені ішем,
Өкпелесем жарыма.

Ал айтшы,
 маған көрсетші,
Адырың бар ма азбаған?!
Шарбаққа шайтан ұялап,
Қорымдарыңды қозғаған.
Әулекілерге тең болды
Әулие сынды әз-бағаң.
Әлдекімдерге жем болды
Жамырау қонған жаз-қалаң.
Мен кімге енді еркелеп,
Кімге мен енді назданам?!
«Жыландарыңды құртам» деп,
Жынданып кете жаздағам.
Уға тұншығып өлулі
Ұяты барлар аздаған.
Ақының, сірә, қалмапты
Арақ туралы жазбаған.

Ішкенде ләйліп қиялы,
Ізгі сезімін тыяды.
Жолбарыс-ашуы оянса,
Жоқ, сірә, адам сияғы.
Жолында тұрған нәрсені
Жоқ қылып, көзін жояды.
Бұрқырап исі мұңкіген,
Бұтарлап, бұзды ұяны.
Ішіне қайдан сыұсын ол,
Шөлмекке ғана сыяды.
«Мұқағали өстіп ішкен» деп,
Мұрнында ашы қияры;
«Шәмші мен Шәміл болам» деп,
Көмейге удды құяды.
Монша-барларда мойыды
Могикандардың тұяғы.

Шарапханаларда шіріді
Шалдардың асыл қияғы.

Ақындарыңды жыр өрген,
Аруларыңды нұр емген
Айналдыратын әп-сәтте
Албастыларға түнерген
Арақтың аты – жынды су,
Арысты матар шідермен.
Шоқынды көрген мүміндей
Шошынып көңіл, үдерген.
Уласа зәндем саясат,
Ұрпақтар одан тірі өлген.
Ұлтанды елді қор қылып,
Ұлттарды жойып жіберген.

Арақ деген, бұл – аққан у,
Ар жағы – шайтан, от-қару.
Ібіліс езген іріңдей
Жер-дүниеде жоқ қару.
Далада қалар мөңіреп
Дәстүр тану мен салт тану.
Ағайындарды айырып,
Араздық отын жаққан у.
Қаңқу-өсекке қалдырып,
Қарақұрт болып шаққан у.
Талай таланттың тағдырын
Талқан қып, жүгін артқан у.
Уман-нұрыңнан айырып,
Ціріміне тартқан у.

...Тәуір-ақ іштік арақты,
«Тәтті» уын бойға таратты.
Ыржақай кешпен күн батып,
Ырду-дырдумен таң атты.

Жымсыған жуас талайды
«Жын» қылып қайта жаратты.
Басын да жерге қаратты
Бәйтерек сынды дарақты.
Тамырды байлап бөтелке,
Талайға болды абақты.
Айналғанда жанардан
Жас емес,
қара қан ақты.

Ой, ішкен кезде іріміз,
Түспейді ешкімге күніміз.
Әкіреңдедік әл бермей
Бірімізге біріміз.
Луламен қара-ғандай боп
Ұлғайып кетер мініміз.
Түймедей нәрсе – түйедей,
Төбелеспен бітті жырымыз.
Есерлік толы күніміз,
Есуастықпен өтті түніміз.
Ертесіне отырдық
Қағылғандай боп жынымыз;
Абырой – қырыққан тоқтыдай,
Артынан шықпай үніміз:
Біреуге тиіп қолымыз,
Біреуге тиіп тіліміз.

Аузымда жалғыз Алла боп,
Кетпесем-дағы молда боп;
Ақылды ақыр тоқтаттық
Омақасарда орға кеп.
Өкіртіп ішкен өңез-су
Түсірді талай торға кеп.
Жын иектеді бойымды,
Жыға жаздардай жарға кеп.

Осыны қойдым ақыры –
Он жеті жылдай қолда боп;
Он алты жаста ішкен у
Отыз үшімде зорға деп.

Ішкен күнді де көргем көп,
Ішпегенде де өлгем жоқ.
Айбын-даңқымды асырып,
Абырой-атақ келген жоқ.
«Артық іштің, – деп, – арақты»,
Байрақ пен бәйге берген жоқ.
Отырғаным да шамалы
Орыным тура төрден боп.
Шеңбірек атып тойғасын,
Шешен тілден де ештеңе өнген жоқ.
Керемнен шығып ішсем де,
Шыққан бір мүйіз көргем жоқ.

Айтқаныңды ешкім ұқпаса,
Арағын езіп, ұрттаса;
Адамнан не үміт, не қайыр –
Ақылға бәрін жықпаса?!
Нәмәрттік жасап көзіңше,
Нәпсінің жайын құнттаса.
Парасат бұдан көрмедім
Пайдасы тиер жұртқа аса.
Мен білсем,
Мүйіз шықпайды –
Меңіреу боп қалар мықтаса;
«Масқара!» деген нән мүйіз
Маңдайды жарып шықпаса!..

16.III.2006 ж., Ақтау.

ҮШ ЖАҚЫН

Екі жұтыр ағам бар –
Елді адастырған надандар.
Ақылдан, сірә, кембағал
Алды-артын ойлап, бағамдар.

Бірі – сақал, бірі – мұрт,
Бірі – мақау, бірі – қырт.
Жұртта қалған иесіз
Жұтыр иттей жұр ұлып.

Мансаптан өзге жоқ қайғы,
Мал-нәпсі қашан тоқтамайды?!
«Абыз болам, – деп, – еліне»,
Аузына келгенді оттамайды.

Таңқы сұдай қос шерменде,
Танымы тайыз, тар кеуде.
«Ұлтыма әке болам» деп,
Ұрығын шашқан әр жерге.

Даңқ-дақлырт деген – бір жорға,
Аяқ артса болды бір жолға;
Шалып жіберуден жүзі жанбас
Шал-кемпірді де бұл жолда.

Құдайын ұмытып туғаннан,
Құлық-сұмдықпен шыңдалған.
Атақтың бәрін ап болған,
Қанағаттан тек құр қалған.

Тағы екі жұтыр інім бар –
Таңдайы «қайқы», «білімдар».

Маңдайы тайқы мәнжубас,
Сәуелері жоқ бір ылғал.

Уранбақты аңсал мекені,
Ит болып үріп кетеді.
Жер бетіндегі ең соңғы
Ақындар сынды екеуі.

«Өздерінен басқа неме жоқ,
Жайықта жүзген кеме жоқ».
Шолталаң қағып, шортияр,
Төбеге шықса, төре боп.

«Сом теміріңе – балға бар,
Сомсынған жанға – Алла бар»
Екенін ұқпай екі қырт,
Екі ауыз жырын малданар.

«Мен! Мен!» деп төсін ұрады,
Төс сынса, несін ұрады?!».
Төстері сынса бұл екеу,
Қалықтың бәрін қырады.

Есерді қалай «сау» деймін?!
«Егіздік мұнда бар» деймін.
Жұтырлар өзі қос-қостан
Жұптасып жүреді-ау деймін.

Тағы екі «жынды» досым бар,
Жақынға оны қосыңдар.
Жан-дүниемізді түсініп,
Жарасқан көңіл-хошым бар.

Қазақтың о да баласы,
Қадірлі емес бағасы.

Қарапайым жандар болса да,
Қараңғы емес санасы.

Қара да емес, хан емес,
Қатардан озған дара емес.
Тіліне тікен шыққанмен,
Дінінен шыққан жан емес.

Абыройды ойлап қанша рет,
Ұятпен үйді қоршап ек.
Ойлаймын кейде:
«Осыдан
Ағалар үлгі алса» деп.

Жіберген жоқпыз біз есе,
Ағадан артық жүз есе;
Өнеге алып солардан,
Інілер бойын түзесе.

Ар-ұяты азып, тоналған,
Адамдар аз ба жоғалған?!
Атағы дардай айуандар
Алса екен үлгі солардан!

Нұқып көрсетер ноқайға,
Әркімге керек жеке айна.
Санасына Алла бермесе,
Сан айтсаң да, одан не пайда?!

Елдігін сақтап ақынның,
Ерлігін жаттап батырдың;
Ортасында үш жақынның
Осылай жүріп жатырмын.

«Жұтырлар» қанша десем де,
Жұмбағын ойдың шешем бе?!
Қайтемін енді, көнемін –
Өз қолымды өзім кесем бе?!

Құйса егер Құдайың тың күштер,
Құлдық-сананы түйгіштер.
«Өмірдің өзі осымен
Қызық қой» дейді білгіштер.

Жақсы мен жаман алмасқан
Мәңгілік майдан жалғасқан.
Фаламды қашан тазартар
«Ғазауат» деген алдаспан?!.

19.III.2006 ж., Ақтау.

ҮСТІРТ

Пау-пау, шіркін!
Мынау қырдың жатысын-ау шәнуіп,
Етек-жең кең ерке ұлдау далаып.
«Тауларменен таласамын» дейді ме,
Асқар шыңға қол соза ма ақиық?!

Пау-пау, шіркін!
Жатысын-ау, жатысын!
Қамал сынды алдырмайтын қалысын.
Азу тісін ақситады арландау,
Тірі жанға жібермейтін ақысын.

Сол екен ғой – өнегелі, өрелі,
Өсер елдің өз күшіне сенері.
Қырдың ұлы қияларға қол созбау,
Аспан жаққа ұмтылатын себебі.

Еу, балақау,
Бұл нетуің, нетуің?!
Кертмеді керзі қара өтігің.
Осы қырда туғандықтан екен ғой
Отманға да сәлем бермеу кетуің.

Сіміртердей өтіріктің кермегін,
Сіңіп еді еліңе қау еңбегің?
«Құба жонда құла мінген кім?» десем,
Қыржық мінез қыр баласы, сен бе едің?!

Кім айтып жүр «Қыр дегенің – інген» деп,
«Айыр өркеш үсті-үстіне мінген» деп?!
Қырда туған қырсық ұлдың бірі едім,
Қылтамды да қиғысы кеп жүрген көп.

Сезіміңе ши жүгіртіп секемді оу,
Сәл нәрсеге шатынауың бекер ғой.
Қыр дегенді «байтақтық па» деп жүрсем,
Арда мінез асқақтық та екен ғой.

Ат жарата берер болсаң, бәуігі көп,
Арман қыла берме, бала, Ауды көп.
Мына қырдың жатысына қарасам,
Мың қыстаулы Маңқыстауда қауғы жоқ.

Көлеңкедей көп жолдас пен дос құрсын,
Көңіліңді Хақтағала хош қылсын.
«Қыр дегенің – кеңдік қой» деп тамсанған
Қырт өлеңнің бәрі – әшейін, бос былшыл.

Кезгің келсе, кең даланы бір-ақ көр,
Жұлдыз болып жымияды жырақ төр.
Үстірт жайлы білгің келсе, балақай,
«Маната» мен «Бөрібастан» «құлап» көр!
Сынбай қалған қабыртқаңды түгендеп,
«Сынды» жақпен бағыңды бір сынап көр!

Бұл дүниеде болу керек бір теңдік,
Сол теңдікті орнатам деп жыр тердік.
Биіктік те, байтақтық та емес ол,
Үстірт деген – біле білсең, Үлкендік!

22.XII.2007 ж., Ақтау.

ЭККУРСИЯ

(Көне керуен ізімен)

Шұбалған жол – шумақ-шумақ жіп сынды,
Айпара-тау – айырға артқан жүк сынды.
Көз ұшында көлбеңдейді көп түйе,
Тыраң-соқпақ төзіміңді тықсырды.

«Жібек жолы» өткен мұнда» деседі,
Жүре берсең, жүлгелі ойың өседі.
Жазған басың жантәсілім еткелі
Жатқан жандау никметті кешеді.
Құм астында құпиясын бүгін қыр,
Құмыққан ұн құлағыңды кеседі.

Ұлықтасаң, бабаларды ұлықта,
Елсу ишан қалдырған зор ғұрыпқа.
Берді ишан мен бегей Сусен, Тұрайымбет,
Мұқан сұлы жаққа мойын бұрып та;
Бектұр, Тектұр, Қырықмылтық Көшербай
Ахундардың әруағы құрып па?!
Барақ пенен Асауларға бас иіп,
Бармақ шалдан бата алуды ұмытпа!

«Молақтың» да ойы бұдан жырақ сәл,
«Ақши», «Тұрыш», «Ноғайтыға» бір ат шал.
«Білеулі» мен «Белдеуліге» кідіріп,
«Құсшы»-мола құпиясына құлақ сал.

Арғымақты алты ай шапса ала алмас
Бытпылдық жол, айдын сорға сал алғаш.
Бөрбелтайлау төбе көрсең, тұра қап,
Бөркіңді алып, бөлекшелеу амандас.

«Доңызтау» мен «Желтау» саған сыр айтып,
Алыс жолда адал жолдас бола алмас.

Тандыр-бұлттың тамбай қалған сиясы,
Қашық бұдан қырандардың қиясы.
«Таз Ақпанның үйігі» мен «Ірімшікті ой» –
Мың ордалы жыландардың ұясы.

«Сам», «Сыңғырлау» шапқан сайын жақындар,
Қай жерге де қазық қақсаң, нақың бар.
«Қосарқан» мен «Шахан-құдық» қол созым,
Амантұрлы, Атақозы батырлар.

Құлақ салсаң, құдіретке кешегі,
Тіл түгілі, тиегіңді шешеді.
«Қаратүлей» қасқыр түгіл кезінде
Жолбарыс та жортқан екен» деседі.

«Шиланды» мен «Жезді» – бітпес ертегі,
«Қарабұлақ-Ақшағылды» көр тегі.
«Манашының сайы» айтпаған жұмбақты
«Маңсуалмас-Есет» саған шертеді.

Түксиеді түнеріңкі қабағы,
Сасқан адам садақасын шалады.
Жем бойына жеткен халық жетісіп,
Адаспастан «Ақмешітін» табады.

Есіңде жоқ ескі заман елесін
Сезген сайын сезгің келе бересің.
Кең Жылыойға жеткеніңше кезеріп,
Кереметтің неше түрін көресің.

Беу, бабалар!
Сіз жайлаған бұл дала,

Біздер соны білмедік-ау құлдана.
Ықылымнан саз саумалап қобыз-жел,
Ыңырсыды, ызыңдайды құр ғана.

Суық аспан сұсын төгіп, сұрлана,
Диірмен-күн дөңгеленіп, зыр қаға;
Бейнеу деген бетпақ қырдың үстінде
Белгісіз боп қалып жатыр кіл мола.
«Сол моланың сырын ашам» деп күнде,
Жүрек тұсын жеміріп жел құлғана;
Күндіз – жерге, түнде – көкке үңіліп,
Қоңыр қырда қой бағып жүр бір бала...

22.XII.2007 ж., Ақтау.

ТӘУБЕ

Арда едім – адамзатқа бағынбаған,
Алақан жайып, жанға жалынбаған.
Тілімді кесіп алар болса-дағы,
Тірлікте тірі жанға жағынбаған.
Азғантай несібем мен нәпақамды
«Алланың бергені» деп қабылдаған.
Бұл күнде бұлағайдың бұлтты көшіп,
Секілді сезімдерім дамылдаған.
Жанымның жарқылдаған оттары өшіп,
Жанартау сөнгендей ме жалындаған?!
Семсерін қайсарлықтың сертке ұстаған
Жаутаңкөз жасқаншақтық тағы ұрлаған.
Кешегі кесек турар ірілік жоқ,
Орнында – өкпе-қатық қабындаған.
Басылып қалғандаймын, бағым ауып,
Басына түссе пенде, нағылмаған?!
Сүйкімсіз біреу болған сияқтымын –
Сүймеген, сүйсінбеген, сағынбаған.
Құдай-ау, оты қайда отыз бесің,
Жігері жиырма бесің арындаған?!
Бозбала болып, күйін-жанбағандай,
Жандаймын жауһар жүзік тағынбаған.
Санаңа сабыр нөқта салады екен
Ақылды тоқтататын шағында адам.
Алладан аян келді ақша бұлт боп,
Дейтіндей: «басыңдағы бағыңды алам».
Қош енді, қормалы жұрт, қордалы елім,
Қайыр, қош, қабір-далам, лағыл-қалам.
Алладан пәрмен келсе, қайсың барсың
Қазықтай қара жерге қағылмаған?!

«Қор болар қорқасоқтап, жан аяған,
Жөн болар шаршы топта шағынбаған.
Өлермен өнбейтұғын істі қуар,
Жарымес Жаратқанға шабуылдаған.
Қу кеше, ақымаққа айналады –
Құла дүз қуа берсе сағымды адам.
Қызыққа ешқашанда тойған емес
Қызылды-жасыл дүние-бағында адам.
Шырағым, шыдамменен күте білгін,
Шырағың қалса егерде жағылмаған.
Бауырқа, басы-бауытқ жүре бермей,
Малындау Маңғыстаудың бағылмаған.
Қазылған секілденіп қабірнаманы,
Жазылған сияқтанып «Бабырнаманы»;
Несіне жетісесің, сақ-сақ күліп,
Сайтанның сапалағы – сағыр-балам?!
Тағыннан дұрыс болар – табан ауып,
Қағыннан жеріп, босқа қағынбаған».
Деп бүгін ақыл айттып, аян берді
Ақиқи Адам Ата, Абыл бабам.

О, Алла, осы ма еді көрсетпегің,
Томсардың маған неге, мағұл-ғалам?!
Жүзімді құбылаға бұрайыншы,
Һарундау Ғақ бұурығын қабылдаған –
Құрығанда айнала, жан-жағым да аман,
Тұрғанда басымдағы бағым да аман...

08.VI.2008 ж., Ақтау.

БІЗДІҢ АУЫЛДЫҢ «ТИПТЕРІ»

(«Портреттер» топтамасынан)

Біздің ауылдың «типтері» –
Биліктің бір-бір «киттері».
Заманға қарай күйлеген
Ұлыған өңшең иттері.

Сөзімнің зілдей мәні бар,
Сәуесі бар жан, сол ұғар.
Біздің ауылдың «типтері»,
Өзіңді содан танып ал:

Есуас Ердалы

Елді бүлдірген Ердалы,
Енді адам болмассың сен-дағы.
Ойнақтадың кәрі түйедей,
Ойлайтын шақта ел қамын.

Серік қып дүмше молданы,
Көрік қып дүние-дорбаны;
Халқыңның қамын қайтесің,
Қарның тоқ болса, болғаны.

Аллыстан жасың асқанда,
Шашыңды ақ қар басқанда –
Алақан жайып аспанға,
Зәріңді шашып жас талға;
Шімірікпей адал астан да,
Қаймықпай қарт пен жастан да;
Шыңырауға кеттің құлдилал,
Шығатын шақта асқарға.

Компартияны атаңдай,
Партбилетті папаңдай,
Ленинді бабаңдай,
Крупскаяны анаңдай
Ардақтаған сен едің,
Жалбақтаған сен едің.
Даң-саясаттың соңында
Далбақтаған сен едің.
Алланы танымас атеист,
Құдайды білмес коммунист,
Күнің үшін күйбеңдеп,
Қалбақтаған сен едің.
Ең «белсенді» мұғалім
«Ел мақтаған» сен едің.
Дарвиніңнен алып ең
Дәуіріңе керегін.
Ұрпақтардың санасын
Улаған да сен едің.
«Дін – апын, құртың» деп,
Зулаған да сен едің.
Нағып енді «діншіл» бол
Шыға келген себебің?!

Компартия күйреді,
Сүйегін шалдар сүйреді.
Елді сендей алаяқ
Екіжүзді биледі.

Ата ақылын тыңдамай,
Аға сөзін қолдамай;
Ақпарлы елдің арнасын
Жырып аққан жылғадай
Дүбің бөлек дүңкілдеп,
Кәрі бөксең бұлкілдеп;

Зікірші боп зіркілдеп
Шыға келдің, бұл қалай?!

Көрмәдікпен танысып,
Көркеудемен табысып;
Көрінгенмен алысып,
Көзтұрткі боп, жақ ісіп;
Аярлармен бал ішіп,
Ақымақпен жарысып;
Адастырған ағымнан
Айрылмайсың жабысып.

Көлеңкедей көлеңдеп,
Серенкедей серендеп;
«Көнбегеннің қолында
Көр де тұр, тек өлем!» деп;
Желіктірген желбуаз
Жетесізге ерем деп;
Абыройдан айрылдың
«Алла жолын жеңем» деп.
Сергелдеңге түсті-ау ел,
Сен диуанаға ерем деп.

Атаның атын малданып,
Арсыздарға алданып;
Мойны-басың былғақтап,
Құйрығыңмен сырғақтап;
Аспанға қарап ламданып,
Ашық күнде зарланып,
Не басыңа күн туды,
Халқыңды сонша қарғанып?!

Ата-бабада жоқ салтты,
Арнасыз, надан, боқ салтты

Балдарға болып сіңіркөк,
Жас баладай жүгермөк,
Утаршыдай сүмөңдөп,
Утбақадай шүмөңдөп;
Діңкелөдің бөйшара-ау,
«Дінді «түзөп» көрөм» дөп.

Азғындықты таңдасаң,
Мөжгүндіктөн танбасаң;
Алқа-қотан жың шашқан
Арсыз топтан қалмасаң;
Жаңа өспірім жастарды
Жаһил жолмен арбасаң;
Ақ пен қара арасын
Айыра сен алмасаң;
Халқыңа болып әйкөпір,
Хас надандықты қамдасаң;
Жамағатпен жау болып,
Жан-жағыңды жауласаң –
Жарық дүниеде күйің жоқ,
Жаратқаннан сыйың жоқ,
Арылмассың, антұрған,
Алла алдына бармасаң.

«Баба әруағы атпаса,
Бала үмітті ақтаса;
Ертеңгі күн қауымнан
Молам бөлек жатпаса», –
дөп, Ереке, толғасаң,
Обал-сауапты ойласаң;
Пақыр тірлік кешөм дөп,
Парасаттан құр қалмасаң;
Ақиреттен қорықпас
Ар-имансыз болмасаң –

Азғантай ғана уақытың бар,
Серпілесің сен қашан?!.

25,27.IV.2009 ж., Ақтау.

Мырық Мырза

Әуелі бір ауылға әкім болды,
Артынан алжығанда ақын болды.
«Билікке қарсы шабам қасқая» деп,
Біреудің айтақтауымен «батыр» болды.
Інілерін көзге мақтап, көрінеу даттап,
Еркек басымен екі сөйлеп, қатын болды.
Соңынан соры қайнап, артын жалап,
Ақыры сол билікке жақын болды.

Екі итке еріп біраз далаңдады,
Артынан аузы күйіп, жамандады.
Ұйлыққан үңгіріне үш бас сұғып,
Екі иттен еш барқадар таба алмады.

«Қайтсең де жалық деген қайманаға
Жарасады» деп жарымес ойлана ма?!
Аузынан арақ исі сасып жүріп,
«Алла» деп ақыл айтты айналаға.

Алла жолдан жаңылтып, күпір шалды,
Алқа-қотан отырып, зікір салды.
Шопан ата, Пір Бекет, Қараман ата –
Зікірші ғып шығарды мұқым шалды.

«Дін жолында жүрмін» деп діңкілдеді,
Көңірсін, көрпе астында күңкілдеді.

Бет сипауға жарамай өлі әруаққа,
Беу, бейбақ, күмеді екен бір күн нені?!

«Діндарың» темекісін сораптайды,
Шеніне шешендерді жолатпайды.
Ағызып аңғал жастың адал миын,
Көкбеттіктен көзіне жан қаратпайды.

Кім не айтса, басын оңға-солға пақыр,
Жыландай жиырылып жолда жатыр.
Құран мен суннадан да хабары жоқ,
«Аңқау елге – арамза молда» пақыр.

Араны «ақша, ақша» деп жалақтайды,
Баланы жаңа туған балақтайды.
Тарысы піскен жерге тауық болып,
Насырын жерге төгіп, ар аттайды.

Өзіндік пікірі жоқ, мырық Мырза,
Өзегіне құрт түскен шірік Мырза.
Биліктен де бес тиын бедел таппай,
Айналғанда ауызы жырық Мырза.

Жұтырды жұрт та мәлім қолдамасы,
Сорлыға берген жұрттың сол бағасы:
Сабаудау сақал-мұрты болса-дағы,
Қолында күші бардың қолбаласы.

Қарашы ар-иманды алға ұстауын,
Жасырып орақ пенен балға ұстауын!
Осындай мырықтар мен шіріктерге
Қор болған, қайран менің Маңғыстауым!

25,27.IV.2009 ж., Ақтау.

Жарбай Жамандық

Жалбаңдаған Жамандық,
Жасайтыны – арамдық.
Жаратты екен әуелде
Алла неге адам ғып?!

Достары болды дұшпандай,
Дұшпаны болды мыстандай.
Ірілігі пілдей болғанмен,
Тірлігі жоқ тышқандай.
Бойында дүлей күш бардай,
Жыртынар жыны қысқандай.
Едірең-едірең етеді,
Елдің сөзін ұстардай.

Едірең-едірең етеді,
Едіреңбай неге жетеді?!
Есерлігін қоймаса,
Есалаңдығын жоймаса,
Елдің қарғысын арқалап;
Екіұдай болып шартарап,
Еш опасы жоқ дүниеден
Есін жимастан өтеді.

Бербелтай-бедел бөрік қып,
Көн сүйретпесін көрік қып;
Келеке қылып намазды,
Кемді-күн жүрді серік қып.

«Оқып жүріп намазын,
Үзбей ішті сабазың».
Ара-арасында шатпақтар,
Ала сап қалам-қағазын.

«Діндар» бол, елді бір алдап,
Ділмарсып, жарбаң «жыр» арнап;
Тістелеп, тілін безеген,
Тірі өлік, құнсыз құр аруақ.

Көк тиын оған Отаны,
К..іне қыстырмас батаны.
Шалдардың атын саудаға
Салумен шыққан атағы.

Маңғыстауға кел, масайды,
Аузымен Айды асайды.
Түрікпеннен келген төмен ит,
Дәстүрі, дәбі бөлек ит.
Есерге ерген есалаң,
Елді адастыруға шебер ит,
Ұясында не көрсе,
Ұлтына соны жасайды.

Үлкен сүйсінбес ісіне,
Үлгісі де жоқ кішіге.
Сезімнен жұрдай қу топас,
Сенген тек қара күшіне.
Осыраң қағып, ордаңдар
Ойлы сөз айтқан кішіге.
Кемақыл болып кетеді-ау,
Өмірден бекер өтеді-ау
Түгін де білмей, алмастан
Түбінде ештеңе түсіне.

Пайымға Құдай сараң ғып,
Пақырана болған Жамандық.
Түсіне кіріп түріміз,
Тісіне талай таландық.

Қашанғы оған көнейік,
Жаратқасын адам ғып?!
Тірлікте талай тіресіп,
Күніміз өтер күресіп.
Саламат, есен-сау тұрсақ,
Аллажан беріп амандық.
Торға түспейін деп тоқырап,
Тобыр-санаға тоналдық.
Алдыңның бәрін аран ғып,
Қараңғылыққа қамалдық.
Қазақта сені кім жеңді,
Қараңғы, соқыр Надандық?!

25,27.IV.2009 ж., Ақтау.

(Жалғасы бар)

БІРЕУГЕ

Жаралдың мұнша неге делдуана бол?!
Жалғанды жалғыз басқан сен ғана бол;
Мақтанып: «Менің жалғыз ұлым бар, ал, —
дедің-ау, — мына сенде ер бала жоқ».

Бейшара, бері қара, міскін бала,
Торына Ібілістің тұстің, бала.
Азғырған ақ шайтанның арбауында
Жазғырған жаман ойды құштың, бала!

Артылған мойынында Ар қамыты,
Ақынның сендей емес, алда үміті.
Аманат қылып берген, сенікі емес,
Бала, ол — біле білсең, Алланыкі.

Жақсының жатар мәңгі тарап аты,
Жабыспас жамандардың балағаты.
«Алланың бергеніне мың шүкір!» деп,
Айтылар ала таңнан қанағаты.
Жалғыз ұл, жаны бөлек бала түгіл,
Араша тұра алмайды анаң аты.
Кеудеңде шыбын жан да — сенікі емес,
Жасаған бір Алланың аманаты.

Не болды жау отырған бізге ұрынып,
Адасып ашық күнде, сөзге ілігін?!
Күніне мың бір пәле көрсем-дағы,
Сонда да бір Алладан ұзбен үміт.

Алланың шүкір етсең, берері — шын,
Пенденің салған іске көнері — шын.
Шалдарым сан қайтара қақсап кеткен
Дәл осы ақиқатқа көнемісің?!

Оларды қыстырмайтын, пысқырмайтын,
Төменге түспейтұғын төремісің?
Терең де төбесінен Құдай ұрса,
Еңкілдеп қарашыға ерері – шын.
Жайықта жүзген жайын секілденген
Жоқ әлде кең айдында кемемісің?!
Кемең де кебежедей төңкеріліп,
Дағдарып, дауыл соқса желеді шын.
Алла өзі асқақтықты ұнатпайды,
«Адамнан ақылым артық, – деме, – күшім».
Ешкімнен ешкім артық емес, шырақ,
Адамның Алла шешер ерегісін.
Парқыңның дәрежесі биік болса –
Халқыңның сонда ғана керегісің.
Ал сенің жалғыз ұлың ертеңгі күн
Аман-сау жүреріне сенемісің?!

Қайыртпас Қашаған да – баласыз ғой,
Бермесе бедеу тағдыр – шарасыз ғой.
Саңлақ жырларымен саңқып өткен
Сәтеке, даңқы бөлек, дарасыз ғой.
Он екі перзентінен айырылса да,
Сабырын жоғалтпаған сарасыз ғой.
Дәуіттің отыз ұлын бір күнде алған
Алланың ісіне ем табасыз ба-оу?!
Осындай мысалдарды ойлана айтсам,
Керегін кертіп, елім, аласыз ғой.
Ал енді ақылсызға ем қона ма,
Ақымақ – ажал сынды дауасыз ғой.
Бейшара, сен де – бір сол семген қарын,
Кемақыл, кенже қалған баласыз ғой.
Әкесі алты қыздың Жетекенді
Қалқан да – сен сияқты санасыз ғой.

Сені де тапқан бір қыз – ана емес пе ед?!
Сезіммен сүйген қызың – жар емес пе ед?!

Қыз деген – дүниенің қызғалдағы,
Қымайтын қымбат, әсем ән емес пе ед?!
Ал айтшы, қыз болмаса, қайдан шықтың,
Алтын күн, атқан алпақ таң емес пе ед?!
Бұрды ма көңіліңді шайтан малғұн,
Тұрды ма тұла бойыңа бәле дос боп –
Өзіңе қыз бергенде әуелі Алла,
Көзіңе еркек кіндік жан елестеп?!
Кім айтты «Ер бала тек – елге тұтқа,
Ал енді қыз дегенің – бала емес» деп?!

Қыз деген – қызыл жеміс жігіт ұзген,
Көктемдей аяқталар жыры күзбен.
«Үш қызды ұлбіретіп берген Құдай
Бір ұлды бермейді» деп үміт ұзбен.

Баланы «ұл» деп, «қыз» деп мен бөлмеймін,
Перзентті періштеге теңгермеймін.
Үш қызым үмітті ақтар аман болса,
Ешқайсын ер баладан кем көрмеймін.

Ұл туса – ұлтанды елі қуанады,
Жайқалып жасыл орман, гүл алабы.
Асыл жар аман болса, Алла берсе,
Арыстай ер бала да туар әлі.

Отыр ма тілің тығып, тістегің кеп?!
Оспадар, орашолақ істерің көп.
Құдайым қубас қылып, қураппағай,
Мен әлі тұғырымнан түскенім жоқ.

Білесің жоқ нәрседен бар болғанның,
Жасаған Жаббар Цем жар болғанның?!
Басынан бағы ұшқанда пенде байғұс,
Он сегіз мың ғалам да тар болғанның?!

«Қарғысына қаламын» деп қорықпайсың ба,
Құдайы қолдай қоймай, қор болғанның –
«Ұл емес, қыз да болса бере гөр!» деп,
Жалынып, шикіөкпеге зар болғанның?!

Тегің боп жазылғанмен ұл қағазға,
Текті боп туған қыздан гүлдер аз ба?!
Ерінін жібітетін ешкім таппай,
Бір қызға зар болып та жүрген аз ба?!

Азынап, азбан аттай кісінесің,
Өзіңнің бағаңды өзің түсіресің.
«Екі ауыз ел алдында ән айттым» деп,
Несіне бұтқа толып, ісінесің?!
Парасат-пайым бар ма, ойың бар ма,
Айтардай ұлкенге – ақыл, кішіге – сын?!
Ісініп, ісіп-кеуіп, ақырында
Жарылған кезде барып түсінесің!

Беу, байғұс, болайын сол мақтаныңа!
Мұндар ит, мұқатар сөз тапқаныңа.
Мәз болып жүрмісің сен, мәңгүрт неме,
Байлардың басқан ізін баққаныңа?!
Хақыңды хан түгілі, халқың бермей,
Ақыңды қаншық болып қапқаныңа?!
Әкімнің итаяғын ит боп жалап,
Әркімнің арқаңнан сәл қаққаныңа!

Айта алмай жүргенің де – сол екен ғой,
Ылығы, ішің лас, боқ екен ғой.
Дауысың дарылдаған болғанымен,
Басыңда бір шөкім ми жоқ екен ғой.

Мұнастрик, мұндарлармен тең екенсің,
Мұныңмен талайды әлі жер етерсің.

ШАБАЗ ИМАНАЛИЕВКЕ

Улаһи жырлар – жүректен,
Ислам – оған таразы.
Уа, иманын әркез ту еткен
Иманалының Шабазы.

Селкеу түсірмей сенімге,
Шиеленген түйінді шешкен жан.
Ақын боп келіп өмірге,
Азамат боп ғұмыр кешкен жан.

Ел ішіндегі ерегім,
Топ ішіндегі серегім.
Ілкіде сізден тапқандай
Іздеген жандар керегін.

Біздерді «жас қой» демедің,
Білгеніңді айтып, демедің.
Өзіңнен болам көргендей
Өткен күндердің дерегін.

«Абызға лайық» дер едім,
Аталы сөзді алған күн.
«Аңызға лайық» дер едім,
Тағдыр жолдарын тарланның.

Аспанға биік теңедім
Асқақтығын Сіздегі арманның.
Мен Сізді, аға, көремін
Сарқытындай кешегі кемеңгер шалдардың.

«Көрсеттік пе, – деп кейде отырамын, –
Шабытына лайық құрмет шайырға асқақ?!».

Қарабаудың қара толырағын
Маңғыстаудың майлы қиянына айырбастап;

Сіз келгенде мынау өңірге,
Әдебиеттің әсем керуені көшіп келгендей.
Анқылдақ-жырлар толды асау көңілге,
Айдарымыздан бір самал есіп бергендей.

Жырларда Сіздің – зымырап аққан тоқталмай,
Жылдардың желі жатады тулап көкпардай.
Қатыгездікке қарсы құрылған қақпандай,
Тексіздің басына тентектер ұрған шоқпардай.
Меңдекештің мейміл-мұрасындай сақталмай,
Ғариза айтпаған сырлар сияқты ақтармай.
Қосжанұлы Қазданбайдан қалған шоқ бардай,
Отаралиев Мараттан қалған от бардай.

Әдебиетшіні әумесер көріп, күлгендер
Арылған емес әлі де тауыз түсінікпен.
«Бастық болғанның жөні осы екен» деп жүргендер
Үлгі алсын Сіздік кісілік пенен кішілікпен.

«Соларды, шіркін, шәкірттей сәби кекілді,
Тондарын шешіп, топырлатып әкеп қойдай мың;
Алдыңызға Сіздің алғашқы ұстаз секілді
Партаға отырғызып алар ма еді?!» деп ойлаймын.

Көтермей жүгін мазардың,
Көңіл-кесеміз жүз сынды.
Құла дүзінде азалдың
Құлазытты ойлар күз сынды.
Бастадың сонда биіктерге бізді ғажал тым,
Бабалар салған із сынды.

Қарап отырсам,
барлық ақынының қазақтың
бас оқырманы – Сіз сынды.

Жебе ұшына от байлап,
жеткізер ме атсаң, мұнара?!
Қырды ғой талай отқа аўдап,
Қыртыған кілең «ұлы» аға.

...Жүрек түбінде шоқ қайнап,
Сілкінбей көңіл тына ма?!
Көз ұшындағы көкмойнақ –
Сіз шығар, Аға, сірә да...

01,07.11.2010 ж., Ақтау.

ҮРІМЖІ

Үрімжі – үлкен қала, үлкен арман,
Бұлт болып боз мұнары бұрке қалған.
Көшесі – сапырылысқан қара қытай,
Көрінбес көңілдегі құлтелі арман.
Беу, мұнда арман түгіл, ажалыңды
Көлденең көлік біткен тіркеп алған.
Ақ жолды түсімде емес, дәл өңімде
Алланың аян-сөзі сілтеді алдан.

Адамның өмірі онда бұйым емес,
Кезігер кез-келгенге құйын-елес.
Селт етіп сенің мұнда бар-жоғыңа,
Ешкім де өткізбейді жиі кеңес.
Бұл – бірақ бұрқ-сарқ еткен булы қазан,
Біз көрген шәһарлардау бұйығы емес.
Қалтаңда қаражатың бола тұра,
Ал мұнда аштан өлу қиын емес.

Көшесі – кезіп жүрген елес екен,
Ешкімге ешкім керек емес екен.
Толқыған дариядау топан-жалық
Дейтіндей: «бізді «жалқау» демесе екен».
Түнімен тыншымайтын беймаза елді
Таң атпай жүгіртетін – өңеш екен.
Қытайдың зор болатын елі осы да,
Орыстың қор болатын жері осы екен.

Өзіңді-өзің жұрттан бөлектейсің,
Бөтеннің жерін, сірә, төр емпейсің.
Жат жерде жайраң қағып жүру қайда,
Сен мұнда тек Аллаға керектейсің,

Самбырлап қара қытай қаптағанда,
Салдырлап, түбі түскен шелектеуісің.
Жалтаңдап, тіл білмейтін тірі міскін,
Жақсылық тірі жаннан дәметпейсің.

Ғәниде бергенің аз, аларың көп,
Пендеміз – періштеге талабың жоқ.
Бақытын басқа телкен адамды ешкім
Басынан сипамауды «Қарағым» деп.
Ине де салдырмайтын қауран басың
Цлеуге көнеді екен, амалың жоқ...
Ой, Алла-ау!
Аспанында бір жұлдыз жоқ,
Қаншама қарасам да, санағым кел.

Көрінбес көңілді жан жөргемділеу,
Көзіңе көлгір қарап, күлген біреу.
Жұлқынып, жұртты қаға алға ұмтылып,
Жұтқын үшін тек өмір сүрген біреу.
Сазарған жылуы жоқ сазбеттерге
Қиындау «Бері салғын іргеңді» деу.
Бетінде жылуы жоқ, бұдыры жоқ,
Сезімін жерлеп тастап жүрген біреу.

Деуші ме ед: «Көре-көре көсем болар»,
Тағы да «Сөйлей-сөйлей шешен болар».
«Көргенің – дәл мынадай көр болғанда,
Көрмегің бұдан өткен» десем болар.
Түбінде аспан астын алатұғын
Бүгінде озып тұрған осы ел болар.
Қылғынып қытай саған сөйлегенде,
Жыр қылып айта жүрер әсер қалар.

Жабықса, жасық көңіл жан қайғы алар,
Дүние бетін бұрмай, арты айналар.
Көңілге түрлі-түрлі түйткіл түсіп,
Көгіңде жазғы аспанның жалты ойналар.
Кемеңді кең айдынға салған дұрыс,
Тереңді көрмегендер таңқы ойланар.
«Қытайдың құдіретін білгің келсе, —
дейді екен, — Бейжің емес, Шанхайға бар!».

Бұл шәһар байлық пенен барға құмар,
Сәт сайын ашкөздігі аңғарылар.
Қытайдың қырық айлалы саясаты,
Құбылған «шындығы» мен жалғаны бар.
Осында Отан қылып, орда туын
Ұйғырдың ұстау алмай қалғаны бар.
Көмілген көкіректе зар-мұңы мен
Ұлтымның ұмытылған арманы бар.

Бұл жерге бұлтымды мен төкпей кетем,
Алтай мен Шыңжаңды асып, көктей кетем.
Өмір де махаббатпен өркен жайып,
Көңіл де тек жылуға көктейді екен.
Дүния сырын ұққан данышпандар:
«Дүрия мұңсыз мекен жоқ» дейді екен.
Қаншама «қапастағы ел» десем-дағы,
Қайран ел, саған ешкім жетпейді екен!
Қазақстан, саған еш жетпейді екен!

04.VIII.2010 ж., Үрімжі.

«ХУАНХҰЛЫ ЖУҢОЯҢ» АУРУХАНАСЫ

Ұйғыр қыз гөзал жазсаң, «шер» дейді екен,
Шерлі жас көзден шықпай, сенбейді екен.
Беу, мынау безбүйрек шәр бетін бұрып,
Мұңлығым, бізді де бір көрмей ме екен?!

Уа, бұл – ұйғырлардың топырағы,
Шошайып көрінетін шоқылары...
Ясиннің қайғысына ортақтасып,
Нусрат жасын тегін отырады.

Мінезін мінсіз емес, «шәлкес» деген,
Нәзік бір жанарынан нәркес көрем –
Хайыргүл қайырымды жан боп шықты,
Әкесін әулиедей әлпештеген.

Жаны да қайратыңды жыр-қылышқа,
Тұмарын туған жердің ту қып ұста.
Намазын бес уақыт қаза қылмай,
Мұлгиді мүмін кемпір бір бұрышта.

Аспанға телмірумен ай қысқарды,
Бұл кемпір – бұйығы емес, жайлы, ұстамды.
Күйеуін күткен әйел сондай болар –
Балаша мәпелейді байғұс шалды.

Алла өзі айқын жолын нұсқап жүрген,
Құпиясын білуге құштармын мен:
Ондаған сырқостардың ортасында
Отыз күн оразасын ұстап жүрген.

Жасаған жақсыларға жақ босын да,
Иншалла, иманды ерге тап босын да.

Шоң бастық, оқалы шен Ялқын аға
Бір емес, екі келіп жатты осында.

Кеудемді керіп мұнда жүре алмадым,
Кейбірін көп жұмбақтың біле алмадым.
Ғұсмани – жүзі жылы дүңген бала,
Бұл-дағы – сыуы шығар бір Алланың.

Жүрегің жүз суынып, жүз қайнап та,
Қылымсып құлгендей ме қыз бейуақта?!
Күніне екі келіп, күлкі шашып,
Әдекам әзіл айтар біз бейбаққа.

Апырмай, ана қыздың сайқалын-ай,
Арланбай, арлы-берлі шайқауын-ай!..
Уаң деп атын қойған емші қытай –
Ұйқысыз еңбек етер қойторыдай.

Сезімтал, сергек қимыл, жүрісі өнер,
Майталман маман екен тілі шебер.
Уаңның түскеннен соң уысына,
Уайымсыз жұмысыңа кірісе бер!

Пенде үшін тартар мекнат тарқалайды,
Азабын Алла берген арқалайды.
Сәлима деген сәнқой ұйғыр қызы:
«Жаман, – деп, – Қазақстан», шалқалайды.

Орнына қалпақ киген орамалдың
Несіне сен бір керім бола қалдың?!
Сәлима – сәл ақылы кемдеу құрбым,
Саған бір сәтті күні оралармын.

Ал мұнда аздап елдің тынысы бар,
Найман мен керей, уақ ұлысы бар.
Қаптаған хансулардың арасында
Айгүл қыз ағайындай жылы ұшырар.

Уайым тереңіне ұйлықтырып,
Жабықсаң жаныңды ауыр күй бұқтырып;
Шипалы қолдарымен бақыт аға
Ширатып жібереді, ширықтырып.

Қадалып қарағанда оқырлана,
Қазаққа, хансуға да өтімді аға.
Ержан-дүр «Әпенді» деп атын қойған
Ең соңғы Қожанасыр секілді аға.

Ниетінен дімкәс көңіл мият тауып,
Барамын мұңымды оған жиі ақтарып –
Даудағы дарабозым тәрізденіп,
Жаудағы жалғыз үйім сияқтанып.

«Немене жоқтың күні бар қасында?!
Ауыр жүк қалушы ма ед нар қасында?!».
Аңырып айдалада қалған кезде
Алла өзі алақанға салмасын ба?!

Жарлыдай жалғыз қалған жар басында
Көңілің көбеңсиді алғашында.
Бәкең мен Гүлжан жеңгей сүйлаған гүл
Қурады аурухана ауласында.

Бұлт басқан біз келгелі жырым-жырым
Бұзылып ауа райы ырың-жырың;
Анвар мен Айгүзелдің сезіміндей
Аспаны бір жарқ етті Үрімжінің.

Жалынып-жалбарынып, тақ тұрғанда,
Жасаған Жаббар құлын жат қылған ба?!
Алтайдың Қабасынан келген асып,
Санардай сабазыңа тап қылды Алла.

Аға бұл адасқанда ақыл салар,
Жат жерде жаныңызға жақын санар.
Көмейі көрінетін аузын ашса,
Әмейі біреу емес ақын Санар.

Ал мұнда асықпаған ақыл екен,
Асылы, артын күткен мақұл екен.
Сунь-қытай суық күліп тұрғанымен,
Жүрегі, жүзі жылы пақыр екен.

Шинь осы – не десеніз, о десеніз,
Еркіңіз – еркін елге теңесеніз.
Қалбақтар қандасыңдай қатпа қара,
Тек «тілі түсініксіз» демесеніз.

Уа, бізге күн де нұрын төкпей қойды,
Тәңірдің тартуы осы жетпей ме енді?!
Қолынан Мудан жеңгей ішкен асым
Соңынан таңдайымнан кетпей қойды.

Көп шаруа бітіргендей көңілді ғып,
Көпіріп сөйлейміз бір төгілдіріп;
Ержан мен Сержан бауыр – егіз тұлпар
Екеуін алма-кезек жегіп жүріп...

«Расында бақыт бізге кеш келді-аумен»
Қасында қарсы желдей ескен дәурен.
Осында Оспан батыр орда тігіп,
Басында аялдамай, көшкен дәурен.

Бей, менің қандастарым, андастарым!
Тамырың тамырыммен жалғасқаным.
Қарқылдап қарға-құзғын сарып жатыр,
Жарқылдап сілмене алмай алдаспаның.

Мейлі, жұрт «жасық» десін, жала жапсын,
Демеуімін: «бережақсың, алажақсың».
Бір жарым миллион қазақ – қайран елім,
Қайтейін, жұтылып сен бара жатсың.

«Айрылған өз елінен оңбайды екен»,
Айдаһар-өңеш ешбір толмайды екен.
Хансудың айыр-бөліс атажұрты
Қазаққа қайыр-қоныс болмайды екен.

Шың елі!
Шыңнан биік көкірегің,
Құдайдың сүйген құлы өкілі едің.
Ұлы Цинь,
қанатыңды кеңге жаймай,
Осылай тұра тұршы, өтінемін!

Уа, ұлы ел!
Жауласқаннан не табамыз?!
Ырыс емес, ұрысқа бет аламыз:
Жылжыған сайын бері шекараңыз,
Бір жылан өткендей боп екі арамыз.

Сыйынар періште де Алласына,
Тартады тасбақа да таңбасына.
Ай, мұнда сіңіп кету қиындау-ау,
Біртүрлі адам түгіл, арбасы да.

Жоғалтқан нем бар мынау жақта мұнша?!
Кіріптар қылсын Құдай Ғаққа құлша –
Ауасын аурухана жұтқанымша,
Дауасын дертіміздің тапқанымша.

Көрмей-ақ қойған жақсы ед көргенімше,
Өз елің ыстық екен өлгеніңше.
Үрімжі,
Ал мен кеттім, аман боп тұр,
Қайыр-хош қайта айналып келгенімше!..

11.VIII.2010 ж., Үрімжі.

ТҮННІҢ КӨЗ ЖАСЫ

Мен – көз жасына қалған адаммын,
Кімдікі екенін айтпаймын бірақ.
Өмір базарына барғалы алаңмын,
Өзгелер сынды қайтпаймын жылап.

Өзгеге басын игізбес адам,
Өтсе де кілең өкіндіріп көктем.
Саусағымның ұшын тигізбеуі саған,
Он алты жасыңда оындырып кеткем.

Жарығым, сені жылатып кеттім,
Көрсеқызарлықпен, көрсоқыр болып.
Бәуітерегіңді құлатып кеттім,
Көңілің мұңмен көрші отыр қонып.

Байғұстың енді басын балталап,
Арыған жанды азаптамаңыз.
Жазықсыз қыздың жасын арқалап,
Жанатын жанмын тозақта нағыз.

Шаршаған арсыз жындылықтардан
Күнәсіз жаның күрескір еді.
Сыңғырлау жақта шыңғырып қалған
Сенің даусыңды кім естіп еді?!

Селеудей жұлған сезімнің шашын
Қырттарға кімдер қынжылып еді?!
Көкірегіңе тамған көзіңнің жасын
Көктің суы емеуі, кім жуып еді?!

Құйттайымнан-ақ құрылды қақпан,
Шемінен тіспен шешіп көремін.

Көтере алмай жүгімді батпан,
Көз жасыңды әлі кешіп келемін.

Сен болар ма енді сенсіз жылулық,
Серілігіндеу жайын-жастардың.
Мен қол тигізбеген меңсіз сұлулық
Мекер қатынға айырбасталдың.

Сергелдең болған Сенім боздасын,
Отыздан өте өлеңнен қалып.
Тыныштық бермес сенің көз жасың
Тұн баласына төбемнен тамып.

Жан-жүйем еріп, ашылам сосын,
Жас бала сынды жаншылады ма?
Пырсылдап жатып қосылам сосын
Тырсылдап тамған тамшыларыңа.

Ана дүниеге асыға берме,
Адасқан жүрек аңсары неден?!
Жастықты шылап жасыма кейде,
Талықсып оянам таңсәріде мен.

Ақ боран соғып, бүрсендеседі,
Аңғал да аңқау ақ қоян кезің.
Кімнің көз жасы?!
Білсем де соны,
«Түннің көз жасы» деп қоям өзім.

Өзіме лайық жүгімді тартам,
Аямас тағдыр «ақынсың ғой» деп.
Күпір бол, ақтап күнімді талтаң,
Қайтемін босқа батырсып өйдеп?!

Үш қыр астындағы үніңді, қалқам,
Жәдігөүсіп қайтем «жақынсың ғой» деп?!
«Оқысаң осы жырымды, қалқам,
Өзің де сезіп отырсың ғой» деп,
Өзімді-өзім жұбатып қоямын...

21.XII.2010 ж., Ақтау.

АМАЛ

Амал күні қазағым көріседі,
Көрісу, бұл – көненің желісі еді.
«Жасың құтты болсын!» деп жамырасып,
Ақ ниетпен адал қол беріседі.

Көріседі – «Көңілдер жібісін» деп,
Көріседі – «Тасысын ырысың!» деп.
Көріседі – «Көк мұз да жылысын» деп,
Көріседі – «Оң болсын Ұлысың!» деп.

Көріседі – қайғы-мұң кетіруге,
Көріседі – қайтадан жетілуге.
Алты ай қыстан арыған жанын демеп,
Көріседі – бел буып, бекінуге.

Ағайынды араздық ірімеді,
Ауызбірлік, ынтымақ-үгіт – емі.
Ескі жылда қатқан мұз, қалған сызды
Көріскен күн көңілмен жібімеді.

Бұзуға бұл дәстүрді еш бата алмайды,
Тірі пенде тып-тыныш жата алмайды.
«Ырыс алды – ынтымақ, бірлік қой» деп,
Абыз шалдар алыстан мақалдайды.
Қаймана елді қаратқан ауызына
Қарттарыма қарсы тіл қата алмайды.
Құшақтасып көрісіп қуанышпен,
Ауыл-үйдің арасын сапарлайды.
Ешкім бұл күн ежелгі ерегесін,
Ескі кегін қоздырып, ақы алмайды.
Өткен жылдың өкпесін, өкінішін
Жаңа жылға арқалап апармайды.

Татыр төбе бөленіп таңмен нұрға,
Бас бостандық берілер заңмен құлға.
Он төртінде наурыздың от жағылып,
Ошақ басы толады ән мен жырға.

Алақайлап жан-жаққа жаршы бармақ,
Алты ай қыстың азабын аршып алмақ.
Алтыбақан құрылып, айнала жас,
Алты қырдан асады ән шығандап.

«Қарау ой мен қас пиғыл құриды» деп,
«Арамзалар аспанға ұлиды» деп;
Айтушы еді шалдарым: «Амал күні
Самарқанның көк тасы жібиді» деп.

Кеңпейілдер кекшілді жаратпайтын,
Киелі үйге кесірді жолатпайтын.
Осы күні ормандай қалың елдің
Отауына бақыт кеп қонақтайтын.

Ала таңнан міндет қып азанды Алла,
Отанына бақ тілер озалдан да.
Уақыттың теңелгенін білдіретін
«Ұзынсары» салынып қазандарға.

Қырым-дала бас иген, Ұрым-қала,
Қызың – дара болғанда, ұлың – дана.
«Құсқанаты» жауғанда құба белге,
Құлдыраңдап шабатын құлын-бала.

Кәрі құда күркілдеп жөтеледі,
Қолдан келсе, қопарып кетер еді.
Ақша қары наурыздың жауғаннан соң,
Айдаһар-қыс көрпесін көтереді.

Есті ментек ақылы тез кіреді,
Екі дүние астасқан мезгіл еді.
Қар астынан қылтиып бәйшешек-гүл,
Қасиетін көктемнің сездіреді.

Сергек бала сең-қарды сере бұзып,
Деміл-деміл жүгірер дене қызып...
...Көрісеуік ендеше, ей, адамдар,
Көңіл шіркін сілкінсін көбе бұзып.

Ел жайлаған иесіз қап Еділ бойы,
Тұнып жүрек түбінде шөгінді-ойы;
Алла содан сақтасын –
Адамдар бар
Көріспестен кететін өмір бойы.

Суынуға келгем жоқ сұм дүниеге,
Бұл ғаламға адамзат бір күн ие ме?!
Бірін-бірі көрместен, көріспестен
Кетіп жатыр қанша адам бұл дүниеде!..

10.III.2011 ж., Ақтау.

ҰЛЫ БАБАЛАР РУХЫНА

*(Маңқыстау ауданының Қаратөбе жерінде
Шотан батыр, Абыл ақын, Досан батыр бабаларға
берілген ұлы астың үстінде туған ой ұшқындары)*

Ақ сауыттан аңыраған оқ өте ме,
Қолдағысын қормалы ел қор ете ме?!
Үш шал үшін ұрметін көрсетсе елім,
Үш жүз алпыс әулие тар ете ме?!
Үнсіз ғана шаттанып жатты шалдар
Үмбеттері бас қосқан берекеге.
«Дақлырт-даңқын асырды-ау» демес еді,
Дара-дара ас берсе әр әкеге.
Бірақ халық бірлігін дәлелдеді
Біріктіріп өткізген мерекеде.
Арыстарға мәңгілік мекен болған
Қасиетіңнен айналдым, Қаратөбе!

* * *

*«...Ай шаншып, төбесіне ту қадаған,
Мен көрем меңіреу шаһар қу даладан.
Тезірек Алматыма қайтам сосын,
Сағынтып шулы нөпір, дулы аламан...»
(Есенғали Раушанов)*

Маңқыстау – майлы қиян, кең түбегім,
Сен десе, семсер-жырмен серпілемін.
Намысын таптампаған нар ұлдарың,
Найзамен тұртіп ашып ел түнегің.

Маңқыстау,
Шежірелі шерлерің көп,
Таңбалы, тарих тұнған жерлерің көп.
Еліне екіталай күн туғанда
Толқытып ту ұстаған ерлерің көп.

«Ар туын асқақ ұстап, бермегін!» деп,
«Құлашты құзар-шыңға сермегін!» деп;
Шемінен шейім болған сол ерлердің
Есімін жаңғырту да – елге міндет.

Жарты әлем сыұйп кеткен жаһан-дала,
Ең басты ерге қымбат – Отан ғана.
Баһадүр батырлардың басы болған
Шоқыдай шоң тұлғалы Шотан баба.

Айбар мен әруақ бар атында мың,
Басын бір имеу өткен батырларың.
Сарқылмай, саурап өткен сан додада
Аз емес айтқыш, тақтақ ақындарың.

Сауын-төс, салқар-омырау сағым-дала,
Тудырған талау дүлдүл шағыл-дала.
Алдына қара салмас аршыланым –
Ақпа жыр, айыр көмеу Абыл баба.

Ұлына жаз-құшағын жайса дөңдер,
Мамық боп аялаған майса белдер.
Қайталап туа берген кең төсінде
Қаймықпай, қамал бұзған қайсар ерлер.

Опасыз, оқтан бұғар осал ғана,
Атыңды жырға ұрпақ қосар, баба.
Азаттық аңсап өткен батырлардың
Ақырғы ту ұстары – Досан баба.

Жиылып жас пен кәрі, ұл-қызың да,
Ас өтті арлылықты туғызуға:
Мамырдың мамыражай қақ ортасы –
Он бес пен он алтыншы жүлдізыңда.

Басында екі күндеу дүрілдетіп,
Баурайын Қаратөбе дірілдетіп;
Бағыштап бабалардың аруағына
Ас берді ұрпақтары дүбірлетіп.

Қашаннан қара жұртым – қастер еді,
Аталы ел, баталы жұрт ас береді.
Алғашқы Адау туын тіккен жері –
Қасиетті Қаратөбе-Мәстек еді.

Алланың тастай салған айнасындай
Қара жер жаралды екен қай ғасырда-ау?!
Шалқыған шалқар жонда күмбез көрем
Шалдардың шаншып кеткен найзасындай.

Есті адам елеңдемей отыра ма,
Қойтастан соға салған қотыр ала
Сол күмбез сонадайдан шақырады
Дегендей: «Тас-кітапты оқы, бала!».

Соңына түсіп алып шоқырақтың,
Түсінген-түйгенімді тоқып алпын.
Арабтың әліпбиін бұзып-жарып,
Қолымнан келгенінше қолыраттым.

Күмбезге көңілім аудды күнде менің,
Үйренгім келіп еді,
үндемедің.

Білгенім – бір тоғызға жете алмай жұр,
Мың тоғыз – мына дүниеде білмегенім.

Дегендей: «Бала, әзірге жоқпын саған!»,
Қабағын қарс түйеді от құрсаған.
Күмбездер күңіреніп сөйлемеді,

Қадалып қара жебе-оқ қылшадан.
Осыған риза бол, о, шалдарым,
Жоқ затты жона алмайды – жоқ қылса адам.
Біреулер бір құмбезін соға алмай жүр,
Бабалар, жыр-құмбезін соқтым саған!..

19.V.1998 ж., Ақтау.

ҮШ МЫҢ ШАҚЫРЫМ ЖЕРДЕН ҮШБҮ ХАТ

(«Қара бауыр қасқалдақ»

жыр жинағын оқығаннан кейінгі ой)

Е.Раушановқа

Мынадай дарыныңмен,
Анадай арыныңмен
Қазақтың маңдайына
Қалай сыйып жүрсің, аға?!
Мың зарлауық ұя салған таңдайына,
Ұлтқа ұран боларлық ұлсың, аға!

Қара басыңа қаптамай тозақ селі,
«Түгел жұрты түбінде пір етер» деп;
Қайран қалам –
«Қазақ сені
Қалайша жер басқызып жүр екен?!» деп...

27.VII.1996 ж., Ақтау.

ДҮНИЕ-ҒАҰЫН

Сазы: *Марат Ордабаевтікі*

Өкіндім кейде өлгім кел,
«Өмірге неге келдім?!» деп.
«Өзі қып-қысқа ғұмырды
Өлеңге неге бердім?!» деп.

Дүния деген – қу арман,
Дүдәмал күйден құралған.
Қу арман қуып келемін
Бір шыға алмастан құмардан.

Алаң ғып әркез аз несін,
Кеудемнен керуен-саз көшіп;
Қыз-ғұмыр,
саған налыдым,
Қызықтан кейде баз кешіп.

Дүние деген – қу арман,
Сағымдай бейне сыланған.
Ұшығына бір жете алмай,
Боламын кейде жыларман.

Артынан білдім әрқалай,
Асылық екен, жалған-ау!
Желкенді әппақ қауықтай
Жеткізбей кеткен арман-ау!

Дүние деген – қу арман,
Шыңға да кейде шығарған.

Қу арман,
саған сенбеймін
Қылықты қыздай бұралған...
...Арманды қуған сапарда
Жар болғай өзің, бір Аллам!

02.XII.2000 ж., Ақтау.

МАҢҚЫСТАУ МАРЖАНДАРЫ

«Сен десе, бүгінде мән құлақ тосам
Сержан-күй, Избасар-жыр, Күріш-әнге».
(Темірхан Медетбек «Маңғыстау»)

Маңғыстауда бүгінде дала бөлек,
Далаға сай, туатын дана да ерек.
Тербемеді Ақтауды теңіз Каспий
Құндағына қойғандай жаңа бөлек.

Асылтас-нұр төгеді Ай керемет,
Ашыағар-су ағады саймен ерек.
Байқап тұрсаң, бәрі де бұрынғыдай,
Талант бөлек, тағы да бәйге бөлек.

Жырлай алсаң, ақыным, жырыңды төк,
Ұмыт емпей бұрынғы ұғымды көп.
Ана-дала толғатып алыптарды,
Дүниеге келуде дүбірлі топ.

Үмітсізге шырақ боп үні семген,
Қоламтаны қозғаған күлі сөнген.
Есенғали¹ ерекше суырылып,
Күнге ұмтылған көкмойнақ, күміс ермен.

Асау мінез адамға ырық бермей,
Тентекті де тезге сап, жүгірткендей.
Мыңбаевтың² аңсаған мың арманын
Сайын³ аға сан мәрте тірілткендей.

«Атажұртқа, – демеймін, – аз гүл екті»,
Өзегінен өлең мен саз дүретті.

Абайдың да күмбезін Адай салып,
Маңқыстауға бір Сайын⁴ аздық етті.

Дара тусаң, таниды ел дабысыңнан,
Даңқың басып,

жауыңның жағы сынған.

Сан жүріктің саңлағы Розалар⁵
Саусағынан самала-саз ұшырған.

Салса сазға, тартады санаң бұлдыр,
Жан біткендей жайнайды далам гүл-гүл;
Ағалардың артында ақ даңғылдай –
Жалғас⁶-мақам, Айгүл⁷-ән, Марал⁸-бұлбұл.

Ер-азамат жеткізер ел дауысын,
Жеті ғалам шарлайды ол жер қамы үшін.
Қыдырбайдың⁹ қылыш-жүз сатурасы
Қытықтайды сан ғасыр ер намысын.

Ордалы елміз, оятқан оқу-білім,
(Оқығаннан ой туып, тоқу – ғылым).
Астанада сақалды сан шәуімбас
Құран тұтқан Қуантқан¹⁰ оқулығын.

Туған елге толқын бұл сел боп келген,
Тектілермен уығы тең боп келген.
Ақ матаға Айтбайдың¹¹ қаламымен
Ата-баба арманы өрнектелген.

Емдеу білген ел едік кеселдісін,
Алыптарға ақ тастан кесер пішін.
Тобанияз¹²-тұлға боп тұрып қалды
Қақ төрінде қаланың Көшер¹³-мүсін.

Бүтін қазақ бұлініп, бөлшектенбей,
Тарлан тарих қойнына жол шеккендей:
Күңгірлеген күмбездер – галерея
Көлбол¹⁴ болып көпке үлгі көрсеткендей.

Архив аршып, сайғақсыз сан әкеңді
Бір тірілтіп, дегізген «Бәрекелді!»;
«Өлген шалдар жасасын!» деген ұран
Өмір бойы тыншытпас Әбекеңді.¹⁵

Жүрегіне бөрінің жерік болған
Аналардан қасиет берік қалған.
Тасекеңді¹⁶ айналған ата-әруақ
Қамбарларға¹⁷ қайтадан келіп қонған.

Өмір жасын ол бекер өткізген бе,
Өнеге алар тұстары көп біздерге –
Жұлделерді жүз-мыңдап алса-дағы,
Жүйрік бар ма жетемін Жеткізгенге?!¹⁸

Тұяқ қызбас тұлпарға жарыс болмай,
Қай дүлдүлді танырсың қалыс қалмай.
Есір тартқан «Ақжарма» – ел гимні
Рахат¹⁹ боп жүрекке тоғысқандай.

Алақанға қондырып Аудағыңды,
Қобыз-әуен қозғайды қайдағыңды.
Талғат²⁰ болып таңбалы бір боз мая
Айсәуле-әнге толтырған аймағымды.

Өлең оған өзгеше өріс берді,
Өлкесіне өлеңмен жеңіс келді.
«Абыл, Ақтан, Қашаған, Нұрымдардың²¹
Тұяғы» деп тұтады ел Мэлстерді.²²

...Уа, далам!
Ұлысың нар жастанар,
Кеуінгіге кең үрдіс жалғас қалар.
Маңдайына бітетін Маңқыстаудың
Марқасқалар туады сан қасқалар...

31.III., 22.IV.1996 ж., 16.II.1998 ж., Ақтау.

-
1. Ақын Есенғали Раушанов.
 2. Қазақ Орталық Атқару Комитетінің тұңғыш төрағасы Жалау Мыңбаев.
 3. Қоғам қайраткері Сайын Шапағатов.
 4. Сәулетші, ақын Сайын Назарбекұлы.
 5. Күйші, домбырашы Роза Айдарбаева.
 6. Жыршы Жалғас Алағезов.
 7. Өнші Айгүл Қосанова.
 8. Өнші Марал Смағұлова.
 9. Сатирик ақын Қыдырбай Тұрмағанбетұлы.
 10. Қазақстанда тұңғыш рет 4-5 кластарға арнап «Математика» оқулығын жазған педагог, ақын, сазгер Қуантқан Ыбанов.
 11. Суретші Айтбай Құлыбаев.
 12. Адай ревкомының тұңғыш төрағасы Тобанияз Өлниязұлы.
 13. Мүсінші Көшер Байғазиев.
 14. Сәулетші Көпбол Демесінов.
 15. Жазушы, журналист Өбілқайыр Спанов.
 16. Қасиет иесі, халық емшісі Тасқынбай Ермағанбетұлы.
 17. Ақын, емші Қамбар Оразов.
 18. Жырау Жеткізген Сейітов.
 19. «Ақжарма» фольклорлық-этнографиялық ансамблінің тұңғыш дирижері, сазгер Рахат Мәдіреев.
 20. Сазгер, ақын, журналист Талғат Атшыбаев.
 21. Айтулы ақын-жыраулар Абыл Тілеуұлы, Ақтан Керейұлы, Нұрым Шыршығұлұлы, Қашаған Күржіманұлы.
 22. Айтыс ақыны Мәліс Қосымбаев.

Бей, қала,
мұражай-кент, мұңды қала,
Көгіңнен күлген бүгін Күнді қара.
Айбының асқақ сенің – жатса-дағы
Мысқылдап мың дәлдүріш, мың дуана.

Тарихты дарын жазса, даңғыл қылар,
Жасымнан шежіреңе болдым құмар.
Бекерге «Мұражайлар елі екен» деп
Айтпаған шығар, сірә, алдыңғылар.

Халқыммен қадамыңды қатар бастың,
Ұлтыммен үнің бірге, сапарлассың.
Ескерткіш екі жүздеу бір өзінде,
«Мұражай-қала» қалай атанбассың?!

Теңесем мойның озық бар қалаға,
Мазар көп Маңқыстаудау маң далада:
Халықтың қатпар сырлы тарихындау –
«Қалипан», «Қалың Арбат», «Қаңға баба».

Туады тұлпар болып жыр дүсірлей,
Білмеспіз шежіреңді бір кісіндеу.
«Қарагөз» мавзолейі – қайталанбас
Өнердің өшпейтұғын үлгісіндеу.

«Өнерді өгейсітпе, ластап құр!»
Дегенді қалың бейіт растап тұр.
«Ақшора-Белтұран» мен «Сұлтан Еле»
Шыңындау шеберліктің шын асқақ тұр.

Өткеннің тарам-тарам тарауындау
Тарихы тарап кеткен бар ауылға-ау.
Саназар әулиенің сағанасы –
Халқыма қалғымайтын қарауылдау.

«Қараған» – қайсар ердің жебесіндеу,
«Қарлыбас» – көп тарихтың көбесіндеу.
«Ұштам» мен «Шақпақ ата», «Кенгі баба» –
Есте жоқ ескі заман елесіндеу.

Сен көрген селден қайтпас беті кімнің?!
Сан ғасыр нешеме өліп, не тірілдің!
Күнінде Тарас ақын еккен ағаш –
Бүгінде кіндігіндеу Кемігімнің.

Көгерер батыр – бата, бау – алғыстан,
Сайғақсыз сан дүлдүлдер саяң құшқан.
Екіұдай күн туғанда ер Досанға
Төріңнен түрме салған аяр дұшпан.

Сөз етсем өзінде өткен ірілерді,
Сілкініп, талай тарих тірілер-ді.
Нақ сенде Мұрын баба мұңын толғап,
Жыр төккен қисса қылып қырық ерді.

Ақылды ел айқын таныр кемеңгерін,
Ұмытпас елі ешқашан ер еңбегін.
Көрсеткен қолөнердің құдіретін
Ідіріс – ілкі туар шеберлерің.

Тербетсе теңіз Каспий бесігіңді,
Шежіресі талай сырдың шешілулі.
Ел сүйген Есбол аға Өмірбаев
Ескерткіш қып қалдырды есіміңді.

Тарлан жұрт, тарихыңды парақтадым,
Салдым да таразыға, сараптадым.
Ізғали, Рухия мен Айтбергендер –
Өнерде қаққан алып қанаттарың.

Нақ солар дабысыңды даралады,
Өлкені өлең болып аралады.
Өңірдің өнер сүйер қауымының
Ән болып құлағында қалар әлі.

Айбарлым, аз ба сенде ірі емендер,
Белінен берекелі ұл дүрегендер.
Малшысы маңдайалды Маңқыстаудың –
Ержігіт, Өрісбаев Тілегендер.

Есімін естуге оның іңкәр бәрің,
Атағын аспандата жыр толғадым.
Бәйгенің алдын беріп көрген емес
От-тұяқ ол баптаған тұлпарларың.

Алаштың асау қанды ақындары,
Жырымның сәресі де жақындады.
Теңіздің тереңінен маржан сүзген
Текті ғой балық арлот батырлары.

Айтайын қайсыбірін, асыл қалам,
Жән болар жақсысын жұрт жасырмаған.
Дүлдүлдер дүбірлетті кең төсіңді
Тұлпардың тұяғындай тасырлаған.

Аты аян берісі – ауыл, әрісі – елге,
Тақтақтар өткен небір тағы сенде.
Тұлпардан тұқым қалмау мүмкін емес,
Туады талай тарлан әлі сенде.

Әлі де абыройың арта бермек,
Тоғлайды мерекеңді алқалы ел бол.
Жеткізген осы күнге – құрыш қол мен
Ер көңіл, жомарт жүрек, арқалы еңбек.

Жіберіп көріп едің есе кімге?!
Елге аян ертеңің де, кешегің де.
Төбең тұр көкке жетпей бүгін сенің,
Төңбекшіп мың әруақ төсегінде.

Жүректе ән оянып, жыр кісінен,
Оятты таңсәріде жыр құсы кеп.
Тойыңа ғасыр жарым тарту еттім,
Толғанып, «Туған жердің тұңғышы» деп.

Кемігім – қарашаңырақ, қасиеттім,
Тойыңа толғауымды шашу еттім.
Баянын баба-тарих білу керек –
Даңқына, дабысына бас иед кім.

Жанымда жасын ойнар ала қызғын,
Жасасын жампоздары қаламыздың!
Тәңірі тарту етіп жаз-қуаныш,
Сақтамай қабағынан қара күздің!

Өзіңде темір тінді төзім бар-ды,
Көзіңде көлдей тұнып сезім қалды.
Нарықтың нар көтерер салмағына
Жаншылмай, жасай бергін өзің мәңгі!

Озалдан маңдайыңа бақ дарып ед,
Талайдың тарихыңнан тапқаны көп.
Сен болмай келер ғасыр кереметі,
Қала бер Маңқыстаудың мақтаны бол!

Қаламыз алда талай асу көрсін,
Халқымыз шаттық тойда шашу терсін.
Ақтау мен Жаңаөзендей жас қалаға
Айбынды Ақкөктің жасын берсін!

27-28.VIII.1996 ж., Ақтау.

АҚЖЕТІККЕ АРНАУ

*(Форт-Шевченко қаласының 150 жылдығына орай
өткізілген республикалық ақындар айтысына арнап
шығарылған шумақтар)*

Жүйткіген жүйрік уақыт күнді ұрлайды,
Өмірің өткен күн боп бұлдырлайды.
Кең қолтық түбегімде туғаннан соң,
Кетікті мен жырламай, кім жырлайды?!

Өлең боп өлкені ақын аралайды,
Жырының сар алтынын саралайды.
Самғауын самұрықтай қанат қағып,
Толғауын қарашаңырақ қала жайлы.

Қаламыз қашаннан-ақ жырлы екен де,
Көгінен күн сөнбейтін нұрлы екен де.
Атасы жыраулардың – ақшулан шал
Сыпыра жырау өткен бұл мекенде.

Қала бұл талайларды тамсандырған,
Тарастың талымен-ақ бақ салдырған.
Түрікпенде түтөп өткен Хатам шайыр
Түбекте осы жерге ат шалдырған.

Анадай алыптарға иген жер бұл,
Өзгенің өгейін де сүйген жер бұл.
Андрусов, Залесский мен Тянь-Шаньский –
Табаны талайлардың тиген жер бұл.

Сан жылдар салмақтысын саралады,
Тарихта талай тарлан қалады әлі.
Қалдырды аманатын ескерткіш қып
Қасиетті Қаражүсіп балалары.

Табыстың тайқазанын тасыта алған
Халқымды қай мықтың бар жасыта алған?!
Көненің көзі сынды «Көк мектепте»
Қайып пен Ақбөбектің жасы тамған.

Ақкетік,
арнауымды ала келдім,
Дариядай даңғыл ойлы дана бердің.
Захардың заманында салған мектеп
Жүз жылдай қажетіне жарады елдің.

Тигізсе шалағатын халқына адам,
Жұлдыз боп қалар мәңгі жарқыраған.
Ең тұңғыш емхана сап берген елге
Қарыздар Дубскийге халқым әман.

Айтпаймын өлең-жырды өбектеп құр,
Айбыны Ақкетіктің ерек боп тұр.
Нарықтың наны жетпей жүрген елге
Бүгінде бір Дубский керек боп тұр.

Көтеріп Көктөбеге ұлын дара,
Ішіне жатыр бүгін сырын дала.
Ғасырдың қайталанбас ғаламаты
Мұнда өткен мұхит-жырау Мұрын баба.

Көк бұлақ көкірегімді тепкіледі,
Төбесі ерлерімнің көк тіреді.
Түбектен шыққан тұңғыш полковник
«Көбеев Оспан» десе, көп біледі.

Тілегі өмір бойы «ел» деп өткен,
Тілімен тірескенді дөңгелеткен;

Атты әскер полкына алғаш комиссар бол
Төлесін Әлиевтей ерлер өткен.

Жан еді сырға толы көкірегі,
Жылынған оның жаққан отына елі.
Тіріліп Мыңбаевтың мың арманы,
Ұғынып ұлылығын отыр елі.

Өзгермей ақ жолынан өзі бастан,
Жан болған сергек ойлы, сезімі аспан.
Нұрсұлтан, Ораз, Сәду Оңғалбаев
Өлкемнің мәдениетке көзін ашқан.

Тұмарын тұлпарына тағады елі,
Қуанып қолын оған соғады елі.
Елімнің ері Кемер Оңғалбаев –
Үш мәрте «Даңқ» ордені кавалері.

Қан құсып қалған талай алысқаны,
Аз емес батыр елдің барыстары.
Түбектің тұңғыш ревком төрағасы
Тобекең – Адайымның арыстаны.

Дұшпанға дуылдаған берілмеді,
Жеті рет шапса-дағы, жеңілмеді.
Төңкеріс комитеті осы болды
Ең ұзақ өмір сүрген елімдегі.

Ал бүгін абыройы асқан жерім,
Шаттықтың шұғыласын шашқан жерім.
Алшандап Алшын өткен толырақ бұл,
Баллаңдап батырларым басқан жерім.

Жайсаң ел талайларды жарылқап та,
Қарсы алды талайларды таңырқап та.
Төрәлі Самалықов сынды ұстаздар
Төрінде сабақ берген сан ұрпаққа.

Танытқан өрелі ойдың өрендігін,
Теңіздің түбі сынды тереңдігін.
Маршалы Маңқыстаудың осында оқып,
Жинаған кең дүниеге кемел білім.

Орасан еңбек еткен Отанына,
Қадірлі, сүйлі болған қатарына;
Есболдың есімімен байланысты
«Мұражай-қала» деген атағы да.

Түскендей найзағай боп жасын көктен,
Өмірге тосын келіп, тосын кеткен;
Ел сүйген емші, дәрігер, ер ағамыз
Естөре Оразақов осында өткен.

Тұлпар қып, тұмар тағып ен даласы,
Туғызды талай тарлан ер қаласы.
Ең тұңғыш Социалистік Еңбек Ері
Ізтұрған Оразбаев – бел баласы.

Жақсылық жарқырамай сезіле ме,
Көмбенің ашылмайды көзі неге?!
Тұмадай туған жердің табиғаты,
Тұрады «Жығылғанның» өзі неге?!

Келдік қой кереметті елемей бар,
Көңілде ірметілген көген-ой бар.
«Табиғи «Тамшалыдай» жері бар ел
Тарихи қорық болса» деген ой бар.

«Осыны айт!» деп маған халқым отыр,
Шаһардың тойын жасап, шалқып отыр.
«Танытар дүниеге тарих бар» деп,
Үмітін үкіметке артып отыр.

Жасық жыр жалындыны мұңайтады,
Жасын-жыр жанға қуат, тыңайтады.
Кетпейтін тепкілесе бақыты бар
Кетікті «кем ырыс» деп кім айтады?!

* * *

Тұлеткен тұбегімнің тақыр жерін,
Әрқашан ардақтаған батырды елім.
Кетікті тарту еттік Тарас-жырға,
Киевте жалғыз көше атында оның.

Теңіздей терең ойда ала келген
Текті ғой халқым талай дана берген.
Ұмытпас украин халқы бізді
Атына ақынының қала берген.

Тарихың Тарастардан таралды да,
Ойыңа өткен күнің оралды ма?!
Есімі ескерусіз ерлерің көп,
Елім-ау, елемеген соларды да.

Өлең көп Кетік жайлы айта берсек,
Ана ғой құшағына айқара еңсек.
Тап бүгін Тарас бізге өкпелемес,
Атағын «Ақкетік» деп қайта берсек.

Айбыны Ақкетіктің аласа емес,
Қайтеміз қылып босқа балаша егес?!

Тарасты Тарас қылған – Ақкетік қой,
Кетікті Кетік қылған – Тарас емес.

Ел-жұртым,
Ешкімменен санаспа енді,
Еншіле есім қойып нәрестеңді.
Атағын алпыс жылдай арқалаған
Ақкетік қарыз емес Тарасқа енді...

03,10,15.IX.1996 ж., Ақтау.

МАМЫР МЕРЕКЕСІ

Мамыр – айы махаббаттың, жастардың,
Шұғыласындай алқаракөк аспанның.
Адам біткен аңсай күткен Мамыр бұл,
Алла өзі аппақ нұрын шашқан күн.

Жалғасындай жазылмаған дастанның,
Жайқалар күн жауқазын гүл, жас талдың.
Дүн-дүние дүр етеді бір күнде
Маңқыстауға Мамыр қадам басқан күн.

Ар ма, Мамыр!
Ар ма, алтын жарық күн!
Жақсылықты күтіп сенен, зарықтым.
Қуат-күш бер нұрлы күндеу елімнің,
Құдірет бер бірлігіндеу халықтың!

Ар ма, Мамыр!
Аңсап күткен жарығым,
Ағын судай асау болсын арының.
Мамыражай шуағыңды шалқытып,
Маңқыстауға қош келіңсің, Мамырым!

01.V.1997 ж., Ақтау.

ЖАҢА ЖЫЛ ЖЫРЛАРЫ

Сансыз сәуле жанымда салады асыр,
Сазды үнімен айтқандай далаға сыр.
Қоян жылын құрметпен шығарып сап,
«Қош келдіңіз, – деуіміз біз, – жаңа ғасыр!»

Күллі адамзат бұл жылға бекіп барад,
Көп жақсылық күтеді, етіп тағам.
Тоқсан тоғыз шаруасын ыққа артып,
Тоқсан тоғы-зыншы жыл өтіп барад...

* * *

Алашқа алтын таң боп атқан жерім,
Арайлы ақ шуақ боп батқан жерім.
Ұшырып талайларды ұясынан,
Ұрпағы ұлы қазық қаққан жерім.
Мінеки,
Келді қазақ кемел жылға,
Мінгізіп атқа небір ақтаңгерін.
Үш мыңыншы жылдықты қарсы алады
Үш жүз алпыс әулие жатқан жерім.

Жаңа Жыл!
Жабырқамай келші төрге,
Жақсылық нұрын шашып, енші төрге!
Халқымның алты ғасыр аңсап күткен
Қасиетті тілегін берші, кел де!

Дана жұрт қарсы алады дара жылын,
Дарытып ұрпағына жан азығын.
«Маңғыстау – машайықтың басқан жері»,
Жасау бер! Құтты болсын Жаңа Жылың!

21.XII.1999 ж., Ақтау.

* * *

Мен – Жаңа Жылмын!

Жақсының жанын жаңа жыр болып ұғамын енді,

Аспаныңыздан арайлы күн боп шығамын енді.

Шарықтап ән боп, шалқыған күй боп,

шашуымды шашып,

Шартараптарға салтанат құрамын енді.

Мен – Жаңа Жылмын!

Алпыс екі тамырды үітетіндеу жылу боп келдім,

Аппақ ұлпадай ақша қар сынды сұлу боп келдім.

Қорқақ та болса қоңыр қоянмен қош айтыстырып,

Мінеки, енді мінезі жайлы ұлу боп келдім!

Қадірлі калқым!

Шаңырағың – алтын,

Болаттан – босағаң болсын!

Шаттықтың күйі шалқыған шашадан келсін!

Ел болып мені қарсы алып жатырсыздар ғой,

Екі мыңыншы жылы еліміз тыныш, бас аман болсын!

22.XII.1999 ж., Ақтау.

СЫР

Ж...-ға

Сазы: *Марат Ордабаевтікі*

Тағдырға асау бағындым,
«Табам, – деп, – кілтін ғаламның».
Аңсадым, сені сағындым,
Күн сабын күтіп, алаңмын.

Қайырмасы:

Сен жоқта сезім сөніп, жаным мұң,
Тағдырға айтшы, жаным, мұнша нағылдым?!
Қол жетпес арман болып, қойдың аңсатып,
Сағындым, жаным, сені,
сені сағындым!

Жанарың мені жасқаған,
Аспанда жалғыз ая – теңің.
Бақытты мәңгі басқадан
Талтың ғой, жаным, қайтеуің?!

Қайырмасы.

Қоспасын Тәңір білсем де,
Теңіздей ойда тербелдім.
Жанымда күнде жүрсең де,
Қолым бір жетпей, қор болдым.

Қайырмасы.

Төгілді сезім сел болып,
Егілдің, жаным, «қош!» деп сен.
Неге біз бұрын көрмедік,
Кезіктің неге кештеу сен?!

Қайырмасы.

Өзгенің енді жарысың,
Өткен күн – өшпес естелік.
Сезімнің аппақ ары үшін
Қалайық мәңгі дос болып.

Қайырмасы.

11.XII.2000 ж., Ақтау.

СЕРГЕЛДЕН НЕМЕСЕ БІР ОТБАСЫНЫҢ ТРАГЕДИЯСЫ

(Бақытсыз достық монологы)

(цикл)

*Анда-санда болмаса, ақынның ажалы – көп жағдайда
Махаббаттан. Өйткені, ақын – сезімдер соғысының
құрбандығы.*

Сүйдің бір кез...
Ол анық,
Мен де сүйіп, өлкенмін.
Меуірімің жоғалып,
Мені неге жек көрдің?!

«Жаным» дер ең құшақтап,
Жазу болсам тастағы.
Ұлы сезім ұсақтап,
Ұнаттың ба басқаны?!

Сыңайыңды сезгемін,
Сырт айналдың несіне?!
Түңілдірген кездерім
Түсті ме әлде есіңе?!

Қараңғыда қармана
Қан басты ғой көзімді.
Салдың неге саудаға
Сағр тап-таза Сезімді?!

Қара дүлей бір мықтың
Қайырғандай топшымды.
Енді мынау тірліктің
Ешбір мәні жоқ сынды.

Осыларды ойласам,
От боп жанар өзегім.
Қол созғандай Айға сан
Қолайсыздық сеземін.

Оңышладым әйелмен,
Онсыз-дағы аз несін.
Кейде байтақ әлемнен
Кеткім келер баз кешін.

Ей, жүрегім, сормаңдай,
Емес дүние, үй қауғы –
Кетер едім ойланбай,
Кейінгілер қинауды...

07-08.IX.1992 ж., Сыңғырлау.

* * *

Талай қыздың ішінен
Таңдап сүйген бір гүлсің.
Қадіріңді енді түсінем,
Қамығумен өткен күн құрсын!

Қаперсіз салып қиғылық,
Қателігімді жаңа ұқтым.
Жазықсыз сені күйдіріп,
Жаныңа жара салыппын.

Ашуға бәрін жықтырып,
Ақымақтық істеппін.
Барлығын енді ұқтырып,
Бармағымды тістемтің.

Өз тағдырыңды, әрине,
Өзің ойлап, шешерсің.
Болады мұндай әр үйде,
Кешіре алсаң, кешерсің.

Сенсіз көрген күнімде
Мағына жоқ, мән де жоқ.
Сенсіз өткен түнімде
Сауық та жоқ, сән де жоқ.

Әлемнің тәжін-тақытын
Қайтөмін теңеп лағылға?!
Сен екенсің ғой бақытым,
Сен екенсің ғой бағым да.

Шоқ салып бүгін сезімге,
Қоламта-ойды ұрлеттің.
Қасымда жүрген кезіңде
Қадіріңді білмеппін.

Қамайды күнде кешкілік
Қып-қызыл оттай жалындар.
Қадіріңді кеш біліп,
Қайғылы болған халім бар.

Кері қайтармас ашу бар,
Келеуін деген ниетің жоқ.
Бармайын десем, басым дал,
Барайын десем, бетім жоқ.

Жүзің де сенің жарқындау,
Жүрегіңде қайғы жоқ мүлде.
Шыдамым менің сарқылды-ау,
Шынымен тастап кеттің бе?!

Осындай болар түсінген –
Тозаққа тонын салғандай.
Сергелдең күйге түсірген
Сезімсіз едің сен қандай?!

Мына дүние – маған абақты,
Мың жерден қина, көнемін.
Жасаған солай жаратты,
Жазығым сонда не менің?!

Жанымды күнде мұң езді,
Жалындап тұрған арман мол.
Өзгерте алмасам мінезді,
Өлу ме жалғыз қалған жол?!

Білмеймін – күнәм нешінші,
(Бір ғана қайғы – хабаршы).
Сонда да мені кешірші,
Соңғы рет қайта оралшы!

Ағындап аққан бұлақ та
Алады таудан ең басын.
Екі баламды жылатпа,
Еңіреп жетім қалмасын.

Соларға кейін мен керек,
Сол кезде кімді «әке» дер?!
«Көке» деп кімге еркелеп,
Көңілін кімнің көтерер?!

Өксумен күнді өткізіп,
Өмір бойы қап табаға;
Тіршіліктен көрмей түк қызық,
Тірі жетім боп қала ма?!

Қып-қысқа мынау жалғаннан
Қызық көрмесен құмартып;
Тірі жетім боп қалғаннан
Тірі жүрмеген мың артық.

Перзенттеріме кім ие-ау?!
(Пендеге әр таң – мереке).
Опасыз, жалған дүние-ау,
Кімдерге бердің береке?!

Сезімім тұрмас байласаң,
Сендерді, жаным, қымаймын.
Осыларды ойласам,
Кең жаһанға сыймаймын.

Жүрегім менің – құр түнек,
(Жүлік достарым бір күлсін).
Ішім – дерт те, сырттым – өрт,
Сенсіз көрген күн құрсын!

Аңқылдап келіп қол алшы,
Аялауға тырысайын –
Ошағыңа оралшы,
Күтемін сені күн сайын...

14-15, 19.V.1994 ж., Алматы.

* * *

Сүйгенсің мені басында,
Сүйкімсіз болдым расында.
Зорлықпен келген жандайын
Зорға жүрсің сен қасымда.

Ақырзаманның мен ақыны,
Жау екен оған жақыны.
«Алдадың, – дедің, – сен мені»,
«Алдандым» дедің ақыры.

Өзім боп кейде төгілсем,
Өлеңдер жазам өміршең.
«Ұлы екенсің ғой» деп жүрсем,
Ұсақ па едің?!» дедің сен.

Іске аспады бір дегенім,
Ірің боп ішкен-жегенім.
Суытқан әлде көңіліңді
Сұлу сөздерім бе менің?!

Неге сен суып көңілің,
Неліктен менен жерідің?!
Сең соққан жандай сенделіп,
Сергелдең болды өмірім.

Адамын жастық желіктен,
Айырмам да аз өліктен.
Әйтеуір еріп соңыма,
Әуелде сүймей келіп пе ең?!

Түбіңде қарау бұқты ма оу?!
(Бүгінде әйел мықты ғой).
Қыз кезіңде тым жақсы едің,
Қылығың кейін шықты ғой.

Қолыма құс боп қондың сен,
Жолыма гүл боп өндің сен.
Бақытымның да басы едің,
Сорымның соңы болдың сен.

Кеудені қайғы кернеді,
Сезімді ақыл жеңбеді.
Қиын ба едің, Махаббат,
Қиналттың-ау сен мені!

Арнар едім әнімді,
Аямас едім жанымды –
Құлдықтай мынау тамұқтан
Құтқарар мені жан болса,
Берер едім барымды!

04.VIII.1994 ж., Сыңғырлау.

* * *

Сен кеттің,
кеттің алыс, менен жырақ,
Отырмын өзің жайлы өлең құрал.
Кемшілік менен де, рас, болған шығар,
Кешірім өтінбеймін сенен бірақ.

Өйткені, сен өзің де періште емес,
Сезімге бой алдырмас сеніскен еш.
Отасқан осынау біз төрт жыл бойы
Ойымыз екеуіміздің келіспеді еш.

Сен кеттің,
кеттің жырақ, менен алыс,
Сезімді желіккенде жеңеді әр іс.
Екеуіміз екі жақта тұрмыз, міне,
Енді тек арамызды бөледі ағыс.

Бұған да тек мен ғана кінәлі емен,
Жанымда жап-жасыл боп тұнады өлең.

Сарылтқан сарша тамыз күніндей боп,
Сағымын сағыныштың қуа берем.

Сен кеттің,
кеттің алыс, менен шалғай,
Өзіңе жетер ме екен өлең самғай?!
Әттең-ау, өзімнен де болған екен –
Әуелден тамырымды терең салмай.

Енді не,
өкінгенмен пайда да жоқ,
Осыған бекідім мен ойлана кеп.
Сынауға шебер ғой бұл біздің халық,
Сыртымнан сыпсыңдасар айнала көп.

Сен кеттің,
кеттің мәңгі – ұмыттың ба?!
Мен қалдым тұтқын болып құлып-мұңға.
Төбеме көтеріп ем сені бір көз,
Төрт жылда көңіліңді суыттым ба?!

Әйтеуір менен жаның безінген-ді,
Отыңа оралмасыңды көзім көрді.
Жұрмін мен әлі күнге тірілте алмай
Жөргекте тұншыққан сол сезімдерді.

Сен кеттің,
кеттің менен, кеттің мәңгі,
Аңсаған арманыңа жеттің мәңгі.
Есімде елес қылып жаңғыртамын
Ешкімге ұқсамайтын тақ тұлғаңды.

Қатарға қайтіп енді теңелемін –
Дер кезде жібермесе демеп елім...

...Мен саған қаншалықты қажетсізбін –
Сен маған соншалықты керек едің...

04. VIII. 1994 ж., Сыңғырлау.

* * *

Сені сүйгенмін, жаным,
Көңілсіз күйге өндім, жаным.
Тағдырдың тас астауында
Лай болып илендім, жаным.

Сені ұнаттым, жаным,
Нұрысың шырақтың, жаным.
Сол нұрды сыйламай маған,
Сорлыңды жылаттың, жаным.

Сені қаладым, жаным,
Бақытқа баладым, жаным.
Ал бүгін арман-құсыңа
Ұқсамай барамын, жаным.

Сені таңдадым, жаным,
Өзіңсің арманым, жаным.
Қиналтты-ау бәрінен мені
Қиянда қалғаның, жаным.

Сені сағындым, жаным,
Жабырқау, жаным мұң, жаным.
Екеумізді еңіретердей
Тәңірге нағылдым, жаным?!

Сені аңсадым, жаным,
Шалдығып, шаршадым, жаным.

Қолға қонған бақытты басқа тептім,
Қош бол, жаным!
Кеше алсаң, кешір мені!

Жарығым-ау!
Жасымнан сапарлассың,
Талай дәмді бірге енді тата алмаспын.
Көп қорлығым көрсеткен еске түссе,
Көрімде де мен тыныш жата алмаспын.

Өртті жырым төгілді өзегімнен,
Кең дүниені кеңге боп кеземін мен.
Өміріңнен өшсем де мәңгілікке,
Көңіліңнен көшпесін сеземін мен.

Көп із қалды артыңда тағылымды,
Сағынармын салмақты сабырыңды.
Ағайынның аяулы келіні едің,
Қайран гүлім!
Кеш білдім қадіріңді!

Қара қарғыс арқалап, қайғы алдым мен,
Жалт бұрылып құшағын жайған күннен.
Екі бірдей сәбиін есерлікпен
«Тірі жетім» атантқан айуанмын мен!

Көкесінің көп уақыт білмес үнін,
Мен боп бір күн тербеуді жыр-бесігін.
Азамат боп өскесін ақ құлыным,
Атымнан тек сұрашы бір кешірім!

Жыл артынан жыл өтер, дөңгелер күн,
Мезгіл жетіп, ақыры мен де өлермін.
Кешіре гөр, анашым, ақ сұт берген,
Сені де мен тірілей жерге көмдім!

Бейбіт шырқын бұздым мен берекеннің,
Мен кетірдім сәнін де мерекеннің.
Кешір, тума-тумалас, ағайындар,
Адамзаттың азығын мен екенмін.

Есіміме ертең-ақ ел күледі,
«Ақын емес, пақыр» деп ел біледі.
Құтылмасын тозақтың төрт отынан,
Құшағыңа ал, қара жер, енді мені!

Мен қара жер жыртығын бітемеспін,
Бірақ енді ешкімге құт емеспін.
Мендей жауыз келмесін бұл дүниеге,
Маһшар күні молама тікен өссін!

Айналайын, адамдар, алтынсыңдар,
Жаман сөзбен жанымды жаншырсыңдар...
...Соңғы жырды жазды енді сорлы қалам,
Сол қаламды қабіріме шаншырсыңдар!..

03.IV.1997 ж., «Маңғыстау-Атырау» пойызы.

* * *

Дүние, мен қайтеуін кеңдігіңді,
Қызығын көре алмасам кемді-күнгі.
Өзімді-өзім іштей мүжімесем,
Дәл бұған кінәлаймын енді кімді?!

Кемтарға пана болған кең дүние,
Бір уыс болдың маған енді, міне.
Айрылып арманыңнан қалғаннан соң,
Түкірдім сенің жалған өрлігіңе!

* * *

Он сегіз күн болды ғой сен кеткелі,
Көңілді қайғы-бесік тербеткелі.
Түнілдім түрме сынды бұл өмірден,
Жанымды жас пенен мұң өрнектеді.

Жүректен өшір мені – өшіре алсаң,
«Есек» деп еске аларсың – есіңе алсаң.
Қайтеуін, қатемді мен кеш түсіндім,
Кеш мені – егер, жаным, кешіре алсаң!

Ұшырдым ақырғы рет жыр-құсымды,
Түсінсең түсінерсің түнгі сырды.
Өзіме-өзім бірақ өмір-бақи
Кешпеспін жасаған сол қылмысымды!
ҚОШ!..

20.IV.1997 ж., Кулагино.

ЖАНАЗА

«Тарихта талайлар өз жаназасын өздері шығарған» деседі ғой.

Ендеше мен де өз жаназамды өлеңмен шығарайын».

**(Өмірден өз орнын таба алмай,
адасқан жігіттің қойын дәптерінен)**

Қайран, гүлім!

Қандай едің сен кеше?!

«Сендік сезім өлмес, – деуші ем, – өлмесе».

Алда екен ғой Алла тосқан сан сынақ,

Тағдырымның тартқан сыйы ендеше!

Балшық тұстес «бақ» дегенім сор болды,

Құдай тұтқан сезімдерім қор болды.

Осы болды оңбай таяқ жегенім,

Жеті жылда жеткен жерім сол болды.

Осы болды оқсатып бір күйгенім,

Құдай салды – құр сұлдерімді сүйредім.

Варварлардың шабуылынан Вандалдық

Римге ұқсап іргем құлап, күйредім.

Мен жеңілдім,

Жеңілдім мен,

Сен жеңдің,

Тегеуріңе шыдай алмай, тербелдім.

Тәрк етем де, қалдырамын тәнімді

Алла өзі аманат қып берген күн.

Еңсемді езсін езгір ойым ендеше,

Бейуақытта бездіреуін ендеше.

Қасиетін қара өлеңнің мен саған

Қара түнде сездіреуін ендеше!

Түнгі өлеңнің тұртуінен шаршаған
Менен мәңгі демаласың, барша адам!
Жалғыз маса тыншытпады жанымды,
Сол маса боп ызыңдайын мен саған!

Жын-шайтанға арнап жазған жырымды
Жыртақайлар оқиды ертең жырынды.
Өз күркемде өлең жазған күндерім
Бұл-бұл ұшар болмай ертең-бүгінгі.

Жанарларым – жарты әлемді арбаған,
Үңірейіп неге біттің сен маған?!
Үшінші көз ашылмады, әттеген,
Қос үңгір тек – қол жетерді қармаған.

Алла!
Маған сана бердің неге сен?!
Жазылмайтын жара бердің неге сен?!
Жиырма бес жыл жиып-терген барымды
Жиырма күнде ала бердің неге сен?!

Қу тірлікте не қалдырдым артыма?!
Қандай пайда тигізе алдым жалқыма?!
Қиянаттан басқа адамға не істедім,
Пақыр басым жетті ненің парқына?!

Жә, ендеше!
Бұл өмірде бос жүрмін,
Қателесіп, өзіме-өзім қас қылдым.
Періштеге дем салғызып, Тәңірім,
Пенделермен мені неге дос қылдың?!

Пайдамды айтса, пайымдамас пақырмын,
Қауызыма қақ тұрмайтын тақырмын.
Мекенімді көктен іздеп мен бүгін,
Қара жерге сыймай бара жатырмын.

Қайтем енді тағып саған бекер мін,
Менсіз де өзі бір басыңа жетер мұң.
Хақтағала қателесіп жасаған
Бір былықпай пенде болып өтермін.

Жаным менің!
Жау санама сен мені,
Сенің демің – сезім біткен мендегі.
Мен кеткеннен қисаймайды қылшығың,
Өлімтіктің сезілмейді өлгені.

Кемақылға, меілі, кеткен-келгені,
Жаным ұшса – жарық дүние сөнгені.
Ана сүтім ауызыма татиды-ау,
Кең дүниенің көп болған соң кермегі.

Кірлеп кетті кінәз-сезім өрнегі,
Кіршіксіз гүл,
Кінәлама сен мені!
Жарты бетке жан сырымды қалдырдым,
Тоқта енді,
ДҮНИЕНІҢ ДУІРМЕНІ!..

27.V.1997 ж., Ақтау.

МӘЖНҮННІҢ ХАТТАРЫ

(цикл)

«Ләйлінің сұлулығын сезіну үшін оған тек қана

Мәжнүннің көзімен қарау керек».

(Халық даналығы)

Жұрт сені «менмен» дейді,
Сене алмаймын,
Жел-сөздің жетегіне ере алмаймын.
Өзіме жететұғын өрлігім бар,
Тәкаппар көкірекке көне алмаймын.
Меуілі, жұрт не десе де, о десе де,
Мен сені ешкімге де бере алмаймын!

«Мінезсіз» дейді сені мына халық,
Көңілімде көп пікірі тұрары анық.
Дегенмен, өз ойымды өзгертпеймін,
Моуыман, моуынымды бұра қалып.
Тап сендей таң сипатты, қыз-қылықты
Таппаспын іздесем де шырақ алып.

Айта алман «Көңілім бөлек күйге енді» деп,
«Елге еріп, сенен көңілім жиренді» деп.
Кеудемнен қаншама рет итерсең де,
Мен саған қол сілтемен «Меуілі, енді» деп.
«Ол сенің төңің емес» деген сөзді
Өлшемің ете алмады сүйген жүрек.

Фашықпын саған ғана,
саған, жаным,
Жауқазын жаны гүлдей ақ арманым.
Рас екен «Сүйген жүрек – соқыр» деген,
Бойыңнан бір кінәрат таба алмадым.

Сан-саққа жүгірткенмен санасыз жұрт,
Саған мен тарыдай мін таға алмадым.

Өзгеше ләззат алып өнеріңнен,
Ту қылып, тұмар етіп келемін мен.
Тұнығы лайланбаған көлдеу көріп,
Тұмадай қанып іштім тереңіңнен.
Әйтеуір мені сендей көтеретін
Ешкім жоқ екеніне сенемін мен.

Көңілі сүйген жанның қала ма екен?!
Сезімімді көрге бірге ала кетем.
Ешкімнің қолы жетпес еңлікгүлдеу
Шыңдағы шынарыма балап өтем.
Мәңгілік Ләулі сынды дидарыңа
Мәжнүннің көзіменен қарап өтем.

Көз тігіп үмітпенен кешкі күнге,
Жас жүрек зарыққан күй кешті мүлде.
Сергелдең болған сондай сәттерімде
Сен ғана сөйлесетін дос тілінде.
Жүгінем жүрегімнің үніне тек,
Келмейді басқа ештеңе естігім де!

Мен – сенің жұлдыз шашқан жолыңдаймын,
Сенсіз өмір – қараңғы, мойындаймын.
Кетсек те жер түбіне жеткізбейтін,
Қол ұстасып жүруге қорынбаймын.
Жүз жерден лауласа да өсек өрті,
Жүрегімнің айтқанын орындаймын.

Беу, дүние, нағыз сөзді надан көрген!
Арасын арам ойлы адам бөлген
Аз ба еді арманда өткен ғашық жандар,
Солардың махаббатын маған берген.

Өсегін айта берсін өзге халық,
Кеселін көріп алдым содан келген.

Сен – менің сезімімді қозғап кеткен,
Сол шоқтан сәнбес алау маздап кеткен.
Айтарын айта берсін ақымақ жұрт,
Кесірі кейде тие жаздап кеткен.
«Шт үрер, керуен көшер, сенім қалар»
Деген бір бұрынғыдан сөз қап кеткен.

Жырласам сені таңды таңға ұрып мен,
Жан сырым жетер ме екен жаңғырықпен?!
«Күлімдеп тұрса екен, – деп, – алдымнан тек»,
Күтемін нәркес көңіл, нәрлі үмітпен.
Тәңірдің шың басына қойған гүлі,
Тәу етіп өтем саған мәңгілік мен!

01.X.2002 ж., Ақтау.

* * *

Уақыт шіркіннің келе ме күзі,
Ұлы соқпақтың көнереді ізі.
Мен саған неге байланып қалдым,
М... ақсақалдың немере қызы?!

Мен сені, қалқам, неге қаладым?
Мейірімімді төге қарадым.
Басқа сұлу да аз емес еді,
Бақытқа сені неге баладым?!

Жүрегің тола ән шығар мүмкін,
Жүзіңді көрсем, аршылар бұлттым.

Үштаған менен Сам құмдарының
Ұқсастығы да бар шығар мүмкін?!

Ақсұңқар-көңіл жүрегі жанып,
Аққуын көлдің іледі барып...
«Алты жас үлкен аруға ғашық
Алаңғасар» деп күледі халық.

Өкінген сәтте «Өмір-ау!» дедім,
Орындалса оуым, «О, Құдау!» дедім.
Талай шықпай қап шақырған сәтте,
Талқан қылдың ғой көңіл әйнегін.

Демеумін саған:

«Жәу, бекер едің»,
Төбеме сені Ау көтеремін.
Біреудің жарын құлай сүюдің
Білмеппін артық қайғы әкелерін.

Ашығын айтсам, оғаш па, қалқам?!
Алдағы күнге бал ашла, қалқам.
Сені сүюдің азап екенін
Сезбедім, рас, о баста, қалқам.

Құдірет-өрттеу құшағыма алып,
Құлын мүшеңді құшамын барып.
Жарының асау, арда жүрегін
Жаңайдың қызы, тұсадың анық.

Ұғынтса уақыт бәрі бекерін,
Нағып мен енді налып өтемін?!
Жарығым менің,
Сен сезіндірдің
Жар төсегінің жалын екенін.

Теңіз-сезімнің тегін ұқтырдың,
Кеудеңе жыр боп төгіліп кірдім.
Қатал жүрегіңді мен жібіттім де,
Қамсыз күлкімді сен ұмыттырдың.

Көңіліме күлкің лағылша қонды,
Табады жүрек жаңылса жолды.
Тек менің кейде тентек нәсерімді
Тежейтін күшің табылса болды...

06.X.2002 ж., Ақтау.

* * *

«Антыма, — деуші ем, — берікпін»,
Аяқ астынан желіктім.
«Кек аламын» деп өзіңнен,
Кемақыл-оуға еріппін.

Таңдаған жаным таз болды,
Табалап дұшпан, мәз болды.
«Еркекпін» қанша десем де,
Ерік-жігерім аз болды.

Адасқан тағдыр – қорлық-ау,
Айырылған алдан жол мынау.
Айдаладағы біреуге
Айырбастағандай болдым-ау.

Жоқ еттім бәрін, жоқ еттім,
Жолым да бүгін бөлекпін.
Аяққа таптап арыңды,
Асыл сезіміңді қор еттім.

«Мазак қып мені көп күнге,
Мақсатқа, — дейсің, — жеттің бе?!».

Шынымды айтсам, шынарым,
Ондай бір ойым жоқ мүлде.

Дидарың ұқсап шоқ гүлге,
Диуана мені еттің де;
Қаратып алып өзіңе,
Қайтадан жеріп кеттің бе?!

Сырымды терең ұғарсың,
Сыңсып бір сосын жыларсың.
Қызғаншағым-ау кішкентай,
Қия алмайтұғын шығарсың.

Елдің сөзіне ермеймін,
Ешкімге сені бермеймін.
«Санамнан мәңгі сүртемін»
Деген сөзіңе сенбеймін.

Өзің едің ғой ақ арман,
Өшпеуге мәңгі жаралған.
Сен ұмытсаң да, жарығым,
Мен өшіре алман санамнан.

Жақсы көрсе адам шын айтар,
Жан сырым талай мұңайтар.
«Жаным-ау, көкем!» деп маған
Жарығым, енді кім айтар?!

Сен болып қана атар күн,
Сен болып қана батар күн.
«Көкем-ау!» деген сөзіңді
Көрімде де естіп жатармын.

Мен ұмытар деп еш күтпе,
Қоя алмаймын мен еш нүкте.

Ұмытылмайды ол сәттер,
Ұмытылар күндер кештік пе?!

Әуендеу еді-ау әр үнің,
Әдемі еді-ау дарының.
Жазылмай кеткен дастаным,
Жаңылмай тапқан жарығым!

Жыраққа жетер жыр-үнім,
Жығылтқан асау қыр ұлын.
Қана алмай кеткен тұнығым,
Тоя алмай келген шырыным.

Бір адамдай билігің,
Мың адамдай сүйлығың.
Қызыл тілде жүрігім,
Қызғалдақтау сүйігім.

Топ ішінде тұйғыным,
Қылыш мінез қиғырым.
Пенделерге қор болды-ау
Періштедей пиғылың.

Ақылыңды айтып ақынға,
Лапылда, жаным, лапылда.
Өмірге өрт боп келдің сен,
Бар оған және хақың да.

Асылтас сынды атың да,
Ақ алмас сынды затың да.
Қаурап бар сенде – бітпеген
Қазақта ешбір қатынға.

Түрегел, жаным, түрегел,
Жүрегіңе гүл өнер.

Түн түндігін көтеріп,
Күн келерін біле бер!

Жасын түскендей жай күнім,
Аяқ астынан айныдым.
Кеше алсаң мені, кеш, қалқам,
Кейіндеу қалсын қайғы-мұң.
Ал енді бүгін бекер, кеш,
Алдыңда кінәм өтелмес.
Жасаған мынау күнәмді
Жан баласы да көтермес.

Шаттық пен қайғы – жүгендес,
Шамырқансаң да түк өнбес.
Көңілің енді жібімес,
Көз жасың мені жібермес.

Қайткенде бұлтты сөгілтем,
Қабарған мұңды сөйілтем?!
Қара жер сынды қайғыңды
Қайткенде, жаным, жеңілтем?!

Тәңірім неге көрмеді,
Тәрк етіп сені, жерледі.
Талантыңды мол ғып бергенше,
Тағдырыңды кең ғып бермеді?!

Өмірдің қиын жалғаны,
Өкініш болып қалғаны.
Орындалмайды екен ғой
Адамның ешбір арманы.

Аспанымды бұлт торлады,
Айықпас қайғы орнады...

...Теңгермен сені ешкімге,
Тек соны білсең, болғаны...

19.1.2003 ж., Ақтау.

* * *

Бақытты күндердің бәрі артта қалды,
Мәңгілік не бар өмірде?!
Бергенін өзі Жаратқан алды,
Қоштасар сәтім келді ғой, күнім, менің де,
Езіліп босқа, егілме!

Бергенін өзі алатын Құдай
Тағы да бермес деуісің?!
Тауқыметті басқа салатын Құдай
Көз жасты көрмес деуісің?!

Бұғалық білмес бұла күндерді
Бура-бұлт басты көмескі.
Айқайлап тұрып жылағым келді,
Амал не, қатын емеспін.

Қуаныш нұрын құйып ек, сәулем,
Көздерден сөздер төгіліп.
Қоштасу қандай қиын ед, сәулем,
Қабырғам қалды сөгіліп.

Үніңмен мені үйіріп едің,
Сен барда таумен теңестім.
Ең ұлы сенің биігің едім,
Енді мен...
Ешкім емеспін.

Тірегің санап тірлікте жалғыз,
Тіредің маған арқанды.
Жылы сезім мен жыр күткен Ән-қыз,
Шалқыған пейілің шалқар-ды.

Әз-жүрегіңнен қала-далаға
Ән емес, енді қан тамды.
Қауыру көрмеген қара бала да
Қара арғымақты қаңтарды.

Есер жел қуған ебелек пе едім,
Ерте айрылған басымнан?!
Керсоқыр, көзсіз көбелек пе едім,
Көрінген жанға бас ұрған?!

Өкінем –
Сонша керемет пе едім,
Шартаралқа аты шашылған?!
Садаға болып неге кетпедім
Көзіңнен аққан жасыңнан?!

«Қасірет» деген қандауыр көрсе,
Қан жылап жүрек, қансырап;
Жалғыз қалудан бар ма ауыр нәрсе
Жанардан жасы тамшылап?!

Өзің де шыдап зорға отыр едің,
Сызатты көңіл сынды ақыр.
Түзелу білмес өр көкірегім
Түбіме жетіп тынды ақыр...

22.IX.2003 ж., Ақтау.

«Бірімен-бірі мәңгілік тоғыспайтын, бірақ ажырап та кетпейтін, бір қадамдай жерден бір-біріне үздіге қарап, өмір-бақи қатар жүріп отыратын, қосылмайтұғын қос рельс секілді біздің ғұмырымыз».

(Күнделіктен. 08.Х.2002 ж.)

Білмеймін –

өкініш пе, аңсау ма не,
Бір сезім түсірді осы қанша әуреге.
Ақ қағаз, қара қалам, айналайын,
Жеткізші жан сырымды жан сәулемге.

Күтсем де күндей жүзін гүл-ертеңнің,
Күңіреніп, жүрегімнен жыр өртермін.
Мейлі ғой, менсіз де таң атар саған,
Мен бірақ осы жолы тірі өртендім.
Өлі мен тірінің тек ортасында
Сенсіз де бірдеңе қып күнелтермін.
«Махаббат» деген бейбақ сәби ғана
Қалады-ау жылап босқа күні ертең күн.

Аралап біраз арман айтақырын,
Алады жүрек сосын қайта тыным.
Кезінде маған айтқан сөздеріңді
Батады басқа жанға айтатының.

Талқандап жіберердеу тас қамалды
Жанымда жабырқау күй басталар-ды.
Асылған мойыныма ақ білегің
Құдай-ау, құшақтауды-ау басқа адамды!

Құмар қып, құлақкесті құлынша ертіп,
«Басқаны бағындыру» күйін шертіп;

Жан көкем, жаутаңдайды-ау жанарларың,
Өзгеге ынтызарлық сырын шертіп.

Тұмантып тұла бойың, тұсалып ой,
Өзге қол омырауыңды қысады ғой.
Бәрінен,
Бәрінен де гүл-ерінің
Бал сыйлап, басқа жанды құшады ғой.

Қалайша сезіп бәрін, тірі жүремін,
Не деген ез боп туған былжыр едім?!
Ойласам осылардың бәрін, жаным,
Суынып кетеді ғой сұм жүрегім.

Өмірде жаза бастым, бос секеңдел,
«Көңілге көктегіні көксетем» деп.
Басқаға бәрін сыйға берсең-дағы,
Жүрегің жалғыз мен деп соқса екен тек!

22.IX.2003 ж., Ақтау.

* * *

*«Әйелге сенсең де - ұтыласың, сенбесең де - ұтыласың.
Сенбесең – әйел кешпейді, ал сенсең – алдай бастайды».*
(Фабит Мүсірепов)

Ішіңе түскен ащы ірімкі сынды
Бүктелтіп, бір уайым бүк түсірді.
Мен – сенсіз, сенің – менсіз тұра алмасын
Біз түгілі, былайғы жұрт түсінді.
Араға қырық төрт күн салып келген
Жүздесу жүрегіме жүк түсірді.
Қызғаныш – қызыл азу жолбарысым,
Қалайша жүгендеймін жыртқышымды?!

Көркіңді көзбен сұлу мүсіндесем,
Сымбатың сымдай тұзу пішінде сен;
Құтыртып нәпсі құртын өзгелердің,
Құмарсың жұрт көзіне тұсуге сен.
Бақыт-құс баяғыда қонар еді-ау –
Бағанды басқаларға түсірмесен.
Қаншама ескерткенмен, ем болмады,
Қайтеуін, қателігіңді түсінбесең?!

Аққудау айдындағы кербездендің,
Күн шыға көлеңкеңді көлде іздермін.
Емін кім табушы еді екі дүниеде,
Есінен айрылып, ел кезгеннің?!

Мен де сол – «ғашықпын» деп ғазал жазып,
Жетесіз диуанадай жер кезгенмін.
Ақыры салқын ой мен сабыр жеңді,
Бұл күнде сен де өзгердің, мен де өзгердім.

Бұлақтау жылап аққан жылғадағы
Жанымда жалғыз шыбық ырғалады.
Құдай-ау,
Құткен күндер қайда қалды
«Кешікпей кеп қалар, — деп, — бір кабары»?!

Жолыңнан жаңылыстың –
суретшідей
Қолынан ұшып түскен қылқаламы.
Қамыққан сәтіңде сол, қалқам, сенің
Жас-тамшы жанарыңнан сырғанады.

Жандарын ғашықтардың ғарыш күтпек,
Арманын аялаумен бар іс бітпек.
Арада қаншама күн өтсе-дағы,
Айтпаймын «бақыт құшып, бал іштік» деп.
Екеуіміз бір алыстап, бір жақындап,

Антұрған алуан оймен алыстық көп.
Қанбаған қайғы уына қасқалардай,
Таңғалам «Сол шәрбаттан тағы іштік» деп.
«Көрмесе тұра алмайтын сезім қайда,
Ендеше неге біздер табыстық?!» деп.

Көңілім қиялменен көріп көкті,
Өмірін өзгелердің көрікті етті.
Қаншама мен тұрақсыз болсам-дағы,
«Сен олай етпейді» деп сеніп келті.
Кеудеме бір күмәнді ой еніп кетті,
Жанымды күдік кеулеп, жеріп кетті.
Жүрегім – жүз қыздан да артық көрген
Шыдамай бұл сыныңа, өліп кетті.
Аттамау керек еді ардан, жаным,
Көз сүзіп көне берсең, бөрік көп-ті.
Қаншама «шыдамдымын» десең-дағы,
Қайтеуін, әйелдігің жеңіп кетті.

Ебідеу ерке желі есіп алдан,
Тірлікте талайлардың көші қалған.
Құмарлық құс-жастықты құшақтатып,
Қу нәпсі талайлардың есін алған.
Сен де сол көптің бірі болып қалдың,
Аңдамай ар көйлегін шешіп алған.
Немесе семсер білек секілдісің
Жарасын тырнаймын деп тесіп алған.
Өкініш өртеп сосын өзегіңді,
Бармағын байқаусызда кесіп алған.
Мейлі, сен не десең де, о десең де,
Мен сені осы жолы кешіре алман!

«Сүйем» деп өзіңді-өзің босқа алдадың,
Сөйттің де, болашақты бос қармадың.
Жеңілтек ойларыңның жетегімен

Желлініп, кемел ойды кеш қолдадың.
«Серігім болады» деп сенген едім,
Сен маған сезімге адал дос болмадың.
Ендігі тіршілікте мағына жоқ,
Егілмей, айрылысалық,
Қош бол, жаным!

08.IV.2004 ж., Ақтау.

* * *

Мен сенен бәрібір де кете алмадым,
Жат қыздың жанын мекен ете алмадым.
«Басқаға басы бүтін берілдім» деп,
Өзімді-өзім, қалқам, өте алдадым.
Аттағым келгенімен ала жіпті,
Сезімнің шебін бұзып өте алмадым.
Ән қылып өмір бойы өтетұғын
Мәңгілік мені Мәжнүн ет, ардағым!

.....
Мен саған кетпестей боп кісенделдім...

13.IV.2004 ж., Ақтау.

* * *

Көш кеткен жұртта қалғандай көңілім құлазып,
Жалғызсырап жұрмін, жаным-ау, білесің бе сен?!
Адам біткеннің бәріне Сенімім жұр азып,
Жайқалған бағым – жалаңаш,
күл толы күресін – көшем.

Түңілтсе-дағы тіршілік түніне құрсап,
Бақытқа байғұс адамзат тоймайсың да екен.
Күңіреніп жүрген жанымды күлдіріп,
күніне бір сәт,

Бір мәрте болсын мен жайлы ойлайсың ба екен?!
Теңіздей шалқар сезіммен тереңдік үндес,
Жағаға ұрып толқындар жаныңда, көкем,
шулады ма екен?!

Еске алу, шаршау, сағыну, аңсау дегенді білмес
Еш қайғысы жоқ есуас, есек боп неге тумадым екен?!

Жанарға тұнды жас болып, жарығым,
жанымдағы шық,
Сарыуайым жеп, сандалған ғашықтың санасы өзгерді.
Жүректің қабы жарылып, тәнімнің тамырлары ісіп,
Арнаға сүймай жырларым, ақ өлең, қара сөз болды.

Білемін, жаным, емесін саған да оңай,
Біз осы соны Тәңірден тіледі дейсің бе?!
Алапат сезім ақылды ап, аудауды аранға қарай,
Адасқан жүрек ақ жолды ап-айқын біледі дейсің бе?!

Қара түндерді қамыт қып, қаншама қажып ақ таңда,
Жартыкеш тірлік кешкенше, жалын боп
жанып кетсем ғой.

Ақ қағазыңды алдыға ап, жазып жатқанда
Қалам ұшына оралып, қайғы боп тамып кетсем ғой...

11.VI.2004 ж., Ақтау.

ІҢКӘРІМ

Сазы: Рахат Мәдіреевтікі.

Мен сенің ғашық болдым жанарыңа,
Жарқ етсе, жаның тыныш қалады ма?
«Жаныңды мұң баспасын, жарығым!» деп,
Қараұмын қайта-қайта қабағыңа.

Қайырмасы:

Көңілімнің әні,
Нұр-таңым менің,
Өмірімнің мәні,
Іңкәрім менің, жаным!

Күйдіріп, қылығыңмен қызғандырдың,
Сүйдіріп, жүрек шөлін жүз қандырдың.
Көшпейтін көңілімде көктемдей боп,
Өшпейтін өмірімде із қалдырдың.

Қайырмасы:

Жүрегімнің гүлі,
Лағылым менің.
Көңілімнің күні,
Жалыным менің, жаным!

Ғашықтық – ғаламат бір күйік екен,
Көңілі сүйген жанның биік екен.
Ел сені не десе де, о десе де,
Мен сені өмір бойы сүйіп өтем!

Қайырмасы:
Көңілімнің әні,
Нұр-таңым менің,
Өмірімнің мәні,
Іңкәрім менің, жаным!

15.IV.2004 ж., Ақтау.

ҚАЛҚАТАҰ

Сазы: Алтынбек Сарғожаевтікі.

Көргеннен ғашық болып,
Көңілім бекінді шын.
Пейілім тасып-толып,
Періштем секілдісің.

Қайырмасы:

Қалқатау, арманымсың,
Қол жетпес ардағымсың.
Көлдегі аққуымсың,
Көктегі заңғарымсың.
Алысқа самғарымсың,
Арайлы таңдарымсың,
Аяулы ән-бағымсың.
Өзіңді іздеуменен
Өлкені шарладым шын.
Өмірде жолың болып,
Ойдағың оңғарылсын!

Жарқ еткен жанарыңнан
Жаныма гүл егілді.
Айналдым қабағыңнан,
Жауладың жүрегімді.

Қайырмасы.

Жұлардай тәтті лебің
Баурады көңілімді.
Өзіңе ақ тілегім:
Нұрлы етсін өміріңді!

Қайырмасы.

Бір сен деп күйген жаным,
Ғажайып арман-әнім.
Өмірлік сүйген жарым,
Өзіңсің таңдағаным.

Қайырмасы.

29.XI., 15.XII.2009 ж., Ақтау.

**ЖАСТЫҚ ШАҚ
КҮНДЕЛІГІ
(1986 – 1996)**

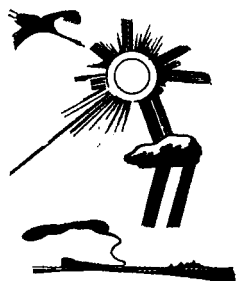
МАЗАСЫЗ МАУСЫМ

(Бозбаланың махаббаты)

АРНАУ

Сен маған сезім ап келдің,
Өзіңсің биік, ардағым.
Осынау шағын дәптерді
Өзіңе, жаным, арнадым.

Ақ махаббатым танылар,
Көкірегімнен ұшып ән.
Қайтармай, жаным, қабыл ал,
Ақ жүрегіммен ұсынам!

МАҶАББАТЫМ

Сағыныш сазы,
Гүлімнің назы
Болып жас жүрек ұн қатты.
Жан гүлім менің,
Таң гүлім менің,
Сағындым сені тым қатты.

Арманым, саған
Арнадым тағы ән,
Жүректі тербеп бір сазды ұн.
Ақ махаббатым,
Жүректе атың,
Өзіңе арнап жыр жаздым.

Самал жел салқын,
Сәулеме жарқын
Жеткізші арман-әнімді.
Сыңғырлы қыз-ұн,
Аяулы жүзің
Аңсатты ақын жанымды.

Күлімдеп күндеу,
Алқызыл гүлдеу
Қызғалдағым-ау, кел маған.
Шын махаббатты,
Осынау атты
Сен едің тұңғыш сыйлаған...

07.IV.1986 ж., Сыңғырлау.

САҒЫНЫШ

Қонғандай атқа уақыт,
Жылжиды апталатын.
Күн бар ма табысатын,
Сырымды ақтаратын?!

Аққудай сыңар қалған,
Қырандай қанаты талған
Кезімде кезіктіріп,
Айттым сөз жүрек жарған.

Дегенде «бақыт қонды»,
Айырды тағдыр жолды.
Сен кеттің қарай-қарай,
Мен қалдым созып қолды.

Буымен махаббаттың
Бір жүрдік он бес-ақ күн.
Сағынтып өтті он бір ай,
Жаным-ау, қаталаттың.

Уақыт жатыр сырғып,
Күтуді бізге сын қып.
Отыз жыл өтсін, мейлі,
Өтемін сені жыр қып!

07.IV.1986 ж., Сыңғырлау.

ЖҮРЕК СЫРЫ

Серілердей сезімімді ән қылып,
Сені іздедім таңдарымды таңға ұрып.
Көкейімнен кетпедің сен мәңгілік,
Жүрегімде жұлдызым боп жаңғырып.

Сенің бейнең қайда барсам қалмады,
Сезім жібі арамызды жалғады.
Шынымды айтсам, жүрек сырын ашуға
Жігіттігім, батылдығым бармады.

Айтылмасын, меулі, балғын сырларым,
Арналады саған асыл жырларым.
Сен кеткен соң қалды көңіл құлазып,
Өзің екен өмірдегі гүл-бағым.

Бұдан әрі созбақтағым келмеді,
Оған асау жүрек ерік бермеді.
Жасырмашы,
Жауап берші, жаным, сен,
Шыныңды айтшы,
сүйесің бе сен мені?!

Ақық-жыр боп төгіледі аппақ ән,
Төгіледі жүрек сырым сақтаған.
Қандай талал қойсаң-дағы, қайылмын,
«Бұрынғыңды ұмыт» деме тек маған.

Ақылменен түсінгейсің тек мені,
Махаббат, ол – сезім емес өтпелі.
Оны ұмыту – қияметтің үлкені,
Ол – алғашқы махаббатым, өйткені.

Ағыттым ғой бар сырымның тиегін,
Іңкәр қылды сенің ғажап гүл-өңің.
Жүрек сырын аштым саған, аяулым,
Жер бетінде сені ғана сүйемін!

25.VI.1986 ж., Сыңғырлау.

СЕЗІМ ҰШҚЫНДАРЫ

Сөз-бәуігеде бір кісідей шабам мен,
Ақ кемемді айдынға да салам кең.
Құдірет-ау,
кездескенде өзіңмен,
Кібіртікпен, түк сөз таппай қалам мен.

1986 жыл, қыркүйек, Сыңғырлау.

* * *

Сыйладың махаббаттың жыр-алауын,
Асылым, сенсіз қалай тұра аламын?!
Жаным-ау,
сенің мендік екеніңе
Мен әлі қуанамын, қуанамын.

06.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Армандарды алға астырар
Құшақтасқан қолдар бар.
Жүректерді жалғастырар
Құдіретті жолдар бар.

30.XI.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Жатқан сәтте көкірегімде ар тұнып,
Көңілімнің есігін
Жаппаңдаршы сарт ұрып.
Қорқамын мен – «Саған деген сағыныш
Қала ма, – деп, – сарқылып»...

* * *

Кезекпен келіп түндер күнді ұрлай ма,
Құлағымда қыз-күлкі сыңғырлай ма?!
Жүрегімнен тамырын терең тартқан
Ерекше өзгелерден бір гүл қайда?!
Дариға-ай, дарқан көңіл Нұргүл қайда?!

1988 ж., *Сыңғырлау.*

* * *

Қаракөз қыз!
Мәңгі мақсат, шыңымсың,
Ғашық сөзін ғашық қана ұғынсын.
«Қарапайым қыз ғой» дейді біреулер,
Қарапайымдылығыңмен сұлусың!

* * *

Өзіл

Көкіректерге көктемнің таққалы гүлін,
Сөнген сезімнің лаулатып жаққалы күнін;
Жарқ етіп қарап,
Жанармен өртеп бір өтем,
Сондықтан, қыздар, ақыннан сақтанып жүрің!

1989 ж., *Сыңғырлау.*

ХАТ

Армысың, асыл жан гүлім!
Сөзіме құлақ сал бүгін.
Ұмытшы өткен жолғыны,
Құпияны аштым сол күні:

Сыр тартып жақын досымнан,
Кезіктім жайға тосыннан.
От салып біреу араға,
Қалдырды мені жалаға.

Тасада тұрып оқ атты,
Тұл-тура көздеп, құлатты:
Хат жазып менің атымнан,
Айырды махаббатымнан.

Екеумізде де кінә жоқ,
Қағылды біреу сына боп.
Жаңылған бір рет екенбіз,
Табысып қайта кетерміз?!

12.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

ТЕЛЕФОНДА

Жаным, сенің естігенде даусыңды,
Тағат кетіп, төзімім де таусылды.
Қиялыммен құшып сені сол мезет,
Қиялымда құшағыма қаусырдым.

Алағызып, алабұртып тұр едім,
Жүі соғып, өректіді жүрегім.
Толқығаннан буындарым дірілдеп,
Теңселіп те кеткенімді білемін.

Осы дауыс, күткенім де осы үн ғой,
Әп дегенде күрмелді тіл, тосылды ой.
Кібіртіктеп қалдың сен де мүдіріп,
Дедің бе екен: «Бұл жолғыңыз тосын ғой»?!

Даусыңды мен сан аңсағам, сан күтіп,
Нәзік үнің кетті жанды балқытып.
Қалай шыдап тұра аламын мен енді,
Барады үнің көңілімді шалқытып.

Өзгерістен өнім кенет нұрланып,
Көзімнен жас тамып сол сәт тұрды анық.
Жүрек шіркін соқты алқынып...
Тұрдым мен
Қуаныштан кете жаздап жынданып...

15.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

ФАШЫҚ СӨЗІ

Ақша жүзің тамсантатын көргенді,
Ай-жүзіңе жарасады қиған шаш.
Өмірге ынта-құштарлығы сөнгенді
Оятады оймақ ерін, қиғаш қас.

Қара шашың иығыңа төгіліп,
Жалт еткенде, жалын атар жанарың.
Сен сұлулық тәңірісі көрініп,
Көз ала слмай, саған ұзақ қарадым.

Бұйығыңқы болатын-ды мінезің,
Сен деп талай жас жүректер соғатын.
Қызғанышым болып сонда бір өзің,
Мендік жүрек бір бұлқынып қалатын.

Байсалды да өр мінезің, сабырлы
Талай жеңіл, желөкпені тамсантты.
Олар сенің ақылыңа табынды,
Сен деп талай атқан таңды қарсы алты.

Қол ұстасып жүретінбіз түсімде,
Сен – Жібек те, ал мен болып Төлеген.
Жұруші едік сағым-дүние ішінде,
Көркіңді құс-қиялыма бөлеп ем.

Аусар-жүрек іздер асыл жақұптын,
Ол жүрекке тек сен ғана дарусың.
Сенсің менің іздеп тапқан бақытым,
Ажарына ақылы сай арусың!

17.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

АРМАНЫМ – СЕН

Жанарларың шарлып өтті денемді,
Жалт еткен сол көзқарасың терең-ді.
Алдыңда мен қалдым қатты абдырап,
Қайтып маған көз салмадың сен енді.

Сол сәт сенің мөлдір, тұнық көзіңді,
Ақша қардай ай дидарлы жүзіңді
Аңсадым мен,
«Көз салса, – деп, – тағы бір»,
Ынтық болдым бір көруге өзіңді...

Сені ойласам, кең жаһанға сыймаймын,
Сенің бейнең көкірегіме құйды-ау мұң.
Жүрем сені көрінгеннен қызғанып,
Сені өзгеге,
өзге жанға қимаймын.

Ғашық жүрек қалай тыныш көз ілсін?!
Кетті менен сабыр-салмақ, төзім шын.
Бар дүниенің базары да – сен ғана,
Бақыт сыйлар гүлім де – тек өзіңсің!

20.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

МОҰЫНДАУ

Тұрлауы жоқ тұрақсыз боп барамын,
Жалт еткенге қадалады жанарым.
Көрінгеннен көз ала алмай, ғашық боп,
Жанартаудау жалын атып, жанамын.

Тұрлауы жоқ тұрақсыз боп барамын,
Кез келгенге ғашық болып қаламын.
Жылауық боп кетті сергек жырым да,
Дірілдегіш болып кетті қаламым.

Тұрлауы жоқ тұрақсыз боп барамын,
Әр қызға бір арнап әнді саламын.
Әр адамды иемденіп, бойымда
Тамыр бойлап ағып жатыр әр ағын.

Тұрлауы жоқ тұрақсыз боп барамын,
Әр адамнан ғашықтық қат аламын.
Әркімге бір жырларымды арнаймын,
Жүз аруға жүрек сырын жарамын.

Дей алмаймын бүгінде мен «баламын»,
Жас емеспін дейтіндеу бір «қарағым».
Тұсау салып қоймаса бұл сезімге,
Тұрлауы жоқ тұрақсыз боп барамын...

20.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

АРУ-БЕУНЕ

Бидай өңді келген аппақ, ай жүзің,
Әп-әдемі гүл-ерінің, иегің.
Тең келеді саған сұлу қай қызың?!
Нұр-көркіңе басымды мен иемін.

Күлген кезде төгіледі күміс ұн,
Маржан тістер жарқ етеді сол бір сәт.
Менің қызыл қызғалдағым, тынысым
Көрінесің маған ылғи сен құсап.

Әлдебір сыр тұнған қара көзіңе,
Ыстық маған сол қарақат жанарың.
Сен сөйлесең, құлақ салып сөзіңе,
Ләззат алып, бойым балқып қаламын.

Сені көрсем, бұлттан шыққан күндеу боп,
Ұмытылар көңілдегі кірбінім.
Бірақ әркез сезімімді күргейлеп,
Тырысамын сездірмеуге сыр-мұңым.

Ғашық етіп, жүрегімді жандырдың,
Есімді алды сенің көркем келбетің.
Бір беймәлім, жұмбақ халде қалдырдың,
Сенсіз басып жүре алмаймын жер бетін.

Аласұрам бір күн сені көрмесем,
Көңіліме сезім гүлін ектің сен.
Жаным, келші,
Келіп тұршы мен десен,
Мені өзіңнің ынтызарың деп білсең...

21.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

АҢСАУ

Алыстасың сен менен, қашықтасың,
(білғи сені ойлауды ғашық басым.)
Қанатым жоқ – құс болып жетер едім,
Ғашық жүрек қалайша асықласың?!

Сағындым ғой өзіңді, жарық күнім,
Сыңғырлаған ап-ашық сағынтты үнің.
Сезесің бе сен менің жанымды мұң?!
Сен деп көңіл сенделіп, тарықты мың.

Сағынттың-ау, жаным-ау, өзің мені,
Ғашық жүрек бір сен деп көз ілмеді.
Сені ойлаумен өткізем күн-түнімді,
Ақтарылды аңсау боп сезім кені.

Сенің бейнең қайғымды түре күлген,
Бір жылылық еседі жүрегіннен.
Жаз-мінезің жайдары сағындырды,
Сенің бейнең кетпейді жүрегімнен.

Өз-жанынан төгіліп лағыл-әні,
Бір жанартау жанымда жарылады.
Ғашық жүрек іздейді бір өзіңді,
Ғашық жүрек өзіңді сағынады.

Сағындым ғой ақжарқын мінезіңді,
Аңсадым ғой тек қана бір өзіңді.
Шығармашы жадыңнан мені бір сәт,
Жүрегімде жүрсің деп біл өзіңді!

23.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

ДЕРТ

Шалдықтым дертке,
Шалқуды қойдым.
Әлдебір өртке
Алдырып бойды.

Алмай бір тыным,
От болып жандым.
Құрыды дымым,
Есімнен тандым.

Аһ ұрып ылғи,
Жүремін мұңды.
Көңілде – бір күй,
Жүрегім – сырлы.

Таба алмай дару,
Қиналдым қатты.
Кеудем – от, жан – у,
Дерт жанға батты.

Арыла алмай
Беймәлім калден;
Арыған жандай
Жүдедім әбден.

Сезімнің кентін
Сел-дария етем...
...Сөйтсем, бұл дертім –
Ғашықтық екен...

11.XII.1986 ж., Сыңғырлау.

СЫРЛЫ ЖАНАР

Қарайсың маған неге алабөтен?!
Абыржып алдыңда адам қалады екен.
Өзіңді керімсалды кең өлкенің
Бейкүнә маралына балап өтем.

Неге сен маған үрке көз саласың?
Айтатын көкірегімде сөз бар асыл.
Қойдың ғой ынтық етіп бір өзіңе
Қазақтың қараторы бозбаласын.

Сыңсыған сырға толы көзқарасың
Танытар таң-сипаттың өз бағасын.
Ару қыз!
Ғашық болған дидарыңа
Қазақтың қараторы сез баласын.

Тым үркек сенің сол бір көзқарасың,
Әлдебір құпияға кез боласың.
Сол жанар қарақаттай жәудіреген
Табады ай-жүзіңнен тез жарасым.

Көзіңнен көңіліңді ұға алмадым,
(Сол жанар шығар сорым,
шығар бағым).
Әйтеуір мені ешбір кісен-торсыз,
Сыр тұнған жанарыңмен бұғауладың...

12.1.1987 ж., Сыңғырлау.

КҮТҮ

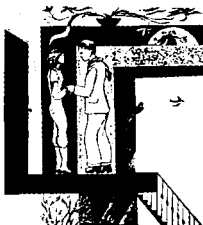
Күтемін күнде елеңдеп,
«Қашан бір қатың келер?!» деп.
Өзіңе деген өзендей толқып сағыныш,
Өрілді, міне, өлең боп.

Сағыныш сыйлап бұл күнім,
Қағазға түсті сыр-мұңым.
Жанымды жайлап алды ғой бүгін жайсыз мұң,
Хат жазшы жылдам, жыр-гүлім!

Махаббат мұңы бақ па екен?!
Уайым-қайғы жат бөтен.
Көбеген көңіл күткені келіп, қуансын,
Хат жазшы жылдам, ақ көкем!

Қанымда тулап бір ағыс,
Тыншытпай көңіл, қылады іс.
Өзің деп соққан жүрекке мынау жетпей тұр
Кішкентай ғана қуаныш...

1987 ж., қаңтар, Сыңғырлау.

ХАТ КЕЛГЕНДЕ

Хат келді сенен!
Хат келді!
Жаныма шаттық ап келді.
Ақтарыпсың ғой сырыңды
Ақ парағына дәптердің.

Қуаныш кернеп кеудені,
Сабырға ерік бермеді.
Алқынды жүрек, алтықты,
Көңілді шаттық тербеді.

Сезімім сел боп тасынды,
Төбемді көкке асырды.
Көгершін-көкшіл конверт
Асығыс, албырт ашылды.

Жарқын сәт тербеп жанымды,
Жанымнан мұңым арылды.
Оқыдым сенің ғашықтық
Лебізіңді жалынды.

Естігендей боп үніңді,
Ұмыттым қайғы-мұңымды.
Серпіді сенің сөздерің
Талайғы түнек-түнімді.

Еріксіз атап атыңды,
Кеудеме бастым хатыңды.
Аяулы жүзің елестеп,
Қол бұлғап мені шақырды.

Бақыттан өнім гүл жайнап,
Бойымда жалын-жыр қайнап;

Сергін бір кеттім, серіліп
Жүзіме жұмсақ нұр да ойнап...

Аттатып алғы қадамға,
Шабыт, күш берер адамға
Ең асыл, қымбат нәт екен
Ғашықтың нәтін ғаламда!

15.1.1987 ж., Сыңғырлау.

НҰР-СЕЗІМ

Сен жымисаң, жүзіңнен күн күледі,
Серпіледі жанымның тұн-түнегі.
Жаз енгізіп жаныма жіберетін
Сенің күлкің не деген сиқыр еді!

Сенің жүзің не деген жарқын еді,
Нәркес көзден нәр алып, жан түледі.
Сыңғырлаған пәк таза, ақ күлкіңнен
Жарқырайды жанымның тар түнегі.

Қара маржан – қарақат қос жанарың,
Көңілімде алапат қозғады ағын.
Ғашық етіп, жүрегін жандырдың ғой
Уайымсыз, қайғысыз бозбаланың.

Сені аялап, ішімнен «ақ гүлім» деп,
«Жаның мөлдір, ақ гүлдей пәктігің» деп,
Өмірімнің өзегі өзің болып,
Жүрегімде нұр-сезім жатты гүлдеп.

Нұр-сезімім бұр жарды, қауыз ашты,
Жарық күнге талпынды, қадам басты.
Сол сезімім оянған көкіректе –
Ақ махаббат екен ғой ең алғашқы...

06.II.1987 ж., Сыңғырлау.

СОЛ БІР ҚЫЗ

Жамалына қарасам –
Жаздың жарқын күніндей.
Сымбат-көркі жарасар
Артық міні білінбей.

Ақша жүзі айдай боп,
Жүзінен нұр төгілген.
Жүрегімде ойнайды от,
Көз салады көрінген.

Цығына асылып,
Толқынданған шаш құлап.
Бұраң қағар тасынып
Әсем дене – жас құрақ.

Нәзік саусақ, ақ білек
Суырады көзіңді.
Бойды шарпып тәтті леп,
Оятады сезімді.

Сәмбі талдай майысар,
Қылша белі қиылып.
Төзіміңді тауысар,
Әкемеді үйіріп.

Көз алдымда тұрады
Күлім қаққан жарқын жүз.
Көкейімде жүр әлі
Күн дидарлы сол бір қыз.

09.II.1987 ж., Сыңғырлау.

АРНАДЫМ САҒАН

Сыр тұнған,
Нұр тұнған
Мөл-мөлдір көздерің.
Үнсіз-ақ,
Тілсіз-ақ
Жеткізді сөздерін.

Қан қызыл,
Алқызыл
Ерінің алаулап;
Көзімді,
Сезімді
Ұстайды бұғаулап.

Үніңді,
Сырыңды
Ұғынбай қалам ба?!
Гүл-гүл бақ,
Бір жұмбақ
Бар мөлдір жанарда.

Күлгенің,
Жүргенің
Әдепті, қонымды.
Қалқашым,
Қақпашы
Ұсынған қолымды!

26.II.1987 ж., Сыңғырлау.

ҚҰТТЫҚТАУ

Сөндірмей маған деген ізгі үмітті,
Жүрегің жүз жылапты, жүз күліпті.
Он бес жас – туған күнің құтты болсын,
Тілеуімін бар жақсылық, ізгілікті!

09.IX.1987 ж., Сыңғырлау.

ХАТ КҮТКЕНДЕ

Үміттің жібін жалғадым,
Көңілге күдік алмадым.
Әйтсе де, неге соңғы кез
Хат жазбай қойдың, ардағым?!

«Сенен хат қалар кеп бүгін»
Дел, күнде үнсіз дерттімін.
Өзіңнен өзге қуантып,
Басады жалын-өртті кім?!

Үмітімді үзбей келемін,
Сенсің ғой менің сенерім.
Әйтсе де қайда «Әрдайым
Хат жазып тұрам» дегенің?!

Елеңдеп көңіл жүр әлі,
Ет-жүрек жиі соғады.
Көгершін-хатың кеудеңнен
Қашан құс болып шығады?!

Жарқын күндерден арылдым,
Жабырқау,
 жалғыз,
 жаным – мұң.

Соңғы кездері, аяулым,
Жазуыңды да сағындым.

Жүректің кілті – тілсіз кілт,
Қиналдым іштей (мұңсызды ұқ!).
Созылмаса екен ұзаққа
Арамыздағы үнсіздік!

02.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

САҒЫНЫШ САРҒАҰТҚАНДА

Сағынумен, аңсаумен өтсе күнім,
Әр сағатым уайымның ексе гүлін;
Мейлі, әйтеуір өзгермей қалса болды
Саған деген айнымас тек Сенімім!

02.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

СЕНІҢ КҮЛКІҢ

Шаттан, көңіл!
Сақылдап күлші бүгін!
Жайнады ғой жабырқау тіршілігім.
Естіп бүгін күлкісін сүйгенімнің,
Тағы сездім тағдырдың молшылығын.

Шаттан, көңіл!
Шалықтап, шалқы бір сәт!
Келіп еді мұң-нала жанды құрсап.
Енді, міне, оралды қуанышым
Мол бақыттан хабаршы, жаршыға ұқсап.

Қату қабақ жазылды көптен бері,
Сыңғыр күлкі қалықтап, көкке өрледі.
Жарқырады жан гүлім арайланып,
Жауқазындай балауса көктемдегі.

Естідім мен күлкісін сүйгенімнің,
Сол сәт өзім ғажап бір күйге кірдім.
Арманымның періште, ләк күлкісі
Түрді бүгін түндігін күйбеңімнің.

Күндей күлкі жанымды елітті ғой,
Тұла бойым балбырап, еріпті бой.
Күлкің күміс,
Күл, сәулем,
Шаттан тағы,
Махаббат та күлкімен көрікті ғой.

03.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ҮМІТ

Жабырқау жаным жайнады,
Күйтабақ-көңіл күмбірлеп.
Көзімде үміт ойнады,
(Нұрлы үміт – сәуле, нұр-діңгек.)

Жүректе – жылы қуаныш,
Сақауат саз тұр кеудеде.
Жақындап жарқын күн алыс,
Айдыным – шаттық, мен – кеме.

Үзілмес үміт жанданып,
Жүрекке түсті ұлы ұшқын.,
Қуаныш – жадау жанға құт,
Шаттықтан шырқап мен ұштым.

Шуақты арау-шұғыла
Құйылды құмыр-кеудеге.
Шықсам да шаттық шыңына,
Қобалжи берем мен неге?!

Қиялым көкті шарлады,
Қаумалап олар не түрлі:
Қобалжу, үміт –
 алдағы
Бақытқа жаршы секілді.

03.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

СҮҮГЕНІМЕ

Бар сырым менен шынымды
Оқып ақ қағаз бетінен,
Ұсынған жүрек-гүлімді
Қабыл алмай сен кетіп ең.

Ықыласымды қайтарып,
Сүрінттің тұңғыш өмірде.
Қылығың қатты ой салып,
Әкелді қайғы көңілге.

Ол аздай, тағы өзімді
Ренжіп, қатты сөктің сен.
Ақжарма, адал сезімді
Келеке етіп кеттің сен.

Құлатып кеттің туымды,
Тартылды қайнар бұлағым.
Жас талап тұңғыш сүрінді,
Ең тұңғыш оңбай құладым.

Үлгермей лаулап мол арман,
Үзілді нәзік жыр-әнім.
Үміттен бастау, нәр алған
Ақ қайың-жүрек жылады.

Тұра алмай жаттым, мен құлап,
Бас көтере алмай қайғыдан.
Сүймесең – сүйме,
Ал бірақ
Сөгердей қанша бар кінәм?!

Қылығың осы батты тым,
Соққандай болып балғамен.

Кінәлімін бе,
шаттығым,
Сүйгенім үшін сонда мен?!

У болдың маған, емес ту,
Үмітім енді бекер ғой.
Сүйгенің үшін сөз есту –
Ең ауыр азап екен ғой.

Жаралы жалын жүрегім,
Сезімім бекер оянды...
...Айтатын жалғыз тілегім:
– Бақытың болсын баянды!

03-04.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ІҢКӘР ЖҮРЕК

Көзің – інжу,
күлкің – лағыл,
жыр – үнің,
Жарасады ерке, назды қылығың.
Сені көрдім,
сезім гүлі бұр жарды,
Шайқап кеттің шалқарымның тұнығын.

Құшағың – гүл,
көңілің – нұр,
жаның – бақ,
Маздап жандым жалғыз сен деп жалындап.
Аяулым-ау, бар қуаныш, күлкімді
Әкеттің ғой сездірместен сен ұрлап.

Көзқарасың көркем екен сыр тұнған,
Шуақ шашар шұғылалы нұр-тұлғаң.
Сені көріп, тұңғыш кешіп бір күйді,
Алғаш рет асау жүрек бұлқынған.

Сен бар болсаң, көңіліме нұр енбек,
Жазылады жалындаған жыр-өрнек.
Шаттығым да, мұң-қайғым да өзінсің,
Алдың мәңгі жүрегімді жүгендеп.

Сені ойлаумен таңдар атып, батты күн,
Сен сыйладың тәтті қиял, тәтті мұң.
Өзің барда болды әр күнім қуаныш,
Сен жоқ кезде кетті өзінмен шаттығым.

Сендік енді сезімімнің семсері,
Биігімсің мен ұмтылған еңселі.
Көзім таңып әкелсе де, мың қыздан
Іңкәр жүрек табар келіп тек сені!

04.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ЖҮРЕГІМ, ЖЫРЛА...

Жүрегім, жырла,
жүрегім, жырла бұл күнді!
Жүрегім, жырла шаттығымды осы, күлкімді!
Айықпас мұңым алыстап көптен бері алғаш,
Көбеген көңіл түледі, күлді, сілкінді.

Жүрегім, жырла,
жүрегім, жырла бұл күнді!
Шаттықтан алау көңілге жылы нұр тұнды.
Маздады жаным махаббатымнан нәр алып,
Құйылды келіп кеудеге әсем жыр күллі.

Жабырқау көңіл қайғысын сәтке ұмытты,
Жадыраңқы күй жанымды тербел, жылытты.
Аялау қарап, қадалған нәркес көздерден
Жаралы жүрек бір нәзік сәуле, сыр ұқты.

Шаттықтан жүрек жұлқынды бір сәт, бұлқынды,
Қайғының қара түнегі дереу құртылды.
Ұмытпа, жаным!
Ұмытпа жарқын күнді осы,
Жүрегім, жырла,
жүрегім, жырла бұл күнді!

Бақыттан мынау жаһанға сүймай барамын,
Қалды ұмытылып талайғы беріш нала-мұң.
Әкетті көкке көтеріп мені, арайлым,
Қадалған сенің бір сәтке сырлы жанарың.

(Әуелден жаным сылдырлау, сұйық сөзге қас),
Барлық шындығың ұялайды екен көзге, рас.
Алланың сүйі – айналып кетейін атыңнан,
Фашыққа үнсіз тіл болған сырлы көзқарас!

04-05.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ҚУАНЫШ

Табыстық қайта!
Тағдырым неткен тамаша!
Асқақпын бүгін –
Асқар таулар да аласа.
Көкірегімдегі көрінбейтұғын күшпенен
Көк аспанды да көтеріп кетем қаласа.

Табыстық бүгін –
Тарыққан күндер қалды енді,
Тәкаппар таулар,
Алдыма таста ақша қар атты сәлдеңді.
Кеудеме келген керемет сырлы сезіммен
Көтеріп кетем барша дүниені, бар жерді!
Көтеріп кетем көгілдір мынау әлемді!

1987 жыл, маусым, Сыңғырлау.

ҚАСІРЕТІМ... ҚУАНЫШЫМ...

Алдына тартып
Ақиқат атты безбенді,
Айтсамын бүгін
Жанымды жаншып-езгенді.
Сұл-сұр боп қатып,
Суалып қалғыр бұл жанар
Көрді ғой саған қадалған оқты көздерді.

Сонда да сені
Сорлатып кете алмадым мен,
Қасірет жасын
Қатар ағызып қаныңмен;
Қазығым болып,
Қасыңда қалдыра білдің,
Арқандап ұстап,
Адал қайғыңмен, арыңмен!

Қасыңда мәңгі қарлығашыңдай
Қалықтаймын мен қанатым қашан талғанша,
Жанарларыңның жасыны болып,
Жана да берем жалыным сөніп қалғанша.
Жанымды менің қинама, қалқам,

кете алман –

«Жастық шағыңды қор қылдым мен» деп,

«Жалыныңды ерте сөндірдім мен» деп,

Зарласаң-дағы сен қанша!

«Жалауыңды ерте құлатпағын» деп,

«Жаны саулардың жан-жүрегіне тұрақтағын» деп,

Жалынсаң-дағы сен қанша!

Ақ жарыла айтпай,
Ақиқаттың да қалмайды, қалқам, еш құны,
Асылық айтсам, «артықтау» демеу,
Айып етпей-ақ кеш мұны.
Тақсіретіңнен тарс бітіп қалғыр бұл құлақ
«Ол теңің емес» деген сөзді де естіді.

Сонда да сенің
Сырқат жаныңды егілген
Кете алмадым мен керексіз етіп,
(Теңім де ең!)
Сендің сен маған,
Саған да сендім мен шексіз,
Айналып кетейін айнымайтұғын Сенімнен!

1987 жыл, маусым, Сыңғырлау.

НАЗ

Көргенде мені әрдайым,
Сөгесің қатты сөзіңмен.
Көтерді сөздің қандайын
Жас жүрек сен деп езілген.

Кездесе қалсақ, жақтырмай,
Бұрылып кеттің сен талай.
Ай-дидарыңды ақ нұрдай
Сонда да қиям мен қалай?!

Өзіңе іңкәр көңілмен
Келемін іздеп мен аңсап.
Сен бірақ семсер-сөзіңмен
Кетесің жанға жара сап.

Талпынсам саған, сен ылғи
Тасжүрек тілмен сөгесің.
Шертетін сен деп өрім-күй
Жанымды кері тебесің.

Жек көреріңді байқамай,
Өзіңді, айым, ұнаттым.
Сергелдең етіп сен талай,
Жас жүрегімді жылаттың.

Жүзіңді көріп, қанғанша,
Өзіңе құштар көңілім.
Жек көргенменен сен қанша,
Жүрегім асық, соны ұғын!

09.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ЖҰЛДЫЗЫМ

Көзімнің нұры,
Көңілімнің гүлі,
Жүрегімнің сен жылуы.
Жанымның жазы,
Жырымның сазы,
Сұлулардың сен сұлуы.

Ажарым – өзін,
Базарым – өзін,
Көңілімнің сен шуағы.
Пәк күнім – өзін,
Ақ гүлім – өзін,
Қанымның қайнар бұлағы.

Жанданып, түлеп,
Жарқырар жүрек
Көргенде сенің жүзіңді.
Ғашықпын саған,
Асықпын саған,
Тауысып біттің төзімді.

Жалт етіп қарап,
Жарыңа балап,
Жанарың шашты шұғыла.
Сен едің бағым,
Беледің тағы
Жаныңның жарық нұрына.

Көктемдей күліп,
Оянды үміт,
Жанарың жанға гүл екті.
Жұлдызым жанған,

Өзіңсің – арман,
Сез мынау ғашық жүректі.

Қоштасып мәңгі,
Жүрегім жанды,
Қол бұлғап қалдым кетерде.
Жарқылдап, күліп,
Тұрсың сен биік,
Жұлдызым, қолым жетер ме?!

09-10.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

СЕРТ

Кездескен жерде көзіммен
Жүректің сырын ұқтырдым.
Өзіне іңкәр сезіммен
Артыңнан қарап көп тұрдым.

Жастыққа тән зор сеніммен
Кеудемде сезім гүл атып;
Албырт та аңғырт көңілмен
Өзіңді сүйдім ұнатып.

Тіліме беріп ерікті,
Ақыры аштым сырымды.
Көп ойларымды көрікті
Жас жүрегің тез ұғынды.

Табыстық біз қол ұстасып,
Талай күн сырды ақтардық.
Бойымда бұла күш тасып,
Арманға алыс аптандық.

Арманым едің еңселі,
Махаббатым сен болдың шын.
Өтемін сүйіп тек сені,
Алғашқым және соңғымсың!

15-16.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

КЕЗДЕСУ

Маңайды мақпал түн басқан,
Ерекше көркем түнгі аспан.
Отырмыз бірге қос ғашық
Жүрекпен ғана сырласқан.

Тыныштық.
Мүлгіп айнала,
Жылжиды көкте әй ғана.
Отырмыз бірге екеуіміз
Сырласып үнсіз, ойлана.

Жымыңдап күліп, қуанып,
Жұлдыздар қарап тұр анық.
Отырмыз бірге екеуіміз
Көктемнің түнін куә қып.

Самал жел шәпті тербетіп,
Көк майса көгал – бейне түк.
Отырмыз бірге қос ғашық
Жүректі ғана сөйлетіп...

16.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ӨКІНІШ

Сол кешке шақырғанда
Бармай мен қалған едім.
Жастықта ақыл бар ма,
«Өмірім алда» дедім.

«Ерте ғой әлі» дедім,
Шынында ерте ме еді?!
Өзгемен барып едің,
Жүрегім өртенеді.

Ақиқаты – өзіңді мен
Алғаусыз сүйіп едім.
Ұғындым сөзіңді кем,
Енді кеп күйінемін.

Ойыңды кейін ұқтым,
Өткізіп кезегімді.
Өкініш үйіріп мұң,
Өртейді өзегімді.

Жақпады қай қылғаның?!
Шақырдың, бармадым-ау:
Өзіңнен айрылғаным
Екен ғой, ардағым-ау!

16.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

Аспан аман, дүние аман – дін аман,
Қателесе көрме, жаным, сұранам –
Маған да оңай тимес жөнсіз қиналу,
Саған да оңай соқпас бекер жылаған!..

1987 жыл, шілде, Сыңғырлау.

АЗАН

Көңілім, неге ұйықтауысың,
Алды ма құрсап қаяу шын?!
Қаттырақ неге соқпайсың,
Жүрегім, неге баяусың?!

Төкпеуді жылу әсем күн,
Жайлады ма ішті мұз-қайғы?!
Жалыным неге бәсең тым,
Жүрегім неге сыздайды?

Салмағы ма әлде сағыныш,
Өртенер кейде өзегім.
Жалындап, қайнап, жанып іш,
Бір алапатты сеземін.

Ойыма тіпті алмас ем,
Түсіме кейде кіресің.
Жарқылдап күліп сонда сен,
Жаныма келіп жүресің.

Сан-сапат сауал анталап,
Көргендей болам сот алдын.
Қайғылы біткен махаббат,
Қайғымды қайдан қопардың?!

Өмірде кеткен аз ба ағам,
Қиналмап еді жан бұлай.
Қайдағы жоқты қазбалап,
Қапалы қылған тағдыр-ау!..

13.VIII.1987 ж., Сыңғырлау.

КӨҢІЛ САЗЫ

Көңілім тынбай шарқ ұрып,
Сағынған сені сәттерде
Арғымақ аттай алқынып,
Айналар жүрек дәптерге.

Өріліп жырдың жолдары,
Өрнектер жүрек-дәптерді.
Көк дөнен-көңіл самғады –
Жанына дару тапты енді.

Арманым, әнім, ардағым,
Қол жетпес биік, асқар шың!
Махаббатыңның бал-дәмін
Ернімнен менің бастарсың.

05.X.1987 ж., Сыңғырлау.

ТАБЫСУ

О, Ізгілік!

Өлмеші сен, болшы аман,
Аман болшы – тартпауы үшін жан сараң.
Арсыз ойды ақылыңа жеңдірген
Айналайын, ризамын мен саған!

Ғашық жүрек сүйсін қалай қызғанбай,
Сүйсін қалай мың өртенбей, жүз жанбай?!
Қайта тіктік туымызды құлаған,
Бақытты едік, бақытты едік біз қандай!

Бәзбіреулер бізді «ақымақ» деседі,
Әркім жеткен жетесімен шешеді.
Бірақ енді биіктіз біз олардан,
Жеңе алмайды енді жұрттың өсегі.

...Аппақ самал,
Зеңгір көкке самғай жет!..
Ақша бұлтқа арманымды жалғай кет!
...Күнге қолын жайған сәби секілді
Күбірлеуімін: «Ұзағынан болғай!» деп...

1988 жыл, Сыңғырлау.

ҒАШЫҚ КӨЗІ

Көлегейлеп бет-өңін,
Ғашық болар Айға бұлт.
Ғашық болсам, кетемін
Жас балаға айналып.

Ғашық болу оңай ма,
О да бір у емес пе?!
Жаным – сәби ондайда,
Жүрегім де – нәресте.

Кеудемде – саз сақауат,
Көкірекке гүл екті.
Әлдилейді махаббат
Сәби сынды жүректі.

Ондайда асқақ өлеңім,
Бағалаймын нарқын да.
Ғашық көзбен көремін
Өмірді пәк қалпында.

Нұр толтырып көңілге,
Біздерге осы (сөк, мейлі);
Ғашық көзбен өмірге
Қарай білу жетпейді.

09.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

ТАБИҒАТ ЖӘНЕ СЕН

Тереземнен енген кезде көк аспан,
Көңіл шіркін көк аспанмен таласқан.
Көк аспаннан көрем тұнық көзіңді
Ақ жүзіңе ау секілді жарасқан.

Ғашық жаны қайдан табар миятты?!
Көкірекпен сазы бөлек күй ақты.
Көл-көсір боп, көз жетпейтін көкжиек –
Саған деген сағынышым сияқты.

Қара жерге жауған аппақ қар қандай,
Аппақ неткен, аппақ неткен армандай!
Ақша қарды «адалдығың» деп білем,
(Адал адам білмейді ғой жанды алдай).

Құзар шыңға құс боп ұшар өлеңім,
Сен ғой, қалқам, өлеңім де, сенерім.
Сондықтан да табиғаттан тек қана
Мен өзіңді, тек өзіңді көремін...

06.XII.1988 ж., Бейнеу.

АУРУХАНАДА

Аурухана.

Кім ұғады күй-жайды?!

Құлағымда – аяулымның наз-әні.

Сырқатымнан бетер жанды қинайды

Сартап болған сағыныштың азабы.

06.XII.1988 ж., Бейнеу.

* * *

Жанды тербеп беймәлім сыршыл қайғы,

Сағыныштың әр күні мұң сыйлайды...

...Көп күттірген қуаныш терезеден

Күн нұры боп көз қысып, қутындайды...

07.XII.1988 ж., Бейнеу.

СЕНІҢ КӨЗІҢ

Жанарларың – бейне мөлдір тұнық таң,
Қалқам!

Қайда жүрсем-дағы ұмытпан.

Сол қарақат қос жанарың жалт етсе,
Ынтық жүрек ықыласы өзге сыр ұққан.

Тамырларда ойнап сонда отты ағын,

Тұтататын сергек сезім шақпағын.

Жүректерге ұласатын ұлы жол

Сол жанардан бастайтұғын соқпағын.

Сол ұлы жол кеудеге егіп сенімді,

Сосын байтақ жыр тербейтін көңілді...

Неткен үлкен бақыт еді, дариға-ау,

Сол жанармен көре білу өмірді!

07.XII.1988 ж., Бейнеу.

ҚЫЗҒАНЫШ

Сүйемін сені, жарығым,
Жүректе барлық отпенен.
Күзеткен көңіл қорығын
Қызғаншақтықты жек көрем.

Жек көрем ондай мінезді,
Қызғаныш деген не керек?!.
...Қызық-ау енді бұл өзі:
Қызғанам сені керемет.

07.XII.1988 ж., Бейнеу.

МҰҢ

Төңбекшіп ұзақ,
жата алмай,
Ұласты қайғы күн-түнге.
Сирек кездесер металдай
Азайып кетті құлкім де.

Түмендей түйін шешілмей,
Сөзіңді жүрем серт көріп.
Жүрегім – мартен пешіндеуі,
Лалылдап жанған өрт болып.

Көңілім шаттық тіледі,
Аңсаған жандау күн көзін.
Ұмытам өзге дүниені,
Санамды билеп бір сезім.

Жаныма оулар келсе ізгі,
Кеудеме бөлек құйды ағын.
Қалқам-ау, маған сол сөзді
Қимадың,
Неге қинадың?!

Жанардан жасым ыршыпты,
Көңілде қайғы қалды ғой.
Тұтанбай жатып, тұншықты
Балауса сезім, балғын ой...

08.XII.1988 ж., Бейнеу.

СҰЛУЛЫҚ СЫРЫ

Көп қыздың сырын дұрыс ұғындым ба?!
Көңілге көп әсері жылудың да.
Мен ғашық болған қыздың бәрі сұлу,
Ойлаймын: «Өзім сонша сұлумын ба?!».

Болғанмен қолда – қуат, көзімде – нұр,
Өзімнің әлсіздігімді сезінгенмін.
Сондықтан болар бәлкім, кейбіреуі
Қарамай кетіп еді кезінде бір.

Біреудің көздері ұнап, көңілі ұнап,
Жас жүрек қала берген жаны жылап.
Кезінде келеке қып кетсе-дағы,
Артынан өзі сүйген көбі бірақ.

Неге мен сәл нәрсеге күйе кетем,
Өзімді – қор, өзгені киелі етем?!
Соншама аспандатып, аң қылардай
Сұлулыққа тек қыздар ые ме екен?!
Тәңір өзі назары түскен жанның
Бір басына барлығын үйеді екен.
Аңдасам,
Адам беті жылтырды емес,
Жаны сұлу жандарды сүйеді екен.

11.XII.1988 ж., Бейнеу.

ҚАСИРЕТТІ СЕЗІМ

Бір ысып, бір суынып, жалындамай,
Айта алам оның енді бәрін қалай?!
Жапырақ-жүрегімнің жан сырларын
Кетіп ең бір кезде өзің қабылдамай.

Қайғыны өткендерің қажет білмей,
Кемді-күн қызықтарға мәз ек білмей.
Өмір-ау,
Бүгін сенің сезімді
Мен тұрмын қабылдамай, қажетсіңбей.

Ажары кетіп қапты әр-өңіңнің,
Сеземін көп тигенін әлегімнің.
Сыйлапты Тәңір бізге тағдырларын
Талайсыз Татьяна мен Онегиннің.

Сөггерсің бәлкім, қалқам, ертең мені,
Өкінбе «Сүйіпмін, — деп, — өркеудені».
Қайтеуін, кешір мені,
 кешір мені,
Суынған жүрек қайта өртенбеді...

1988 жыл, Сыңғырлау.

СҰЛУЛЫҚ СЫРЫ

Көп қыздың сырын дұрыс ұғындым ба?!
Көңілге көп әсері жылудың да.
Мен ғашық болған қыздың бәрі сұлу,
Ойлаймын: «Өзім сонша сұлумын ба?!».

Болғанмен қолда – қуат, көзімде – нұр,
Өзімнің әлсіздігімді сезінгенмін.
Сондықтан болар бәлкім, кейбіреуі
Қарамай кетіп еді кезінде бір.

Біреудің көздері ұнап, көңілі ұнап,
Жас жүрек қала берген жаны жылап.
Кезінде келеке қып кетсе-дағы,
Артынан өзі сүйген көбі бірақ.

Неге мен сәл нәрсеге күйе кетем,
Өзімді – қор, өзгені киелі етем?!
Соншама аспандатып, ай қылардай
Сұлулыққа тек қыздар ғе ме екен?!
Тәңір өзі назары түскен жанның
Бір басына барлығын үйеді екен.
Аңдасам,
Адам беті жылтырды емес,
Жаны сұлу жандарды сүйеді екен.

11.XII.1988 ж., Бейнеу.

СУРЕТКЕ

Сезім – мөлдір айнадай,
Жүрек – бейне жанған күн.
Жалт-жұлт еткен найзағай
Жанарыңнан айналдым!

Жанға жылы ән құйып,
Мүлгігендей шартарап.
Жас баладай томпыып
Отырысың көркем-ақ.

Алма бетің албырал,
Сұранып тұр өлеңге.
Секілденген бал-құрақ
Сәби әлі денең де.

Жүрекке жыр дариды
Пәк тал-таза сезімнен.
Уыз жанды сәбиді
Көргендеймін өзіңнен.

12.XII.1988 ж., Бейнеу.

ЖАҢА ҮЙЛЕНГЕН ЖАС ҚЫЗҒА ТІЛЕК

Көңілде көркем өлеңім,
Айтамын: «Тілек, ағыл» деп.
«Үйленген ару желегін
Жалғыз-ақ рет жамыл!» деп.

13.XII.1988 ж., Бейнеу.

ТАҒЫ ДА САҒЫНЫШ

Жастықты жасқа малған түндер өтті,
Шаттығым өзіңменен бірге кетті.
Көңілдің көкжиегін бір уыс қып,
Бұл тағдыр бұла жанды діңкелетті.

Салады саған арнап жүрек әнін,
Есімде есеңгіреп құлағаным.
Мейлі, мен құласам да, жыласам да,
Әйтеуір саған, қалқам, ұнамадым.

Күй қажап, күңіренген күндер өтті,
Сонда да бұза алмадым бір бөгетті.
Суыған сезіміңе шоқ боп түсер
Дүниеге өрттей өткір жыр керек-ті.

Алаң қып ауырлау бір мәні бар мұң,
Ернімде бал шақтардың дәмі қалды.
Жүректің түкпірінде сен жатарсың,
Мейлі, мен зарығармын, тарығармын.

Тамырдың лыпылына дарып әнім,
Жүректің тереңінен табыламын.
Арманның аясында сағым қуған
Алаңсыз сол шақтарды сағынамын.

Төсекте төңбекшіген түндер өтті,
Жүрегім – қырық жамау, мың бөлек-ті.
Қалқам-ау, қайырылып бір қарашы,
Бар қызық өзіңменен бірге кетті...

15.XII.1988 ж., Бейнеу.

ҚАҰТА ОРАЛҒАН КӨКТЕМІМ

Уақыт-ау зымыран, аңғармаппын,
Өте берген екен-ау сан заулап күн.
Қалай жылдам өзгерген бұл дүние,
Жолын қуып жүргенде арман-бақтың.

Үш жыл уақыт араға салып мынау,
Ойда-жоқта өзіңе жолықтым-ау.
Жүрегімді жандырған бір кездері
Бүгін сені танымай қалыппын-ау.

Саған балап шұғыласын арай-таңның
Жүруші едім...
Қадала қарай қалдым.
Адам емес, Алланың жолы айырған
Өз ырқына өмірдің не айтармын?!

«Қайта-қайта қарады» деп сөкпе мені,
Бұр жарғанмен, гүл-сезім көктемеді.
Сездірмеген өзіңе тұмса-сезім
Тұншыққан күйі ішімде кеткен еді.

Көріп тұрмын – көктемің ерте келті,
(Сені о баста-ақ Тәңірім көркем етті).
Нәзік назбен жалт еткен нәркес жанар
Жүрегімді, дарыға-ау, өртеп өтті.

Су бетінде сәуледей дір-дір еткен
Сол жанарың, Құдірет, нұрлы неткен!
Көктегі айдан кеудеме күміс сынық
Ұшып түскен секілді сырлы неткен!

Кенеттен бір бойыма ерлік толып,
Бір-екі ауыз тіл қаттым сергіп (соны ұқ!).
Айта алмаған бір кезде өз сырларым
Жанарыңмен айтылды сендік болып.

Жүрек бүгін ағылтып айтар әнді,
Қонбай ұшқан бақыт-құс қайта оралды.
Уақыттың қамыты қажал, сөнген
Қайран сезім кеудемде қайта оянды...

1988 жыл, Сыңғырлау.

СҮЮ

(бір досыма)

«Сүйе білу келсе кімнің қолынан,

Әлем соған сенеді.

Құлай сүйю – ерлікпен тең, себебі!».

(Мұхтар Шаханов «Ғашықтық ғаламаты»)

Құлай сүйсем, «Құл болдың» деп,

Жазғырасың, жарқыным-ау!

«Қайдан тауып ұлгердің, – деп, –

Жарты әлемнің алтынын-ау?».

Дәлел іздеп, ақталмайсың,

Сөзіңе жоқ таласым да.

Әйтсе де айтшы,

ақтармай сыр,

Өзің жалған жанасың ба?!

Ғашық жүрек – жердің гүлі,

Ғашық жанын ұғынасың ба?!

Сезімнің де мөлдірлігі –

Сүйген жанның ықыласында.

Көкірегіңе кеңдік молса,

Сомдар сені нағыз ер қып.

Сүйе білу – ерлік болса,

Құлай сүйю – нағыз ерлік!

17.XII.1988 ж., Бейнеу.

АЛҒАШҚЫ МАХАББАТ

*(Көрсеқызарлықпен алғашқы махаббатына
тұрақсыздық танытқан жігітке)*

*«Махаббаттың қызығы да сонда – егер адам оған өмір
бойы сол он сегіздегі көзімен қарай алса».*

(Илияс Есенберлин)

Жарынан тірі айрылу – жаман қайғы,
Жанына ғашық дару таба алмайды.
Алғашқы махаббатын алдағандар
Ешқашан сезімге адал бола алмайды!

Ей, жігім!

Қияға ұштың, қиянды аштың,
Жаңылып, жасама ісін ұялмастың.
Соңынан сүйсең-дағы жүз аруды,
Бәрібір алғашқыңдай сүйе алмассың!

Өмірдің өткізгендер екіндісін
Біледі сезімдердің нөпір-күшін.
Боласың қалай кепіл –
Бірін алдап,
Бақытты етеріңе екіншісін?!

Көрінер адал сезім үдесінен
Болмаса көрсеқызар, шын есі кем.
Алғашқы махаббатын алдағандар
Қорықсын ең болмаса киесінен!

Шашылған шартаралқа шалағаты
Жүректе жақсылардың жатар аты.
Ұсақтап кетпеу үшін керек бізге
Арудай кіршіксіз, сарф лағылдықпен

Арына дақ түсірмей, жарын күткен
Майдангер жарларының махаббаты!

Есалаң, ессіз болса сезім деген,
Сүюдің шын бағасы сезілмеген.
Қадірін сезінерсің –
Махаббатқа
Қарап өт сол алғашқы көзіңменен!

1988 жыл, Сыңғырлау.

ӨЗІҢСІҢ...

Сазы: Тұрар Сыздықовтікі

Жалындап сүйем сені,
Арманым сен еңселі.
Өзіңсің – ән арнасы,
Өзіңсің – күй өлшемі.

Өзің деп тарайды әнім,
Тек өзің – бар ойларым.
Өзіңсің – қуанышым,
Өзіңсің – арау бағым.

Азаптың жеңдік түнін,
Жүрегім сендік бүгін.
Өзіңсің – жауқазыным,
Өзіңсің – еңлікүлім.

Сырларым – сақтағаным,
Өзіңе ақтарамын.
Өзіңсің – аққу құсым,
Өзіңсің – ақ маралым.

Армансыз жандай бүгін
Өзің деп самғайды үнім.
Сен екен бар қазынам,
Сен екен бар байлығым!

1989 ж., сәуір, Сыңғырлау.

ӨМІР, СЕНІ ЖЫРЛАЙҰМЫНІ

АРУ-КӨКТЕМ

Жылдың тағы ашып мезгіл беттерін,
Көктем келді.
Құлімдеді көкте құн.
Көрдім қырлар гүл-гүл жайнап кеткенін,
Жасарта бер, жарқын нұрлы көктемім!

Құлпырса қыр, құлпырса сан қырынан,
«Табиғаттың тартуы» деп ұғынам.
Сәуірменен келген құстар үнінен
Сәруар саз, сыбызғыдай сыр ұғам.

Ашық аспан тұр көгімде мәңгілік,
Түндер тұнық, атар күнде таң күліп.
Тұңғыық көк терең ойға жетелер,
Сан армандар сазды әуен боп жаңғырып.

Құдіретіне барша ғалам шек келмей,
Көктем қырда мәңгі сайран еткендей.
Сезім тербеп жүрегімді сол бір сәт,
Жаныма Ару-Көктем толып кеткендей...

08.IV.1986 ж., Сыңғырлау.

ШАТТЫҚ ЖЫРЫ

Бусанды дала,
Қырларға қара:
Көктемнің лебін сезесің.
Жасарған, жаңа,
Жасанған дала
Түрленген сұлу кез осы.

Алқызыл гүлдер,
Алуан үндер
Жаңғыртты қырдың кең төсін.
Көктемім келді,
Кестелеп жерді,
Құлпыртып қазақ өлкесін.

Алаулап қырда,
Бөленіп жырға,
Қырмызы гүлдер не түрлі.
Жайқалып, жайнап,
Самалмен ойнап,
Жел лебі тербеп, желпінді.

Өзгерген өңір,
Шалқыды көңіл,
Балауса көктем, балдай шақ.
Бір сезім келіп,
Кеудені керіп,
Жүгірдім қырға айқай сап:

Алақай, көктем!
Әсемсің неткен,
Ғажапсың неткен сиқырлы!
Кеудемді кенет

Бір сырға бөлеп,
Жанымда күмбір күй тұнды.

Жадырап өлкен,
Жайнашы, көктем!
Көңілге шаттық енгізіп.
Шаттықтың күліп,
Айдынын тіліп,
Жүреуін шалқып, мен жүзіп.

Гүлденген өңір,
Қайнаған өмір...
Құлпырған әсем қырларды-ау!
Құстардың үні,
Даланың гүлі
Шырқап бір ән сап тұрғандай...

01.IV.1987 ж., Сыңғырлау.

ЖАҢБЫР МЕН ЖЫР

Жаз.

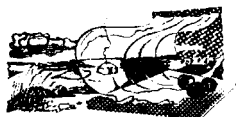
Жаңбыр айналаны тұр көлдеміп,
Отырмын тысқа қарап, жыр тербеміп.
Жауын да жатыр құйып, шелектетіп,
Мен де жыр жазудамын «нөсерлетіп».

Ару-Күн жанарынан жас тамды ма,
Тереңі тесілгендей аспанның да.
Мұндайда шабыт шіркін шалқығандай,
Әр жолы өрілгендей тастан жыр да.

Табиғат төкті бүгін ақ жаңбырын,
Қайтадан нұрын шашты сандал Күнім.
Жүректің өз сөзіндей жаныма ыстық
Жалыны басылмаған жазған жырым.

Жарық дүние бір сілкініп, жеңілденді,
Жасады тамшылардан көгім көлді.
Өмірге өзгеше бір жыр әкеліп,
Жүрегім лүпіл қақты менің де енді...

02.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

КӨКТЕМГІ ЖЫР

Мамыражай май айы. Майса дала
Кілем етіп шалғынын жайса жаңа;
Ақ шолпысы сылдырлап ерке бұлақ,
Ақбас таудан ағындап жатыр құлап.

Қытымыр қыс тоңдырған далаға енді
Сәуір-мамыр сыйлығын ала келді.
Табиғаттың бойына жан жүгіріп,
Сылқым бұлақ ойынды салды күліп.

Жадау көңіл жандардың түре мұңын,
Меңсіз аспан көгінен күледі Күн.
Алтын Күннің аралы қабағынан
Желекті Жер желпініп, алады жан.

Жер сәулетін көкпенен салыстырып,
Ақ нұр төге батысқа жарысты бұлт.
Ерке, назды аруды елестеткен
Гүл жайнады құлпырып күнес Көктем.

Болғанда Қыс – ашудың тентек ізі,
Табиғаттың Көктем – бір ерке қызы.
Әсемқоңыр шуақ боп жаныңды өпкен
Әрбір көктің түбінде жатыр Көктем...

04.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

АЛФАШҚЫ ҚАР

Аспанды алпақ, мұнар бұлттар торлаған,
Сол бұлттардан қар құлайды қалықтап.
Ноқат жер жоқ мамық ұлла қонбаған,
Қара жерге қарау қиын анықтап.

Айнала тек ақ көрпемен қымталар,
Жауып жатыр жапалақтап, қалықтап.
Көбік қарға көміліпті қырқалар,
Жер беті енді ақ бояуға қанықпақ.

Ауық-ауық жел үйіріп қояды,
Жауады қар жел лебін ескермей.
Аспандағы алып бұлттар бояуы
Желегімен жер бетіне көшкендей.

Ақ ұллаға ораныпты жол, әні,
Суып қалты күн де көзден кетіп нұр.
Көк жүзінен көбелектер қонады,
Дүниеге Қар қожалық етіп тұр.

Сыпырылып жазғы жасыл гүл-кілем,
Атыралқа Қыс көрпесін төсеген.
Бар дүние тыныштықта мүлгіген,
Қысқы әуен естіледі көшеден.

Табындырған жалпақ жердің жаһанын
Барады күн сәулесі де сұйылып.
Бүгін ішке кәр-ызғарын, қаһарын,
Жатыр ұйықтап Тәңірі-Қыс бұйығын...

15.XI.1987 ж., Сыңғырлау.

ТАҢ СУРЕТІ

Жарқын күліп тағы да бір атты таң,
Қызыл жалқын арайланып қапты маң.
Күн нұрының шапағына шомылып,
Салқар дала төсін кере жатты лаң.

Дүн-дүние тыныштықта мүлгіп тұр,
Құдіретін сұлулықтың жыр қып тұр.
Зеңгір аспан – түлсіз шалқар айдынның
Тереңіне алғың келер сүңгіп бір.

Оймышталған бедер сынды сан қилы,
Қазбауыр бұлт көк жүзінде қалқиды.
Хан-жайлаудың жаңа қызды базары,
Сағр ауадан саумал исі аңқиды.

Елес-түстемі сиқыр сурет арбады,
Қарай бердім, қарай бердім, қанбадым.
Таңың атса – тіршіліктің белгісі,
Ата берші, алтын арай таңдарым!

21.VIII.1986 ж., Сыңғырлау.

ГҮЛ-ӘЛЕМ

Қырмызы гүлдер не түрлі
Қыр төсі тербеп, желпінді.
Қауызын ашқан қыр гүлі –
Құс ұясы секілді...

12.IX.1986 ж., Сыңғырлау.

БІР СЕКУНД

Бір секундта аласарып тұғырың,
Бір-ақ сәтте өзгереді ұғымың.
Бір секундта келіп мынау дүниеге,
Бір секундта таусылады ғұмырың.

Бір секундта адамды адам алалап,
Бір-ақ секунд көрсетеді даралап.
Бір секундта ашылады құпия,
Бір секундта жасалады ғаламат.

Бір-ақ секунд жан-дүниенді тарылтар,
Бір-ақ секунд күйбеңнен арылтар.
Бір-ақ секунд шыңырауға құлатып,
Қас-қағым сәт тағдырыңды танытар.

Бір секундтан біреу үміт күтеді,
Бір секунтың боран болып түтеді.
Ғасырлар да секундпенен басталып,
Ақырында секундпенен бітеді.

Бір секундта талқан болып тас қамал,
Бір секундта тұнық көлің ластанар.
Бір секундта бәрі мүмкін,
Өйткені,
Бар ірілік кішкентайдан басталар.

26.VII.1986 ж., Сыңғырлау.

АНА

Анам Меруертке

Барлығымыз құрмет тұтар ардақтап,
Ана деген – асыл есім, ардақты ат.
Әрбір адам анасына қарыздар,
Ана алдында борыш, міндет салмақты-ақ.

Мейірімді, мейірлі ана жүрегі,
Ана – мынау тіршіліктің тірегі.
Бар жақсылық, бар қасиет адамға
Аналардың ақ сүтімен сіңеді.

Емес әйел ошақ бағып, от жағар,
Қажет десең, онда жалын-от та бар.
Жер жүзінде төзіміндей әйелдің
Шыдам-төзім, қажыр-қайрат жоқ болар.

Кей анаға келіп қапты-ау ерте күз,
Жүзінде оның уақыт салған жетер із.
Ұрпағы үшін еткен асыл еңбегін
Кейде біздер бағаламай кетеміз.

Ашқан маған дүниенің есігін,
Анашымның атап тұрып есімін;
Қадірлемей кеткен жерім болса егер,
Мың мәртебе өтінемін кешірім!

14.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

ӘКЕ

Әкем Құсайынға

Әке – тірек,
Әке – алып бәйтерек,
Егер де әке болмаса, біз қайтер ек?!
Қанатымыз қатайғанша әлпештеп,
Өсірген де осы әкеміз емес пе ед?!

Баласы үшін бар қиынды көтерер,
«Әпер» десең, Ай мен Күнді әперер;
Мейірімді, қамқор көңіл әкелер
Ұлы ұяңнан ұшқаныңша мәпелер.

Жетім болып атанумен жарты өмір,
Жандар аз ба болып өскен қамкөңіл?!
Әкесінің алақанын аялы
Сезбей өскен сорлылар да бар әлі.

Абыройлы «ӘКЕ» деген есімге
Кір келтірген жандарды ешбір кешірме.
Жетім емпей, жетілдірген біздерді
Әкелерге рахмет айтар кез келді.

Ордендерге толмаса да өңірі,
Әкелердің үлгі бізге өмірі.
Әкемізді бәйтерекке баласақ,
Бақыттымыз – бұтағына жарасақ...

14,15,16.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

АҒА ТУРАЛЫ ТОЛҒАУ

Ағам Бақытжанға арнаймын – інілік ізгі жүрекпен

|

Дәнекер болып жалғанған біздің араға
Ақкөңіл, адал жүрегіме сен бала да;
Осынау байтақ жырымды
Көкірек керген қуанышпен қабыл ал, Аға!

Ағыттым бүгін арғымақ-жырдың тиегін,
Төгілді көңіл-кеудеден сұлу күй-өрім.
Осынау жүрек-жырыммен
Бауырыма басып, құшақтап сені сүйемін!

Ақ жүрегімнен ақтарылды аппақ көңілім,
Тек өзің барда – мерейім ұстем, зор үнім.
Кіндігімменен байласқан
Өзіңе, Аға, өлең-жырым мен өмірім!

Қиын сәттерде медеу болды асқар тау-үнің,
Темелес жүріп, тең көрдім өмір сауығын.
Маған артылған ауыр жүк
Қала беруші еді саған салмақ боп, бауырым!

Жүрегі – ізгі, көңілі – көркем, жаны – әсем,
Өмірге іңкәр жүректі жансың, Аға, сен.
Көкірегіңе Күн сыйған
Адалдықтың аппақ, кіршіксіз адал баласы ең.

Ешқашан біздің ажыраған емес іргеміз,
 Бірге жүріп біз, бірге ойнап, бірге күлгеміз.
 Өткіздік, Аға, базарлы
 Балалық шақтың балдәурен кезін бірге біз.

Арыла жүріп, алшақтап жүріп кеселдік,
 Арманды – әке, үмітті – қамқор шешей қып;
 Өмірге іңкәр жүрекпен
 Тетелес жүріп, тетелес өсіп, есеудік.

Өзіңсің, Аға, қуаныш-бағым, сәнім де,
 Өзіңмен бірге өткіздім өзім бәрін де.
 Тамып ек бірге ең алғаш
 Махаббаттың біз ашылы-тұшы дәмін де.

Жүрегің сенің – тылсым сыр тұнған мұңды еді,
 Кезінде оны тентектеу інің білмеді.
 Әйтсе де бізде, Ағажан,
 Махаббат деген гүл-сезім бірге гүлдеді.

Біз қатар жүрсек, көз салушы еді барлық қыз,
 Бірдей ғашық боп, бірдей лапылдап жандық біз.
 Мақпал түнді, Аға, куә қып,
 Қызға да бірге ажырамай, қатар бардық біз.

Сенің ізгі ісің маған тасыған қосты ағын,
 Сенің ұшқының – мендегі барлық күш-жалын.
 Маған да сырлас еді, Аға,
 Сенің ақпейіл, ақкөйлек, адал достарың.

Сен мерейленсең, мен тау суындай тасыдым,
Сен жығылғанда, мен жай ұрғандай жасыдым.
Жырымыз бірге, мұңымыз,
Сырымыз да жоқ бір-бірімізден жасырын.

Сол күндерімді жүрегім бүгін жазады,
Шежіремді шертіп, қазбалап-қаузап, қазады...
Бірге көріп ек, Ағажан,
Ең алғаш ауыр, қаралы көңіл қазаны.

Мен жылағанда, сенің көңілің күлмеді,
Сенің шаттығың менің жанымды үрледі.
Ажырамас берік едік біз,
Қуанышымыз да, қайғымыз да, Аға, бірге еді.

Сен қайғырғанда, көңілімнен мұң кетпеді,
Сенің сабырың менің желігімді шектеді.
Болаттай берік, айрылмас,
Біртұтас, бірге дене едік біздер, өйткені!

Ренжісем саған, іздеп келісім, жарасым,
Жаз-жаныңменен көңілімді менің табасың...
«Тетелес едік» десем де,
Сен – маған мәңгі асқар тау-тірек АҒАСЫҢ!

08.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ОН БЕСКЕ ТОЛҒАНДАҒЫ ОҰ

Өткенді қайта жырлар кім,
Балалық кетті келмеске.
Жетегіменен жылдардың
Толдым мен, міне, он беске.

Белгісі айқын қай күннің?!
Қуаныш көрдім, мұң көрдім.
Шаттандым, күлдім, қайғырдым –
Өмірді көріп ұлгердім.

Жанымды жырға бөлеймін,
Жасқа бір тағы келгесін.
«Кем қалдым елден» демеймін,
Аз емес сыюың, он бесім!

Қайғы-мұң торлап көңілін,
Өмірде өксіп өткен көп.
Он бес жыл – өткен өмірім,
Өкпем жоқ саған,
Өкпем жоқ!

23.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ДОМБЫРА

Пернелері – бабам басқан жолдардай,
Асқақ үні – асқаралы заңғардай.
Домбыраны көрген кезде қай қазақ
Қалай шыдар қолға алмай?!

Даламыздың дарқандығын жырлаған,
Бабамыздың арман-мұңын сырлаған;
Қос шекті, қара шанақ домбыра
Сөйлеп кетсе, саңқылдайды сынды адам.

Нәзік үні – самал желліп өткендей,
Көңіліңе көктем гүлін еккендей.
Домбыраның шерткеніңде шек-қылын,
Жүрегіңнің сезім қылын шерткендей.

Ерлеріме болған өмір мектебі,
Ел басына нелер келіп-кетпеді?!
Сондай сәтте лып-лып соққан бабамның
Тамырындай – домбыраның шектері.

Сынақ болған елдің ер мен езіне,
Халқымыздың қиын-қыстау кезіне
Ортақтасып,
Үні болған ұлтымның
Домбыра, бұл – тұнып тұрған шежіре.

21.XI.1986 ж., Сыңғырлау.

БАЛДӘУРЕНДІ АҢСАУ

Мен өмірдің өлшемін тар ұғып ем,
Асыр салып, теретін дала гүлін;
Аттай шалқан уақыт арынымен
Қыр астында қалыпты-ау балалығым.

Жатпайтұғын бағалап өмірімді –
Жастық пенен қарттықтың ара құнын;
Алыстатты уақыт со бір күнді,
Сағым болып барады балалығым.

Жатпайтұғын бағалап, бас ауыртып
Жақсылық пен жамандық аралығын;
Алыстады жанардан жас ағылтып,
Аңқылдаған алаңсыз балалығым.

Алдымда әлі асар бел, жасар іс көп,
Уақыттың кешермін әр ағынын.
Қартайсам да мен өзім жасамыс боп,
Қартаймайды базарлы балалығым!

Азаматтың алдында асулар көп,
Атан жүгін артады дала бүгін.
Жанарымнан жарқылдап шашылғанда от,
Балдәуренмен туыс боп қалады ұлың...

05.I.1987 ж., Сыңғырлау.

КӨНЕНІҢ СӨЗІ – АҚЫЛДЫҢ КӨЗІ

(Халық даналығы бойынша)

Үш нақыл

Айбар жоқ кей молданың сәлдесінде,
Иман жоқ харамдардың кәллесінде.
Ой – өріс,
ақыл – арқан,
адам – қазық,
Жігіттер, тұт осыны мәңгі есінде!

Үш алыс

Ей, жігіттер,
сөз тыңдасақ құлақ сап,
Дүниеде үш алыс бар, құп алсақ:
Кәрі мен жас, жақсы менен жаманның,
Жер мен көктің аралығы тым алшақ.

Жеті қазына

Халықта қазына бар жеті түрлі:
Ер жігіт, ақылды әйел, қыран бұркіт;
Жүйрік ат, жүйрік тазы жел секілді,
Және де ілім-білім, берен мылтық.

«Жұт – жеті ағайынды»

Соғыс шықса, заман тыныш болар ма,
Індет келсе, іргелі елің оңар ма?!

Жер сілкінсе, орны қайта толар ма,
Өрт жайласа, орман аман қалар ма?!
Жер құрғаса, егін қайта шығар ма,
Мал жұтаса, баста байлық тұрар ма,
Сел тасыса, қарғын жұрмей тынар ма?!
Жеті жұт бұл, мәңгі есіңнен шығарма!

23.I.1987 ж., Сыңғырлау.

ӨЛЕҢ

Өзгерісі мол өмірге мынау кеш келдім,
Сондықтан бәлкім, өнердің гүлін тез тердім.
Қаршадайымнан қара өлең болып қасымда,
Өзгені емес, өлеңді жаттап өскенмін.

Кеудеме өлең қуаныш гүлін екізген,
Өлеңім мені өмірге ғашық еткізген.
Бар сырларымды, жан сырларымды мен әркез
Өзгемен емес, өлеңмен ғана жеткізгем.

Асып та қалдым уақыттың талай қырқасын,
Біреуге көп те, біреуге қысқа бұл жасым.
Қайғырған, күлген, күйінген, сүйген сәттерде
Өзге ештеңе емес, өлеңім болған сырласым.

Таразы-тағдыр батпан мұң жаққа ауады,
Сондайда көңіл сергімей бір сәт қалады.
Жүрегім жатты сан паршаланып,
Сонда мен
Өзгеден емес, өлеңнен тапқам дауаны.

Өрнектен келем өмірді өлең-жырыммен,
Ертеңге сенем – өткенге көз сап бүгін мен.
Арыма төре, араша сұрар кездерде
Өзгеге емес, өлең-сөзіңе жүгінгем.

Өлеңім менің – арымас алтын қазығым,
Өлеңім менің – өлмейтін әнім, саз-үнім.
Өлеңім менің – өнегем, өшпес өмірім,
Өлеңім менің – жүрегімдегі жазуым.

Өлеңді сүю – өмірді сүю, кең ұғым,
Бақытқа балап жырдың бір ерке елігін;
Өлеңді мәңгі құшағыма қысып келем мен,
Өйткені,
Өлең – сенімім менен серігім!

01.VIII.1987 ж., Сыңғырлау.

ЖЕКЕ ШУМАҚТАР

Тырыспағын жағынуға, жағуға,
Тырыс бірақ көптің көңілін табуға.
Астамсынып, санаспаған көппенен –
Азаматтық деңгейіне жетпеген.

04.I.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Жарық дүние қымбат қой –
Күн сәулесі төгілер.
Кетпесінші көп болып
Тірілерден өлілер.

* * *

Ей, адамдар!
Арпалыстық, жұлыстық,
Бірақ бақыт әкелген жоқ ұрыс түк.
Жансыз, өлі тыныштықтан бек артық
Еңбек-жүрек соғып тұрған тыныштық!

03.VIII.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Әдеміліктен тысқары, кенде қалғанның
Әсемдігін бағалауы қиын жалғанның.
Жарық дүниедегі бар сұлулықтың иесі
Табиғаттың талантына мен таң қалдым.

21.VIII.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Шаттанған да шектен тыс,
Қайғырған да кезім бар.
Өйткені, менде өктем күш –
Адамға тән Сезім бар.

* * *

Қолда барда кетеді
Бар қасиет асылда.
Уақыт деген жетеді
Бағаласақ, расында.

10.IX.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Білемін, түбінде өлем (жек көр, мейлін),
Табамын мәңгі тыным жер ісінен.
Бірақ мен өмірге «өлем» деп келмеймін,
«Өлімді өлтірем» деп өмір сүрем.

19.IX.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Шамданбасқа шамданғанның
Шатыр шақша басында
Шаштан өзге қалғандары
Шамалы ғой, расында.

* * *

Ойлар, ойлар, ойлар, ойлар жетегі
Тереңіне тым сүңгімін кетеді.
Ойлау берсең, өкініш көп өмірде,
Айта берсең, арманың да жетеді.

14.XII.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Орындала бермейді көңілдегі,
Оған бола түңілме, ауыр санап.
Сәтсіздік атаулылар өмірдегі –
Адамға әрі соққы, әрі сабақ.

* * *

Есеге елікпеймін бағым сынап,
Бәріне арым – төре, арым – сынақ.
Өзімнің өз жолым бар, өз үнім бар,
Қайтемін басы жоқтан бағым сұрап?!

* * *

Адамның ішкі жанын арала көп:
Жақсыға жарасады балаң әдеп.
Бейімдел жат қылықтан – жақсылыққа,
Тез жұғар жақсы әдеттен – жаман әдет.

* * *

Айтпаймын қорқақтықты «жөн сақтық» деп,
Демеймін «Қорқақтықпен жол таптық» деп.
Бір көзін ұйқыда да ашық болсын,
Ол-дағы саналмайды қорқақтық боп.

15.XII.1986 ж., Сыңғырлау.

* * *

Тірліктің көп азап-дерті, мазағы,
Қайғы-мұңсыз, бақыттылар аз әлі.
Ең ауыр дерт – жан жарасы әркімнің,
Жан жарасын Уақыт қана жазады.

* * *

Өзгеше ең, басқа бағыт, түр еніп,
Жылжып қоғам, көшсе ілгері үдеріп;
Ілесе алмай, қоғамынан жырылған,
Жан дүниесі жұтаң жандар – тірі өлік.

15.IV.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Арман туралы

Адамды алға шақырады ертеңі,
Тәтті қиял ерітеді, елітеді.
Оятатын Талап деген тау-күшті
Асқақ Арман – алыс сапар желкені.

* * *

Өмір жайында

Тағдыр – тұлпар, ерлер ертпен мінеді,
Уақыт – ағыс, өнерлі өрге жүзеді.
Адам деген – қоғамының жүрегі,
Осы үшеуі Өмір көшін түзеді.

* * *

Ананың орнын дара аңғар,
Анадан жүрек от алды.
Анасын сүймей адамдар,
Демесін: «Сүйем Отанды».

26.IX.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Алау болған арлыға,
Жалау болған жарлыға.
Бабамыздың көзіндеуі
Атамұра – домбыра.

19.X.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Байыппен байқап, барласаң,
Адам мен қоғам – жалғас ән.
«Адаммын» деуің бекер сөз –
Қоғамға қажет болмасаң.

* * *

Туған жерде туған талай асқақ ән,
Көрем ыстық сезімдерді тастан әр.
Адамзатты сүйю деген ұлы ұғым
Атажұртты сүйюіңнен басталар.

13.XI.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Көргем жоқ жыр-майданда бір тыныстап,
Аз емес бұл өмірде көрген-білген.
Өмірге келгенмін мен от уыстап,
Өмірге өлеңдетіп келгенмін мен.

* * *

Өлшеусіз Өмір деген майдан ерен,
Мейлі, мен қайда барам, қайда келем –
Екі елі ажырамас егіздердей
Қашанда қасымдасың, қайран Өлең!

* * *

Аламын керегімді,
Беремін берерімді.
Өлемін – өлсем де мен
Ту етіп Өлеңімді.

* * *

Кеудеме қаншама рет мұң толды-ау мың,
Құмарды саған деген құрта алмаймын.
Мейлі, сен жылатсаң да, құлатсаң да,
Өзіңе, Өмір шіркін, бір тоймаймын!

* * *

Ақын болу ауыр ғой халыққа әйгі,
Тарлан талант тар шеңбер танытпайды.
Бұ дүниеде жоқ шығар, о, дариға-ау,
Ақынның қайғысындай алып қайғы!

* * *

Зер салшы көңілменен,
(Кеудеде өрілді өлең.)
Япырау, жыр ғой тұнған,
Өлең ғой Өмір деген!

* * *

Құлағын түріп тыңдап Көк-Тәңірі,
Өрлеген зеңгір көкке өктем үні;
Құйылған Қорқыт атам қобызынан
Өлмейтін Өмір әні неткен ұлы!

17.XII.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Адам болып келдік мынау ғаламға,
Алар асу, шығар биік жол алда.
Өмір қандай қажет болса адамға,
Ақ махаббат артық қажет одан да.

28.XII.1987 ж., Сыңғырлау.

* * *

Нажағай-дарын жарқ етіп бір сәт қалғанда,
Қысқа өмірінде жұлдызша ағып,
Айналады екен арманға.
Дарига-ау, арман бар ма екен
Меңдекештей бол
жарқылдап өткен жандарда?!

15.IV.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Өмірден алған үлесім –
«Адам» деген ұлы есім.
Өлеңнен алған үлесім –
Өмір үшін күресім.

09.V.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Шаттықты ұмыта бастар ем –
Азапқа адам жаралса.
Қайғырман ондай шашқа мен –
Адалдығымнан ағарса,
Әділет үшін ағарса.

11.V.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Түнереміз түпсіз көңіл толмаса,
Шытынаймыз көк жүзін бұлт торласа.
Болмашыға қабақ шытқан біз пенде
Қайтер едік Махаббат та болмаса?!

* * *

От-жүрегімде бұлт та үдерілген дабыл бар,
Көкірегімде, от-реңімде жалын бар;
Өнерге асық, өлеңге ғашық жаным бар –
Әлемге шашып, мәнермен ашып, таныңдар!

* * *

Ал, Ақын!
Ақтар бәрін шер-шеменнің,
Аспан, Жер, жанарыңда дөңгелер Күн –
Сен болып көк жүзінен Жұлдыз ағар,
Тағы бір жұлдыз болып Мен келермін!

* * *

Кенеттен сараң тартып сазды өмір де,
Үйірілер жаралы бұлт жаз-көңілге.
Ай қылып айта берсең, таусылмайтын
Дарига-ау, арман шіркін аз ба өмірде?!

* * *

Жүрегім – мұз,
көңілім – құз,
жаным – шың,
Тамырларым салқын қаннан арылсын.
Мәңгілікке ұйықтап кетсем мен егер,
Жаныма кел жыр бомбасы жарылсын!

* * *

Бұлттарына жинап зәрлі бар мұңын,
Аспан төксін жұлдыз етіп жаңбырын –
Өмірімнің соңғы сәті соққанда,
Туған елге жауап берер шақтарда
Ұялтпай ал, жылатпай ал, Тағдырым!

* * *

Туған ел!
Тоқтатып мен тірлігімді,
Қайтадан көре алмасам нұрлы Күнді:
Аққудың сұңқылынан сырымды оқып,
Қыранның қиқуынан тыңда үнімді!

26.VI.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Көңілімде түйткіл болған көп сұрақ
Жүрегімнің түкпірінен кетпеді.
Мың-мың сұрақ...
Жауаптары жоқ бірақ,
Оны шешер ғылым да жоқ, өйткені.

* * *

Күлер ақын – мез-мейрам марқайса кім,
Мұңданады – түнеріп, ортайса кім.

Қорқамын мен: «Талқан қып кетпесе, — деп, —
Бомба даусы шаттықтың шаңқай шағын».

* * *

Ашкөздікпен қанға толып жанары,
Табиғатты талай жендет монады.
Табиғатқа жасамаңдар тағылық,
Жібермеуді табиғаттың обалы!

27.VI.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Мықты атанбас дүлей күш тау құлатып,
Ақын емес — қалмаса артында түк.
Тағдырым!
Тарту етпе ешқашанда
Жарты өмір, жарты жүрек, жарты бақыт.

* * *

Көңілім — жырттық күрке азынаған,
Уттей боп жұртта қалған алаңдайды.
Тек қасірет қабағы жадыраған
Жоқ екен жалғыздықтан жаман қайғы.

* * *

Гүл өсіп тұр қара жолдың бойында,
Гүл өсіп тұр — ештеңе жоқ ойында.
Жанарлары қанталаған жандарға
Өмір гүлін жаншыл тастау бұйым ба?!
...Гүл өсіп тұр қара жолдың бойында...

07.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Дала-мінез

Жомарттау кезім – жаңбырлы дала көктемi,
Мұңды сәттерім – күзгі даладау, күшім жай.
Мендегі меуірім – даланың жазғы от лебі,
Қатыгездігім – даланың қатал қысындау.

13.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Әр жүректің өз қасірет-мұңы бар,
Күңіренген күйімді бұл кім ұғар?!
Жетім көңіл әкесіздер, амал жоқ,
Күннің ғана шуағына жылынар.

07.VIII.1988 ж., Сыңғырлау.

* * *

Алданбайды сенімі суалғандар,
Үрей менен күдіктен құралғандар.
Адамдар,
Ақын да – бір нәресте ғой,
«Ақынды алдадым» деп қуанбаңдар!..

05.II.1989 ж., Сыңғырлау.

МӘҢГІЛІК ТУРАЛЫ

Барын беріп ұлгерген
Пушкин келер ғасырға.
Лермонтов ше?!
Ол да өлген
Жиырма жеті жасында.

Ғас дарынның салты да –
Талантына таң қылу.
Қыршын жаста артына
Өлмес өмір қалдыру.

26.IX.1987 ж., Сыңғырлау.

ЖАСТЫҚ ЖАҰЛЫ

Жастық шақ – жанып өтер жалын шағың,
Емес ол тұман тірлік, қалың сағым.

«Жастықтың жалыны» де – күйдірсе күн,
«Жастықтың арыны» де – ағылса ағын.

Жігіттер, бақыт қуып, алқынбағын,
Жастық шақ – базарлы шақ, алтын бағың.
Жалындап жастық шақта, жасын шашып,
Жасқанбай, жастығыңда жарқылдағын.

Жастығың кетер бір күн ұшып қолдан,
Қарттық та алыс емес үсіп-тоңған.
Сондықтан жастығыңда шарықтап қал,
Ол шіркін – айна абайсыз түсіп қалған.

26.IX.1987 ж., Сыңғырлау.

ДОСТЫҚ ГҮЛІ

Оймен барлап, байқасаң,
Достық – сезім киелі.
Достық гүлі әрқашан
Аялауды сүйеді.

* * *

Қос жүрек өз тілекті қостық бүгін,
Жүрегі жан досымның маған мекен.
Алқызыл кеудемдегі достық гүлін
Аялап алып жүре алар ма екем?!.

28.IX.1987 ж., Сыңғырлау.

ТЕРМЕ

Өзендер ақпайды –
Бастауы болмаса.
Бір ғұмыр тоқпайды –
От-жүрек жанбаса.

Қос жүрек қосылмас –
Сүймесе, күймесе.
Шешендер тосылмас –
Серпіліп сөйлесе.

Мұхиттар туламас –
Өр дауыл соқпаса.
Дұшпан да тумалас –
Араздық тоқтаса.

Бәйшешек гүл атпас –
Тұқымы піспесе.
Ұлын ел ұнатпас –
Додаға түспесе.

Қасірет улайды –
Қуаныш қонбаса.
Ақын да тумайды –
Анасы болмаса.

26.IX.1987 ж., Сыңғырлау.

ТУҒАН ЖЕР

Туған жер!

Құшағыңды ашып тұрдың,
Анамдай аяңа әркез асықтырдың.
Жүрегім күмбірлейді домбыра боп,
Киелі топырағыңды басып тұрмын.

Әр белгі – балалықтан қалған әр күн,
Жаныма қанат етіп жалғап алдым.
Кеудемді керіп шаттық ақ самалы,
Келіп тұр топырағыңа аунап алғым.

Туған жер!

Болдың мекен ата-анама,
Жан-жүйем тебіренбей жата ала ма?
Жиылса жер-жиһанның жазирасы,
Жетер ме сенің мөлдір сағр ауаңа:!

Туған жер – ұлы мекен, ұлан бақыт,
Алшы, ана, топырағыңа бір аунатып;
Аспаным айналама ақ нұр құйып,
Жылуың көкірегіме күн орнатып.

Қалайша тебіренбей, жай қалайын?!
Құшақтап топырағыңды, аймалайын.
Туған жер – алтын бесік, асыл анам,
Ашылған құшағыңнан айналайын!

08.XI.1987 ж., Сыңғырлау.

МАХАББАТ

«Адаммын» деп кім білсе өзін,
Ақылыменен саралап;
Махаббат деген гүл-сезім
Оянбағаны жаман-ақ.

Біреулер қанған мейірі,
Біреулер жүрген қаталап;
Опынып қалған кейбірі,
Ол – ұлы майдан Махаббат.

Біреулер кетер қарға боп,
Біреуді сомдар сұңқар ғып;
Жүрегіндегі ол-дағы от –
Біреуге деген Іңкәрлік.

Біреуді сүйсең (ол – олжаң),
Жүрегінді бер от орап.
Әрдайым таза болу заң
Адамға деген Махаббат.

Жүректің кілті – ұн-тілсіз,
Қадірін біліп, күтіп аш.
Әрдайым болсын кіршіксіз
Адамға деген Ықылас.

Демеймін: «Сезім болады
Жаныңды әлдилеп, ұйытпаған».
Махаббат қозғау салады
Бар жүректерге ұйықтаған.

Ғашықтың тілі – жыр-семсер,
Қара тасты да ерітті.

Өмірдің өзі, білсең сен,
Махаббаттармен керікті.

Ғашықтың жаны – гүл, сенсең,
Ғашықтың көңілі – қаяулы.
Өмірдің өзі, білсең сен,
Махаббаттармен аяулы.

Тірліктің тіні, тірегі,
Тамырлар, қандар торабы;
Жұмыр Жердің де жүрегі
Махаббаттармен соғады.

«Отан» деп жүрек соғады,
«Отан» деп таңдар атады ақ.
Бәрінен тұрсын жоғары
Отанға деген Махаббат.

Жалыны – бейне Күн қызған,
Жамалы – жарқын жұлдыздан,
Құрыштай берік шын Достық
Ақ Махаббатты туғызған.

Жатыр Жер, міне, жазылып,
Бейбіт күнменен тыныстап...
Махаббат деген – Қазық, ұқ,
Әлемді күллі тұр ұстап!

02.VI.1987 ж., Сыңғырлау.

ӨМІР МЕН ӨЛІМ АЙҚАСЫ

(Анамның аузынан естіген халық аңызы)

Сар шағыл құмы көзді қарықтырған,
Аптабы алау отын жағып тұрған;
Лебі құс қанатын қиып түсер
Сахара жұтым суға зарықтырған.

Бойдағы күшінді алып екінді-аптап,
Қуырар жан біткеннің етін қақтап.
Суырған құм дауылы тыныс бітеп,
Тартады аяғыңнан бассаң аттап.

Цимпей тас емшегін безерген шөл,
Дейтіндей: «Еріндерің кезергенше өл».
Сусиды жал-жал құмдар судай арбап,
Бұл ара – баршаға аян, ежелден шөл.

Нышаны тіршіліктің – құлан ғана,
Ол да тек көз ұшында қылаңдаған.
Құлазып, құр қаңсыған құла дала
Құпия жымиыспен сыр аңдаған.

Қалың мал қаптап қаңғып оң-солында,
Барады ендеп кіріп құм-шағылға.
Қолында жиде таяқ, сақалы аппақ,
Келеді кәрі шопан қой соңында.

Қайыртпап, бет-бетіне быт-шым болып,
Елсізде қызық емес, қырсық соғып;
Ақ шағыл, апат шөлде адасқан мал
Келеді бір үмітке күшікше еріп.

Қолдағы қуат-күші, нәрін беріп,
Ақсақал келе жатыр барын қорып.
Келеді құр сүлдесін сүйреп әзер,
Келеді жанарларын жалын көміп.

Қайраты қайтқанымен қарсы сыннан,
Қашанда садаға ғой халқы үшін жан.
Бір тұрып-бір жығылып келеді әзер,
Тарығып таңдай жібір тамшы судан.

Қарайтын мейіріммен елге күле,
Салыпты із сан тауқымет келбетіне.
Кербала кеп орнаған секілді ме,
Кеткендей Күнге айналып жер беті де.

Жан да жоқ ең болмаса жайыңды ұғар,
Құм болды-ау қайран жігер қиың жығар.
От бүркіп, шоқ төгеді безбет аспан,
«Тозақ» деп осыны айтты-ау байырғылар.

Қайыру беремін деп қалың селге,
Сайғағы – сексеуіл боп, қабыр – шөңге;
Көзіне құм құйылып, құлан суіп,
Көмусіз қалғаны ма шағыл шөлде?!

Көре алмай бұл өмірдің мол қызығын,
Естімей ешкім соңғы әлсіз үнін;
Атаусыз айдалада қалмақшы ма,
Таусылған жері осы ма дәм-тұзының?!

Келеді: «Сақта өзін, бір Құдай!» деп,
Елестеп сағым су боп, жұтынды-ау кел!

Қаһарын бар дүние төкті бұған,
Аптап шөл алау – тозақ отындай бол.

Ақыры бір төбеге кеп құлады,
Шыңылдап шеке тамыр соққылады...
...О, ғажап!

Жиде таяқ құбыр болып,
Зәмзәм су ақ бұрқақтай атқылады.

Осы ғой,

осы су ғой нәр әкелмек,
Қарт маңдай бір бусанды қара тер бол.
Еңкілдеп байғұс шолан жылай берді,
«Дүние-ау, көрешегім бар екен!» деп...

10.X.1986 ж., Сыңғырлау.

МАНАББАТ ПЕН ЖОМАРТТЫҚ

(аңыз)

«...Шираздағы түркі аруын періштеге төңер ем,
Бір меңіне Бұхара мен Самарқанды берер ем...»

(Хафиз)

Жер-жиһанды қанға бояп, жаулаған
Ақсақ Темір атын білмес бар ма адам?!
Қатал патша жүріп өткен жерінде
Қалып жатқан қасірет үні зарлаған.

Жан баласы қайтара алмай қаһарын,
Жер-дүниеге жайған сөйтіп атағын.
Айбарлы әмір алды жаулап тағы да
Атышулы сұлу Шираз шаһарын.

Қалып жатты үй орнында үйінді,
Қанша боздақ қыршынынан қиылды.
Күл етті де көркем қала сәулетін,
Әмір Хағризді әкелуге бұйырды.

Жарлық шықса, жан қалар ма жарлыда,
Қаһарлы әмір сөзі жерде қалды ма?!
Алба-жұлба, киімдері жыртылған
Хағриз келді қатал патша алдына.

«Хағризбісің, қайран қылған елді ісің?
Кемел сәулет, көркем тұлға, кең мүсін
Қос қаланы бір сұлудың меңіне
Бермек болған жомарт шайыр сенбісің?»

Бұхара мен Самарқандай шаһардың
Жаямын деп даңқын, «жауыз» атандым.
Айырбастап бір сұлудың меңіне,
Қаралауға қалай ғана бата алдың?!

Жыр жазасың білмей жөнін, байыбын,
Біле білсең,

бұл – алдымда айыбың.

Басыңды алам сол ғазалың үшін мен,
Ақтық сөзіңді айтып қал,

ал, шауырым!».

«Әміршім-ау, – деді сонда ұлы ақын, –
Махаббат, бұл – мәңгі жырлар мұратым.
Мен өлермін, өлкесінде өлеңнің
Қалар бірақ мәңгілікке ұлы атым.

Ешқашанда өшпес шауыр есімі,
Ашық маған күллі жүрек есігі.
Ең болмаса шапаным жоқ бір киер –
Асып кеткен қолы ашықтық кесірі.

Күнімді мен жыр жазумен өткізгем,
Жомарттық қой мұндай күйге жеткізген.
Еркінізде бас аламын десеңіз,
Қарсыласар қаурап-шама жоқ бізден».

Жомарттық-ау! (жоқ нәрсені бар қылды),
Әмір сонда Хасризді аман қалдырды.
Тек қалықтың санасында осы аңыз
Ғасырлардан ғасырларға жаңғырды.

Ақын әркез аяулы ғой еліне,
Хасриз – жұлдыз поэзия көгіне.
Еһ, Махаббат!
Екі бірдей шаһарды
Құрбан еткен бір сұлудың меңіне...

04.1.1988 ж., Сыңғырлау.

БІР ЖҰЛДЫЗДЫҢ ТАРИХЫ

(аңыз)

Парсының падишасы Махмұд атты,
Жан еді мысы мықты, діні қатты.
Үш жылдық қанды қырғын жорықтан соң
Аман-сау ауылына келе жатты.

Жол шегін келе жатты тәу алыстан,
Басында бақыт құсы жоғары ұшқан.
Ханымы Зүһра естіп бұл хабарды,
Шаһарды тік тұрғызды қуаныштан.

Зүһра ұзақ уақыт ойланады,
Күні-түн көзін ілмей, толғанады.
Патшаға ғажал тарту жасамақ бол,
Ақыры бір жұмысты қолға алады.

Бұрымы Зүһраның көркем еді,
Көрген жан көңілі ауып, өртенеді.
«Жанында жүрсін әркез сүйгенімнің
Осы сүй» деген оған ой келеді.

Зүһра осылайша жобалады,
Алайда ол ойы іске жарамады.
Көз жауын алатұғын кескен бұрым
Кенеттен ойда-жоқта жоғалады.

Зүһра қатты састы, қайғы кешті,
«Орыны бұрымымның бөлек» десті.
Таппады іздестіріп барлық тұстан,
Жұлдызшы Зүһраға көмектесті.

Зуһра бұрымды ақыр таба алмады,
Келгесін патша да іздеп, алаңдады.
Жұлдызшы: «Ол бұрымды періштелер
Аспанға алып кетті» деп алдады.

Падиша қалды сеніп қулығына,
Әйелдің ұқсайтуғын бұрымына
Жұлдызшы көрсетті де бір жұлдызды,
Ханымның ақтау тауып қылығына.

Иланды Махмуд мұны көргеннен соң,
Пошымы бұрымға әбден келгеннен соң.
Әйелін одан бетер жақсы көрді,
Бұрымын періштеге бергеннен соң.

Бұдан соң бұрымды ешкім көрген жоқ-ты,
Ұры да көп алыстан келген жоқ-ты.
Ханымға қатты ғашық болған байғұс
Жұлдызшы екендігін білген жоқ-ты...

...Өмір-ау,
 бұлтарысы, бұлығы көп,
Бейопа беу, дүние, бұдыры жоқ.
Сонымен бұдан былай әлгі жұлдыз
Аталды «Зуһраның бұрымы» бол.

05.1.1988 ж., Сыңғырлау.

ФОТОГРАФ

(баллада)

«...Одан мен, сірә, қорқам ба,
Өкінбен – нұрлы төңірек.
Азырақ болып ортаңда,
Көңіліңде жүрсем көбірек...»
(Меңдекеш Сатыбалдиев)

Соғыс бітті. Ел еңсесін көтерді,
Ауырлық пен азапқа да ем өлді.
Соғыстан соң жылдар жылжып, калыққа
Бейбіт күннің берекесін әкелді.

Соғыс бітті. Басылды зор дауыл да,
Қайта лаулап кеудедегі жалын да.
Келді солай тыныштықтың тынысы
Түкпірдегі кіп-кішкентай ауылға.

Зұлмат соғыс қайғы селін әкелді,
Шағын ауыл шаршамады, көтерді.
Қырық бес жан қан майданға аттанып,
Аман келген азаматы – жетеу-ді.

Ана қалды қолын жайып, аңырап,
Үйлер қалды иттей ұлып, қаңырап.
Қайғы кешіп, қара қағаз алмаған
Бұл ауылда қалмады бір шаңырақ.

Соғыс бітті, сор әкелген түн жылып,
Ысырылды тұмшалаған күнді бұлт.
Жетім көңіл осы ауылға әрдайым
Келіп жүрді фотограф бір жігіт.

Аққұбалау, бидай өңді бар өңі,
Баладай пәк жан сарайы – әлемі.
Риясыз шын көңілмен шаттанар,
Аңқылдаған ақкөңіл бір жан еді.

Көрген емес өз сезімін күргейлеп,
Дағдыланған әділ айтып, шын сөйлеп.
Бүкіл ауыл осы орыс жігітті
Атап кеткен «Өзіміздің Сергей» деп.

Жігіт жадау жанға жылу беретін,
Әр кеудеге меуірім боп енетін.
Қияндағы кіп-кішкентай ауылға
Адал, үлкен жүрекпенен келетін.

Қабағына орнамайтын нала-мұң,
Жарқыл жалын толтыратын жанарын.
Адамзатқа деген ыстық сезіммен
Түсіретін ауылдың әр адамын.

Әзілқойлау, сөзбен жүрер түйреп те,
Қайғырмайтын «дүние, мал, үй» деп те.
Жадау көңіл жетімдерді сол Сергей
Ақысыз-ақ түсіретін суретке.

Әр тұлғасы әлдилеген мұратын
Жүрекке бір жылы сезім құятын.
Майданда өлген жар бейнесін үлкейтіп,
Жесірлердің зарлы жасын тыятын.

Асау көңіл көрген емес бастығып,
Асыға оны ауыл болып тосты жұрт.

Дала!
Неткен зор ұлылық тұр мұнда,
Сыйғыза алман сені, Далам, бір жырға.
Саған деген бар Даладай махаббат
Жалтмай қысқа бұл жырда!

02.II.1988 ж., Сыңғырлау.

МАҢҚЫСТАУ САЗДАРЫ

Қатал өлкемнің қағидасы бар
Бұлжымайтұғын мәңгілік:
Қаншама текті болсаң да,
Көтермес сені төбеге ешкім хан қылып.
Қылышқа жақын қыршаңқысы көп Адайдың
Қиқулы үні құлағыма келді
заманалардан жаңғырып.

Ажар-дидары арау шашқан
Айменен тауып жарасым,
Аруларына төліген Адай
ментектеу талай баласын.
Ақылыменен ақыныңды да жаңылтар
Сұлулардың сұлтанын маңғаз
Маңқыстауымнан табасын.

Аламан дүрмек, алқалы топтың алдында
Ақындығыңды Адаймен сынға салдың ба?!
Жарыстырғанда сөз киігін сен,
Шашасына шаң да жұқтырмас
Жез таңдай шешен, желді ауыз ақын бар мұнда.

Шерлі тарихы жатқан жоқ әлі жазылып,
Шежіресінен келемін сырлы саз ұғып.
Таулары – ауып қалған бір керуен жүгіндей,
Сайлары қалған қазанаттардан
жерошақ-ор боп қазылып.

Сексеуілдері –
Өмірге деген өшпес сенімін өлтірмей,
Хақтағаладан қауырым күтіп,
Аспанға қарай алақандарын
тарбита жайған кемпірдей.

Шыңдарға шөккен қара буралар секілді
Бұлт – түрікпеннің
«Бұл қоныс кімнен қалмаған-ау!» деп,
Бұлғаған сеңсең бөркіндей.

Арабы қанды арғымақпен тең
ақалтекелер – пырағы,
Аққудың асқақ қанатыменен
«Ақбөбек» болып аспанға ұшқан жыр-әні;
Асау мінезді Адайдың ата қонысы
Маңқыстау қаны – мұнайдың ыстық бұлағы.
Маңқыстау деген –
Тұмарлы ұлдардың, тұғырлы ерлердің тұрағы.

17.IV.1988 ж., Сыңғырлау.

ҒАШЫҚТАР

Жан-жүректерге жарық нұр шашып та кеткен,
Даламда мынау қаралы ғашықтар өткен.
Қатыгез заман қабағын жазбаса бір сәт,
Қуаныш сыйлап, құшағын ашып па көктем?!

Жазмыштың заңы жағадан алғанда бір сәт,
Жүректеріне жауыздық салғанда пышақ;
Аз ба еді, далам, жастарың арманда кеткен
Қосыла алмаған Арзу мен Қамбарға* ұқсап?!

Жаралы көңіл жазылып, жадырамаған,
Қайғыдан кеуде шерленіп, жан тұралаған.
Ақбөбек пенен Қайыптар аңырап өткен
Адамға меуір, жылуы аз адыра заман.

Жезтырнақ-заман адалдың көзін ояды,
Сорлы ғашықтар тұншыққан осылай әні.
Қайран халқымыз, қайтесің, Қодарды туған,
Дегендей: «Өксіп өтсінші Қозы-Баяны».

Тасбауыр, тағы сол дәуір не деген залым,
Қыз Жібегінің әніне бөлеген жанын
Айналып жүр ғой даламның аспанында әлі
Алты қаз айтып төбеде Төлеген зарын.

Халық аузында тарихтың сыры мол қалған,
Жасытпай жігер-қайратын мұңы мол жалған;
Шырынға деген шырын-бал сезіммен Ғаржад
Керманшаһ жаққа тау тесіп, ұлы жол салған.

Ғашықтық оның тұлғасын зорайтары анық,
Елінің бағын, бақытын молайтады алып.

«Биһустан тауын қопарған – ғашықтық күші,
Ал даңқы қалды Ғаржадқа» деп айтар халық.

Халқының мұңы тұлғасын зор ғып шыңдаған,
Көкірегі ояуды озбыр күш қор ғып қинаған.
Сыұғызған ақын Сарадау саңлақтарын
Жиенқұлдарға бұл дала тарлық қылмаған.

Еліне әркез қызы – гүл, ұлдары – қорған,
Естілер әлі жаңғырып жырлары жоннан;
Ақиық болып, анадан артық жаралған
Бұлбұл Майралар зұлымдық құрбаны болған.

Ғашықтық күші өлмейтін, өр еді нендей,
Зараналардың зарындау өлеңі өлмей;
Зылиха менен Жүсіптен мұра боп қалған**
Ғашықтық оты мәңгілік келеді сөнбей.

Мехнатын түгел тартса да жалын-азаптың,
Айнымас ғашық алдынан жағылады ақ күн.
Махаббатына тұрақсыз пенделерді сол
Арманда өткен ғашықтар әруағы атсын!

14.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

* Халық ұғымында Арзу мен Қамбар – бір-бірімен қосылмай, арманда өткен ғашықтар.

** «Ғашық болып, жар сүйу – Зылиха (Зуһра) салған жол» делінеді аңызда.

«Биһустан тауын қонарған – ғашықтық күші,
Ал даңқы қалды Ғаржадқа» деп айтар халық.

Халқының мұңы тұлғасын зор ғып шыңдаған,
Көкірегі ояуды озбыр күш қор ғып қинаған.
Сыұғызған ақын Сарадау саңлақтарын
Жиенқұлдарға бұл дала тарлық қылмаған.

Еліне әркез қызы – гүл, ұлдары – қорған,
Естілер әлі жаңғырып жырлары жоннан;
Ақиық болып, анадан артық жаралған
Бұлбұл Майралар зұлымдық құрбаны болған.

Ғашықтық күші өлмейтін, өр еді нендей,
Зараналардың зарындау өлеңі өлмей;
Зылиха менен Жүсіптен мұра боп қалған**
Ғашықтық оты мәңгілік келеді сәнбей.

Мехнатын түгел тартса да жалын-азаптың,
Айнымас ғашық алдынан жағылады ақ күн.
Махаббатына тұрақсыз пенделерді сол
Арманда өткен ғашықтар әруағы атсын!

14.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

* Халық ұғымында Арзу мен Қамбар – бір-бірімен қосылмай, арманда өткен ғашықтар.

** «Ғашық болып, жар сүйу – Зылиха (Зуһра) салған жол» делінеді аңызда.

АТАМЕКЕН

Ұлы аталарың ұрандап өткен
 ұланғауыр атамекенде
Ақылға сыймас ақиқаттар да
Асқақ арманнан аласа, әлсіз екен де.
Қарсақ та жортпас қара жондарға
 қаптапты бүгін қалалар,
Ғарышқа қарай омырауын ашып,
 ойларға батқан дала бар.

Халқымның жауға қатал пейілі ғой –
 далама ғана тән түнгі ызғар,
Арулар таққан ақ моншақтардай
 жылтырар көктен жұлдыздар.
Қаһарлы ердің қайқы семсеріндеу
 қайқиып туған Ай-орақ
Қайсар жанармен қарайды жерге
 алпақ нұрымен аялап...

...Қара шекпенді тұңғыық Түннің
 мақпал пердесін көтеріп,
Ақ жамбыдай боп Күн шықты, міне,
 алау арайлы от өріп.
Бозторғай көкте ілініп тұрып,
 сорғалатып бір салды ащы ән,
Жыршы жүректің сайраған сазы
 алпақ бұлттарға жалғасқан.

Саумал ауаны сіміре жұтсаң,
 сарайың кеңіп, ашылар,
Кеудені кернеп бір желік сезім,
 көкіректе күй тасынар.

Қалғып бір кеткен қара дәулердей
дәңкіп жатқан әр дәңі,
Сарыөзек болған сағынышыңның
қимас жібіндеуі сары жолы.

От-тұяқтарынан ұшқын шашырап
арғымақтары ақ маңдай,
Қайыру бермес қазақтың асау, арналы күйін
аңыратып бара жатқандай.

Дариға-ау, дала,
Кеңдікке келсе, байтақсың-ау сен – жарты әлем,
Адамдар менің атамекенімді
қалай өлшейді екен картамен?!

16,19.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

ДАЛАМЕН СЫРЛАСУ

Қайран Дала!
Қасиетіңді ұғар кім?!
Сымбаттысы өзіңде ғой шынардың.
Қанаттының патшасы да өзіңде,
Тағы өзіңде жымысқысы жыланның.

Қайран Дала!
Қасіретіңді кім ұққан?!
Өзіңде атты жарқын күліп тұнық таң.
Өзіңде ғой бәйшешектің сұлуы,
Өзіңде ғой жылы жүрек жыр ұққан.

Құмырсқа да, бозторғай да өзіңде,
Табылады алтының да, жезің де.
Табиғаттың бар жақсысы бар сенде,
Тар емессің тағы қатал сезімге.

Қайран Дала!
Байтақ Дала, кең Дала-ау!
Тұр ғой қатар көгіңде бұлт, толған ау.
Қырандарды сорғалатқан кеудеңде
Жыландарды жорғалаттың сен қалау?!

Кеткен кезде кереңдікке ем өліп,
Өтті зарлап сан саңлақтар от өріп.
Жығып алған тұлпарлардың жүлдесін
Жабыларды жаттың қалау көтеріп?!

Аспаныңнан арайласа Ар таңы,
Тегі есектер келешектен қорқады.
Ұяттыға өмір бердің азапты,
Тұяқтыға орын бердің сен тағы.

Көктем шыға құллыратын қырларда
Бәйшешектей – біздің жақтың жастары.

Далам менің!

Тәнің – топырақ, тегің – жер,

Көктем шыға көк өскінге төрің бер.

Бәйшешектер көп өседі біз жақта,

Бар және де бәйшешектей...

өмірлер...

05.IV.1989 ж., Сыңғырлау.

ҒАСЫР ПЕРЗЕНТІ

Кезекті бір жолсапарымда кездейсоқ танысып, әңгімелескен 16 жасар қазақ қызы маған: «Жасым толғасын, Отан алдындағы борышымды өтеуге әскер қатарына аттанамын», - деді...

Отан жайлы ойға батпас кезім кем,
Толғанысты толғау алдым сөзіңнен.
«Солдат болам, Отанымның сақшысы», —
дедің, құрбым, от жалындап көзіңнен.

Жақсы сөзбен жанға жылу дарыттың,
Қуаттандым, көкірегімде жанып күн.
Келешектің Әлиясын көргендей,
Мереүйлене қарап саған қалыппын.

Сол сөзіңнен тамыр алды жаңа өлең,
Жалын көрдім – жанарыңа қарап ем.
Жігері жоқ жігіттерді ойға алып,
Қаным қызып, намыстандым және мен.

Қияларға қанат сермеп қиял-жыр,
Өткір сөзден өзгеше бір күй алдым.
Жаны күйкі еркектерді еске алып,
Жанарыммен жерді шұқып, ұялдым.

Қазақ халқы өлмейді екен, мәңгі екен,
Асқақ елдің қыздары да арда екен.
Ару туған нар жігітке бергісіз,
Айналайын, анаңда арман бар ма екен?!

Ғасырларды сүйреуменен алға күн,
Алғы күнге ақ ниетті арнадың.

Дәл өзіңдей аруларды бір кезде
Тұншықтырған зар заманды қарғадым.

Талқан етіп тор-кісенін тозақтың,
Адамзатқа атуы үшін азат күн;
Ел қорғаны – Ерлікті ұлы ту еткен
Туа берші, Мәншүктері қазақтың!

23.II.1988 ж., Сыңғырлау.

АҚЫН ЖАНЫ

Қабақ жазып, күлімдесе қатты өмір,
Алданып та қалатуғын сәтке бір;
Ақ уызбен сіңген адал сенгіштік,
Ақын жаны – баладай пәк, ақкөңіл.

Селт еткізбей тірліктегі сан-сан дау,
Оңаша қал, оймен жасар кең самғау;
Нәрестенің қылықтары секілді
Ақын жаны – қиялилау, аусарлау.

Сыналар шақ танылады батыр, ез,
Жаяуларға түсіп берер атын өз;
Ізгіліктің күміс нұры – кеудесі,
Ақын жаны – қажетінде қатыгез.

Ақын-жүрек жүз өртеніп, жанды, рас,
Ақын көңілі бір сәтке де қалғымас.
Мәңгілікке көшпейтуғын көктемдей
Ақын жаны қартаймайды, мәңгі жас.

Ықыласты сезім болса араңда,
Жан тылсымы тұрар сайрап жанарда.
Жалпы адамның жан әлемі күрделі,
Ақын жаны күрделілеу одан да.

Шешен тілмен шешіледі күрмеулер,
Ақын жыры – жүректерге сүрлеулер.
Табиғаттың ең сезімтал перзенті
Ақын жанын жаралап ап жүрмеңдер!

28,30.VI.1988 ж., Сыңғырлау.

АТАҚ

«Ақын болу – міндет емес,

Азамат болу – парызың».

(Николай Некрасов)

Үнінде бір жылылық жатыр ізгі:
– Білмесе де біздердің атымызды,
Мына балаң есімі елге мәлім, –
деп бір ағам мәртебемен
Тастағандай жазып мен арқалы өлең,
Қақты арқамнан, танытып оң қабағын.

От тұтатып шаттықтың шақпағына,
Қысылсам да асыра мақтауына;
Ашып көзін мидағы қоймалардың,
Сол сәтте мен сыр тартып кешегіден,
Сол сөздің әсерімен
Терең бір ойға қалдым.

Рас, рас, атақтан кенде емеспін,
Талалтанып, «шығарым – өр» деп өстім.
Жаным сергіп жазғанда әр өлеңді,
Сұңқар-көңіл шарқ ұрып, шабыттанып,
«Талантымды көрсін, – деп, – халық танып»,
Биіктерге ұмтылғым келе берді.

Қияндарға қол создым, өрге жүзіп,
«Көрсетсем, – деп, – ата-ана, елге қызық».
Суырмада сақталған өлеңім көп,
«Азулы да атақты ақын болсам,
Мансап пен даңқ, маңымды жақын қоршаң!
Классик атанайын» дегенім жоқ.

Дедім мен: «Тұншықпасын бар талантым,
Артпасам да арқаға қал-қал алтын».
Азаматтың артына берері көп,
Адамдықтың қанынан жаралды өлең.
Маған осы атақтан «Адам» деген
Артықтың керегі жоқ!

22.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

ДОСАН БАТЫРДЫҢ ТҰТҚЫНДАҒЫ МОНОЛОҒЫ

Жығылып жалы жалынның,
Сарыуауымға салындым.
Тұтылды шіркеу тағы да
Терезесіне жанымның.

Сеуіліп сергек сенімім,
Жылауық бұлттай көңілім.
Өңменім – бәсең, өң – өлі,
Жел ұрлегендей желігім.

Көрешегіме көнсем де,
Келешегіме сенсем де;
Көңілімде – мұң, көзде – дым,
Етекке кетті еңсем де.

Жанымда жанбау жалыным,
Еу, өмір-аяз,
 қарыдың.
Беретіні жоқ безбұйрек,
Бедеу тағдырға налыдым.

Бай-манап менің қай теңім?
Менсінбес едім бай төрін.
Жарқырап атқан жарқын күн
Жабырқап батты-ау, қайтеуін!

Өмірдің өткір өрт-уы
Жанымды ерте шарпыды.
Тандырсыз тарлаң тағдырдың
Тағы да бұл бір тартуы.

Көргем жоқ өмір молдығын,
Тым ерте құрап, солды гүл.
Соңы жоқ сордың сорасын
Сораптап ішкен сорлымын.

Халқымды пенде қылды жау,
Қансырап қалған ел мынау.
Ала алмай қолға ақ семсер,
Кәпірге тұтқын болдым-ау.

Тар қапас мынау зынданда
Татиды әр күнің жылдарға.
Үкілі үміттің ұшығын
Ұстайтын сірә күн бар ма?

Жолыңа құрбан ар-жаным,
Ел-жұртым,
саған арнадым.
Әділдіктің ақ туын
Көтерер қайта бар ма күн?

Шынымен Досан тұрмай ма,
Қайта бір қайрат қылмай ма?!
Ақ сүңгіні қолға алып,
Жау тоқтатар күн қайда?!

Ұрпағы едім бабаның,
Ұланы едім даланың.
Көңілге медет тұтарым –
Ел үшін кетіп барамын.

21-22.VIII.1987 ж., Сыңғырлау.

ҚАҒАРМАН ТУРАЛЫ СЫР

«.. - Дегенмен Днепрді алғашқылардың бірі
болып кесіп өткен Қасым туралы негізгі кітап әлі
жазыла қойған жоқ, - деді Г.Д.Алексеевко...»

(«Қазақ әдебиеті» газетінің
06.V.1988 ж. күнгі санынан)

Украина орманы
Бесік еткен бұтағын.
Батыр өзі туралы
Өзі жазды кітабын.

Халқын қорғап қанымен,
Көтерілген Арымен –
Бейбіт күннің шыңына
«Партизан соқпақ-тарымен».

Оқ бойы озық қатардан,
Халқын сүйген, от алған –
Қарапайым сезіммен
Қарапайым қаһарман.

09.V.1988 ж., Сыңғырлау.

АЛМАСТЫҢ СЫНЫҒЫ

*(«Лениншіл жас» газетінде жарияланған
ақын Қасым Аманжоловтың әдеби мұрасымен
танысқаннан кейін туған ой)*

Мерез бөгетті жықты ағын,
Жүрекке болып Ар сенім.
«Найзағайлы қара бұлт-дарын»,
Төге алмай кеткен бар селін.

Күңірсін қалмай күлдікте,
Күңірентіп өткен күйді өктем.
Қамшы сабындау тірлікте
Жарқылдап өтуді үйреткен.

Өз үні болады екен де,
Өмірге талант келерде.
Емес ол Ілияс, Сәкен де,
Қасым боп келген өлеңге.

Шуағын шашып өзгеге,
Ет кесіп берген етінен.
«Баспанасы жоқ кезде де
Жылынған өлең отымен».

Жүрегінде дерт-мұз барда
Жанында жап-жас жатты Арман.
Қырқында да қыздарға
Қызғалдақ-сезім сақталған.

Аралап өлең ғарышын,
Ғұмырын өрген жырымен.
Дарын дегеннің мәнісін
Қасым арқылы ұғып ем.

Тірісінде ешкім елемес,
Жаншыды жанын, жыр ұқпай.
Қасымдар бізде көп емес —
Алмастан ұшқан сынықтамай.

Жасыта алмаған сан егес,
Қасымның жөні бөлек қой.
Ажалға да арсыздар емес,
Асыл адамдар керек қой.

Қасым боп көкте жанар Күн,
Табиғаттан мен тіледім:
«Кеудесіне әрбір адамның
Бергеу, — деп, — Қасым жүрегін!».

23-24.VII.1988 ж., Сыңғырлау.

ҮРЕҮЛІ ҚУАНЫШ

Шаттанды бір қанішер қамаудағы,
Газеттен оқыды да кісі өлімін.
Осыған сарп еткен-ді ол іс-өмірін,
Қуанды, жадырап бір жадау жаны.

Қуанды: «Ізбасарым бар екен», – деп,
Қуанды: «Мол екен, – деп, – мұрагерлер».
Дір етті бұл шаттықтан құба белдер,
Осындай «қуаныштар» зар әкелмек.

Қуанды ол, жынды адамдай секілді ісі,
(Жанында не жатқанын білер ме еді?!).
Өмір-ау, жылап жатса біреулері,
Шаттықтан сақ-сақ құлген екіншісі.

Қуанды ол көкірегін күлкі кернеп,
Кірлігін Күн де төмен түсірді де,
Бұлт басты бұла таңды, (түсінді ме?!),
Қуанды ол жоқ ұлайын бір түгендеп.

Қуанды ол...
Дала жатты мың аунақшып,
Зымырап бара жатқан зытым киік
Қалт етіп тоқтау қалды бұтын жиып,
Үреулі қуаныштан құлан қашып.

Бұл жөндет жүрегі мұз, дүлей ме еді,
Еркелеп төге алмады нұрын көктем.
Тәңір-ау,
табиғатты дірілдеткен
Бұл шаттық неткен ессіз, үреулі еді?!

Қуанды ол,
санасында сайтан із-ау,
Айналып кетпегей тек бәрі аңызға.
Жаны лас жауыз жүріп арамызда,
Айдағы алаңсыздықты айтамыз-ау!

Ақ таңдар үзілмесін атқан ұдай,
Жаралы, жарым еткен жаны бақты,
Көрінде төңбекшіткен әруақты,
Үрейлі қуаныштан сақта, Құдай!

14.XII.1988 ж., Бейнеу.

АҚ ПЕН ҚАРА

*«Қара, қара, түндей қара, тастай қара, қап-қара,
Қара деген – тіршілікке түскен қара нөқта ма?!
Солай, бәлкім, сондықтан біз қаралықтан қашамыз,
Қаралардың құпиясын ақ арқылы ашамыз».*

(Мұхтар Шаханов «Ақ пен қара»)

Кімге ұнамай, кімге ұнадым,
Тұр-түсімді ел біледі.
Сипаттаса құрбыларым,
«Қара жігіт» дейді мені.

Ат қояды ата-аналар,
Әркім есім еншілейді.
Шақырғанда жақсы ағалар,
«Қара бала, келші» дейді.

Көңіліңді түсінеді,
Солар сені зорайтады –
Таныстырса кішілері,
«Қараторы» деп айтады.

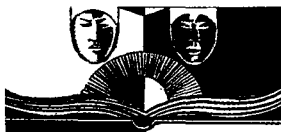
Тілі неткен ызғарлы еді,
Бейнемді дәл жасапты айқын:
Бала күнде қыздар мені
«Негр ғой» деп мазақтайттын.

Ата-анаға бейкүнә екем,
Ата-анаға аламыз ба –
«Ақ Ршан ғой» дейтін әкем,
«Аппақ» дейтін анамыз да.

Айып па екен қаралығым,
Жүрегімде жанғанында от.
Сол қап-қара бала бүгін
Жұр бір қыздың арманы бол.

Құдай берген пішін қара,
Боянғам жоқ қара майға.
Қара деген – түсім ғана,
Жүрек аппақ,
Жарамай ма?!

24.XII.1988 ж., Сыңғырлау.

ЖАН СЫРЫ

*«..Шаршадым, жүрегіме әлім келмей,
Кеудемді қусырады дамыл бермей.
Тұсаған тұла бойды осы дертті
Қойды бір ақылым да, өнім жеңбей».*

(Фариза Оңғарсынова)

Мекер тірліктен меселім қайтып, мен неге
Жаутаңдай қарап, жасқана берем, жерлене?!

Білмеймін тіпті,

Білмеймін тіпті,

Білмеймін –

Ұқсамай жүрмін періштеге де, пендеге.

Жан-жүрегімді жайлаған жайсыз жайларға
Ем болып қонып, ес жиғызатын оу бар ма?!

Білмеймін тіпті,

Білмеймін тіпті,

Білмеймін –

Ұқсамай жүрмін адамзатқа да, аууанға.

Жүрекке жүк боп күйік атаулы күніге,
Түкірем неге түңіле қарап түріме?!

Білмеймін тіпті,

Білмеймін тіпті,

Білмеймін –

Ұқсамай жүрмін өлілерге де, тіріге.

Бұрын-соң бұлай булыққан күйді кештім бе,
Өртеніп-жанып, өзегім күйіп, өштім бе?!

Білмеймін тіпті,

Білмеймін тіпті,

Білмеймін –

Ұқсамай жүрмін ештеңеге де, ешкімге.

Дала-жанымға дауасыз сезім дарыған,
Жаралы сәтте жанартау болып жарылам.
Өмірдің мынау өлшемін сезбей жүрмін бе –
Өзім сау жүріп, өлгендерді көп сағынам.

Көркем жыр емес, көз жасы болып төккенім,
Өзіммен өзім тартысқан,
Өзіммен өзім шарпысқан
О, менің сорлы сәттерім!
Түлкі-дүниеге түңіле қарап, түкірген
Осындай ойсыз, ойран шақтарым көп менің.

Өлі көзбенен өшіге қарап өмірге,
Тұн баласына төңбекшіп жатам төрімде.
Не дауа, дүние,
), жарық жалған, не дауа,
Зауал келгендей зар илеген бұл көңілге?!

Салындым тағы сарыуайымдай сарынға,
Ғару ем, достым,
«табансызсың» деп тарылма.
Үмітсіз жанды үңгіп жел жатыр үнсіз ой,
Кездеспес кесел,
диагнозсыз дерт бар жанымда.

Шыныдай сынып,
шытынба, достым, қабақты,
Табиғат мені табансыздау ғып жаратты.
Адалын айтсам,
адамға ұқсамай жүремін,
Айлапат дүние абақты болып, абақты!

Тарылма, достым, ақтарсам сырдың ашығын:
Жасыма жетпей жалыным сөніп, жасыдым.

Адам баласына айтпай-ақ қояр едім ғой,
Ақын болған соң, жан сырың жатпас жасырын...

12.II.1989 ж., Сыңғырлау.

ЖАНСЕРІК

Нүкенова Құралай апайға

Тұратын биік тұғыры,
Жан-бесігіңде тербелер,
Болады екен – ғұмыры
Ұмытылмайтын бейнелер.

Астаң да-кестең ғасырда,
Өзгеріп жатқан бір күнде
Оларды, сірә, расында
Ұмыта қою мүмкін бе?!

Сенімен бірге тілегі,
Мекені – көңіл төрінен.
Жүрегіңде әркез жүреді,
Сырласып мәңгі сенімен.

Жылытар жанды тақ тұлға,
Кеудеңе егіп мол сенім.
Айналсаң жалғыз аққуға,
Айдының болар ол сенің.

Тұрлаусыз дүние-жалғанда
Төбене тұнжыр төнсе күн;
Жаланда жалғыз қалғанда,
Жаныңнан кетпес ол сенің.

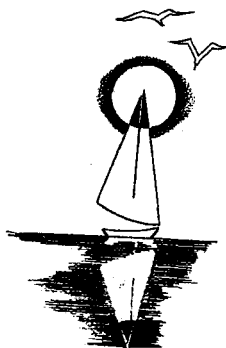
Шыңдарың құлап марқасқа,
Қол үзіп дүниеден қоршаған;
Айналсаң жалғыз жартасқа,
Асқар тау болар ол саған.

Қара орманыңды қайғы алса,
Күлкілі күндер күрт солып;
Суалған көлге айналсаң,
Сусының болар бұлт болып.

Жақсылығыңды жұтатпа,
Адалдық – жалғыз өлшемін.
Айналсаң жетім бұтаққа,
Жапырағың болар ол сенің.

Атағы мәлім атырапқа
Керуені көшкен қанша адам?!
Айналсаң бір күн топыраққа,
Ақ күмбез болар ол саған...

20.VI.1989 ж., Сыңғырлау.

БІЛІМ БЕСІГІМЕН ҚОШТАСУ

Мектебім – ұшқан ұямыз,
Өзіңді қалай қиямыз?!
Алда тұр асу сан тарау,
Қиын жолдар мен қиян-із.

Ұланың болып шығармыз,
Өмірдің мәнін ұғармыз.
Ата-анамыздай қамқоршы,
Аяулы ұстаздар, мың алғыс!

Балғаным апай, сізге де
Айтамыз бөлек ән бастап.
Бейнетімізге көндіңіз,
Бес жылдай бізді қорғаштап.

Рахмет сізге, ұстазым,
Бас исін сізге шартарап.
Ұшамыз ертең қиырға,
Үмітіңізді арқалап.

Маңдай теріңнің мәуесі
Ағарады, әне, шашында.
Ұмытылмайтын ұстаздың
Ұлылығы да осында.

Он жыл да өтті, мінеки,
Зырылдап өткен өмір-ау!
Қайта да-қайта қағылсын
Сыңғырлап соңғы қоңырау!

Қайта да-қайта қағылшы,
Сыңғырлап соңғы қоңырау!

Аяулы білім ордасы,
Анамыздай сен болдың-ау.

Көкіректегі сезімді
Көңілі ояулар сезген бе?!
Сағынып әлі өзінді,
Жас толар талай көздерге.

Мектебім – алтын бесігім,
Өмірлілерді өсір сен.
Тек өзіңе еркелейміз ғой,
Тентектігімізді кешір сен.

Осы түлектер күні ертең
Мектепке келсін жанашыр.
Арада жылдар өткенде
Арқалап келсін баласын.

Мектепке келіп тұрса екен,
Ұлылығын бір ұғынтып;
Осы түлектер күні ертең
Немерелерін шұбыртып.

Қоңырау-ұнмен атсыншы
Әр таңың күміс арайлы.
Мектебім,
алтын ұяңнан
Түлетіп ұшыр талайды!

22.V.1989 ж., Сыңғырлау.

АДАМ ТАБИҒАТЫ

Көңілі көкте көп пенделер ұқпайды:
Жас жігері жалын атып көзінде,
Күліп-ойнап асыр салар кезінде
Күндей көркем, көлдей тұнық сезімге
Төбіреніп, терең бойламағандардан,
Бала болып ойнамағандардан –
Ешқашанда шын Үлкендік шықпайды!

Ұлыларға бұдан ауыр жоқ қайғы:
Халық болып ортақ қайғы жескенде,
Қарлы қабақ қату күндер кешкенде,
Көкірегін елдің зары кескенде
Арам ойдан арылмағандардан,
Жаны сыздап сағынбағандардан –
Ешқашанда нағыз Адам шықпайды!

Шын таланттар жырдың туын жықпайды.
Қабырғалы дарын құлап қара емен,
Қара шашын жайған кезде қара өлең,
Көштің күіі бұзылғанда көнеден
Қара басын қамдағандардан,
Батылдыққа бармағандардан –
Ешқашанда нағыз Дарын шықпайды!

Тірі адамға бұдан асқан жоқ қайғы:
Қабырғасы қайысқанда жалқының,
Қамдап жанның тыныштығы артығын,
Күткен тағы тағдырының тартуын;
Ұлы мұңды ұлеслегендерден,
Күнгей келешек үшін күреслегендерден –
Ешқашанда шын Азамат шықпайды!

01.VIII.1989 ж., Алматы.

ҚАЗАҚЫ ӨЛЕҢ

Табиғаттың өзіндеуі таза, терең
Дарига-ау,
«Жазсам, — деп ем, — қазақы өлең».
Дарига-ау,
«Жазсам, — деп, — ем қазақы өлең»,
Ала арқан, ақ кісеннен азат өлең.

Білмеймін — жазбадым ба, жаза алдым ба,
Ғажайып табиғаты ғазалдың да.
Уа, Тәңір!
Қайсарлығын бер халқымның,
Қаймықпай, қақсап кетер қаза алдында.

Жүрегін жамығаттың жұлып алған
Артында ақындардың жыры қалған.
Дарига-ау,
жазсам екен бір мықты өлең —
Дауылдан дара емендеуі тірі қалған.

Халқыммен бір еді ғой жаным әлі,
Қаншама қинау беріп нағылады —
Қайтара берді-ау қайран талабымды
Шалдардың шамырқанған әруағы.

Бағалап ұға алдым ба бай өрнегін,
Барымды қолдан келсе, аяр ма едім?!
Салтыма қазақылық қайдан енсін,
Халқыма сіңіп еді қай еңбегім?!

Бәдәуи дүние ғой, жалған да ауар,
Бәлкім бұл бақилыққа арман болар.
Аяусыз ажал шіркін маған да ауар,
Артымда аласұрып Арман қалар.

Келмейді кемеңгер боп көк тірегім,
Кеудеде жыр өлмесін – тек тілегім.
Халқымның қажетіне жарап жатсам,
«Жазғаным сол жырымды» деп білемін.

18.X.1989 ж., Алматы.

АШЫҚ АҒУ

Ей, дүние!
Құлақ түріп, мүлгіп қал!
Бұл жалғанда мәрдеу анық шындық бар:
Шыңыраудан шыңға шыға алмайды
Шыбын жанды шырқыратқан шындықтар.

Шындық шіркін шырқап еді қашаннан?!
Барлық «бақыт» тек байлықтан жасалған.
Көңілімде көмбе болған көп сырды
Мен де ешкімге адал санап аша алман.

Көсемсініп, көз алдайды кіл «мықты»,
Көр қара түн көрсетпейді түндікті.
Көре-көре, көрден де селт етпейтін
Көнбіс көңіл көп қинады шындықты.

Өзіне аян жанардан жас кеппесі,
Ертеңіне елінің көз жетпесі;
Тәтті үмітін жебемеген Тәңірге
Талайлардың таудай үлкен өкпесі.

Кім ұғарды құлға айналған жүректі,
Әмір түгіл, Тәңір бермес тілекті.
Арсыз құлкі, айғыр кісінес, аң мінез
Ақиқатты аярларға құл етті.

«Ақиқат» деп аталатын арнаны
Көзді тырнар көріністер торлады.
Ай нұрындай айнымалы жалғанда
Қолқаңда тұр Қорқыныштың қолдары.

Жасты жанар, жасық жүзден жасқанам,
Жағымпазға жаным мұздап, қас болам.

БҮГІНГІ КҮН ШЫНДЫҒЫ

«Ел» десе,
егіледі жырым менің,
Өзгерді танымастай бұрынғы елің.
Сенбеймін «Нарық қарық қылады» деп,
Күні-түн қақсағанға,
Шыным менің!

Алдыңда жыр толғады ақын балаң,
Қолтықтап, қолдаған соң батыр бабам.
Жер кетті жеке меншік билігінде,
Нең қалды, халқым, енді сатылмаған?!
«Орыстың Отаны боп кете ме» деп,
Қорқамын Байқоңырдай батыр қалам.
Сақтағай елімізді саламат қып
Солдаттың етігінен сатырлаған!

Аралдан аққу ұшып, қаз қонбайды,
Арудай Арал-теңіз назданбайды.
Семейді аждаһаға айналдырған
Әлі де әскерилер қаздаңдайды.
Жас кетпей жанарынан болашақтың,
Бүгіннің бүлдіршіні мәз болмайды.
Төбеден тау қопарған тасқын келмей,
Төменнен көлдің беті қозғалмайды.

Ағайын,
алдыңдағы малың саттың,
АҚШ-қа қолыңдағы барың саттың.
Жастардың жасыл қағаз жанын жаулап,
Ақыры арулардың арын саттың...
Ақ түйе қарнын жарып, той қылар ек,

Апырмай,
осы күйден арылсақ бір!
Әкімдер, халқыңыздан көріп жүрмең,
Жанартау болып бір күн жарылсақ бір!..

21.IX.1996 ж., Форт-Шевченко.

ОЯУ ОТЫРЫП КӨРГЕН ТҮС

*«Мына заман – қай заман, бағы заман,
Баяғыдай болар ма тағы заман?!».*

* * *

*«Заманым – заман емес, лаң болды,
Адамым – адам емес, жылан болды».*
(Ел аузындағы ескі жырдан)

...Қашанда жан алжыса, қаңғиды елі,
Ар азып, жан жеңіліп, тән күйреді...
...Бүгін бір бұк түсіріп құлатты да,
Ұйқы боп улы құшақ әлдиледі.

Түс көрдім түгел дүние сыйған соған,
(Ояу-ақ түс көре алар ойланса адам).
Жетпеді жеңуге сол ауыр түсті
Жиһадтың майданына жиған шамам.
іүс көрдім түгел дүние сыйған соған:

Жеркеніп, тұла-бойым құрысқаны,
Жендет-Ар қыр арқамнан қылыштады.
Жолбарыс-сұрақ біткен тырнап ішті,
Жоныма жүгірткендей құмырсқаны.

Жолбарыс-сұрақ!
Неткен тажал едің?!
Қан ақты қара тастан, қажал едім.
Күй қызық тербетеді терге малып,
Тигізіп алқымыма ажал ерін.

Тақымдап тажал-сұрақ, сырғақтадым,
Таңдайым кеберсіді, құрғап қаным.
Ішімді ит жыртқандай дал-дал қылып,
Салады сояу-сояу тырнақтарын.

Салады сояу-сояу тырнақтарын,
Жын буып, жыртатындай жыр қатпарын.
Жүгендей алмай соны, жаттым жалғыз,
Жібермей, жермешел боп бір қапталым.

Апырау, аспан аман, бұл қалай-ды?
Келдетсем, көздің жасы құрғамайды.
Жаралы жолбарыстай ыңыранып,
Жанымды жауыз сұрақ тырналайды.

Ол сұрақ:

«Заманыңның аты қандай?»
Бір күнің бір ғасырға татығандай –
Осыған жауап таппай отырамын,
Ойланып, атқан таңды батыра алмай.

Отырам шыққан күнді батыра алмай,
Бір күнім бір ғасырға татығандай.
Қараймын жоғарыға артын аңдай:
Көгімнен көк бұлт боп кел, ағат бассам,
Әруағы аталардың ақырардай.

Сұрағың: «Мына заман қандай заман,
Арасы Ар мен Жанның шалғайлаған?!».
Халықтың атынан сөз аламын деп,
Қасқа боп күн кешірген қандай жаман?!

Шеше алмай мың түйінді, мылжаландым,
«Құдайым, қолдай гөр!» деп, құр жаландым.
Асықпай он ойланып, тоқсан толғап,
Ақыры атын қойдым бұл заманның.

Деп қойдым атын оның «Арсыз қоғам»,
Шымырлап шындығынан жан сыздаған.

Арлысы тыр жалаңаш тыртаң қағып,
Ұятты ұзақ күнге нәр сызбаған.

Деп қойдым «Арсыз қоғам» атын оның,
Жанассаң, жатқа айналар жақын ерің.
Қағандай қайырусыз кеткен қоғам,
Таба алмай талықсыған Ақыл емін.

Құдайшылық қасиеті құрып кеткен,
Ұрпағын уландырар ұрық төккен;
Алжасқан ақылынан аң-қоғам бұл,
Ағашқа Ар-көйлегін іліп кеткен.

Аш қоғам, арсыз қоғам, қасқыр қоғам,
Байлықтан басқа затқа бас бұрмаған.
Қаңғыған қара түнде қарақшысы
Қалғыған қарт зираттан тасты ұрлаған.

Халқыңа қай мықтың бар қас қылмаған?!
Аш қоғам, арсыз қоғам, қасқыр қоғам.
Көре алмай атар таңды, шығар күнді,
Қан құсып, қара албасты басқыр қоғам.

Ей, қоғам!
Есің бар ма, көшің қайда,
Көрсетпек хикметің осындай ма?!
Күні ертең күліп бізге келер ғасыр,
Шошайтып саусақтарын, шошынбай ма?!

Айтшы енді,
Дертің бар ма асқынбаған?!
Жүз тілім жүзімізді жас тырнаған.
Кеудемді кернеп бүгін кек толқыны,
Тас толды тамағыма тасқындаған.

Туралап тастайтындай туған айды,
Ұлымай, қасқыр-қайғым уралайды.
Маңдайға дыңғыр-дыңғыр дыбыс толып,
Маңымды бұлдыр-бұлдыр бу қамайды.

Тіршілік біткен бүгін тоқырады,
Құлшынып, құлдар ғана құтырады.
Жабығып жансыз әлем отыр, әні,
Жанымды әлсіз әуен шақырады.

Күн сөніп, Ай аңырап, Жұлдыз жылап,
Көгімнен келе жатыр бір мұз құлап.
Жас тұстес, жалтыраған жансыз мұз бір,
Жарығы жылытпайтын күндіз бірақ.

Сүңгі-мұз құлап келе жатыр, әні,
Сұл-сүйір аузы қанды қақырады.
Жұтады қан аралас қақырықты
Толқыған туған жердің топырағы...

(...Қанатын қағып келер сан ғасырға,
Қарлығаш-түсім әлі жалғасуда.
Миымда мың сан сауал найзаласып,
Екі дай екі дүние арбасуда.
Арбасуда... Түс әлі жалғасуда...)

...Сылаңдап сыңар аққу айналады,
Бұраңдап бұлақ біткен ойланады.
Сансырап жатқанымда сал аурудай
Сайтан-қыз самал жел боп аймалады.

Құшақтап құрсау қолмен, қу қыз өпкен,
Құрғырды жұлып тұстім жұлдыз-оқпен.

Түнерді жұлдыздар да түсі суық,
«Ай емес, біздер ғой, — деп, — түн күзеткен».

Қаштым мен түсі суық жұлдыздардан,
Қанжардай түстерінен су мұзданған.
Қаңғырып, қаша-қаша қақтып келдім
Баяғы лас әлемге қу қыз қалған.

Қарсы алды ол: «Қаңғып қаудан келдің, шалым?!
Қасқа боп, елестерге ердің сағым».
Мына дүние мені әзір құтқармайды-ау,
Мың рет айналсам да Жердің шарын.

Жаратқан!
Жарты өміріме несібе бер,
Берсең сен несібені иесіне бер,
(Абайсыз артық берсең, есіреді ел.)
...Жанымда сайтан сыңсып, малғұн мәулір,
Жарылға, кең Құдайым, кешіре гөр!

Ұят — кем,
Арым — бүкір,
түкір алға,
Арым жоқ болғаннан соң құтырам да.
Бүгінде бүкір Арды кім түзетер,
Көр ғана түзетуші бүкір Арға.

Көр ғана түзетуші бүкір Арға,
Бәрі көр қара жердің шұқығанға...
...Әлсіреп бара жатып... өзгер түрдым,
Әйтеуір түсім екен...
Шүкір, Алла!..

17, 19.III.1995 ж., Ақтау.

АҚ ЖАЛЫН

*«Дүниеге динамит боп жаралып,
бір жарылмай кету – күнә!».*
(Ілияс Есенберлин)

Ей, ақ жалын!
Жан емесін мінсіз мықты шідер үзіп шіренген,
Сені «жиі айтады» деп мін тағады біреулер.
Аласұрып, лапылдамай өлең жазу мүмкін бе
Ақындарға алмас тілмен жібек сөзден жыр өрген?!

Ақ жалынға шарлып бір сәт армандардың терегін,
Алыстарға комета боп ағып тұссе өлеңім.
Қоламталар қоздау үшін,
 ұшқын-жырлар маздау үшін мәңгілік
Жүректерге жалынымды жеткізсем бе деп едім.

Отты айдынға айналдырып теңіздердің тереңін,
Қызыл нұрға бөлеп тұрсам күллі дүние көлемін.
Бықсып жатқан кеуделерге
 бір-ақ ұшқын шоқ тастап,
Жалыныммен өртеп өтіп,
 динамит қып аспанға атсам деп едім.

Менің аппақ жалындарым!
Қуатымен құруға шақ сан шырақты үрлеген,
Сенің отты лебіңді жеткізе алман тілменен...
...Ой, тәуірі, сол да сөз бе –
Айта берсін айтса егер,
Не демейді
 өздерінің жалыны жоқ, өзгенікін күндеген?!

04.II.1990 ж., Алматы.

ҒАРУЗА ОҒАРСЫНОВАҒА

Сенің айтқан ақылың –
Кеудеме әкел қонақтатып күнгеуді,
Сезімімнің сергек шоғын үрлейді.
Бабам берген батаменен пара-пар,
Анам айтқан алғыспенен бірдей-ді.

Сенің қатал көңілің –
Қайрақтасқа жанығандай жанымды,
Оятқандай орасан зор дауылды.
Бояусыз жыр бойды кернеп, бұлықсып,
Жүрегімде жанартаулар жарылды.

Сенің барлық өмірің –
Қозғап күллі қойнауымнан ойларды,
Маңдай түзер мақсатыма айналды.
Аласұрып, бастағандай бөлек бір
Ақындықтың алаңында майданды.

Сенің төккен меірімің –
«Көкірегімде дүбірлетіп жүз атты,
Өлең-қызды өлкелерге ұзатты».*
Жымдастырып жібергендей сездірмей,
Көңілдегі барлық сынық-сызатты.

Сенің дала-пейілің –
Әз-жанымды алау-жыр боп тербеді,
Керімсал боп кеудені жыр кернеді.
Көз суарар көп кілемнің ішінде
Секілдісің бөлегі ою-өрнегі.

26.III.1990 ж., Алматы.

*Т.Айбергеновтің «Кегейлі дәптерінен» өлеңінен

ТАЛАНТҚА ТАҒЗЫМ

*«Мамық төсек, құс жастықты қатар сап,
Пай-пай шіркін!*

Ұйқы қимай жатыр шақ...

Таң келеді, таң келеді тамылжып,

Арман не, дос, біз де таң боп ата алсақ!».

(Меңдекеш Сатыбалдиев «Таң»)

Еһ, арысым!..

Ерте сынған еменім,

«Бұтақтарың биік болсын» деп едім...

Саған деген жан сырымды жырыммен

Жеткізе алмай келемін.

Осыншама сезім сыйған өлеңге,

Мұндай дарын екі дүниеде өлер ме?!

Сенбеуімін мен –

Сорғалаған сол жырды

«Қалам жазды» дегенге.

Маңдайынан ақыл қоздап келелі,

Таңдайынан тамып тұрған өлеңі,

Алау-көңіл, жалау-жүрек ақыным,

Қаныңменен жаздың, рас, сен оны.

Ай-Күн қалғып алдыңда, алтын айдарлым,

Кең кеудеңе Жұлдыз басын қойған мың.

Ақкөкірек дарын берген өзіңдеу

Атыраудың топырағынан айналдым!

Таң келеді, самал іздеп, саз аңсап,

Көңіліңнің көмбелерін қазар шақ ...

«Арман не, дос, біз де таң боп ата алсақ»,
Арман не, аға, біз де сендей жазса алсақ!..

03.VI.1990 ж., Алматы.
20.VII.1990 ж., Сыңғырлау.

ИДИРАФА

*«...Фариза, Фаризажан, Фариза қыз,
Өмірде ақындардың бәрі – жалғыз.
Біріміз бірімізден арылармыз,
Ақыры шыдай-шыдай, жалығармыз.
Біздерді де жоқтайтын жан болса егер,
Шаң басқан архивтерден табылармыз».*
(Мұқағали Мақатаев)

Индирә, Индиражан, Индира қыз,
Біз мәңгі биікте емес, ылдидамыз.
Өлеңді өзіңдей боп түсінбейтін
Жанына жамандардың жыр құймаңыз.

Жанымды түсінетін жалғыз қыз-ау!
Салынған сары далаға шаңды ізбіз-ау.
Қараңғы түн жамылып білгенім сол –
Қашанда біз бейшара жалғызбыз-ау.

Жанбыз ғой егіз, ұқсас тағдырлары,
Бұл ағаң қанша мұңын зар қылмады –
Жаныма қатты батты бәрінен де
Ешкімнің елеместен қор қылғаны.

Не керек қысқа өмірде қатын егес,
Қып-қызыл ішек болып жатыр өңеш.
Асылы ақынжанды адамдарға
Өлеңнен өзге ештеңе жақын емес.

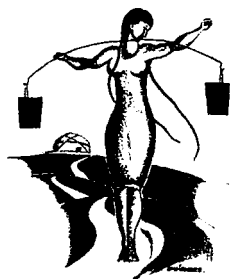
Ағанның баяғы айқау, қалды екпіні,
Санамды шайқар мынау салмақ түбі.
Мінсіз жан жоқ қой, бірақ...
Қиын екен –
Мінезіңді түсінетін жан жоқтығы...

10.VII.1991 ж., Сыңғырлау.

Кең дария сыйған кеудеде
Түбі бір дауыл тұрады!
Түбі бір дауыл тұрады!

...Естимісің, ей, шынары?!
...Шуеліден Күн шығады...

11.VII.1992 ж., «Алматы-Мәскеу» пойызы.

АТТАНАР АЛДЫНДАҒЫ АЗ СӨЗ

Байламай бағайыншы жырдың бағын,
Қиналған көңілімнің қылдым зарын.
Ел-жұртқа «Есен-сау бол!» айтып енді,
Екі күнде аттанамын, Нұргүлжаным!

Көңілдің көгершіні,
жырақ ұшпа!
Құйылып бір ағыстар бір ағысқа;
Екеуміз қосылғалы үйден ұзап,
барамын тұңғыш рет тәу алысқа.

Сен – менің жүрегімнің нәзік гүлі,
Жаз-пейілің – жанымның азық-нұры.
«Сан рет оқысын, – деп, – сағынғанда»,
Қалдырдым, жаным, саған жазып мұны.

Сапарда сағынышым бір басылмай,
Жирер-ау жүрек сыры күнде ашылмай.
Айтуға оп-оңай-ақ болғанменен,
Ал шыны: бір ай – маған бір ғасырдай.

Беу, пенде-тіршілік-ай!
Дала барсақ,
Қатыгездік дегенің қалады алшақ.
Қасымда жүргеніңде қадірің жоқ,
Қарыс жер шықсам үйден, қалам аңсап.

Қайтесін,
тағдырыңа бас ұрасың,
Өрекліп барып, сосын басыласың.
Екі айдай уақыт бар көріскенше,
Егіліп, еңсең түсіп, жасымасын!

Бопадай боздамасын бұл «шалың»да,
Жетер-ау аман-есен тұрса мұнда.
Тебінген құптақандай тіршілікті
Тербете бер құлшына құрсағыңда.

Қу тағдыр қырын қарай бермес мүлде,
Үміттің үкілері желге ессін де.
Сен-дағы сертіңе адал, берік болсаң,
Көрінген көз сатпаймын мен де ешкімге!

Сенші тек, ақ Нұргүл-ау, сенші маған,
Өлсе де ант аттамас өршіл адам.
Үздіккен үніңді өлсем ұмытам ба –
Дегенің: «Ұрынбай тек, келші аман!».

Келемін,
 әлі-ақ аман ораламын,
Орындап тапсырмасын жан ағаның.
Қашанда болам аман, айналайын,
Қамы үшін ішіңдегі шараның.

Ал әзір...
Күтесің тек күн өткізіп,
Талай түн талықсырсың, жүрек қызып.
Тағдырдың тәлкегіне амал қанша –
Айырды айдын көлде жүр ек жүзіп.

Күтпеймін келер күннен басқа сынақ,
Бердім-ау бейнет талай жас басыңа-ақ.
Төңбекшіп төсегіңде түн баласы,
Жатарсың жастығыңды жасқа шылап.

Тек сонда...
Тежел жасты жанарыңа,

Құлақ тос келетін хат-хабарыма.
Қашанда Ар-көйлегіңді алпақ ұстап,
Қарап жүр ақ Маманың қабағына.

«Тағдырдың басқа салған ісі» дерсің,
Құдайға кімнің қалай күші келсін?!
Сел болып аққан асау сезімді
Хатыңа қаз-қалпында түсірерсің.

Иншалла, Алла аман етер-дағы,
(Талайлар тәтті сәтке жете алмады).
Көп болмай, көзіңді ашып-жұмғаныңша
Көрген түс секілденіп өтер бәрі.

Өзінің өміріне адам – тұтқа,
Өкінбей өтуге біз жаралдық па?!
Жазылмай құшағымыз, қауышармыз,
Жасаған жазсын де тек амандыққа!..

22.VIII.1991 ж., Сыңғырлау.

АЖЫРАСПАҢДАРШЫ, АДАМДАРИ

(Маңқыстау облыстық телеарнасының «Жас дәурен» айдарымен берілген «Шайқалмасын шаңырақ!» хабарына арнап жазылған жыр)

Өткізбей текке уақытты,
Өңірге қада жақұтты.
Жұбымен аққу көрікті,
Жұбымен адам бақытты.

Жанұя сәнін жар ашқан,
Осыған куә көк аспан.
Жарыңнан бөлек кетпеңдер,
Жалғыздық кімге жарасқан?!

Қайғылы жанға бәрі – бақ,
Қалмасын ана аңырап.
Ойраны шығып отбасы,
Шайқалмаса екен шаңырақ!

Көбейсін күнде бөпелер,
Ата-ана барда мәпелер.
Жаутаңкөз етіп әркімге,
Тастамаңдаршы, әкелер!

Бақытың сенің – балалар,
Барыңды солар бағалар.
Өз отыңды өзің өшіріп,
Айрылыспаңдаршы, аналар!

Ақ шашты ата-анаң бар,
Қоршаған ортаң, қоғам бар.
Не жетпейді осы өмірде,
Ажыраспаңдаршы, адамдар!

18.XII.1994 ж., Ақтау.

ҚАРА ДӘПТЕР

(цикл)

ҚАРА ДӘПТЕР

(рухтармен ұғысу)

Уа, Тірілер! Өлгендерді еске аласыңдар ма сендер?! Бір сәт болсын еске алып, үнсіз ғана үлкен ойға батып көрелікші бір мезгіл. Бағытымыз басқа болғанымен, барар жеріміз түбі біреу ғой, өйткені. («Барар жерің - қараңғы, Шырағыңды сайлап ал!»). Үміт пен күдік үнсіз тайталасып, арман мен ажал алма-кезек, алшылы-шікті айқасқан азғана ғұмырда бесік пен бейіт арасындағы қым-қиғаш қысқа жолды қалай жүріп өткенімізді білмей де қаламыз-ау біз кейде.

Мынау өлеңдер – осындайда туған оңаша ойлар еді. Жан-жүрегімді жарып шыққан осынау жаралы жырларым – тек жарық дүниемен қош айтысқан жақын-жуықтарымның әруақтары алдындағы тағзымым ғана емес, байтақ ғаламның бүткіл бұрышындағы барлық Өлілерге орнатқан құлпытасым бұл! Имағи Ғарыңыз жолдас болып, жандарыңыз жәннатта болғай, өлі әруақтар!

«Даламызда обалар көп...

Жер жыртығын мәңгі қалған бүтіндеп,

Айта берсек,

ішімізде дертіміз көп, түтін көп.

Тілегіміз:

енді қайта төгілмесін

көз жасы мен қан саулап.

Оу, тірілер,

бізде қалды,

бізде қалды дүниедегі бар салмақ!».

(Меңдекеш Сатыбалдиев)

Қара дәптер!.. Қара дәптер!..
Қалыңдап сен барасың-ау,
(Қашан болсын қайғыға емес,
қуанышқа жан асық-ау).

Қара дәптер!.. Қара дәптер!..
Қараймын мен саған қорқа –
Қайта-қайта бетіңді ашсам,
жылдам бітіп қаласың-ау.

Қара дәптер!..
Қорқам сенен –
«Жамандықты жалғайды» деп,
Саған арнап қалам алсам,
сарауыма бармайды леп.

Жаратқанға жалбарынам:
«Мені нағып алмайды?!» деп...
«Қара дәптер» дегенім бұл –
қайғы-дәптер, қасірет беті,
Қара дәптер қалыңдаса,
қатарымды жалмайды кел.

Қалыңдама, қара дәптер!
Қалыңдатпа қайғымды сен,
Жаманатқа жалау болып,
жалыңдатпа Ай-Күнді сен.
Қалыңдама, қара дәптер,
қалыңдатпа қасіретімді,
Қайта сені шайсыншы тек
Шаттық деген айбынды сел.

Қара дәптер!.. Қара дәптер!..
Қатарымды сиретпе сен,
Қабағыма нала жиып,
қабырғамды күйретпе сен.

Қасиетіңді ұрдым сенің –
қара дәптер, жырыңменен
Сұм дүниенің шолақтығын су миға да үйретпесең.

Қара дәптер!..Қорқам сенен –
«Қалыңдап тым барады» деп,
Қайғы түстес жамалыңнан
Жер жаралы, жаралы Көк.
Қара дәптер! Қалыңдама –
қашан мына мен кеткенше,
Қыпылықтап қорқам сенен:
«Қай күні бітіп қалады?!» деп...

26.VII.1994 ж., Сыңғырлау.

НАҒАШЫ-НАЛА

*Жеті жасында жер қойнына еніп,
қыршынынан қиылған,
бесігінде өзім бағып-қаққан жиенім Қолғанатқа*

Қызықтап та ұлгерместен қылығын,
Жер қойнына жіберді апам бір ұлын.
Тоу көретін жасың еді-ау, қайтейін,
Топырағың торқа болсын, құлыным!

Жеткіншек ең желбіреген тұлмың,
Жеті жаста салды ажал құрығын.
Құллытастан көшіп бейнең жүрекке,
Құлағымда жаңғырығып жүр үнің.

Шыңғырып бір шыққан үнің ақырғы
Жүзіме жас, жүрекке мұз қатырды.
Қолғанатқа жарау алмай, жас кеттің,
«Қолғанат» деп қойып едік атыңды.

Жаманаттан жан-жүйесі тімірен,
Қаралы анаң қайғы жасын жұтып еді.
«Есеннің емес, елдің атын шығарар
Елеулі бір ұл болар» деп күтіп ек.

Қаршадаудан қара жерді құштың-ау,
(Түгел шашқа түскен ерте қыс мынау).
Зерек едің, зейінді едің жасыңнан,
Жаратқанның жанарына түстің-ау.

Жанарымнан жас ағады сорғалап,
Жалғаннан бұл не көрдің сен, Қолғанат?!
Бей, дүние-ау,
Бейітіңнің басында
Бейнең үнсіз тұр қарап.

Ашылып та үлгерместен дарының,
Арманда боп, жастай сәнді-ау жалының.
Жамбасыңа жайсыз болмай қара жер,
Жатқан жерің жайлы болсын, жарығым!

Айналайын ақ құлдығым, жиғаным,
Әруағыңа ауыр өлең сыйладым.
Бұ дүниеде көрмей өттің көп қызық,
О дүниеде жолдас болсын иманың!

26.VII.1994 ж., Сыңғырлау.

ЖЕСІРДІҢ ЖОҚТАУЫ

(Апам Күләштің атынан)

Жездем Сағадаттың рухына

Ажалдың суық өтінен
Аяусыз күйді кештің бе?!
Таңертең үйден кетіп ең,
Оралмай қалдың кешке үйге.

Көп шаттығымды есіл қып,
Көңіліме қайғы салдырдың.
Отыз бесімде жесір қып,
Орнына мені қалдырдың.

Айықпас қайғың көңілден,
Алатау сынды асқарым.
Мезгілсіз кетіп өмірден,
Мені де кімге тастадың?!

Әке де мен боп қала ма –
(Зарлатып кетті-ау жаз мені).
Артыңдағы алты балаға
Ана болғаным аз ба еді?!

Рухың асқақ самғайтын
Перзенттеріме жақсын күн.
Ой-армандарыңды жалғайтын
Оларды кімге тапсырдың?!

Қайғыға егіле бермен көп,
Қаралыға атпас, сірә, таң.
«Өлгеннің артынан өлмек жоқ»,
Өзімді-өзім жұбатам.

Ағауын жылап көріскен,
Айналдым содан аты көп.
Қайғымды бірге бөліскен
Халқыма қайта рақмет!

Цілуге енді болмайды –
Цығыма, меулі, тау қонса.
Ғұмырыңды солар жалғайды,
Балдарың аман-сау болса.

12.VII.1994 ж., Сыңғырлау.

АЗАНАМА

Аяулы досым Таластың әруағына арнаймын

Талас, Талас, ақ Талас!
Жанымда қазір жоқ Талас.
Жаманды Құдай жақтамас,
Жақсыны Құдай сақтамас.
Арамды Алла ақтамас,
Адалды Алла даттамас.
Өмірдің өз заңы сол –
Бірімен-бірі бақталас:
Қарғып аққан қара су
Қасиетті жалын-отқа қас.
Қара түнек қайғы-сор
Басқа қонған баққа қас.
Аждаһадай ажал-сұм
Атақ пенен даңққа қас.
Парықты білмес пақыр тәж
Патша отырған таққа қас...
Сездірмей, жайлап жылжыған
Сезімсіз Өлім – сұр жылан
Жас жаныңа боп бақталас,
Сені де сөйтіп жұтты ма,
Айналайын ақ Талас?!
Екі досымның бірі едің,
Бірің – жан, бірің – жүрегім.
Жығылғанда – жебеушім,
Таянғанда – тірегім.
Сүрінгенде – сүйеуім,
Деміккенде – демеуім.
Егіз еді арманым,
Бірге еді тілегім.
Тоғысар түбі тағдырлар
Болғанмен бүгін мың өрім.

Алып кетті ажал-сұм,
Аяусыз ғой ол, білемін.
«Кезегің сенің қашан?!» деп,
Ту сыртымда тұр Өлім.
Алайда, Талас, білемін –
Сен айта алмаған әніңді,
Сен көре алмаған таңыңды
Жалғастыру үшін сүремін,
Тоқтамайды өзір жүрегім.

Қос қанатым бар еді,
Желкеніндеуі кемеңің:
Біреуі – Абай болғанда,
Біреуі – Талас, сен едің.
Енді бүгін еске алсам,
Жүргенмен қоршап «достар» сан,
Абай бар да, Сен жоқсың,
Алдаспан сынды беренім.
Білінбей бүгін жатсың ғой,
Бірі боп көп төбенің.
Сені жоқтап жылайды
Шерменде-көңіл өлеңім.
Көкірегімнің шері мен
Көзімнің жасын, Құдая,
Көрсетпей, қайда төгемін?!

Қос қанаттың бірі жоқ,
Қалпына келер түрі жоқ;
Қыл түбінен қырқылды,
Қуанышым құртылды,
Күрсініс көміп кеткендей
Күн секілді күлкімді.

Тынымсыз дүние дөңгелер,
Тірлігінде пенделер
Өлгендерді елемей,
«Өзім» деп қана жүреді-ау.
Осындайда бір біледі-ау
Бір-біріне керегін.
Қайдасың, Талас, жан досым,
Қанатымның бірі сен едің.
Арманда болып кеттің-ау,
Арудың ашпай желегін,
Қысқа дүниеден қызық көрмей,
Қыршын кеткен өренім.
Өзіңді бүгін жоқтауды
Өксіп-өксіп өлеңім.

Басың да сенің бас емес,
Байлық еді ғой тұнған.
Барлық білім тоғысып,
Бас қоса қалған ой-қырдан.
Тоғышар пейіл емес ең,
Томалақ іздеп, той қуған.
Азамат болар ұл едің,
Ақыл мен көркі сай туған.
Бүгінде тірі болғанда,
Алла аман-есен қылғанда,
Арамызда жүрер ең
Аспандап талай Ай-тұлғаң.

Амал не, достым, амал не,
Тілекті Құдай бермейді.
Өкінгенмен қайран жоқ,
Өткен күн қайтып келмейді.
Саған деген сонда да
Сағынышымыз сөнбейді.

Қамықса кейде басқалар,
Қатар-құрбың еске алар,
Қазаға сенің сенбеуді.
Қаншама сенбегенменен,
Қайтадан сені көрмейді.
Қабыл ғып Тәңір тілекті,
Шыққан жан қайтып келгеу-ді!

Орның бөлек жан едің,
Ортасында ұл-қыздың.
Бақыты болар ұл едің
Баяндай ару бір қыздың.
Ойнайды менің қанымда
Сен болып асау жыр қызғын.
Көңіліме разы бол, Талас,
Осы жерден жырды үздім.
Өлмейтұғын ескерткіш
Өлеңнен саған тұрғыздым...

26.VII.1994 ж., Сыңғырлау.

ҚЫЗҒАЛДАҚ-ҒҰМЫР

Жан баласына жазығы жоқ аяулы кластасым әрі құдашам Тастемірова Райхан Шалабайқызы тірі болғанда, биыл бізбен бірге отыз алты жасын тойлап, ортамызда ойнап-күліп жүрер еді. Амал қанша, сығалай көздеп ататын сұрмерген-ажал құрдасымызды ортамыздан мезгілсіз алып кетті.

Ешкімге жаманшылық ойламаған,
Өмірдің қызығын көп тойламаған;
Жан құрбы, жатырмысың жер астында,
Жауқазын гүлдей солып, жайнамаған?!

Жарқ еткен ақ алмастың жүзі едің сен,
Алдыңғы апалардың ізі едің сен.
Шәкең мен Өрекеңдей өркен жайған
Шаңырақтың өнегелі қызы едің сен.

Тым ерте кетеріңді білген жоқпыз,
Қазанды естігенде сенген жоқпыз.
Бес жылдай бірге оқыған кезімізде
Ешқандай ерсі қылық көрген жоқпыз.

Мекенің тірілерден жырақ енді,
Иманың – пейіштегі пырақ енді.
Салмақты, ұяң мінез қызымыздың
Орыны үңірейіп тұрады енді.

Артыңда аңыраған анаң қалды,
Жарың мен төрт перзеннің – балаң қалды.
Тірлікті қызықтайтын жасыңда осы
Алла неге алады екен адамдарды?!

ТУМАЛАСЫМ ТҰШЫБЕКТИҢ РУЖЫНА

Ақ Тұшы, жан едің-ау жарқылдаған,
Ақпейіл, жаны таза, аңқылдаған.
Өзіңмен бірге кетті, амал қанша,
Өнерің тұла бойда сарқылмаған.

Салғандай сансыратып сынаққа тым,
Жылатып кеттің бізді жыраққа тым.
Қайғыға душар еттің қалияда,
Қалады жүректерде бірақ та атың.

Жалғанды мынау жарық қимау кеттің,
Тым құрыса, алды-артыңды жимау кеттің.
Анаңнан артық туған бір бала едің,
Қайтеуік, маңдайына сыймау кеттің.

Адамнан Әзірейілдің әлі кем бе,
Аянбас жастан-дағы, кәріден де.
Айрықша сені жақсы көретұғын
Анаңа қиын болды бәрінен де.

Жан едің бір жағың – нұр, бір жағың – гүл,
Жырларың – егіп кеткен гүлзарың бұл.
Өмірге құштар көңіл бір жан едің,
Өліммен арпалыстың бір жарым жыл.

Алысып ажалменен түскен егес,
Арманың асқақ еді, кішкене емес.
Аурумен арпалысып жатсаң-дағы,
Қаламың қолдан бір сәт түскен емес.

Соңғы сәт ғұмырыңды санадың-ау,
Бақытқа әр секундты баладың-ау.

Қия алмай мына өмірді бес күн тірлік,
Қиналып жарық күнге қарадың-ау.

Қайтпейік,

амал қанша,

кеттің мәңгі,

Ғәниден бақи сапар шектің мәңгі.

Қыршын жас – қырық төрт жыл өмір сүріп,

Қылыштай жарқ-жұрқ етіп өттің мәңгі.

Селдіреп тумаластың басы қалды,

Мөлдіреп көзіміздің жасы қалды.

Жиырма жыл өткеннен соң жер-бесікке

Ақ Лапаң құлыншағын қасына алды.

Ақ бидай масағында ырғалар ма,

Ақсұңқар тұғырына бір қонар ма?!

Аршылан алқалы елін аңыратпай,

Артына қайырылып бір қарар ма?!

Ақ түйе керуен түзеп, жырғалар ма,

Арғымақ ақ суаттан бір қанар ма?!

Жалт етіп ағып түскен жарық жұлдыз

Жарқ етіп қайта туар күн болар ма?!

Салса да сау басыңды қиындарға,

Кең Құдай сырт айналмас сыйынғанға.

Алланың айтқаны заң болады ғой,

Ажалға қарсы тұрар күйің бар ма?!

Құдайдың құдіретінен күшті емес қой

Жер бетінің кереметі жиылғанда.

Қайтеміз,

Жаратқанға «шүкір» дейміз,

Топырағы туған жердің бұйырғанға.

Жазмышқа қылар қайран, шамаң бар ма,
Өлшеулі өмір берген адамдарға.
Оралмас о дүниеге сапар шектің,
Қаншама жоқтағанмен, амал бар ма?!

Тап-таза көңіліңмен таңғы аспандай,
Жарқылдап өттің солай алдаспандай.
Жиғаның бұ дүниеден – алғыс еді,
Иманың о дүниеде жолдас болғай!

Қара жер қатты батпай, қамқа болсын,
Абырой, ар-иманың – қалқа болсын.
Жарығым, жәннаттан тек жайың болып,
Жамылған топырағың торқа болсын!

Мінгенің – о дүниеде пырақ болғай,
Жаққаның – жарқыраған шырақ болғай!
Кетіп ең қысқа өмірде қызық көрмей,
Бақида барар жерің – жұмақ болғай!

19, 20.IV.2008 ж., Ақтау.

ӘЙЕЛ ТУРАЛЫ ӘНГІМЕ

*«Әйел – ай сәулесі сияқты:
есікті жапсаң, түндіктен түседі».*

(Құтып)

Бар тіршілік әйелдерден жаралған,
Бақыт, байлық – бәрі содан таралған.
Адамзаттың бар ғұмыры Ананың
Аллыс екі тамырынан нәр алған.

Шұғыласы шуақ құяр көңілге
Әйел – жұмбақ жаратылыс, тегінде.
Әлемдегі бар тірліктің бастауы,
Әйел – Ана нұр сыйлаған өмірге.

Ақылымен аузына елді қаратқан,
Ақ некесін асыл затқа баламған;
Әйел – Жарың, Құдай қосқан қосағың,
Еркекпенен егіз қылып жаратқан.

Өз-сезімін азаматына арнаған,
Әйелдерге басын имес бар ма адам?!
Ел басына екіталай күн туса,
Ержүрек қыз елді жаудан қорғаған.

Тәрбиелеп елдің жасық-жалтаңын,
Адалдықпен атыратын әр таңын;
Еркектерден кем түспеуің ерлігі,
Әйел – Батыр,
қажет болса қалқаның.

Ажарына талай көзін сүзіп таң,
Жүрегіңнің құпиясын жүз ұққан;

Тәңірінің ең әдемі еңбегі
Әуел – Сұлу, көркіне күн қызыққан.

Әуел – Өнші өнерімен өрлеген,
Нәзік ұнмен нақышты саз зерлеген.
Жан сырыңды жанарыңнан оқитын
Әуел – Ақын жырмен елді емдеген.

Әуел – Дикан, маңдайы мың терлеген,
Белін жазып, бір демалып көрмеген.
Табиғатта тап әуелдей Еңбекқор
Жаратылыс бар десе, ешкім сенбеген.

Әуел – Шешен алдына жан салмаған,
Әуел – Көсем заман сырын барлаған.
Әуел деген – қажет болса Қайраткер,
Халқы үшін қажымаған, талмаған.

Әуел аты ардақталар қай елде,
Озық ойы санасына сай елде.
Ей, адамдар,
ең алдымен ендеше
Барлығымыз бас иейік Әуелге!

02.VI.2001 ж., Ақтау.

АБЫЛ АҚЫН ӘРУАҒЫНА

Текті жыры жалын боп жағылатын,
Тереңінен тарихтың табылатын.
Әруағың бір аунап жатқан шығар,
Ақындардың атасы Абыл ақын!

Ақ дария-жыр болып ағылатын,
Алқалы елі көрмесе, сағынатын;
Адай ғана емес тек,
Алаш үшін
Асқаралы биіксің, Абыл ақын!

Қасиетті Бозашы – атамекен,
Қайда жүрсен, жар болып жатады екен.
Шырын-балдай сөзінді ұғынғандай
Халқың әркез тамсанып татады екен...

Ұлы дала ұл туар арыстандай,
Тарихпенен таланты табысқандай.
Аңсап өткен Абылдың армандары
Азат елдің аспанында тоғысқандай.

Тілекшісі үйдегі – тұздегінің,
Күн шуағы қаққандай бізге күлім...
...Өлгесін Абыл сынды ақтаңгерлер,
Өлеңші боп жүрміз-ау біз де бүгін!..

15.V.1998 ж., Қаратөбе.

ШЫРТАНОВ ІЗБАСАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ КЕШІНЕ

Сіз жүрген жол ел-халқыңның есінде,
Жұлдызысыз жұртыңыздың төсінде.
Үлкен тойда үндемей кім жата алар –
Шын таланттың шығармашылық кешінде?!

Тойыңызға шашу шашсақ біз, аға,
Түбегің боп құшақ жаяр тұз-ана.
Әділ, Тұрсын, Шолтаман мен Досаттың
Көзі тірі жалғасысыз, Ізаға!

Шымырлатып шырқағанда не түрлі,
Қиял шіркін қияларға секірді.
Сіз ән салған сәтте сонау дәуірден
Жеті қайқы жетіп келген секілді.

Әрі әнші, әрі жыршы, ақынсыз,
Жүз-мыңдаған жүректерге жақынсыз.
Өнер деген өлшеусіз кең мұхитты
Өмір бойы кешіп келе жатырсыз.

«Жүйрік қой» деп қошаметтеп тұрар ек,
Жүлде алмаған жарысыңыз, сірә, жоқ.
Сіз арқылы көп қазына көмілген
Қайта оралды халқымызға мұра боп.

Арғымағы сіз екенін ұғынып,
Алдыңыздан жұртың шығар жүгіріп.
Баба өнерін келесіз сіз көйінгі
Балалардың санасына сіңіріп.

Есіміңіз елге биік бақ сынды,
Көлшілікке көрсеттіңіз жақсы үлгі.
Сондықтан да құрметпен халқыңыз,
Қошеметпен «Құрмет хатын» тапсырды.

Өлең етіп барлық өткен күніңді,
Келесіз сіз асқақ шырқап үніңді.
Тебіренеткен текті жұрттың жүрегін
Жыр кешіңіз құтты болсын бүгінгі!

Арқалаған аманат пен парызды,
Орындалсын арманыңыз бар ізгі.
Жанұяңыз аман болып қашанда,
Жарқыраңыз таңғы шапақ тәрізді.

Дос, тілекші, жақын-жуық бар мұнда,
Шарықтай бер шабыты асқан шағыңда.
Қанат қылып домбыраның қос шегін,
Қалықтай бер халқымыздың алдында!

Талайларға болып әлі «тренер»,
Мағыналы, мазмұнды өмір сүре бер.
Адай емес, Алаш жұрты ту етер
Азамат боп ортамызда жүре бер!

28.IX.1997 ж., Ақтау.

ҒҰЛАМА

Берекет Жұмалиевке

Елі ұмытпас азамат ағаларды,
Дарынымен өзгеден дараланды.
Еңбекқорлық – ерекше қасиеті
Елден бұрын ертерек бағаланды.

Ана тілін аялап, «ірім» деген,
Суырылған жүзірік ед сүрінбеген.
Дәрістерін оқыса, дән риза қып,
Ұшқан шыбын ызыңы білінбеген.

Жаратылған айрықша заты, тегі,
Жарқыраған ғылымның жақұты еді.
Мұндай лектор матарақтың маңдайына
Жүз жылда бір жазылар бақыт еді.

Гауһартасын ғылымның тере білген,
Зерделі еді нешебір зерегіңнен.
Ғурикалық алуан терминдердің
Аудармасын айнытпай бере білген.

Асыл сөзді маржандай өре білген,
Аға, аузыңа қараттың өнеріңмен.
Өлмес мұра қалдырдың жас ұрпаққа
Өміріңді өрнектеп өлеңіңмен.

Көкірегің – көл-дария, бұлақ еді,
Басын шұлғып барша жұрт тұрар еді.
Ғылым жолын мұрат қып кетпегенде,
Бас бармақтай жазушы шығар еді.

Адамдарға бауырмал ата-анадай,
Шалқып жатқан пейілің – сахардай.
Әр сұхбатың – кісімен сөйлескенде
Әңгіме емес, тұтас бір мақаладай.

Ертеңіңмен сен өмір сүргендейсің,
Келешектің көзінде жүргендейсің.
Расулыңды арабша оқытқанда,
Дін – дүние негізін білгендейсің.

Қайта айналып келерін сол заманда-ау
Алдын-ала сезініп, қамдағандау;
Мұсылмандық мұратын зерттеп кеттің,
Он жыл бұрын осыны болжағандау.

«Мен білем» деп менменсіп, тек ұрынып,
Көтермедің көкірек, кем ұғынып.
Қарапайым қалпыңда қалдың, аға,
Кісілікті «кішілік» деп ұғынып.

Ғұмырыңды ғылымға сарп еткенсің,
Жұлдыздау боп құйрықты жарқ еткенсің.
Ойлы әзіл, отты сөз, орамды тіл,
Тапқырлықпен талайды тәнті еткенсің.

Жеті атадан жүріктік дарыса да,
Туа дүлдүл тұлпармен жарыса ма?!
«Ғұлама» деп сізді, аға, мойындады
Ғұбайдолла, Дүйсенбі, Әбіш аға.

Мақтана бер, Маңқыстау, бір ұлыңмен,
Жан-жүрегі ұштасқан ұлы ұғыммен.

Қара жерге жүрдің сен қалай сыұйып
Ұланғайыр, жан-жақты біліміңмен?!

Жарық күнге жақсыны теңейміз біз,
Жалынды жыр нұрына бөлейміз біз.
Бір басыңа соншама білім жиған,
«Біртуар» деп атамай, не дейміз біз?!

«Туған жер» деп, артыңа қарайладың,
Тұлпар елсіз тұлдығын абайладың.
Атамекен аузыңнан түспеуші еді,
Қауда жүрсең атойлап Адай-қаның.

Атажұрттың сезініп шапағатын,
Аспандаттың өлкеңнің атақ-атын.
Ұлтқа деген сезіммен ұштасқандай
Маңқыстауға деген сол махаббатың...

...Арманды ерді ажалға қиясың ба?!
Ғасырлардың самғайды ол қиясында.
Есімі оның мәңгілік жасай бермек
Елі берген білімнің ұясында...

05.IV.1998 ж., Ақтау.

ДӘРІГЕР

*Шипалы қолының шуағын сан мыңдаған сәби
сезінген ақ желеңді абзал жан, Қазақстан
Республикасы денсаулық сақтау ісінің үздігі
Жұмагүл Саринаға*

Әр адам – жарты әлемнің жалқысымыз,
Бала үшін арналды бар күшіңіз.
Алқалы жұртыңызды жинап жатқан
Ал, ана, құтты болсын алпысыңыз!

Осы ғой жақсы еңбектің жанғаны көп,
Ал бүгін апамыздың арманы жоқ.
Барша жұрт ардақ тұтып,
Сізді әрдайым
Атайды «бала жанының бағбаны» деп.

Торқалы той ғып жатыр Маңқыстауым,
Қондырып қияларға ән-құстарын.
Қарыздар болып сізге қалып жатыр
Халқыңыз жеткізе алмай алғыстарын.

Толқиды сағым-дала, сары белі,
Толғандым бүгін мен де әрі-бері.
Сіз еді – жергілікті жерден шыққан
Ең тұңғыш балалардың дәрігері.

Жарқылдап, алмас қанжар жүзі болдың,
Ағама көктем едің,
күзі болдың.

Абырой-алтын бесік арқалаған
Халқыңның қадірлеген қызы болдың.

Талмастан талай тойды көтергенмін,
Жырыммен жүректерге от өргенмін.
Қызығын көріңіз тек қуанышпен
Ұлыңыз Абай, Нұрлан, Сәкендердің.

Ағайын,

жақсылыққа бет түзейік,
Тілекті жырмен жазып, жеткізейік.
Апамның ал бүгінгі ардақ тойын
Естен кетпес ерекше етіп өткізейік!

22.V.1998 ж., Ақтау.

Сондықтан қысқа ғұмыр сүрген шығар,
Түбінде туар күнді білген шығар.
Қалықтап азат елдің аспанында,
Шарықтап шағала-рухы жүрген шығар.

Тегіне тартқан ұлды «текті» дейік,
«Келешек дәуірлерге кетті» дейік.
Сайраса таңсәріде сансыз құстар,
«Саттардың салған әні» деп білейік...

21.VII.2004 ж., Ақтау.

АҚ ТІЛЕК

*(Достарым Абай мен Индираның
үйлену тойында оқылған өлең)*

*«..Мен одан да бүкіл адам аңсаған,
Бүкіл адам сан мың жылдар арман етіп шаршаған,
Азы жетіп, ал сан мыңы тек елесін тамсаған,
Кез келгеннің бақшасында піспейтін,
Кез келгеннің уысына түспейтін,
Зор махаббат тілейінші мен саған».*

(Мұхтар Шаханов)

Ақлайтұғын анау-мынау жырамен
Ақтарылсам, бұрқап аққан бұлақ ем.
Бүгін біреу суарғандай сырамен,
Ақын досың қуаныштан жүр әрең.
Абай!
Саған не тілейін мына мен –
Уыс-уыс күлкі шашып ұлы Әлем,
Тұрғанында дуаланып дұғамен.

Достым Абай!
Не тілейін мен саған?!
«Арманыңа жет, – дейін бе, – аңсаған»?!
Деп тілейін: «Дегеніңе қол созсаң,
Биік болсын бақытың, – деп, – баршадан».

Он жыл болты мен сені алғаш көргелі,
Он жыл өтті сен де мені білгелі.
Достығымыз бастау алған сол шақты
Арқау етіп, ақтарылсын жыр кені.

Сен екеуміз бірге жүріп, бірге өстік,
Балалықтың балдәуренін бір кештік.
Жастық шақтың жалын атқан күндерін
Бірге өткіздік көңілді Аймен тілдес қыл.

Енді бүгін ер-азамат атанып,
Барлық жас пен кәрілерден бата алып;
Отауыңды тігіп, міне, отырсың,
Ақсақалдар тілек айтып аталық.

Осы кеште не тілейің мен саған?!

Аға-інің бар,

қоғамың бар қоршаған.

Сол ортаңа сыйлы болып әрдайым,
Жеңе бергін қиындықтың қандайын.
Енді, міне, ашық болып маңдайың,
Бұйырыпты Индирадай жар саған,
Бақытыңды барша жұртқа жар салам...

Ал, Индираш!

Айналайын жан құрбым,

Алдыңнан тек ақ күн тусын – балғын-Күн!

Ақ отаудың еппен ашып есігін,

Қызғалдақтай қыз-дәуреніңді сен бүгін

Қыр астында қалдырдың.

Бес жыл бойы бірге оқыдық біз, рас,
Ақ достыққа адал болдың, Индираш!

Енді, міне, жары болып нар ұлдың,

Келінісің Адай деген ауылдың.

Болмау керек келін – кесір, қыз – лас,

Жүрегің жай мына жұртқа, жүзің аш!

Адау аулы ақындарға кенде емес,
Ақындардың алғашқысы сен де емес,
Ақырғысы сен де емес!
Сондықтан да соңғыларға бер кеңес.
Алдыңда тұр асқар асу, бел-белес.
Өнеріңді жұтатпа,
Өлеңіңді жоғалтпа!
Бақыт деген бұтаққа
Баянсыз ән оралтпа!
Естімегін есер күлкі елден еш.

Индира-Абай!
Бақытты күн бас қосың,
Не тілеуің мен сендерге, қос досым?!
Шаңырағыңнан шаттық күлкі арылмай,
Жарық дүниеде жаққан отың өшпесін!

Жан біткенді жіберетін ерен ғып,
Тілер едім Мәлдірлік пен Тереңдік:
Бастауынан лайланар ол-дағы,
Басталғанда алапаттар әлемдік.

Шын биіктен шыңыраудау сүй ұқтық,
Тілер едім Асқақтық пен Биіктік;
Нәсер мүжіп, жел жегенде тозады ол,
Тұрар сосын көз алдыңды күйік қып.

Қара қылды қақ ортадан жаратын
Тілер едім сағр Сезім мен сара Ақыл;
Сезім сұйып, Ақылың да алжасар,
Қарау пиғыл жайған кезде қанатын.

Сондықтан да орнымыздан тік тұрып,
Мына дүниеде таңғы шықтау тұл-тұнық,

Мыңқ етпейтін мәңгі сынбас нық-құлып,
Мызғымайтын Сенім барын ұқтырып;
Қиындыққа төтеп берер Төзім мен
Мен сендерге тілейінші Мықтылық!

Мықты болың мынау аяр ғасырда,
Мықтылардың бақыты да басында.
Адал болың Ақ Сөзімге алғаусыз,
Аққа – қара,
Күйе жұқпас асылға.

Алла бізді жаратқасын Адам қып,
Бәріміз де әуелде адал жаралдық.
Жаратылыс жасамайды жамандық –
Табиғатқа танытпасақ надандық.
Сондықтан да, Абай менен Индираш,
Мен сендерге тілейінші Адалдық!

Соны айтады Еңлік пенен Нұргүл де,
Екіншім де енді келер бұл күнге.
Адал болың айнымас,
Мықты болың мызғымас,
Бақыт деген басқа қонбас бір күнде.

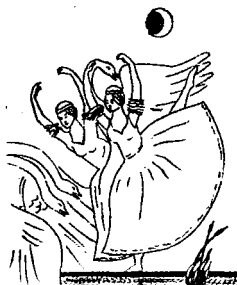
Алдарыңда шұғылалы ақ таң бар,
Ақ босағаны қол ұстасып аттаңдар!
Өмір деген – керуен жолы секілді,
Тек бақыттың аялдамасына тоқтаңдар!
Ана сүтін ақтаңдар!
Жақсылықты жақтаңдар!
Қақ айрылып, аспан жерге түссе де,
Дүние түгел топан суға жүзсе де,
Бір-біріңді сатпаңдар!

Асқақ шырқаң бақыт жайлы батыл ән,
Жаттамаңдар жақсылыққа жат ұран.
Шалқар шабыт, шаттық қана тілеуімін
Шағын ғана шаңырағымның атынан.

Индира-Абай!

Ақ ниеттен арылмасын пешенен,
Алғыспенен көгерсін тек көсегең.
Естен кетпес мынау күннен белгі бол,
Ескерткішке қалсын мәңгі осы өлең...

12,13.VII.1994 ж., Сай-Өтес.

ЖЫР-ШАШУЛАР

Досанов Аманғали құдама

Ал, құда, құтты болсын қуанышың!
Ақсақал, ел ағасы, дуалысың.
Шешілсе – шежіренің қоймасы сіз,
Көсілсе – көмбелі ойдың бұлағысың.

Көмеуден, көркем жырым, күй боп аққын,
Мен де – бір тойыңызға сый қонақлын.
Дүбірлі той қып атап өтіп жатсыз
Дүниеге келген сәтін биболаттың.

Шанақты қоңыр домбыра қолға аламын,
Шақырып шабытымды, толғанамын.
Тоқабай ұрпақтары той жасаса,
Торқалы тойдан қалай мен қаламын?!

Кеудесі биболаттың кең боларын,
Сеземін тектілермен тең боларын.
Би болар, би болмас та,
бірақ оның
Сеземін елі сүйген ер боларын.

Шаттықтың шамы жиі жамыраған,
Болсыншы жаз түніндей жадыраған.
Құрмаштың берсін Құдай батырлығын,
Тағдырын сыйламасын Тәңір оған!

Ал, жырым, ақ тілектің бәрін ақтар,
Жайнасын жаз көңілді жаны бақтар.
Қорықса, қолтығынан демей жүрсін,
Тарықса, таяныш боп әруақтар!

Тәңірім тектілермен теңелдірсін,
Өзен боп өзегіне өлең кірсін.
Үмітін Бекет-Ата үрлеп жағып,
Үш жүз алпыс әулие жебеп жүрсін!

Биконның бір туарын ұғынам да,
Теңеймін жүрегінде нұры барға.
Ақтасын ана сүтін, ата үмітін,
Сақтасын тіл мен көздің сұғынан да!

Жабысса жаман иттер шалғайына,
Қыңқ етпей қиындықтың қандайына;
Шапқанда шашасына тозаң жұқпай,
Шаршыда шаң тимесін маңдайына!

Алқалы жиындардың гүлі болсын,
Ақынның аузындағы жыры болсын.
Көшелі, көкірегінде күні болсын,
Алланың өзі құйған нұры болсын.
Әбеке, көптен күткен немереңіз
Халқының, қалың елдің ұлы болсын!

Ал бүгін – ақ құдамның арман күні,
Қарынын ақ түйенің жарған күні.
Әбеке, «әумин!» десін періштелер,
Ақ Сакон алғаш мектеп барған күні.

Жыр жаздым жариялап алабыма,
Естісін дабысымды дала мына.
Тасымай, қалай тыныш мен отырам,
Тасқындап жыр келгенде тамағыма?!

Зерделі, зерек болсын сабағына,
Елінен ерек болсын талабы да.

Гүл бітсін бұлдіршіннің қадамына,
Нұр бітсін жарқыраған жанарына!

Мектепке балаңыздың барғандығы –
Азамат болып, атқа қонғандығы.
Ал енді құтты болсын Ақ Байқалдың
Осы күн отыз жасқа толған күні!

Кешеден ордалы ойда жүр ем қалың,
Ал бүгін алқымыма тірелді әнім.
Апама мен тілеуімін бар бақытты,
Жаһанда жақсылықтың түгел бәрін.

Ақ Баян, асқақ сенің бағаң болсын,
Баршасы бақ-дәулеттің саған қонсын!
Бас аман бол, бала-шағаң қызығын гөр,
Айналаң, ағайын-жұрт аман болсын!

Таумын мен,
тары емесін тауық терген,
Шаршамай, шаршы топта шауып көргем.
Алғыстан басқа саған айтарым жоқ,
Абайдай асыл жезде тауып берген.

Елдің де еркегі бар, еzbесі бар,
Шекеден шертсе-дағы сезбесі бар.
Ал Абай сондайлардың сорты емес қой,
Нар ғой ол нағыз қалжың сөзге шыдар.
Балдыздың бақыттысы болмас мендей,
Ақкөңіл Абай сынды жездесі бар.

Ақынға бақ бітпейді – бата алмаса,
Шабыттың шәрбатынан тата алмаса.
Жиенім жиі өкпелеп жүрер маған,
Аты егер Ақ Нұрқанның аталмаса.

Ақ Нұркан, айналайын, бір еркесін,
Қабағың «Мені айтпады» деп түнермесін.
Бұл жиен бұлқан-талқан болып маған,
«Лақтырып таудан» бір күн жібермесін...

Ал бүгін – арманымыз алға асқан күн,
Жақсылық жақсылыққа жалғасқан күн.
Он алты жасқа толып жатыр бүгін,
Осы күн – туған күні Алмасжанның!

Жақсының жайнап әркез тұрар ісі,
Алмасжан – ата-ананың жұбанышы.
Қоса-қабат келіпті, құтты болсын,
Қожекең мен Бәкеңнің қуанышы!

«Той» десе, қозар қазақ делебесі,
Кең болсын шаңырақтың керегесі.
Мереке мерекеге сабақтасып,
«Той тойға ұласады» деген осы.

Алмасжан, туған күнің құтты болсын,
Темірдей денсаулығың мықты болсын!
Ағындап арманыңның ақбоз аты,
Кеудеңе күмбір-күмбір күлкі толсын!

Кенжесі ағамыздың – сен ғанасың,
Еліңе мақтан болар ер баласың.
Тобышта Тоқабайға жиен болсаң,
Жарыда Бектеміске бел баласың.

Жарының ұрпағына сен кіресің,
Жазылған тарихқа сен бір есім.
Жаныңда таңғы шықтар мөлдіресің,
Ақ туы Азаматтық, Адамдықтың
Жаныңа жалау болып желбіресің!

Ал енді жыр арнайын жалпыңызға,
Көсілдік қарап шама-шарқымызға.
Атыңнан алғыс айтсам, ал, Әбеке,
Ағауын, алыс-жақын халқыңызға.

Әлі де бұл балаңның мұраты көп,
Ойламаң «Ақын деген – құр аты» деп.
Құдамның қуанышына ортақтасқан
Халауық, сіздерге де рахмет!

Ал, құда, осымен тәмамдауын,
Кідіріп, алды-артымды бағамдауын.
Ақ айтсам, ақсақалдың төресі – Сіз,
Алланың нұры жаусын саған дәуім!

Әбеке, елге мәлім ізгілігің,
Жаныңда жүрген жаман біз бір ұлын.
Құсайындай құдаңның шаңырағы
Атынан құттықтадым Сізді бүгін.

Жақсы сөз, жарқын тілек – жауыңызда,
Орман боп көктеп тұрсын ойыңызда.
Қашанда қаумалаған халқың болып,
Тек қана келеуік біз тойыңызға!

Таусылмас тау суындай жырласа аңыз,
Жартасқа жаныңыздан жыр қашаңыз.
Осылай ортамызда ойнап-күліп,
Мызғымай, Лұқпандай мың жасаңыз!

25,26.VIII.1995 ж., Аташ.

**Ақын, сазгер, журналист
Талғат Атшыбаевтың туған күніне**

Ақ жаңбырдың астында туған едің,
«Бесік жырымен» беліңді буған едің.
Аялады тұмарлы тұлпар етіп,
Ақын қылып өзіңді туған елің.

Бір жазылды сол күні шопан белі,
Салған сазың өзгеше, мақамды еді.
Сел-дариясын бүгін де төккен шығар
Сені туған «Қосарқан-Шахан» жері.

Бір сен үшін көтеріп «аққайнарды»,
Бүкіл досың бір сәтке тоқтау қалды.
«Ақжаңбыр» деп ата-анаң қойған есім
«Талғат» деген танымал атқа айналды.

Саз-құпияның сан сырын аршып өлең,
Дүр сілкінтсін қазақы қамшыменен.
Қаламыңнан қарлығаш-әуен саулап,
Қағазыңды торласын қаршыға-өлең.

Барлық пенде тоя ма бал-ғұмырға?!
Сазың қалсын сар құмның жал-қырында.
Қос перзентің қолғанат болып саған,
Сайран-Дәурен салып өт сал-ғұмырда!

27.V.1997 ж., Ақтау.

**Белгілі фотожурналист, бейнеоператор
Бейбіт Нұрсәйт он жыл бойы сағына,
сарғая күткен Өркен есімді ұлды болғанда**

«Қайдан шыққан мынау қалқанқұлақ?!» десең,
Әкесі оның – Бейбіт, шешесі оның – Әсем.
Кіндік кескен жұрты – Маңқыстаудың ойы,
Үш жүз грамм – салмақ, елу «сәнті» – бойы.

Болмаса да қарық, болсын жолы жарық,
Заманы оның – нарық, жебеушісі – халық.
Шоқжұлдызы – Егіздер, туған айы – маусым,
Қызыл сиыр – жылы. (Қасиеті аусын!).

Арғы тегі – Албан, атажұрты – тау-шың,
Іңкәр-дүние естір «іңгөлаған» даусын.
Құтты болсын, беке, көптен күткен ұлың,
Алланың тек аппақ нұры оған жаусын!

06.VI.1997 ж., Ақтау.

Емельян Мырзағалиұлының 40 жасқа толған тойына

Ал, аға, құтты болсын қырық жасың!
Алда да арқалайтын жүгің басым.
Шаршамай шаршы топта шаба бергін,
Талабың тасқайрақтау зырылдасын!

Жүүрігің ерттеп мінген жығылмасын,
Жүзге жет, ұзақ болсын ғұмыр-жасың!
Тірлікте ішлек-жемек – мұрат емес,
Ертеңнің еншісінде – бүгінгі асың.

Ту ұстап, тұлпар мінер тұғырдасың,
Дос көзінде, дұшпанның сұғындасың.
Жаудың да ақ дастархан, жаздың құшақ,
Өмірдің өтпелілігін ұғынғасың.

Қырық жас – белгісі емес жасарғанның,
(Бұл тірлік қанын алар қасарғанның).
Ұл өсір, қыз ұшырып ұяңыздан,
Қызығын гөр Эльмира мен Асаржанның!

Бір сөзім бір сөзімді қуғыншы етті,
Жырыма қалжыңның да рухын септі.
Ата-анаң атын беріп Пугачевтің,
Тектен-тек оқытқан жоқ «бухучетті».

Жыр төксем, талай зіл-зал солқылдады,
Қорғасын-оу жаудан-жау қорытылмады.
Қырымқұл қырық би шыққан – арғы тегің,
Нағашың – Шоңай екен шоң тұлғалы.

Ауыр жүкке атандай ұлдар шығар,
Алдыңда әлі сан соқпақ, сын бар шығар.

Құныскерей туған ер Ысықтардан
Қыз алған жүрегіңде жүн бар шығар.

Сөзімді әзілменен сабақтадым,
Жырымның салқын ойын сараптағын.
Ел болып Емельянның қырық жасын
Тойлауға қош келдіңдер, қонақтарым!

«Ел» десе, еміреніп асқар тауы,
Емекең алдарыңа бас тартады.
Жайылды ақ ниетпен алдарыңа
Марфуға жеңгеміздің дастарханы...

1997 жыл, шілде, Ақтау.

**Қарындасым Майра мен
күйеу балам Амандықтың
шаңырақ көтерген шаттық тойына
шашу-жыр**

Ал, Ақ Майко, айналайын жарығым!
Ерте бастан оң-солыңды таныдың.
Озалдан-ақ қатарыңның алды боп,
Озық болды қабілет пен қарымың.

Енді, міне, тұрмыс құрып жатырсың,
Алдыңнан тек арман шыңы шақырсын!
Ақ көңілден ақ тілегін айтады
Жаныңдағы жаман ағаң – ақылшың.

Дүбірі мол дүниеде жыр аулап,
Жүрегім тұр жүз толқынып, мың аулап.
«Ақ сүті» едің еркелеткен сен оның,
Ақ Лапаң да жатқан шығар бір аулап.

Өмір сыұын өзі ұсынар өскесін,
Басыңнан тек бақыт бұлтты көшпесін!
Қол ұстасқан қосағыңмен қоса ағар,
Жарық дүниеде жаққан отың өшпесін!..

Ал, құдалар!
Майрам сізге аманат,
Көңілдегі көрсек сөзді саралап;
Дейді қазақ: «Қызың – өріс, бала – бақ».
Екі жастың жақсы атағы шықсын тек,
Естімейік ешқашанда жаманат!

Қарындасым қабағына қараңдар,
Бәріңнің де дәл осындай балаң бар.

Білмегенін үлгі қылып үйретіп,
Өздеріңнің «бір балам» деп санаңдар!

Көңілде – мұң, көзге моншақ тізілді,
Екі жасқа көрсетіңіз сіз үлгі.
Текті ауылдан, келіндеріңнің кемі жоқ,
Тек аялап ұстай білің қызымды!

Ашық болсын алпақ жолы баратқан,
Жақсы күнде жолықтырсын Жаратқан.
Шаңырағы биік болсын отаудың,
Босағасы берік болсын болаттан!

Осыменен мен де енді тынаұйын,
Қуанышын аямасын Құдайым!
Тілейтінім – бәріңнің де үйіңде
Дәл осындай той көп болсын, лайым!

Теңізден де терең, шалқар ойың бар,
Ұзақ таңға ұласатын тойың бар.
Екі жасқа бақыт тілеп, ендеше
Елу грамм ақтан алып қойыңдар!

04.III.2000 ж., Ақтау.

Қарындасым Гүлжанаттың ұзатылу тойына

Тырнарлардың тізбегіндей тыраулап,
Жылдар өтер жүрегіңнен жыр аулап.
«Маңдайың тек ашық болсын, күнім!» деп,
Марқұм әкең жатқан шығар бір аулап.

Жаз-көңілде бүлдіршін-гүл бұр жарад,
Жан-дүниеңде жалын болып жыр жанад.
Жарылардың атына кір келтірмей,
Жақсы келін атаңдайсың, Гүлжанат!

Шын сүйгенге шың басында шынар Сен,
Бақытыңа бал татыған жыр-ән Сен.
Қасиетті Назарқожа аулының
Қай кезде де жақсы атағын шығар Сен!

16.XI.2003 ж., Ақтау.

Жиен қарындасым Гүлжайна мен күйеу балам Нұрланға

Гүлжайна,

құтты болсын орамалың!
Арманның абат бағын аралағын!
Сені әркез желеп-жебеп жүрсінші тек
Сейтімбет – Есен – Онбай бабаларың!

Асыл тас – ата-ананың лағылы едің,
Анаңның жанына үміт жағыл едің.
«Оңалар – орнында бар» деген осы,
Әкеңнен он бір жаста қалып едің.

Тағдырдың ашы дәмін татқан шығар,
Ауыр жүк арқасына батқан шығар.
«Гүлзегім құтты орнына қонды ғой» деп,
Жездем де аунап түсіп жатқан шығар.

Серпілткен жарық дүниенің жалау-мұңын,
Алдыңда жолдар жатыр тарау бүгін.
Қашанда атағына кір келтірме,
Нағашың – Дәулеталы Жары аулының!

Жиені «Адай – Жары, мен – Жарының»,
Қашанда қалқаны бол жел жағының.
Анаңның үміт артқан үлкенісің,
Сенімін ақтағайсың сен, жарығым!

Ағытылды ақ тілектің бауы бүгін,
Қыз деген – қонағы ғой қауымының.
Аяулы, ел сыйлаған келіні бол
Әруақты Түрікпенадай аулының!

Кішік бол – тектілермен теңессең де,
Кісілік сыяды ғой кең өлшемге.
Естіртпе жаманатыңды ешқашанда,
Жарыңмен бірге көргін – не көрсең де!

Басыңнан бақ пен дәулет арылмасын,
Жасаған бергенінен жаңылмасын!
Отауың ойын-күлкі, шаттық болып,
Өшпесін, жаққан отың жалындасын!

Маздаған жүректерің жырға толсын!
Махаббат әлдилеген сырға толсын!
Гүлжайна-Нұрлан!
Мәңгі шаңырақтарың
Құллырып, гүлдей жайнап, нұрға толсын!

04.IV.2004 ж., Ақтау.

Қызым Еңлікгүл үшке толғанда

Үміт артқан Еңлігім,
Үшке толдың сен бүгін.
Тілейміз саған Күн нұрын,
Сыйлаймыз саған Жер гүлін.

Өскесін сені сынар ел,
Өлкеңнің сырын ұға бер.
Шың басындағы гүлдей боп,
Шырқау биікке шыға бер!

* * *

Сезінемін сені мен ұл баламдай,
Ұл баламдай,
өмірде шыңдалардай.
Азамат боп, ақтағын ел сенімін,
Артыңнан ерген ақ Самал үлгі алардай...

06.XII.1994 ж., Ақтау.

Қызым Еңлікгүл 6 жасқа толғанда

Кеше ғана тәй-тәй басып, сүрінген
Құйтақандай құлыншақ ең жүгірген.
Алты жасқа толып жатсың ал бүгін,
Құттықтаймыз, жаным, туған күніңмен!

Уақыт-жүйрік тез үлкенмен тең қылған,
Ержетіп те қалғаның ба сен жылдам?!
Ешқашанда қайғы көрмей өскейсің,
Езуіңнен күлкі кетпей, Еңлікжан!

Қырға өскен сен – бір құйттай шөптесін,
Жаныңда тек жақсы ойлар көктесін.
Әке-шешен «Әлдеқалай болар» деп,
Жеміс күтер жерге тұқым сепкесін.

Жаман кісі күнде айтады өкпесін,
Жармасқандар жалыңа қол жетпесін.
Алты жаста ерттеп мінген арғымақ
Аударып тек жол ортада кетпесін!

Артыңдағы Самалыңа серік бол,
Алқалы елге алау-гүлдей көрік бол!
Алты жасар арғымағың астыңда,
Ауып қалмай, тізгініңе берік бол!

Өлеңімді омырауыңа тағарсың,
Өмірің тек жақсылықтан жаралсын.
«Ұланым» деп, «Ұл орнына – ұлым» деп,
Үміт артып, үкі таққан баламсың.

Аман болсаң, жайнап, шоқтай жанарсың,
Асқар шыңға ақ туыңды қадарсың.

Жиенім Жандос пен Гүлнұрдың үйлену тойына

Өкініш пен қуанышы алмасқан,
Өмір осы алма-кезек жалғасқан.
Ұлтты өсіріп, ұрпақ жалғар адамзат,
Махаббаттың әнін шырқап талмастан.

Жүрегіңде – жүз-мың өлең, ән-дастан,
Артық туған қатар-құрбы, жолдастан;
Аққу сынды айданыңа қондырған
Аллақ құсың құтты болсын, Жандосжан!

Жастайыңнан жан-жағыңды шолдың сен,
Кемеліңе келіп, міне, толдың сен.
Артыңдағы ақ Самал мен Еңлікке
Арқа тұтар ақылшысы болдың сен.

Азамат ұл тартып туар атаға,
Ата көрген жариды ғой батаға.
Бес жыл бойы қолымызда болғанда
Бес ауыз сөз қайтармадың апаңа.

Есті ұлды ескермейтін елміз бе,
Тектілермен тереземіз теңбіз де.
Үлкен бала сияқты боп үйімнің,
Туған ұлдан кем болмадың сен бізге.

Ізетіңмен риза ғып жан-жақты,
Ағайынға бола білдің ардақты.
Қандай ауыр жүк болса да, көтердің,
Қара нардай мінезіңмен салмақты.

Мойымадың тауқыметті көрсең де,
Шаруадан шаршап-талып келсең де.
Қандай қиын жұмыстың да қиюын
Келістірер кемел ақыл бар сенде.

Кең пейіл бар сенде шуақ төгетін,
Кім-кімге де көмек қолын беретін.
Қатарларың қиналғанда сабақтан
Сенен ақыл сұрауға ылғи келетін.

Қайсар ұлдың қашырады құтын кім?!
Түбі осылай тұзу ұшпақ түтіннің.
Үлгілі боп қатарыңа қашанда,
Универси-тетті де үздік бітірдің.

Адамзаттың Аллаға айтар дамы көп,
Арман шіркін тауыстырмас аты көп.
Нұртас бауырың ерте кеткені болмаса,
Нұрлы өмірді қайғы орауға хақы жоқ!

Ата-анаңның көзқуаныш, нұрысың,
Ағайынның аузындағы жырысың.
Бірлігіне бір де сызат түспеген
Қасиетті Қалша аулының ұлысың.

Аяқ жолыңды жақсы білер баласың,
Қатарыңнан қара үзген дарасың.
Айсәуле мен Ләйла және Нұрқияс,
Шұғыла мен Дәулеттерге панасың.
Бағыт сілтеп, бағдар айтар адасса,
Асқар таудау, алтын баудау ағасың.
Аталардың аманатын арқалап,
Өмірден өз орыныңды табасың.
Сенің осал болуға еш қақың жоқ –
Ардақ тұтқан Адай түгіл, Алашың,
Ақырғысы ақ найзалы ерлердің
Дәулеталы Досан батыр – нағашың.

Ата-баба арнасынан ұзар кім?!
Жиырма бесте қамалыңды бұза алдың.

Кесе шапқан Керғауыздың қаласын
Ер бегейдің тұқымынан қыз алдың.

Бақыт құсы басыңа әркез қонсын тек,
Шаңырағың шат күлкіге толсын тек.
Гүлнұрың да лайық боп өзіңе,
Өміріңнің гүлі, нұры болсын тек!

Дариядай дарқан болсын пейілі,
Меуіздейін тәтті болсын меуірі.
Қанша қонақ келсе-дағы үйіңе,
Қабақ шымпас ашық болсын көңілі.
Жас жұбайлар жарасымды сыйласса,
Өкінішсіз өтер сонда өмірі.
Жарық дүние – жалт еткен бір сәуле ғой,
Алда тосқан ауыры мен жеңілі.
Артық бақыт керегі жоқ адамға,
Құдай берген қуаныш сол ең ірі.
Апа-жездем алдын кесіп өтпейтін
Ар-ибалы болсын алпақ келіні.

Ал, халайық, құтты болсын тойымыз,
Орындалсын арман-мақсат, ойымыз.
Ақ тілекті арнасынан ақтарып,
Жүректерден жамандықты жойыңыз!

Жас жұбайлар қуанышын көрейік,
Көңілдерді көркем әнге бөлейік.
Жандос пенен Гүлнұржанның отауы
Берекелі боларына сенейік.
Сондықтан да бақыт тілеп жастарға,
Ақ тілекті жырмен жазып, өрейік.
Тоғыз айдан кейін осы шаңыраққа
Шілдеhana тойына біз келейік!

26.X.2008 ж., Ақтау.

Ақ Мамам Мәруерт Еділханқызының алтыншы мүшел жасына арнау

Әуелден әулиедей кісі едіңіз,
Әулетке құт боп қонған құс едіңіз.
Жетпіс үш жасқа толып жатсың бүгін,
Ақ Мама, құтты болсын мүшеліңіз!

Дәл сіздей асыл жанды таңдап қана,
Алмадық шаршы әлемнен шарлап таба.
Орынын ойып төрден алу керек
Он бала тапқан сіздей ардақты ана!

Дүниеде қымбаттымыз – өзің ғана,
Арналар өзіңізге сезім дара.
Алдыңда бас иеміз барлығымыз,
Еске алып балдай тәтті кезін бала.

Балдарың қадіріңді бағаласын,
Жақсылар жаныңызды жағаласын.
Көңілің қалған ғұмыр қайғы көрмей,
Бақыттың абат бағын араласын.

Ақ тілек айтқан сайын ағарасың,
Арналар асыл жырым тағы, Анашым.
Толтырып ортамызды отыра бер,
Алланың бізге берген бағы – Анашым!

02.IV.2009 ж., Ақтау.

**Алла Тағала бере салған ақ періштеміз,
аяулы қызым Іңкәр-бегім
бір жасқа толғанда**

Айналайын Іңкәрім,
Самғап ұшар сұңқарым.
Шаршы топта шаршамай,
Шауып келер тұлпарым.

Алланың берген алтыны,
Тәңірдің берген тартуы.
Жасағанның берген жұбанышы,
Құдайтағаланың берген қуанышы.
Жаратқанның берген жапырағы,
Құдайдың берген «қопырағы».

Айналайын құлдығым,
Шікетеуі ғана «шүлдігім».
Құйтақандай құлыным,
Кеудемдегі шыбыным.
Желкілдеген шыбығым,
Тұла-бойы жұлыным.
Жүректегі жылуым,
Әлемдегі ең сұлуым.
Іргесі берік тұғырым,
Іңгәлаған жыр-үнің.
Ұланғайыр мағыналы
Ұзақ болсын ғұмырың!

Әуелеген әнім-ау,
Егіп қойған дән-ау.
Өмірімнің сәнім-ау,
Тірлігімнің мәнім-ау.

Тәп-тәтті болған дәмім-ау,
Қуат-күшім, әлім-ау.
Жапырағым, жаным-ау,
Шырын, шекер, балым-ау.

Аспандағы күнімсің,
Асқақ шырқар үнімсің.
Ата-анаң сені қызықтап,
Күміс күлкіңе жылынсын.

Шұғылалы болсын өмірің,
Шуақты болсын көңілің.
Ең биіктерден көрінші,
Еліңнің ақтап сенімін.

Ата-бабаңның көзі бол,
Ақынның асыл сөзі бол.
Аялап сені жөргектен,
Ақ бесігіңді тербеткен,
Алпыс екі тамырын үітіп,
Ақ жүрегін еміренткен
Анаңның тура өзі бол!
Алмастың өткір жүзі бол,
Астың да дәмі – тұзы бол.
Қара орман жалқың сүйінген
Қазақтың нағыз қызы бол!

05.III.2009 ж., Ақтау.

* * *

Құдай өзі «қуансын» деп берген қызым,
Қаншама уақыт сағынып көрген қызым.
Апалары Еңлік пен ақ Самалдың
Арттарынан томпаңдап ерген қызым.
Жасаған Уем жарылқап бере салған
Он төрт жылда өмірге келген қызым!
Ақ Маманың дәл туған күнінде кеп,
Тарихқа есімі енген қызым.

Ұзақ қылсын кең Алла өміріңді,
Қуанышқа бөлесін көңіліңді.
Ашық болып маңдайың, денің сау боп,
Алдамасын адамдар сеніміңді!

Ақиқаттың ақ жолын жақтағайсың,
Ата салтын әрдайым сақтағайсың.
Апаларың сияқты ақылды боп,
Ата-ананың үмітін ақтағайсың!

02.IV.2009 ж., Ақтау.

Тимур мен Мейірмангүлдің үйлену тойына

«Ар.kz» республикалық қоғамдық-саяси газетінің іргетасын қаласып, алғаш болып ашқан азаматтардың бірі, қаламы жүйрік журналист, әріптесіміз ТИМУР БЕКТҰРДЫ МЕЙІРМАНГҮЛМЕН отау құрып, шаңырақ көтерген шаттық тойымен құттықтаймыз!

«Ұлтым» деген ұрпақтың үнісің сен,
«Жұртым» деген жұрнақтың бірісің сен.
Назалы елдің назы мен сазын айтқан
Наркескендей намысты ұлысың сен.

Қамын ойлап халқыңның, арып-аштың,
Тура бидей туғанды танымассың.
Кесек турап кез-келген тақырыпта,
Батыл ұнмен басылымның бағын аштың.

Тектілермен терезең тең бағасы,
Қатарыңның ішінде ең дарасы.
Боуың шағын болғанмен, ойың ірі,
Арқыраған Адаудың бел баласы.

Университетке әлі де «ұрансың» ғой,
Ұрпақ үшін отқа күйген ұлансың ғой,
Ректордың бетіне ірі сөйлеп,
«Қызыл дипломнан» қағылған қырансың ғой.

Алқалы жұрт аузыңа ұйығасын,
Деп жүр едік: «Қай қызға бұйырасың?».
Қырықмылтықтың қызынан бақыт тауып,
Мұңалдардың үзілсің миуасын.
Өміріңде өзгеріс көбейді ме,
Көңіліңде исламның күйі басым.

Іні-келінім Данияр мен Анитаның үйлену тойына

Шаттықтан шәлі тағып, бүркенсе әлем,
«Алла!» деп аузымызға жыр қонса» дең.
Ассалаумағалейкум, ағайын-жұрт,
Баршаңа Үрімжіден ұлкен сәлем!

Жар болып ата-баба әруағы,
Тегіліп сәтті күннің сәруары;
Ақтау мен Алматының басын қосып,
Шаттықтың шамы бүгін жамырады.
Ақ тілек арнасынан ақтарылып,
Жүректер жұлдыздан жыр тағынады.
Қоралы Қосбармақов қосылғанда,
Біздер бір сілкінбесек, нағылады?!
Жаныңда Жаббар Уем шұғыла шашып,
Қаныңда Хақтың нұры жағылады.
Теңіздей тебіреніп тұрған шығар
Ақ Тұшы мен Алтынның шаңырағы.

Мың шүкір кең Алланың бергеніне,
Азамат болар жасқа келгеніңе.
Шалқыған өмір-дария толқынымен
Артынан ағалардың ергеніңе.
Алданыш ата-анаңа күні кеше,
Оранған сәби едің жөргегіңе.
Арқалап Ақ Тұшының аманатын,
Данхолок, отау тіктің сен де, міне!

Алдыңнан арайлап таң атқан шығар,
Алла тек ақ шырағын жаққан шығар.
Ормандай ордалы елің түгел келіп,
Омырауыңа бақыттан гүл таққан шығар.

«Осы, – деп, – жетімнің де жетілгені»,
Баққандай отырғызып бақтан шынар;
Жас саулап ақ Маманың жанарынан,
Ақ Тұшы аунап түсіп жатқан шығар...

Еріп тек ағаларға, ерлеткеуісің,
Ақылын алып жүрсен, кері кетпейсің.
Ештеңе оңайлықпен келмек емес,
Тек қана маңдайыңды терлеткеуісің.
Бес күндік берекелі өміріңді
Өнегелі ісіңмен өрнектейсің.
Тұшекең жете алмаған биіктерге
Жарығым, тірі болсаң, сен жеткеуісің!

Нү орман жапырақсыз жайқала ма,
Алладан пәрмен келмей, ай тола ма?!
Шынымен тілек қылсаң, патша Құдай
Пенденің зар-тілегін қайтара ма?!
Дүниенің алма-кезек екендігі
Жас өспеу, жарлы байымай, байқала ма?!
Өмір, бұл – ойын-сауық отауы емес,
Сәт сайын шақыратын шайханаға.
Тірлікте тілекшің аз, тіреушің жоқ,
Азғана білетінін айтар аға.
Бөтеннің арбауына түспе, жаным,
Әкеңнің қателігін қайталама!

Сен-дағы – бір шаңырақтың биігі едің,
Асылдың сынығындай қиығы едің.
Жаныңа Маңқыстаудың жақындығын
Жадыңа жастайыңнан түйіп едің.
Ұмытпай атажұртқа жиі келің,
Рухтай күмбірлеген күіі болың.

Анита келінменен бақытты бол,
Адаудың іргелі бір үйі болың!

Жолығар дегеніне жоқ қараған,
Сен – бүгін шын бақытын тапқан адам.
Өзіңе аманат қып қалдырды ғой
Өшірмей, өз шырағын жаққан ағам.
Өмірде бір тойың ғой, кім болады –
Өзінді бүгінгі күн мақтамаған?!
Сәулетті сарайына айналғайсың
Әулеттің Қыдыр қонып, бақ тараған.
Тойыңа қатыса алмай, арманда бол,
Азғана сынақ алды Хақтан ағаң.
Алланың салғанына амал бар ма,
Ағайын, бір тойыңды атқар аман!
Осылау ақ тілегін жеткізеді
Жанына жабысқан дерт батқан ағаң.
Алыстағы Нұргүлдей жеңген менен
Қиырдағы Қытайда жатқан ағаң.

Ағылт ақ көңілдің ақық-әні,
Арманның асқақ шыңы шақырады.
Жарылып ақ түйенің қарны бүгін,
Шаттықтың шампан-жыры атылады.
Ағайын, орта толсын, құтты болсын!
Алысқа жайылады атың әлі,
Жасасын Құсайынның шаңырағы!
Жайқалсын Ақ Тұшының жалырағы!

30.VII.2010 ж., Үрімжі.

Ағам Балтаның 50 жасына ақ тілек

Ақ Балта, алдымызда тәтемізсің,
Әкенің орнындағы әкемізсің.
Өмірде сендей бізге туыс қайда,
Өзіңді ардақ тұтып өтеміз шын.

Көмеуі аузын ашса, көрінетін,
Көрікті маржан-сөздер төгілетін;
Ақкөйлек, аңқылдаған ағамызсың,
Әр сөзі әділдікпен өрілетін.
Халқыңа қайырымды жүрегіңнен
Қашанда мейірім нұры себілетін.
Ұраның – тек жақсылық жасап өту,
Ғұмырда бір-ақ рет берілетін.

Биіктем біз де сенің арқаңызда,
Намыспен нардың жүгін тартамыз да.
Әкеміз жете алмаған жасқа келдің,
Әлі де аман жүрші ортамызда!

Дарытып көркін көктің, қызуын жер,
Моншағын мол бақыттың тізіп ұлгер.
Марат пен Мөлдір-Толқын, Дархандайын
Ұл-қызың, бала-шағаң қызығын гөр!

Алла тек қуанышын теңдей берсін,
Дәрежең ұлықтармен деңгейленсін.
Шаруаң шалқып-тасып, ісің өніп,
Талабың өрге тасып, өрлей берсін!

Жасаған қанатыңды қайырмасын,
Алда тек ақшуақ-күн дайындасын!
Аллажан шаңыраққа шаттық құйып,
Абырой-беделіңнен айырмасын!

Ағамыз тіршілікте шалқып өтсін,
Қырандай көк аспанда қалқып өтсін!
Елуін еш қиналмай берген Алла
Тағы да елу жылын тарту етсін!

26.1.2011 ж., Ақтау.

Жиенім Гүлнұр мен Әлімжанның үйлену тойына

Анасының көкірегін құн қылған,
Ағайынның жан-жүрегін жыр қылған;
Қыз дегенің – өнегелі өріс қой,
Жатты жақын, бүтін елді бір қылған.
Қыз дегенің – қызғалдақ қой қашанда,
Жүрегінді жайнайтұғын гүл қылған.
Қыз дегенің – қимас, асыл әнің ғой,
Көңіліңді көркем әуен, ұн қылған.
Ерте таттың ашы дәмін өмірдің,
Есейіп те кеткенің бе тым жылдам?!
Құтты орныңа қонып жатсың сен бүгін,
Орамалың құтты болсын, Гүлнұржан!

Жүрегіннің тауып әркез жүз емін,
Кемшілікті кемелдікпен түзедің.
Әкең марқұм дүниеден өткенде
Тоғыз жасқа толмаған да қыз едің.

Тағдыр қатал сынын тосып тағы да,
Қайсарлықты сіңіріпті қаныңа.
Алдыңдағы аға-апаңнан үлгі алып,
Анашыңның жалау болдың жанына.
Тәрбиелі, тәртіпті боп әрдайым,
Жақсы достар жиылды тек маңыңа.
Көш бастадың қала бермей көміліп,
Сау-Өтестің бұрқыраған шаңына.

Ағайын мен тумаласқа жақынсың,
Айтарыңды тіке айтатын батылсың.
Аман-есен оқуыңды бітіріп,
Абыроймен жұмыс жасап жатырсың.

Антың беріп Гиппократқа адалдық,
Жан адамға жасамасқа жамандық;
Жеті жылда оқығаның өмірлік
Жейтін наның – дәрігерлік мамандық.

Сенің жақсы боларыңа сенім мол,
Кең пейілді, кемел ойлы, керім бол.
Есен деген есті ауылдың қызы едің,
Беріштерге беделі зор келін бол!

Ілтипат пен ізет болып ісінде,
Ағауынға арналсын бар күшің де.
Нағашы жұрт – Дәулеталы Жарының
Намысы мен арын төмен түсірме!

Жүрекке тек жақсылықты жинаңдар,
Бір-біріңді қиянатқа қимаңдар!
Жар қосағың Әлімжанмен екеуің
Адамдарға тек қуаныш сыйлаңдар!

Дос қуанып, дұшпан ғана күйінсін,
Шаңыраққа шаттық нұры құйылсын!
Отауыңнан ойнап шығып он бала,
Ақ тілеулі достар ғана жиылсын!
Жиғандарың шаттық тойға шашылып,
Өз несібең өздеріңе бұйырсын!
Екі жақты қуандырып әрдайым,
Екі рулы ел екеуіңе сүйінсін!

Ақ отаудың бақыт желліп түндігін,
Аямай тек төге берсін күн нұрын!
Бастарыңа бас қосылып, жүз жасап,
Бақытты бол, Әлімжан мен Гүлнұрым!

28.III.2011 ж., Ақтау.

БЕТАШАР-ЖЫР

(1989 жылы желтоқсанда өткен, Алматыда оқитын
Маңғыстау облысы Бейнеу ауданының жастары бас
қосқан жерлестер кешінің беташар-өлеңі)

Долы сарын, сарнай бер,
Домбыра алсам, нағылады?!
Біссіміллә, қолдай гөр,
Бекет атам әруағы!

Маңғыстаудау маң өлке –
Біздің туған жер болар.
Топырағына аунаған
Толағай-жүрек ер болар.

Жеті жұрттың жақсысы
Адал қанын төккен жер.
«Адайдың жеті қайқысы»
Аңыратып ән сап өткен жер.

Ақпа өлеңнің атасы
Ақтан ақын туған жер.
Төкпе жырдың төресі
Қашаған белін буған жер.
Нұрым менен Сәттіғұл
Кіндік қанын жуған жер.

Құлақ қойып, ақынын
Тыңдай білсең, қарағым;
Дулығалы батырым
Досан жортқан дала бұл.

Арда туған Адайлар
Абыройы озған жер.

Сүйінқара, Шабайлар
Әруағы қозған жер.

Айта берсең өрнектел,
Көңіл көкке кетеді.
Күллі алапты күңіренткен
Күйші Абылдың мекені.

Байтағына қарасам –
Жағалай жатқан ел көрем.
Дарын менен нар ұлға
Кедей болып көрмеген.

Әбіштейін ұлдары
От алған да осы жер.
Есенғали жырлары
Осы жерде кесілер.
Әминдейін ағамыз
Әлемге әйгі болған жер.
Қасиетіне қараңыз –
Осы біздің туған жер,
туған жер!..

* * *

Тосылайын несіне,
Несіне мен қиналам?!
Төскеуі мен төсіне
Төрт түлігі сыймаған;
Байтақ дала баябан –
Бағамдасаң, бәрі аңыз.
Сам өлкесі сары құм –
Атамекен анамыз.

Ал, қанеки, көмеуім,
Ақтар жырдың шақтасын.
«Жыршы» демеу, не дейін –
Жырмен күнін жаққасын?!
«Әнші» демеу, не дейін –
Әнмен таңы атқасын?!
«Балуан» демеу, не дейін –
Қарсы келген дұшпанын
Көтеріп, көкке атқасын?!
«Батыр» демеу, не дейін –
Қаһармандық қасиетпен
Ерліктен тұмар таққасын?!
Бейнеуімнен қағасың
Орта Азия қақпасын.

Арқалап ап ауыр мән,
Астанаға құс әнін;
Ақжігіттеу ауылдан
Азаматтар ұшады.
Көрген емес қайтармай
Қарымтаны қалдырып.
Таланттардың талайын
Танытады Ақжігіт.

Ашыағардың арнасы
Тартылғанмен суалып,
Таланттардың табаны
Құрғамайды қуарып.
Алау атқан көзінен
Асау жігер арда ұлдар –
Сыңғырлаудың өзінен
Талай тарлан бар мұнда.

* * *

Ұлылықты ұғындыр,
Байтақ Адай, бас құра!
Бас бірікті бүгін бір
Бір шаңырақ астына.

Жайына қалсын бір сәтке
Бақталасу, бәстесу.
Қуанайық қол соғып,
Құтты болсын бас қосу,
Бас қосу!..

25.X.1989 ж., Алматы.

ОҰ ҮЗІКТЕРІ

Жұрт ойлайды мені бір «керемет» деп,
Тек өбектеп тұрады, ебелек бол.
Қалсам-дағы халқыма қажетсіз бол,
Далбаң қағып, даңқыма ере кетпек.

Қайдан білсін – періште жоқ екенін,
Пенде-ғұмыр талайды қор етерін.
Қолдан Құдай жасаған көрсөқырлық
Мер ғып басқан маңдайға сор екенін.

Қайдан білсін – қазақтың астанасын
Қаңғыма боп кезген де «масқарасын»:
Жасынға ұқсап жарқылдап жүргеніммен,
Қасымға ұқсап таппаған баспанасын...

31.X.1992 ж., Алматы.

* * *

*«..Бейнеуде қойтасы көп қорым жатыр,
Бейіті біздің елдің сол болады».*

(Есенғали Раушанов)

Қалықтап Қайып зарлық салған әні,
Шарықтап шағыл құмда жол қалады.
Таңдайы кеберсіген бір аймақ бар,
Табаны тарландардың сол болады.

Боздайды бозөкпе-жел ботадайын,
Қозғайды шер-мұңыңды қопадайын.
Бекеттің әруағы жар боп жүрер,
Бейнеуге басыңды иіп өт, ағайын!

22.III.1995 ж., Ақтау.

* * *

Дидар-ғайып, Дәм-ғайып, Дүние-ғайып,
«Мәңгі ғұмыр кешем» деу кімге лайық?!
Бәріміз де – пендеміз, періште емес,
Бірде сорлап жүретін, бірде байып.
Ақыр түбі аларар арғы жаққа
Адамзатты ескексіз дүние-қайық.

30.VI.1995 ж., Ақтау.

* * *

Далаға бат

Сағындым, далам, мен сені!
Керіліп жатқан кең жазық
Кеудеме менің енсе еді.
Желпінгенменен көңілім,
Жеткізбейтіндей жер шегі.

Киелі далам, кең өлкем,
Жалпыған жазық жондарым.
Серпілер деп сен ертең,
Сері-жырларды толғадым...
Байтағым, бар ма арманың?!

05.X.1994 ж., Сыңғырлау.

ҚАМАЛБҰЗАР

(МАҢҚЫСТАУ БАТЫРЛАРЫ)

ӘЛІП ЯКИ ӘҢГІМЕНІҢ ӘЛҚИССАСЫ

*«..Уай, Адай деген ел едік,
Абайсыз өскен алшаңым,
Тәксіз өскен тарпаңым».*
(Қашаған Күржіманұлы)

*«..Сырдарияның саласы,
Сол өңірді жайлайды
Кіші Жүз Адай баласы.
Қаннан құрғап көрген жоқ
Найзасының сағасы».*
(Жантұрған жырау)

Теңіне кімдер теңдескен,
Шеніне кімдер шендескен
Сегіз арыс Адайдың?!
Әруағына кім бас имейді,
Атағын кімдер білмейді
Атақозы, Лабақ пен
Досан, Сүгір, Шабайдың?!

Маңқыстаудың ойында,
Қасиетті өлке қойнында
Мыңбай, Шотан, Ер Қонай,
Сүйінқара көкжалым –
Кімдердің басы қалмаған,
Кімдерді Құдай алмаған?!

Аз емес мынау өңірде

Айтулы ерлер мақталған:
Батыр туған анадан.
Балуанияздай батпандар.
Есенияз, Ер Қармыс,
Құлыбек, Төкеш, Ақпандар.

Жағалай қонған Табынның
Жалауы болған жанына
Асау менен барақтың
Әруағы мұнда тағы да.

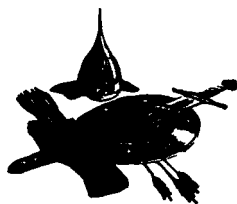
Арғымағын ойнатқан,
Ақ сүңгісін бойлатқан
Қалнияз батыр, Ер Төлеп,
Ер Құдабай, Дәуімшар –
Елімнің еді қорғаны,
Арудың еді ардағы.

Берекетін жаудың қашырып,
Бердеңке мылтық асынып;
Хан Әлкені өлтіріп,
Істі оңына келтіріп;
Сары ала киім орысты
Сары құмға қамаған,
Аш берідеу талаған
Бердәулет пен Жоламан.

Кімдердің басы, Құдая,
Құла дүзде қалмады,
Кімдерді Құдай алмады?!
Жанып тұрған шырақтай,
Жайқалған жасыл құрақтай
Жақсы менен жайсаңды
Жауыз ажал жалмады.
Ата салтын көргеннің

Әруақты ерлердің
Күні бүгін болғанда
Құмда із, саны сайда жоқ,
Іздегенмен пайда жоқ.
Соларды сөз етпекке,
Біраз тарих шертпекке
«Кейінгілер білсін, – деп, –
Кешегі өткен бабамды»;
Кешіккен кінәм болса да,
Қолыма алдым қаламды.
Уә, биссіміллә!..

30.1.1990 ж., Алматы.

МАСАТ АТА

«...Қасқайып тұрған алдында –
Масат-Атаның мазары.
Тас болып қатып қалды ма
Адайдың батыр қазағы?!»

...Мұңая білген біздің жұрт
«Елім» деп шейіт болғанға.
Рухың қанды қыздырып,
Түседі сәулең бар маңға».

(Аманжол Қанафияұлы «Масат ата мазары»)

Ақиқаттың алдаспаны
Ақырет күні – желкеде.
Сарқылмайтын сан дастаны
Мынау маңғаз өлкеде

Заңғар өткен заты да ерен,
Батырлардың батыры.
Масат ата атыменен
Мақтануға ел жақылы.

Қайсарың да қалар ма аман
Қан жуған күн жөргекті?!
Жаулары ешбір ала алмаған
Жалғыз қамал сол болты.

«Күткен таң да атар-аумен»
Көз ілмеген ол қанша!
Арпалысты ата жаумен
Ақтық демі қалғанша.

Аңырды аспан, тұз таңданды,

Душпан жағы ала алмай,
Он ойланып, жүз толғанды,
Осал жерін таба алмай.

Төбесінде кімнің қашан
Тұрды жанып мәңгі құн?!
Ашылмайтын сыр қылмасаң,
Айтар жел де барлығын.

Мықтылардың қай кезде де
Мығым болмас сенгені.
Жары ғана жайды өзгеге
Кемшілікті ердегі.

Қақ желкеде қасында бол,
Қалт етпесін білесің –
Бұрмайды екен басын да ол,
Бұзбайды екен сүресін...

...Жайып салып жайнамазын,
Жан ләззатын жалғап ол;
Тағы бір құн таң намазын
Отырды оқып аңғал ер.

(Ұсақ мінде – ұлы тетік,
«Мағына онда аз» деме).
Бар дүниені ұмыт етіп,
Бас қойды ер сәждеге.

Осал кезде басқарақ боп,
Оңай ма еді жан кешкен?!
Байқаусызда баспалап кел,
Басын шапты наркескен.
Жауыз жендет қорқып қалып,

Жасқандырды ол жауды да.
Кесілген бас шоршып барып,
Кетті мүсіп алдына.

Айласын жау асырды ақыр,
Әккі неме жырынды.
Ала салып басын батыр,
Алға қарай жүгірді.

Аңғартып тұр аспан нені,
Қаннан жер де жеріді.
Бассыз дене басқан жері
Балшықтау боп еріді.

Ер серігі – есті арғымақ,
Езуі боп ақ көбік;
Тау жарылып, тастар құлап,
Шапқан жері жатты еріп...

Біліп өстік біздер мәңгі
Адам мен ат – қос келін.
Тас бетінде іздер қалды
Таңба болып өшпейтін.

Тастағы іздер – асыл ұғым,
Айғақтайтын аңызды;
Саз-бетіне ғасырының
Салған таңба тәрізді.

13.XI.1992 ж., Алматы.

ТҮРІКПЕНАДАҰ ЕСЕК БАТЫР

«Қазір Түрікпенадайдан тін тартатын Есек руының басы – осы батыр... Ол – өмірде болған адам, орыс саяхатшыларының күнделіктерінде Адай ұрпақтарын Маңқыстауға бастап келген жолбасшы батыр тұрғысында тұжырымдалады».

(Д.Саймағанбетов пен Т.Отаралиев «Елдіктің сара жолына соқпақ тартқан»)

Маң тіл қатып маңайға,
Туыстасқан тұзбенен.
Аласұрған Адайға
Атамекен іздеген.

Келіп батыл шешімге,
Алыс сапар жол кешкен.
Ақша таудың төсінде
Айдаһармен белдескен.

Жаратқанға жалынып,
Жай ұшырған жәу тасман.
Жезтырнаққа жолығып,
Таутайлақпен шайқасқан.

Ақыл-ойын арнапты,
Ардақ тұтып халықты.
Қарақұрым қалмақты
Қақыратып сөгіпті.

Буырқанып, ақырды,
Бура бұлттай түнерген.
Желкелеп көп көпірді,
Жем асырып жіберген.

Маң мінез, кең ақылды
Маңдайына жазғасын;
Домбауылдай батырдың
Допша тепкен өз басын.

Ашық еткен ел көгін,
Алатаудай болып паң.
Ерсарыдай ерлерің
Есі шығып қорыққан.

Сан құбылып сағым-бұлт,
Сайгез оқты сарнатқан.
Сарықасқасын сабын қып,
Сары даланы шаңдатқан.

Тайлан ханның жасағын
Талқан қылған тау-тұлға.
Жасап кеткен жасарын,
Аңыз қалған артында.

Есек батыр бабамыз
Ерлік іске бой ұрды.
Ұран отын жағамыз
Ұрпақтары кейінгі...

19.XI.1992 ж., Алматы.

НАЗАР ЖАРЫ ШОТАН БАТЫР

*«..Жолдасы Есболай мен Есек мерген,
Өңшең батыр қайыспас, көпті көрген.
Еліне қоныс іздеп шыққан ерге –
Би Әжібай Шотанға бата берген».*
(Түмен Балтабасұлы «Маңғыстау»)

Шоқтығы биік Шотан ер,
Шоқыдай бейне шоң пішін.
Ұрпақты жебеп жата бер,
Ұлытаудай боп болмысың!

Батырға сені балайтын
Қылышқа жақын қыр елің.
Назар Жарыдан тарайтын
Намысты ердің бірі едің.

«Адайда – Жары, мен – Жары» –
Ақырып айтар ұраның.
Елжіреп саған ел жаны,
Арнаған асыл жыр-әнін.

Дала қорғаған дана көп,
Байтақ жұртының бағы үшін.
Атақозылар «аға» деп,
Артынан ерген арысым.

Ел ішіндегі ерек ең,
Оқ бойы озық қатардан.
Кемеңгер абыз, көреген
Кете Әжібайдан бата алған.

Тындырмай ісін терлеген
Тыншыр ма, сірә, ер бір күн?!

Бетіне ешкім келмеген
Бекдұрдыны да жер қылдың.

Дулығалы бас кесіп,
Дулы толты сан жардың.
Тау қопарып, тас тесіп,*
Алғысын алдың бар жанның.

Сайрап өткен бұлбұлдай,
Дүбірлеп өткен дүлдүлдей;
Баянсыз дүние мойнын бір бұрмай,
Басыңнан ауды бір күндей.

Егесе барсақ ел болып,
Қоныс та сұрап, құн сұрап –
Сисем-Атада сен болып,
Жарқырап жанар бір шырақ.

Бұғынған бұла рухтай,
Булығып бойда бар төзім;
Халқыңның жалын жығылтпай,
Жатқайсың жебеп, жампозым!..

17,19.I.1994 ж., Алматы.

*Шотан баба тек батыр ғана емес, малдың жай-жағдайын жақсы білген, шаруаға ұста, он қолынан өнері тамған шебер де, құмның сырын бес саусағындай білген құдықшы да болған. Қазіргі күнге дейін бар Үстірт үстіндегі «Шотан шыңырауы» – соның айғағы.

ТҮРІКПЕНАДАҰ АТАҚОЗЫ БАТЫР

*«Айладыр жұртын Маңқыстаудан бостырған –
Түрікпенадай Атақозы батырдың сұсы,
Құнанорыс Лабақ батырдың күші,
Ескелді Саназар байдың тіл таңбалы күрең атының
тұяғының ұшы».*

(Халық аузындағы қанатты сөз)

Ата-баба жолы үшін
Атына ер салған ер.
Адайдың ата қонысын
Айладырдан алған ер.

Ата жауын күн бұрын
Әруағымен басқан ер.
Түрікпеннің түндігін
Найзамен түртіп ашқан ер.

Алпыс адай аламан
Артына анық ерткен ер.
Аузына жұрт қараған
Атақозы неткен ер!

Қарағұлдың қапыда
Қанын судай шашқан ер.
Қанық болып атына,
Қалың түрікпен қашқан ер.

Арқа тұтар арысын
Адай елі ескерер.
Қатын-бала қамы үшін
Қату күндер кешкен ер.

Атан өлер ауырлық
Арқасына батқан ер.
Ат иығын жауыр қып,
Ай астында жортқан ер.

Жүрегіне жүн байлап,
Жүзінен тер төккен ер.
Алмағайып күнді ойлап,
Аһ ұрумен өткен ер.

Ерегісін екі елдің
Шешіп ақыр тынған ер.
Төсінде атамекеннің
Төбешік боп тұрған ер...

21.XI.1992 ж., Алматы.

ҚҰНАНОРЫС ЛАБАҚ БАТЫР

«Лабақта үш батырдың айбатындай айбат, үш балуанның қайратындай қайрат бар, ал күрең тұлпарда үш аттың күші, үш киіктің шабысы бар».

(Атақозы батырдың айтқаны)

Тас тұғыры – татыр да,
Тақиясы – бедеу көк;
Лабақтауын батырға
Лауықты теңеу жоқ.

Басып заман күркірін,
Бақыт нұрын күтіпті.
Зар илеген жұртының
Залыранын жұтыпты.

Саназардай бауыңнан
Сайлап жылқы алыпты.
Қауыңдай қып жау ұрған
Қалың топты жарыпты.

Тұлғасына тіс батпас,
Туған дала түлегі.
Тірі жанға ұстатпас
Тіл таңбалы күреңі.

Айладырдың жарымын
Алты қырдан асырған.
Құттықсеуім ханының
Құтын әбден қашырған.

Арыстандай айбатты,
Адайдың асыл киесі.

Қара жердей қайратты,
Қара күштің иесі.

Тыұйып сойқан, соғысын,
Қарық қылған қалықты.
Жеделдетіп жеңісін,
Жақындатқан жарықты.

Аттан салып елі үшін,
Адай ері ар қуған.
Атамекен жері үшін
Алдаспанын қан жуған.

Аялдамай ағар күн,
Арланыңыз енді сіз –
Батыр туған бабаңның
Бейімі де белгісіз.

Күні бүгін болғанда,
Күрең ат пен Лабақтың
Белгісі жоқ бұл маңда,
Берер бұған жауап кім?!

21-22.XI.1992 ж., Алматы.

ЕСКЕЛДІ БЕРДАЛЫ БАТЫР

«Маңқыстау топырағына қазақтардан ең алғаш ажал қаны тамған адам - Ескелді Бердалы батыр да, кіндік қаны тамған адам - Кеңе Жары Жарылғас әулие».

(Ел аузындағы әңгіме)

Қаршыға құстай қомданып,
Қалдырған тарғыл тасқа сыр.
Жалаулы найза қолға алып,
Жау қайтарған жас батыр.

Құрылып па еді аз қақпан
Құлашы биік құсқа да өр?!
Құралайды да көзге атқан
Құрттының* оғына ұшқан ер.

Аңғал ерім-ау, қор болды,
Аранға түсіп, алданған.
Адайдан алғаш сол болды
Туған топыраққа тамған қан.

Байқатпай атқан баспалап,
Батырын жаудың масайтты ер.
Жанарын жаңбыр-жас қамап,
Жарық дүниеге қош айтты ол...

Қыршынынан қиылып,
Жалғаннан мынау жас кетті ер.
Әруағына сыйынып,
Әзелден жұрты әспеттер.

Көктем де күтін, жаз күтін,
«Қасиетті» деп қасы да;

Әулие санап, өз тұтып,
Әркімдер түнер басына.

Әлемі тыныш, әні айқын,
Бүгінде биік шырқады –
Ескелдіден тарайтын
Ер бабаның ұрпағы.

22.XI.1992 ж., Алматы.

* Құртты – түрікпен мергені.

КЕНЖЕ ҚОНАЙ БАТЫР

«..Қойсары мен Қонай бар,
Он бес жасар Шабай бар,
Шабай түгіл, талай бар...
...Ту түбінде тұратын
Тоқсан бес кісі Адай бар».

(Қалнияз Шопықұлы «Ер Қармыс» дастаны)

Маңқыстаудың қойнында,
Манатаның бойында,
Сай-Өтестің сайында
Үнсіз мүлгіп бұ күнде
Үйігі тұр Қонайдың.
Әруақты туған бабамыз
Алдаспаны болған Адайдың.

Замана-дауыл желдеткен,
Кешегі күннен кеп жеткен
Шежірелер сыр шертеді,
Құлағың салсаң, ертегі.
Қадымнан хабар айтады-ау
Қасиетті жер, тегі.

Ел қорғаған ер бабам,
Ендігі жырым – сен, бабам.
Қауырсын-қалам қолға алам,
Қасиетіңе ғасыл боп,
Қанеки, бүгін толғанам.
Арғы да-бергі Адайда
Қонайдау батыр болмаған.
«Әруағына шек келтірем» деп,
Қаракісі сорлаған.
«Аруағын салыс-тырам» деп,

Алысып, «ақыр жығам» деп;
Өмір бойы өштесіп,
Бақталасып, бәстесіп;
Қонайменен ол ұстасқан,
Күдірейіп, күші тасқан.

Тірісінде жеңе алмай,
Жеңгенін көзі көре алмай;
Тұратын тұтас арманнан
Өткінші мынау жалғаннан
Әуелі Қонай өтіпті,
Артынан бұ да жетіпті.
«Бірақ мен текке өлмейін,
Өлгенде тыным бермейін –
Үйіктің ұшар басына,
Жерлеңдер Қонай қасына»,
Деп өсиет етіпті.
Аңдысқан ата жауымен
Ана дүниеде де армансыз
Алыспаққа бекіпті.

Қаракісі батыр өлгесін,
Ажалы тура келгесін;
Елі-жұрты жиылып,
Тас-түйін боп түйіліп;
Артында аңырап қалғаны:
«Ақырғы арыз-арманын
Орындау – парыз» десіпті,
Шалдарым солай шешіпті.

Аллаға беріп ерікті,
О дүниелік болған өлікті
Атан түйеге артып ап,
Атан нар бұлқып, барқырап;

Соңынан тобыр еріпті,
Үйігіне Қонайдың
Ұзын көш болып келінті.

Жақындап оған келгенде,
«Жеттік пе енді?!» деу бергенде
Көтеріліп бір дауыл,
Көз аштырмас құм-дауыл
Үш күн ұдайы соғыпты,
Торығып, тобыр қорықты.
«Жоқ нәрсені істейм» деп,
Жолықпасқа жолықты.

Көтеріле алмай биікке,
Қол созым жердегі үйікке
Маңайлап бірі бара алмай,
Тап басып танып, таба алмай;
Амалсыз ақыры сол жерге
Арулап оны жерледі.
Аманатын ақырғы
Орындауға әлі келмеді.

Үш күнде дауыл басылды,
Қабағы күннің ашылды.
Абайлап сонда қараса,
Ал керек болса тамаша;
Ауыздарын ашып, аңырып,
Аңтарылып ел де тұр.
Таусыла іздеген үйігі
Таяқ тастам жерде тұр.

Қаракісі сөйтіп жерге енді,
Қонайдан төмен жерленді.
Орындалмай ойы қалғасын,

Ниеті қара болғасын;
Қадірлі ерін атақты
«Қаракісі» деп ел атапты.

Кездескен шығар түбінде –
Таңда-маһшар күнінде.
Қаракісі мен Қонайдың
Қатар тұр «үйі» бүгінде:
Санасыздың да қабірін
Сақтаған халқы қиратпай.
Қараулыққа орнатқан
Қасіретті зиратпай...

13.XI.1992 ж., Алматы.

БАЛЫҚШЫ ҚАРМЫС БАТЫР

*«..Атқа қамшы салады,
Қаптай шапқан дұшпанды
Қақ ортадан жарады.
Қойға тиген бөрідей
Бөріктіріп барады.
Ай бетінен кіреді,
Күн бетінен шығады.
Екі кіріп шыққанда,
Он сегізі құлады».*

(Қалнияз Шопықұлы «Ер Қармыс» дастаны)

Ақ шарға алдаспанын салған Қармыс,
Халқына қамал-қорған болған Қармыс.
Жеткенде ел шетіне ежелгі жау,
Жетпіс бес жасында атқа қонған Қармыс.

Қас дұшпан бұйқыт елді бүлдіргенде,
Найзаға намысты ерін ілдіргенде;
Күреңді кісінетіп Қармыс баба,
Құйғытып шауып шыққан құрғыр дөңге.

Батырдың бар мақсаты – арындау ма?!
Шайқаста сазға отырып, сан ұрмауда.
«Бергеу, – деп, – жолбарыстың жолын бізге»,
«Бекетмен» шапқан екен қалың жауға.

Шабысын сал-күреңнің қарқындатып,
Атына салды қамшы сартылдатып.
Қып-қызыл сіргедей қып жуды қанға,
Қылпыған ақинағын жарқылдатып.

Қара қып, жанына ертіп мақтап барған,
Қасында тоғыз кісі тоқтап қалған.

Батырды он найзамен шаншып дұшпан,
Жасаған шалажансар сақтап қалған.

Ерімнің толып сонда ұрты қанмен,
Қоштасу айтқан екен жұртына әлден.
Бір найза көкірегіне көктей кірген
Шуеленіп, шықпай қойды жұлқығанмен.

«Азабын сол жараның шеккен» дейді,
«Осылай ол да өмірден өткен» дейді.
«Астына мінген күрең арғымағы
Арқырап елге жалғыз жеткен» дейді.

Цесі салған кезде майданды кең,
Қанатын қос құлаш қып жайған күрең.
Борлатқан ақбоз үйдің тұсына кел,
Қазағын айналыпты, қайран күрең!

Кісінен тұрып апты келіп алып,
Егілді елі үстінен ерін алып.
Кейіннен –
Кеткен жауды кері қуып,
Келінті Төлеп батыр кегін алып.

Қойнына алып мәңгі қара шалын,
Жазылып жатты сосын дала сағым...
Көрсетіп кетті осылай Қармыс баба
Қартқа да қаһармандық жарасарын.

Ұшырып көкірегінен ән-құстарын,
Артынан ақтарды елі алғыстарын.
Бейімі «Қыземшекте»,
Баба Қармыс
Бауырына жатыр басып Маңқыстауын...

20.VII.1990 ж., Сыңғырлау.

ҚҰНАНОРЫС ШАБАҰ БАТЫР

«..Ауылы Ер Шабайдың қара құмда,
Таңқы су шыңыраудың табанында.
Ежелден «қанды ауыл» боп атанған жұрт
Көрмеген тыныш ішіп тамағын да».

(Есенғали Раушанов «Бердәулет пен Жоламан» дастаны)

Өлмеуді заңғар асқарым,
Өтсе де жыл мен қаншама аў.
Қан құстырыпты қас жауын
Қара қасқа атты Ер Шабай.

Жан-жүрегінде жанды ізгі от,
Шанақты жарып дoлы күй.
Аттанып жауға жалғыз боп,
Аман келіпті ол ылғи.

Соңында соқпақ қалды із көп,
Қара топанға қарсы аға;
Оралады екен жалғыз боп,
Он адам ертіп барса да.

Аппақ тілегін ақтара,
Жол қарап қалса артында ел –
Қайтады екен тек қана
Қара қасқа ат пен қарқынды ер.

Қаһарлы батыр... қара айғыр...
Ал елі аңыз етер тек:
«Қара қасқа мен Шабайдың
Қайсысы қалар екен?!» деп.

Ақ жолын тілеп қалың ел,
Ақ жүрегінен өрді жыр.
Аттанды бірде тағы да ер,
Ақырғы айқас болды бұл:

...Ақ шаңдақ болып жол жатыр,
Қара қасқа айғыр күйі кетіп;
Шыңғыра кісінеп келді ақыр,
Шылбырын жерге сүйретіп...

30.XI.1989 ж., Алматы

ЖЕТИМЕК ЖАРЫ СҮҮІНҚАРА БАТЫР

*«..Сүйекем сапар шекті сексен бесте,
«Сисемде» қалды ұйықтап Аютөстө.
«Қорлыққа көнбен» деген бір пенде еді,
Алланың о да көнді салған іске.*

*Адайда бір жан едің ар қуардай,
Өзіңдей енді қатын ұл туар ма-ай?!
Ерегес екіталай болған жерде
Сүйекем сөйлеуші еді қарқуардай».*
(Абыл Тілеуұлы)

Жалпақ ел – Адайына аты кеткен,
Жаралған тәні – жерден, заты – көкпен.
Жалпы үшін жанын қиған жаманат-күн
Жарыда Сүйекеңдей батыр өткен.

Айлапат – аумағындай айнакөлдiң,
Аттанған алғы күнін ойлап елдiң.
Дабысы жаһанды өте жаңғырттырған,
Дауысы қаһарлы екен қауран ердiң.

Аялап, әруақ құсын ұшырмастан,
Ақ нұрын оған өзі түсірді аспан.
Айқайлап, анадайдан ұрандаса,
Алыстан аламанның мысын басқан.

«Алдына бару оның – арман» дейді,
«Ойлары – отыз қабат орман» дейді.
«Соры қайнап, ауылы ердiң шабылғанда,
Соңғы рет даусы шықпай қалған» дейді.

Қабағын, қас-кірпігін қар басады,
Жаранып, арғымағы алға асады.

Жетімек Жарылардың аруағы асып,
Семінеп сала берген жау жасағы...

Айнымай алдыңғылар салған жолдан,
Атаның ақ батасын алған қолдан.
Аяр кан Аллақұлмен ата жау боп,
Арысым аз Адайға қорған болған.

Батырға жүүрік жылқы саналды бақ,
Жан біткен көңілі кеткен, жанары құлап;
Ерекше, есік пенен төрдей ұзын
Ең жақын серігі екен Қара арғымақ.

Қадірін Қара атының кері кетірмей,
Қарт батыр нық отырса тербетілмей;
Сүйретіп қырық құлаш қыл арқанды,
Шапқанда келесі ұшы жерге тимей.

Салады жазиралы жазыққа да,
Барады барымтаға, азыққа да.
Жүгірген жануардың барлығынан
Жүлде алған жүүрік екен озып Қара.

Шапқанда, шақырымнан шаң шұбалған,
Соңында сорғалап тер-тамшы қалған.
Қайтпайтын қайда салса Қара арғымақ,
Батырдың барлық даңқын сол шығарған...

«Оқ жонар, — дейді қазақ, — ата көрген»,
Жері жоқ қазақ айтса қата келген.
Дуалы, ділмар бопты ер Сүйекең,
Досан мен Усаға да бата берген.

Ел-жалқы өлерінде өкіріпті,
Батырдың басын сүйеп отырыпты.

«Усаның билігі мен Досанжанның
Ерлігін көрмедім» деп өкініпті...

...Атылып ақымнан да ол тұратындай,
Ақырып, астаң-кестең қылатындай;
Астына аяғымның қарай берем –
Қақ жарып қара жерді шығатындай...

12.XI.1992 ж., Алматы.

ДӘУЛЕТАЛЫ ЖАРЫ ДОСАН БАТЫР

«..Шотан, Шабай, Ер Қонай...
Соларға жалғас батырлар –
Алғи мен Досан – ер соңы-ай!».

(Сәттігүл Жанғабылұлы «Досан батыр» дастаны)

«..Пана еді Досан, Сүгір тоналғанға,
Аға еді иіліп кеп, қол алғанға.
Болғанда бай – қоныстас, батыр – бастас,
Араға жау кірмеген олар барда».

(Есенғали Раушанов «Бердәулет пен Жоламан» дастаны)

Арғы тегін сұрасаң –
Адаудың ері ар қуған.
Көңіліне елдің мұңы ұйып,
Көкірегін зар буған.

Бергі атасын сұрасаң –
Жалаңтөс ұлы Жарының.
Қабағының зәр-уы,
Қаруы бар қарының.

Жарыдан бері сұрасаң –
Дәулеталы Досан-ды.
Қарсыласқаны қан сиген,
Қаһарлы ерім қашанғы.

Дәулеталы Төлебай,
Жәлімбеттің баласы.
Жәлімбеттен төрт арыс –
Әжі, Тәжі, Жақсылық,
Алғи батыр – ағасы.
Тәжіден туған Ер Досан,

Соңынан ерген інілер –
Жаманбала, Қосақ, Жарасы.

Намыс қуған, найза ұстап,
Оларды демен «осал-ды».
Тәж кигізсе болмас па
Тәжінің ұлы Досанды?!

Күңіреніп желгенде,
Күннің көзі тұтылып;
Жасанған жауды көргенде
Жаранып шыққан құтырып.

Ақ азу пері, аршылан,
Ақ сүңгісін ойнатып;
Шыңғыртып жауын шаншыған
Сызығынан бойлатып.

Алмаспен аңсап азат күн,
Дүбірі ойған дөңдерді.
Найза ұстаған қазақтың
Соңғы тұяғы сол болды.

Күркірінен күн үркіп,
Күлдіріне көк құлақ түрген.
Еңіреу көзін үңілтіп,
Есік омырау ат мінген.

Айладыр төсін жаншыған
Қалқыған қақты тақырдың.
Құландай ашы даусынан
Құты да қашқан кәпірдің.

Ашуы – аяз ақланда,
Арқырап, селдеу төгілген.

Жауына жалғыз шапқанда
Жүз Досан болып көрінген.

Қараберіш боп қатал кек,
Қастарын сонда бөктерді-ау.
«Қайсы Досанды атам?!» деп,
Қарқараға жаны жеткен жау...

Айналып ақыр қорымға,
Бейімінде узен бұр жарған...
Сол Досанның да соңында
Қалған ғой қайран бұл жалған!..

03.VI.1990 ж., Алматы.

БАЛЫҚШЫ БАЛУАНИЯЗ БАТЫР

*«..Балуанияз батырдың
Шейіттіктен кемі жоқ,
Қайратының шегі жоқ.
Пайғамбарлар болмаса,
Сол заманда қазақтың
Одан асқан ері жоқ».*
(Ел аузындағы ескі жыр)

Қармыс, Қонай батырларға жалғаса
Қаһарман боп туған ұл-ды ол да аса.
Батырлардың бір іргесі бос болар
Балықшыдан Балуанияз болмаса.

Бұла туар бұғу білмес жалықтан,
Буырқанған нар туады алыптан.
Найза ұшы қаннан құрғал көрмеген
Намысты ердің нарқын биік танытқан,
Нағыз ер ол алған орнын тарихтан.

Ай астында арғымақпен жол шеккен,
Айшылық жол алты малта ас болып,
Ассыз-сусыз ауыр күнді енші еткен.
Көкірегін кегі кернеп ұлтының,
Көп шайқаста көзсіз ерлік көрсеткен.

Керсе жауды, қомданып ап қозғалды,
Көмейінде көптен бергі сөз қалды –
Құла айғырдың құйрық-жалын шарт түйіп,
Құдайыңа аманат қып өз жанды.

Қас дұшпанға қанжар жүзін қайрады ер,
Көздерінде тұнып мәңгі айнакөл;

«Қарағанды-Босағада» қан жұтып,
Қапы соғып, қаза болған қауран ер.

Жанарында – найзағайдың жарқылы,
Жүрегін мұз, жүзін ызғар шарлыды.
Дабысы ердің дара шықты –
жыраудың
Данқына оның дастан арнауы арқылы.

Сан дұшпанын сайгез оққа ілдірген
Сабазымның сан соғарын кім білген?!
Қалнияздай қайдан жырлай алайық,
Біздікі – тек ілтипат қой білдірген.

Тауқыметті кешкен бастан талай күн
Тарихына халқымның мен қараймын:
Бақ-дәулеті ортамайтын шығар-ау
Балуанияздай батыр туған Адайдың.

01.11.1994 ж., Алматы.

ЕСКЕЛДІ ТҰРМӘМБЕТ БАТЫР

*«..Ермәмбет пен Тұрмәмбет
Жауға жаман өрттенді,
Жазылмайтын дерттенді».*

(Ыбырайым ахун Құлбайұлы «Шежіре»)

Ебелек сынды ел-халқын
Теңестірген терекпен,
Ескелдіден ел даңқын
Естірткен ерлер көп өткен.

Соларды санап шықса ел,
Тұрмәмбет тұрар басында.
Жарқылдап өткен ұқсап ол
Жалтылдап аққан жасынға.

Саусақ тигізбес жалына
Сан асауларды игізген.
Қарабақының қанына
Қанжарының жүзін сүйгізген.

Тәңірі берген күшімен
Талайдың белін бүгілткен.
Түрінің суық сұсымен
Түрікпенді талай түңілткен.

Желіккен жауды жеңді ақыр
Ұраны бірге рулас ел.
Туса туар сан батыр,
Тұрмәмбеттей тумас ер.

Талайды қысқан тақымға,
Тайсалу білмес батыр ол.

ӘЛИ БАЛТА БАТЫР

«..Адайда мықты өткен жоқ

Әлидегі Балтадан.

Құттыбай мен Мырзаның

Балта барда халқы аман».

(Ыбырайым ахун Құлбайұлы «Шежіре»)

Маңқыстау ерін ақырғы

Мақтан етуге ел нақылы.

Жарып та шыққан жатырды

Әлидің әугілі батыры.

Қызыққан елі «батыр» деп,

Қыран да бүркіт пошымдас.

Балтадан асқан батыр жоқ,

Басынан сөзді асырмас.

Қас қырандай қасара,

Қанатын жайып, қомданды ер.

«Қарағанды-Босаға» –

Қанды қасап болған жер.

Сол жерде батыр талайға

Үлгі боп, өнер көрсетті.

Сегіз арыс Адайға

Атамекенді енші етті.

Қарындастың қамы үшін

Қабағы қату күн кешті.

Қорғады елдің намысын,

Білекті ермен бірлесті...

...Құдыққа түіе құласа,

Құрбақа құрлы көрмеген.
Қызы да әке сынаса,
Қуат-күшімен өрлеген.

Атанды тартып шығару
Азғана сәттік жұмыс бол;
Батырдан туған бір ару
Әкелген елге ырыс көп.

Ақылды ару ептірек
Көтерген талай сынақты.
«Жарығым жатқа кетті» деп,
Жас төгін батыр жылапты...

...Атағын талай жырлады
Адайдың небір тақтағы.
Балта да – елдің бір нары,
Ұрпақтың ұлы мақтаны.

01.II.1994 ж., Алматы.

ШАЛБАР ҚАЛНИАЗДЫҢ ҚАҒРАТ ШАҚЫРУЫ

(Аламанның алдында)

Уау, мен – сұңғыла шешенің,
Сағр алмастан сөзім бар –
Сары алтынның буындай,
Тұманың тұнық суындай.

Мен – бір шапқыр тұлпарың,
Тұяғы жерге тимеген.
Бүгіліп-жазылып, суырылса,
Бүкіл денесі билеген.

Мен – бір сұлу сұңқарың,
Топшысы тұтас темірден.
Қанаты күнмен шағылып,
Қандыкөзденіп, елірген.

Мен – бір жүрік құмайың,
Құлшынбай қалай тынайын?
Желікпей, қалай шыдайын –
Жебесе жалғыз Құдайым?!

Мен – орама мылтықпын,
Орайын тауып, тарс ұрған.
Алшаң бір басып аяқты,
Асығым тұрды алшымнан.

Мен – бір желген ақ киік,
Соңында шаңы шұбалған.
Естілсе қиқу-дүбірің,
Тыпыршып, тыныш тұра алман.

Мен – бір жүзген аққуың,
Айдын көлдің еркесі.
Сегіз арыс Адайдың
Сеңгір таулы өркеші.

Мен – бір жүрген аруанан,
Ботасын іздеп боздаған.
Еңіреп жүрген елімнің
Ежелгі шерін қозғаған.

Мен – жарауы жеткен қарт бура,
Бұйдасын ұзген жұлқынып.
Саныма қол созғанның
Саусағы қалған қырқылып.

Ай, мен – бір көкжал бөріңмін,
Азуы қарыс арланың.
Қалнияз барда ортаңда,
Халқым-ау, бар ма арманың?!

30.1.1990 ж., Алматы.

НОҚАТ НЕМЕСЕ СӨЗ СОҢЫ

«...Дүние пәни болғалы,
Өтпеді кімдер заманнан?!
Нешебір ерлер өтулі...
Егескен жерден ар алған.
Қазақ, Алшын, Байұлы,
Сегіз арыс Адайда
Рет-рет ер өтті
Қарғытқан атын қамалдан...
...Біздің елдің ерлері
Қорлыққа, сірә, көнбеген,
Соғысқан жауын дендеген.

Айбынды ерлер көп өтті
Кіреуке киген берен мен...
Балуан өтті балтырлы
Алысқан алыпты шөггерген.
Білгенімді мен айттым,
Риза болсаң, әлеумет,
Қай шаршыда қысылмай,
Шығарған жауап көмейден.
Тұрғанда жел сөз басымда
Ерлерімді жырламай,
Не көремін өнерден?!».

(Ақтан Керейұлы «Ерлік жыры»)

Уау,
Сегіз арыс Адайдың
Серліген қара түнегін.
Жұртына қиын күн туса,
Жұлқыған қайғы жүрегін.
Батырлары бастасып,
Бай-бағланы қостасып,
Біріктірген білегін,
Тоғыстырған тілегін.

Бұл Адайда көп өтті
Буырқанған нешеме ер –
Ұрысқа күнде түссе де,
Ұнталып қалмай, төселер.
Талайлар өтті таңғалтып,
Тамсандырған ел-халқын.
Ал, ақыным, арында,
Шежірелі тарихтың

Шырмаулы сырын шеше бер!
Киелі батыр бабалар,
Кешіккен біраз кінәм бар –
Кеңдікпен қарап, кеше гөр!

Атамекен Маңқыстау,
Айналдым, атақұлдігім!
Аспандатып атыңды
Ақтарылсын жыр бүгін.
Шырқау биікке шықсын бір
Шыңыраудағы шындығың.
Сүйген елдің ұрпағы
Сүйремес пе еді бір-бірін?!

Айналайын Маңқыстау!
Қадіріңді білмей келіппін.
Қатемді болып түземек,
Жырымды бүгін төгілттім.
Көмеудегі сөзімді,
Көкіректегі ойымды
Көптен бұрын сен ұқтың.
Өзің барда – өзегі
Шірімес шынар, берікпін.
Желпініп айтқан бұл жырым –
Жеңіл сөзі емес желіктің.
Өтірік айтсам, өз елім,
Қылша мойным қиылсын
Астындағы бөріктің.

Атамекен Маңқыстау,
Айналдым, атақонысым!
Тарихыңды жазғалы,
Тас-кітабыңды қазғалы –
Қағаздың көріп жемісін,

Қалам алдым сол үшін.
Ерлердің айттым еңбегін
Ерегескен ел үшін.
Ту ұстаған толқытып
Туып-өскен жер үшін.
Сөзімнің болса қатасы,
Бұйырмас баба батасы –
Түзерсің өзің терісін,
Көрсетіп артық-кемісін.

Арғы да-бергі Адаудың
Атышулы ерлерін
Әруағын тербедім,
Атын атап терледім.
Әруақты туған бабалар,
Өз-жанымды тыншытпай,
«Тұр-тұрлатып» құн шықпай,
Түнде ұйқы бермедің,
Күндіз күлкі көрмедім.
Орындалса осы арман,
Бар тілегім сол менің.
Сөзімнің дұрыс-бұрысын,
Тілімнің тәтті, кермегін –
Кеңесті жерде кең пішіп,
Кемшілігімді айтар ел менің.
Оны айтар ойлы оқырман,
Осы болды бергенім...

04.II.1994 ж., Алматы.

МАЗМҰНЫ

<i>Алғысөз (Ә.Кекілбайұлы)</i>	5
АТАЖҰРТ (1996-2011)	9
Атажұрт	10
Өмірзая	14
Жұлдыз-ғұмыр	17
Аты жоқ өлең	19
«Шабыттан» кейінгі шамырқану немесе	
Астананың ақындары	20
Күзгі элегия	23
Тірлік туралы пәлсапа	26
Азамат	28
Біздің ауылдың шалдары	33
Өркениеттің адасуы	37
Қырық бір құмалақ	42
Арақ	46
Үш жақын	52
Үстірт	56
Экскурсия	58
Тәубе	61
Біздің ауылдың «типтері»	63
1. Есуас Ердалы	63
2. Мырық Мырза	67

3. Жарбай Жамандық	69
Біреуге	72
Шабаз Иманалиевке	77
Үрімжі	80
«Хуанхұлы Жуңояң» ауруханасы	83
Түннің көз жасы	89
Амал	92
Ұлы бабалар рухына	95
Үш мың шақырым жерден үшбу хат	99
Дүние-ғайып	100
Маңқыстау маржандары	102
Тұңғыш қала туралы толғау	106
Ақкетікке арнау	111
Мамыр мерекесі	117
Жаңа Жыл жырлары	118
Сыр	120
Сергелдең немесе бір отбасының трагедиясы (цикл)	122
Жаназа	135
Мәжнүннің хаттары (цикл)	138
Іңкәрім	154
Қалқатай	156
ЖАСТЫҚ ШАҚ КҮНДЕЛІГІ (1986-1996)	158
МАЗАСЫЗ МАУСЫМ (<i>бозбаланың махаббаты</i>)	159
Арнау	159
Махаббатым	160
Сағыныш	161
Жүрек сыры	162
Сезім ұшқындары	164
Хат	166
Телефонда	167
Ғашық сөзі	168
Арманым – сен	169

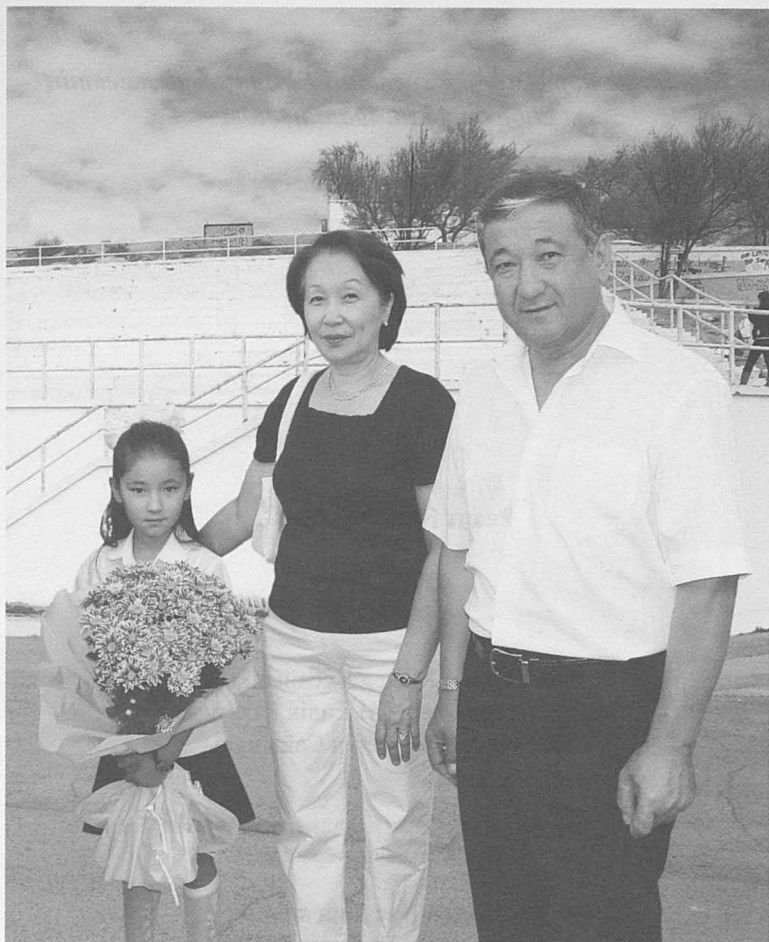
Мойындау	170
Ару-бейне	171
Аңсау	172
Дерт	173
Сырлы жанар	174
Күту	175
Хат келгенде	176
Нұр-сезім	178
Сол бір қыз	179
Арнадым саған	180
Құттықтау	181
Хат күткенде	182
Сағыныш сарғайтқанда	183
Сенің күлкің	184
Үміт	185
Сүйгеніме	186
Іңкәр жүрек	188
Жүрегім, жырла...	190
Қуаныш	191
Қасіретім... қуанышым...	192
Наз	194
Жұлдызым	195
Серт	197
Кездесу	198
Өкініш	199
Ой	200
Қиналу	201
Азап	203
Көңіл сазы	204
Табысу	205
Ғашық көзі	206
Табиғат және сен	207
Ауруханада	208
Сенің көзің	209

Қызғаныш	210
Мұң	211
Қасіретті сезім	212
Сұлулық сыры	213
Суретке	214
Жаңа үйленген жас қызға тілек	215
Тағы да сағыныш	216
Қайта оралған көктемім	217
Сүю	219
Алғашқы махаббат	220
Өзіңсің	222
ӨМІР, СЕНІ ЖЫРЛАЙМЫН!	223
Ару-Көктем	223
Шаттық жыры	224
Жаңбыр мен жыр	226
Көктемгі жыр	227
Алғашқы қар	228
Таң суреті	229
Гүл-әлем	230
Бір секунд	231
Ана	232
Әке	233
Аға туралы толғау	234
Он беске толғандағы ой	237
Домбыра	238
Балдәуренді аңсау	239
Көненің сөзі – ақылдың көзі	240
Өлең	241
Жеке шумақтар	244
Мәңгілік туралы	256
Жастық жайлы	257
Достық гүлі	258
Терме	259

Туған жер	260
Махаббат	261
Өмір мен өлім айқасы (аңыз)	263
Махаббат пен жомарттық (аңыз)	266
Бір жұлдыздың тарихы (аңыз)	268
Фотограф (баллада)	270
Дала	273
Маңқыстау саздары	275
Ғашықтар	277
Атамекен	279
Даламен сырласу	281
Бәйшешек	283
Ғасыр перзенті	285
Ақын жаны	287
Атақ	288
Досан батырдың тұтқындағы монологы	290
Қаһарман туралы сыр	292
Алмастың сынығы	293
Үрейлі қуаныш	295
Ақ пен қара	297
Жан сыры	299
Жансерік	302
Білім бесігімен қоштасу	304
Тағдырмен тартыс	306
Адам табиғаты	308
Қазақы өлең	309
Ашық айту	311
Бұлдыр болашақ	313
Бүгінгі күн шындығы	314
Ояу отырып көрген түс	316
Ақ жалын	321
Фариза Оңғарсыноваға	322
Талантқа тағзым	323
Индираға	325

Шиелінің шынары	326
Аттанар алдындағы аз сөз	328
Ажыраспаңдаршы, адамдар!	331
Қара дәптер (цикл)	332
1. Қара дәптер	332
2. Нағашы-нала	335
3. Жесірдің жоқтауы	337
4. Азанама	339
5. Қызғалдақ-ғұмыр	343
6. Тағы да Таласқа	345
7. Асыл әке	346
8. Тумаласым Тұщыбектің рухына	347
Әйел туралы әңгіме	350
Абыл ақын әруағына	352
Шыртанов Ізбасардың шығармашылық кешіне	353
Ғұлама	355
Дәрігер	358
Замана жыршысы	360
Альбомдағы арнаулар	362
Ақ тілек	362
Жыр-шашулар	367
Беташар-жыр	401
Ой үзіктері	405
ҚАМАЛБҰЗАР (Маңқыстау батырлары)	407
Әліп яки әңгіменің әлқиссасы	407
Масат ата	410
Түрікпенадай Есек батыр	413
Назар Жары Шотан батыр	415
Түрікпенадай Атақозы батыр	417
Құнанорыс Лабақ батыр	419
Ескелді Бердалы батыр	421
Кенже Қонай батыр	423
Балықшы Қармыс батыр	427

Құнанорыс Шабай батыр	429
Жетімек Жары Сүйінқара батыр	431
Дәулеталы Жары Досан батыр	434
Балықшы Балуанияз батыр	437
Ескелді Тұрмәмбет батыр	439
Әли Балта батыр	441
Шалбар Қалнияздың қайрат шақыруы	443
Ноқат немесе сөз соңы	445

Автор ұзақ жылдардан бері баспа бетін көрмей, шаң басып жатып қалған барлық өлеңдерінің бас-аяғы жинақталып, жарық көруіне қол ұшын беріп, қаржылау демеушілік көрсеткені үшін өлкемізге белгілі кәсіпкер азамат, «Бәйтерек и К°» ЖШС-нің бас директоры
УБРАГИМ ӘБІЛҰЛЫ ЖАҚСЫМБЕТОВКЕ
(Суретте зайыбы Зәурешпен және жиені Дариямен бірге)
ризашылығын білдіреді.

*Кітапты көркемдеуге суретші Бірғали Байекеевтің
еңбектері пайдаланылды*

Рахат ҚОСБАРМАҚ

АТАЖҰРТ

Редакторы: Майра Құсайынқызы
Компьютерде терген: Еңлік Рахатқызы
Көркемдеуші: Серік Сайынұлы

Кітап «Информ-А» баспасының орталығында теріліп, беттеліп,
диапозитивке шығарылды.

Баспаның Бас директоры:
Бақытжан Қосбармақов

Теруге 23.05.2011 ж. жіберілді. Басуға 20.10.2011 ж. қол қойылды.
Пішімі - 84x108. Қаріп түрі - «Taurus».
Көлемі - 28,5 баспа табак. Таралымы - 1000 дана.
Тапсырыс № 6183.

Тапсырыс берушінің файлдарынан Қазақстан Республикасы
«Полиграфкомбинат» ЖШС-нде басылды.
050002, Алматы қаласы, М. Мақатаев көшесі, 41.

